

Danskernes Historie Online

Danske Slægtsforskeres Bibliotek

Dette værk er downloadet fra Danskernes Historie Online

Danskernes Historie Online er Danmarks største digitaliseringsprojekt af litteratur inden for emner som personalhistorie, lokalhistorie og slægtsforskning. Biblioteket hører under den almennyttige forening Danske Slægtsforskere. Vi bevarer vores fælles kulturarv, digitaliserer den og stiller den til rådighed for alle interesserede.

Støt Danskernes Historie Online - Bliv sponsor

Som sponsor i biblioteket opnår du en række fordele. Læs mere om fordele og sponsorat her: <https://slaegtsbibliotek.dk/sponsorat>

Ophavsret

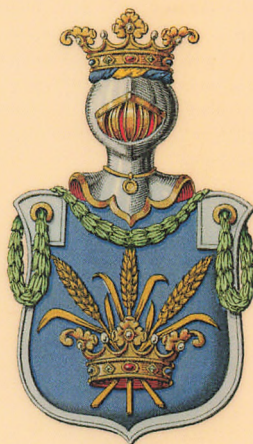
Biblioteket indeholder værker både med og uden ophavsret. For værker, som er omfattet af ophavsret, må PDF-filen kun benyttes til personligt brug.

Links

Slægtsforskeres Bibliotek: <https://slaegtsbibliotek.dk>

Danske Slægtsforskere: <https://slaegt.dk>

EN SLÆGTS HISTORIE

Rolf V. de Neergaard

Rolf Viggo de Neergaard,
født den 24. februar 1927
på Valdemarskilde. Student
fra Sorø Akademi. Uddannet
i land- og skovbrug. Værne-
pligt aftjent i livgarden.
Handelsskoleophold i
Schweiz og studier på den
kgl. Veterinær- og Landbo-
højskole. Siden 1947 ejer
af Gunderslevholm.
Foto: B.A., 2001.

En slægts historie

Rolf V. de Neergard

En slægts historie

Gunderslevholm
2002

En slægts historie

© Rolf V. de Neergaard

Tilrettelæggelse: Bodil Albeck

Tryk: Clemenstrykkeriet, Århus

Eget forlag, Gunderslevholm 2002

Kildemateriale:

Dansk Adelsårbog.

Teilmanns Stamtavle af 1845.

Danske Slotte og Herregaarde, 1943.

Louis Bobé og Baron Joachim Wedell-Neergaard: Svenstrup,
et sjællandsk gods' historie.

Traps Danmark, 5. udg.

Johan H. Wessel.

Koch: Carl Neergaard. Hans Liv og Virken, 1894.

Statistisk Tabelværk, 1852.

Niels Clemmensen: Interesse og politik i dansk landbrug, 1980.

Niels Clemmensen: Die Dänischen Gutsbesitzer, 1998.

Niels Clemmensen: Jyske Samlinger. Særtryk. Ny række,
XII 1974.

Ditlev Tamm: Konseilspræsidenten, 1996.

Historisk Samfund. Sorø Amt, Årbog 1998.

Historisk Samfund. Sorø Amt, Årbog 2000.

Erh. Qvistgaard: Stamtavle over Slægten Qvistgaard,
1. udg. 1893, 2. udg. 1923, 3. udg. 1974.

Erik Helmer Pedersen: Godsdrift og velgørenhed, 1992

Indhold

Forord	7
En Bonde Mads han var	9
Den første Neergaard	11
Peter Johansen Neergaard (1702–1772) – godssamleren	14
Den ældre linje	24
Den yngre linje	25
Peter Johansen de Neergaard – storgodsejeren	28
Administrationskommissionen eller »Opbuds-arrangements Commissionen« 1821–1830 ...	38
Nørlund gods – en mangeårig byrde	44
Amtmand og godsejer	47
Carl Neergaard – godsejer og politiker	55
Landbopolitiske sager af stor rækkevidde	62
Det udadvendte virke	62
Carls eftermæle	71
Arveonkel Carl	72
Godsejeren med det store ansvar	73
Administrationstiden	78
Peter Johansens (1769–1835) andet ægteskab	82
Aunsbjerg	83
En betydelig forstmand	96
Slægten i Amerika	100
Amtmandens musiske børn	107
Ingeniør og godsejer	108
En særpræget og elskelig personlighed	113
Kulturformidler og godsejer	118
En godshandel – fejtet ind under gulvtæppet	123

Møllerup	131
Stiftsdamen	139
Slægten på Førlev	140
Faarevejle	141
Landmand og politiker	145
Godsejer med fine fornemmelser	148
Godsejer med kun ét øje	149
Ingeniøren og igangsættereren	152
Godsejer ved et lykketræf	154
En godsejer i klemme i verdenskrigene	164
Godsejer ved lodtrækning	172
De fem børn på Gyldenholm	184
Carl og hans efterkommere på Gyldenholm	187
Skaderedegaard	197
Estvadgaard	200
Le bon papa	205
Valdemarskilde og Gunderslevholm	207
De sidste børn på Førlev	222
Atter en skæv arvegang	227
Fæstesagen	230
Dommen	233
Efterskrift	239

Forord

Det er ikke let at forklare, hvorfra lysten til at skrive slægtshistorie kommer, men måske ligger det i, at der altid i min familie har været slægtninge – unge såvel som gamle – på besøg, ligesom vi ofte alle var afsted på familiebesøg, både hos de nærmestboende og hos min mors familie i Schweiz. Det var ikke bare Neergaard-familien, vi følte os tæt knyttet til, men også familierne Qvistgaard og Fabricius hørte med til den nærmeste kreds. Og ved alle sammenkomster blev der ført livlige samtaler om både nulevende og afdøde familiemedlemmer, og jeg var en interesseret lytter lige fra min tidligste ungdom.

Da jeg i 1947 kom til Møllerup på Djursland som elev, sad jeg om aftenen og udarbejdede slægtstavle over familien Neergaard – i stedet for at gå til bal på kroen med de andre elever! Det har jeg fortrudt siden – men slægtstavlen hænger på væggen endnu! Og den studeres ofte af slægtens unge, og det har vel også inspireret mig til at få sammenhængen sat på tryk, så efterkommerne kan få kød og blod på navnene på tavlen.

At den er blevet til 14 mindre stamtavler her i bogen skyldes, at én samlet ville blive alt for stor og uoverskuelig. Ved denne opsplitning er der desuden den fordel, at hver enkelt stamtavle kan studeres i forbindelse med beretningen af de enkelte familier.

Bogen er som sagt blevet til af lyst og skal ikke give sig ud for nogen litterær bedrift eller akademisk afhandling. Jeg har ikke haft noget forlæg, og er ej heller skolet i at udtrykke mig skriftligt, så historien skal læses med disse forbehold.

Således som min egen skæbne har formet sig, er det tankevækkende at min tipoldefar boede på Gunderslevholm, hans

yngste søn, min oldefar, på nabogodset Førsløv, hans søn, min farfar, på Gyldenholm, nabo til Gunderslevholm, og min far på Valdemarskilde i umiddelbar nærhed af Gyldenholm, hvorefter jeg så ved skæbnens milde tilskikkelse er vendt tilbage til udgangspunktet Gunderslevholm.

Bogen er vel næppe en udtømmende skildring af slægten, og mange vil kunne indvende, at der mangler dette og hint. Men jeg har forsøgt at omtale både facts og skæbner om så mange, som det har været mig muligt, dels ved hjælp af tidligere beskrivelser, dels ved granskning i adelsårbøgerne, og ikke mindst har jeg trukket på mange af familiens medlemmer – både gamle og unge – dem siger jeg her tak for tålmodighed og svar på mine mange spørgsmål. Min egen hukommelse kan naturligvis spille mig et puds, men utrolig mange af de ting, jeg skriver om forfædrene, har jeg hørt fortalt utallige gange i de forgangne år, og de er stadig på programmet, når familien er samlet, og ingen har indtil nu gjort ophævelser!

Visse opmærksomme læsere vil formodentlig spørge om, hvorfor ikke alle med navnet Neergaard i bogen har det lille »de« med. Dertil må jeg svare, at »sådan er det bare« – og det er jo ikke noget svar, som min far ville have sagt. Men uddybende må svaret nok blive, at nogle har altid brugt de Neergaard, andre har kun på officielle papirer, og jeg har stort set rettet mig efter disse forhold.

Jeg håber med denne bog om slægten Neergaard at have bidraget til at øge den viden, vi nok alle ønsker at have om vores oprindelse og forfædre.

Min ambition om at få slægtshistorien færdiggjort og trykt var ikke blevet opfyldt, hvis jeg ikke som støtte, inspirerende kritiker og kreativ praktiker havde haft Bodil Albeck ved min side i de seks år, det har taget at omsætte mine håndskrevne sider til det, I nu sidder med. Hende skylder jeg min inderligste tak.

Gunderslevholm

Rolf Neergaard

En Bonde Mads han var ...

Slægten Neergaard – den del jeg stammer fra – kommer fra gården Nedergaard, (som stadig eksisterer i sydenden af dalen Fuglriis) i Gredstrup sogn, Tyrsting herred i nærheden af godset Mattrup på landevejen mellem Horsens og Nørre Snede.

Det er en udpræget jordbrugsslægt, der i forbavsende grad er forblevet ved faget, idet den foruden talrige ejere blandt sine medlemmer også tæller en række forpagtere og højere uddannede folk såsom forst-, landbrugs- og havebrugskandidater.

Slægtens først kendte mand hedder Thomas Madsen og skal være født 1652 og død 1735. Men her synes der ikke at være overensstemmelse i mine kilder.

Andreas Teilmanns stamtavle af 1845 angiver, at Thomas Madsen (som antager tilnavnet Neergaard) er den første, medens adelsårbogen af 1968 yderligere nævner en Mads Andersen, hans far, som skal være den, der kommer fra Jylland og også bliver forpagter af Svenstrup, der senere bliver en af slægtens hovedbesiddelser.

Hvorom alting er, Thomas Madsen drog hjemmefra – formentlig fra en fæstegård under Mattrup – og endte sine dage som forpagter af Svenstrup ved Borup på Sjælland og ligger begravet på Kimmerslev kirkegård. Slægtens videre forløb er beskrevet i det lille morsomme digt, som lyder:

*En Bonde Mads han var, som maatte Ploven køre,
fra Jylland ville Gud til Sjælland hannem føre,
hvor han Forpagter blev, tilsidst en holden Mand,
hans Sønnesøns tre Børn er nu i Adelstand.*

Han fik fem børn, hvoraf tre sønner: Johan Thomasøn (1673–1737), Mads Thomasøn (årstal ukendt) han var forpagter og

Formodentlig »stamfaderen« Johan Thomas Neergaard (1673–1737). Maleriet er usigneret, men garanteres at være fra første halvdel af 1700-tallet.

»Stamhuset« Nedergaard, ca. 3 km. sydvest for Brædstrup i sommeren 2001.

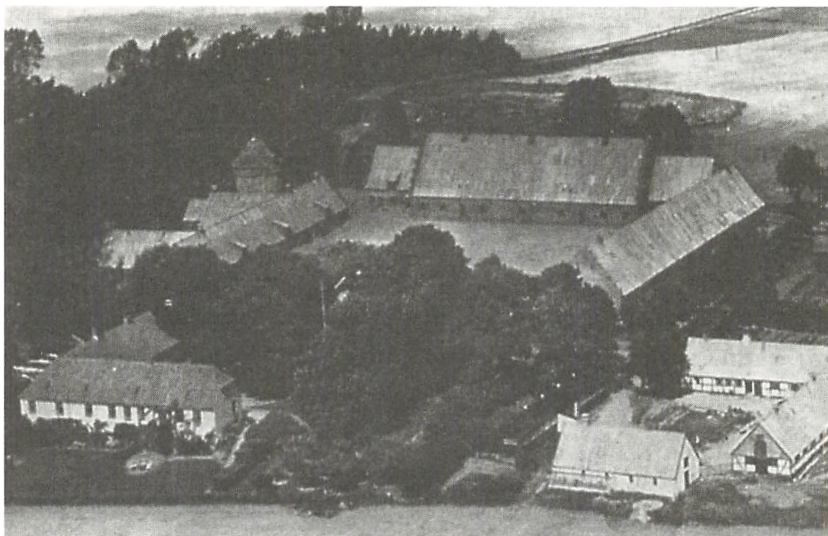
efterlod sig 2 børn; og Sigvart Thomasøn (1670'erne–1724) efterladende sig 9 børn og ejer af Mogenstrup Mølle.

Den første Neergaard

Den ældste, Johan Thomasøn, der også antager navnet Nedergaard eller Neergaard, begynder sin karriere i landbruget som forpagter af Sninge ved Skælskør i 1694, siden af Førsløvegaard ved Fuglebjerg. Det er som forpagter af denne gård han køber Fuglebjerggaard i 1721 og bliver derved slægtens første jordejende mand.

Han sælger dog Fuglebjerggaard allerede i 1724 til overkammerherre,

Snedinge hovedgård. Johan Thomas arbejdede fra 1694 i disse gamle bygninger. De står endnu som dengang! Tilhører Holsteinborg gods.

hofmarskal hos prins Carl, Carl Adolf v. Plessen (1678–1758), der indføjede den i sit mægtige godssystem, som i løbet af halvandet år blev dannet i et sammenhængende område fra Tystrup-Bavel-sesøerne til Smålandshavet. Denne besiddelse kom til at bestå af næsten 2.400 tdr. hartkorn,* og dermed så stor, at han faktisk kunne have oprettet et grevskab. Disse 7 godser var Førsløvgaard, Harrested, Castrup, Fodbygaard, Fuglebjerregaard, Saltø og Gunderslevholm.

Johan Th. Neergaard køber i 1725 Grevensvænge, umiddelbart sydøst for Næstved, og blev i øvrigt forpagter af Gaunø

*) Hartkorn betød i gamle dage »hårdt korn«, dvs. rug eller byg. Det var et mål for en landejendoms skatteevne indtil skattereformen af 1903. Jo flere tønder land, der medgik til 1 tønde hartkorn, des dårligere var jorden. På Lolland-Falster medgik der i gennemsnit 8¼ tdr. land til 1 tønde hartkorn, i Ringkøbing Amt over 45 tdr. land til hver tønde hartkorn. Også skovene blev målt i tønder skovskyld, efter hvor mange svin, de kunne føde.

1 tønde land = ca. 75 × 75 meter.

1 ha = 100 × 100 meter.

Et eksempel: 100 ha = 181 tdr. land, dvs. at man omregner nemmest ved at fordoble ha-tallet og fratække 10% (cirka).

fra 1729. Han døde i 1737 og ligger begravet i Rønnebæk kirke, hvor der i våbenhuset står en sten, der beskriver hans levned således:

I DENNE KIRKES MIDTERSTE GANG LÅ EN LIGSTEN OVER JOHAN
THOMASØN NEERGAARD OG HUSTRU SIDSEL PEDERSDATTER
WARTBERG MED FØLGENDE INDSKRIFT:

GEMT I JORDEN TIL HIMLEN DOG INGENLUNDE GLEMT
PÅ JORDEN OG I HJERTET MEN STEDSE I SIND
VED ÆRESMINDE INDPRENTED SÅ ER PÅ DENNE STEN
MED STAAL OG STIK UDPRÆGEDE VORE SALIGE FORÆLDRES
FØRSTE OG SIDSTE.

VOR FADER VELÆDLE NU SALIGE JOHAN THOMASØN NEERGAARD
HILSEDE DEN FORFÆNGELIGE VERDEN VED SIN FØDSEL PÅ
SVENSTRUP ANO 1673 D. 15. DECEMBER, AFSKEDIGEDE VERDENS
FORFÆNGELIGHED VED SIN DØD PÅ SIN GAARD GREVENSVÆNGE
ANO 1737 D. 12. JANUARI.

FORLØD SOM EN FREMMED JORDEN SIN EJENDOMSGAARD.
EFTERLØD I SIN AFSKED FRA JORDEN SIT LEGEME I DENNE GRAV
OG EFTER 63 AARS UDLÆNDIGHED INDLØD SIN SJÆL TIL SIT
BORGERSKABS BESIDDELSE I GLÆDE.

VOR MODER, HANS EFTERLADTE, MEN NU IGEN BAADE I GRAV
OG GLÆDE, MED HAM SAMLEDE ELSKELIGE NU SALIGE SIDSEL
PEDERSDATTER WARTBERG. BEGYNDTE SIN TID MED FØDSELEN
UDI KØBENHAVN 1676 D. 24 JUNII, OMSKIFTEDE TIDEN MED
EVIGHEDEN PÅ GREVENSVÆNGE 1742 D. 8. APRIL. HER VARE DE
SAMLEDE I ÆGTESENG I 41 AAR VELSIGNEDE MED 4 SØNNER
OG 6 DØTRE.

HER LIGGER 2 SOM ENED VAR, DA DE VAR HER I LIVE,
TIL GUD OG OS DE YNDE BAR, DERFOR SIGNED DE OG BLIVE
INDHAMRED SOM I STAAL I STEN, SAA OG I VORES MINDE,
ENDOG NAAR INTET BEN AF DENNEM ER AT FINDE.

*C.A. von Plessen
(1678–1758).
Original på Frederiks-
borg Museum. Kopi på
Gunderslevholm.
Foto: B.A.*

Med sin hustru Sidsel Pedersdatter Wartberg havde han 10 børn, hvoraf flere linier stadig flourer, men i denne sammenhæng medtager vi kun én: nemlig efterkommerne af det 5. barn.

Peter Johansen Neergaard (1702–1772) – godssamleren

Denne søn fik navnet Peter Johansen Neergaard (1702–1772). Et navn, som skulle blive brugt utallige gange i de senere generationer.

Det er ham, der har grundlagt slægtens rigdom på jordegods, som allerede i hans tid nåede en anseelig størrelse, og som jo i vidt omfang har holdt sig op til vore dage. Hans virke er beskrevet på forskellig vis i herregårdsværkerne.

Han blev forpagter af Gunderslevholm i de år, gården blev bygget af v. Plessen, men hvor længe vides ikke. Peter Johansen Neergaards far dør som nævnt i 1737 og moderen i 1742, så han må herefter have arvet nogle midler. Det er omkring 1741 han begynder sine store jordopkøb. Og det var egnen omkring Ring-

STAMTAVLE I

THOMAS MADSEN (NEERGAARD)

1652-1735?
Forpagter

JOHAN THOMASØN NEERGAARD

1673-1737
til Fuglebjerggaard
(senere Grevensvænge)

Mads Thomasøn Neergaard

167...?-17...?
Forpagter

Sivart Thomasøn Neergaard

167...?-1724
til Mogenstrup Mølle
(9 børn - Borgerlige linier
i adelsårsbogen)

Johan
1695-1729
g: Barbara
Cathrine
Reus
1702-1789

Thomas
f. ?-1742
til Vibygaard
g: Barbara
Holgersdatter
Olivarius
f. ? - d. ?

Mette
1699-1774
g: Mogens
Horsenius
f. ? - d. ?

Barbara
1700-1784
g: Johan
Nicolai Prom
1688-1759
sognepræst
til Krummerup
og Fuglebjerg
kirker

PETER JOHANSEN
1702-1772
til Ringsted
Kloster, Kjærup,
Svenstrup m.m.
g: Kirstine
Tønnesdatter
(Bruun)
1717-1751

(se Stamtavle II
side 16)

Anna
1712-1794
g: Andreas
Teilmann
1699-1772

Sidsel
1708-1780
g: Johannes
Magnus Mørck
1694-1745
til Løvegaard
og Bonderup
g: 2. Gang
Jens Bremmer
f. ?-d. 1767

Anna
f. ? - d. 1760
g: Arent
Huulegaard
f. ? - d. ?

Thomas Madsen
1711-1773
g: Mette
Nielsdatter
Sinding
f. ? - d. 1773
(uddød)

STAMTAVLE II

PETER JOHANSEN NEERGAARD
1702–1772
til Ringsted Kloster, Kjærup, Svenstrup,
Merløse og Basnæs

Jens Bruun de Neergaard
1742–1788
til Svenstrup

JOHAN THOMAS DE NEERGAARD
1745–1806
til Ringsted Kloster, Kjærup, Tølløse,
Sonnerup, og Søgaard
(11 børn)

Johanne (de) Neergaard
1746–1804
g: 1761 m. kammerherre
Niels Jørgensen
1729–1798
adlet de Svanenskjold til
Svanholm
(2 børn – uddød i Danmark)

Jens Peter
1764–1842
til Eckhof og
Oevelgønne
g: Henriette
rigsgrevinde
Baudissin
1777–1864

Johan Andreas
1770–1846
til Skjoldenæsholm
og Svenstrup
g: Cramer

Tønnes Christian
1776–1824
til Bonderup og
Merløse, senere
Hütten og Cronsburg
g: Therese baronesse
Monnagetha og
Lerchenau
f. 1785 – d. ?
(Uddød)

Ellen
1778–1845
g: oberst,
kammerherre
Joachim greve
Moltke
til Rønnebæksholm
1769–1820

Lucius Carl
1797–1881
til Oevelgønne
og Eckhof
(uddød 1947)

Jens Laurentius
1804–1842

Joachim
1806–1893
til Svenstrup

Theodor
1808–1891
til Skjoldenæsholm

sted, der fik hans interesse, så i 1741 købes Ringsted Kloster, Kjærup, og senere i 1748 Alslevgaard og Tryggevælde.

De to sidste sælges dog igen i 1751 til overhofmarskal A.G. Moltke, der indlemmer dem i sit grevskab Bregentved.

I stedet købes i 1751 Svenstrup, hvor jo bedstefaderen havde været forpagter, og som Peter må have oplevet, så gammel som bedstefaderen blev. I 1763 købes Merløse og endelig i 1765 Basnæs ved Skælskør.

Han har selvsagt været en dygtigere landmand end sædvanligt, siden en sådan godssamling kunne lade sig gennemføre, selv om det var blevet lidt bedre tider for landbruget.

I modsætning til andre større jordejende slægter, hvis midler til at købe jordegods for i meget vidt omfang stammede fra andre erhverv – såsom handelsvirksomhed, nær tilknytning til hof- eller statsvirksomhed eller eventuelt belønning for krigsindsats – har den neergaardske slægt udelukkende grundlagt sin formue og siden stort set kun ernæret sig ved jordbrug og kun i meget få tilfælde har hustruen bidraget med noget stort finansielt.

Peter blev udnævnt til krigsråd i 1750 (krigsråd var allerede dengang blot en ærestitel). Han giftede sig forholdsvis sent i 1741 med Kirstine Tønnesdatter, adopteret Bruun (1717–51) og de fik i alt 7 børn, dog nåede kun 3 voksenalderen.

Den ældste søn var Jens Bruun Neergaard (1742–88), den næste Johan Thomas (1745–1806) og datteren Johanne (1746–1804), der i en alder af kun lige fyldt 15 år i 1761 blev gift med den 17 år ældre kammerherre Niels Jørgensen (1729–98) til Svanholm i Hornsherred, hvis forældre var generalauditør Johannes Jørgensen til Svanholm og Marie Falck. De tre søskende blev i 1780 adlet samtidigt, og Johanne med navnet de Svanenskjold. Hun oprettede i 1800 Det Svanenskjoldske Fideicommiss. Den danske gren af slægten uddøde i 1977, hvorimod der stadig skal være efterkommere i Australien og Amerika.

Om sønnernes efterkommere er det ganske bemærkelsesværdigt, at disse i adskillige generationer uddannede sig til jurister, en uddannelse, der kun sjældent ses i andre danske slægter, med hvem den neergaardske kan sammenlignes.

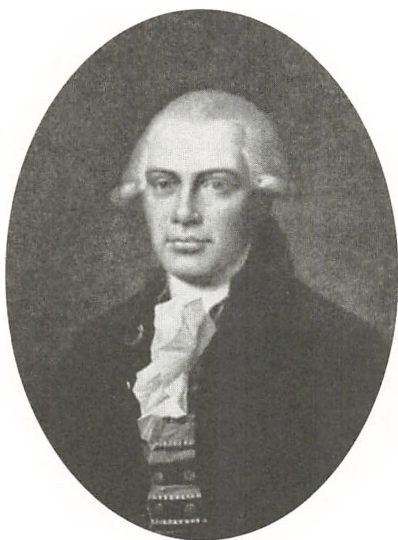
Krigsråd Peter Johansen Neergaard (1702–1772), til Ringsted Kloster og Svenstrup.

Kirsten Tønnesdatter (1717–1751), gift med krigsråd Peter Johansen Neergaard.

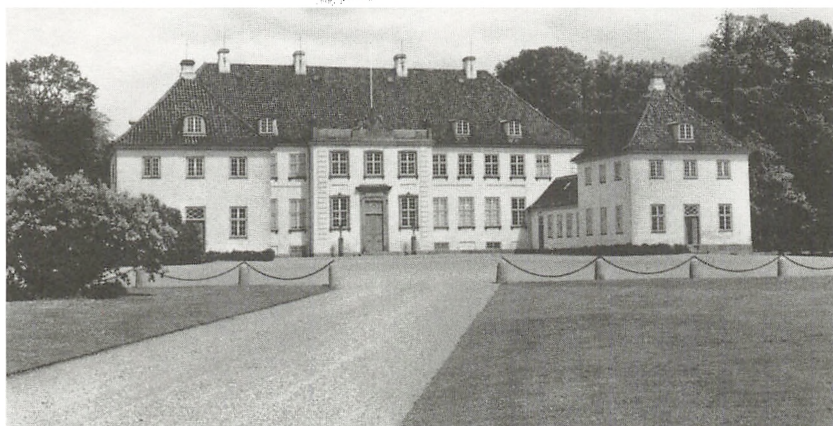
Kammerherreinde Johanne de Svanenskiold, født Neergaard (1746–1804).

*Etatsråd Jens Bruun Neergaard
(1742–1788), til Svenstrup.*

*Ane Marie Møller (1743–1802),
gift med etatsråd Jens Bruun
Neergaard.*

Svenstrup.

Jens Bruun de Neergaard blev student fra Herlufsholm i 1759 og i 1761 cand.jur. og auskultant i Det Vestindiske-Guineiske Rente- og Generaltoldkammer, i 1762 krigssekretær, 1763 virkelig justitsraad, 1769 vicelandsdommer ved Sjællands- og Møns landsting, 1776 etatsraad, 1783 fungerende anden sportellønnet landsdommer og samme år virkelig og fungerende landsdommer.

Da Jens er 21 år overlader krigsraaden Svenstrup til ham, som han nåede at eje i 25 år. Han byggede hovedbygningen i 1782 og blev i øvrigt stamfader til den ældre linie i slægten. Af de ting han huskes for, er bl.a. hans ærgrelse over anlæggelsen af landevejen mellem Roskilde og Ringsted, der gik ind over hans jord. Den belastede nemlig i meget betydelig grad Svenstrups hovbønder og det gik ud over det daglige arbejde på godset. Man sagde, det ligefrem var med til at forkorte hans liv.

Men hertil kommer en tildragelse, som bør nævnes. Digteren Johan Herman Wessel havde skrevet sit berømte digt »Herremanden« (se side 22–23).

Jens Bruun de Neergaard så i dette digt en mulig hentydning til sin fader krigsråden, og skrev et opbragt brev til digteren. I stedet for et svar, sendte digteren et nyt digt, nemlig:

Gravskrifter.

I.

Herunder hviler Krigsraad Neergaard, den Store,
Store, Store,
Kun Himlen veed, hvad godt han gjorde,
Gjorde, gjorde.
At tale om hans kære Frue,
Da var hun venlig som en Due;
At tale om hans tvende Sønner,
Det ei Umagen lønner;
Men naar jeg tænker paa hans Datter,
Kan jeg ei bare mig for Latter.

Selvom dette ikke stod tilbage i uforskammethed, siges det at de to dog endte med at blive gode venner.

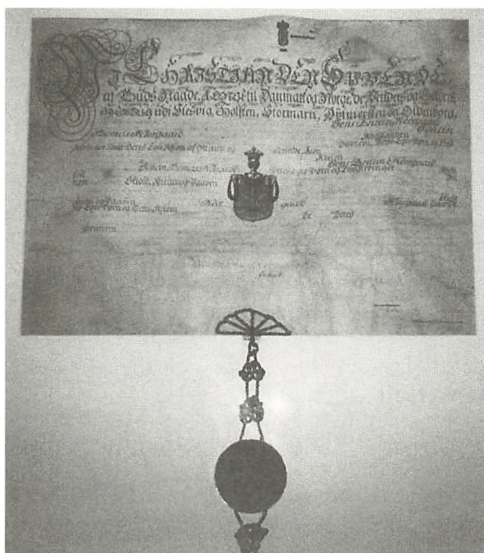
Om Neergaardernes adelspatent vides ikke meget, men en original findes på Skjoldenæsholm. Det er ganske enkelt, idet det består af en 5-takket krone med tre hvedeaks nedstukket i kronen samt hjelm og laurbærkranse på hver side af skjoldet. Om begrundelsen står:

»Fordi de ere formuende Folk, gode Agerdyrkere, og som kan ære den Stand, hvori de ved denne Deres Mait. Naade kommer«.

Altså helt enkelt, ingen svulstigheder, hvilket har passet familien godt også siden.

Dette enkle våbenskjold er blevet brugt flittigt både på bygninger, visitkort, brevpapir, mv. og ikke mindst på vejsten i Gunderslevholms skove og Estvadgaards Plantage.

Desværre har våbenet på et tidspunkt fået en ændring, som har gjort det uskønnere. Det opdagede jeg, da jeg, efter Wenzels Neergaard til Førselevs død i 1968, havde fået overdraget ansvaret for slægtsoversigten i adelsårbogen 1968–69. Dr. Albert Fabricius, der forestod udarbejdelsen, havde åbenbart ladet lave en

*Det neergaardske
adelspatent fra 1780.
Skjoldenæsholm.*

Herremanden.

En Herremand sov engang hen;
Dg saa skal alle Herremænd,
Hvor gierne de end leve vilde.
Dg det er ilde,
At døe, naar man endnu ei vilde.

Den Herremand, jeg synger om,
Dib, Staffell efter Døden kom,
Hvor ingen frøs, skjønt alle vilde.
Dg det er ilde,
At ikke fryse, naar man vilde.

Han traf sin Kubst, og studsede:
„Hvad! Jochum og i Helvede?
Jeg næsten det forsværge vilde.“
Dg det er ilde,
At see, hvad man forsværge vilde.

„Hvorfor jeg kommen er herved,
Du udentviol alt forud veed,
Saa jeg omsonst det dølgje vilde.“
Dg det er ilde,
Bekjendte Ting at dølgje vilde.

„Min Søn forfalbt til Hoer og Spil,
Dg satte flere Penge til,
End min Formue taale vilde.“
Dg det er ilde,
At den ei mere taale vilde.

„Af Godhed for det Skumpelstud
Jeg sued' mine Bønder ud,
Dg deres Suk ei høre vilde.“
Dg det er ilde,
Ei Bønders Suk at høre ville.

„Men du, som var saa from og god,
Dg gjorde intet Stræe imod,
Hvi du er her, jeg vide vilde.“
Dg det er ilde,
Saa nøie alt at vide ville.

„Det gaaer,“ var Svaret, „mig saa slet,
Fordi jeg hidsset gjorde det,
Som I ei kunde, skjønt I vilde.“
Dg det er ilde,
At ikke kunne, naar man vilde.

„Den Søn, som volder, I er her,
Har jeg paa Halsen staffet jer.
Jeg Fruen intet negte vilde.“
Dg det er ilde,
Slet ingen Ting at negte ville.

Sligt lærer hvert utugtigt Skarn,
At ikke staffe Næsten Barn,
Skjønt Næstens Kone gierne vilde.
Dg det er ilde,
At Næstens Kone gierne vilde.

ny tegning, og jeg var absolut imod denne ændring, men lod den på grund af tidspresset modstræbende komme med. Det burde jeg ikke have gjort.

Det er muligt, at der har bestået et bekendtskab mellem Wenzel og Fabritius, for jeg bemærkede ved slægtsmødet på Førsløv i august 1996, at det våben, der sidder på tårnuret over portbygningen, er meget lig det fra 1968 udarbejdede.

Men ellers må jeg sige, at denne slægtsoversigt til Adelsårbogen optog mig meget, og jeg brugte megen tid på at få gjort alle oplysninger så nøjagtige som muligt. Men også at få disse mange sider illustreret lå mig meget på sinde, idet billeder jo er med til at fordøje teksten noget lettere. Det ville blive ret kostbart, men ved forespørgsler i familiekredsen kom der bidrag og ikke mindst slægten i Amerika bidrog så meget, at bogen kom ud med i alt 59 billeder.

Jeg valgte at medtage op til min fars generation – Wenzel og Majse som eneste undtagelse – og det må blive en fremtidig opgave at afbilde de følgende generationer.

Det var dr. Fabritius, der bidrog med de to sidste billeder, tegnet af J.Th. Lundbye, idet denne havde haft et uforløst kærlighedsforhold til Louise Marie Neergaard (1816–95), datter af kammerassessor Peter Sigvard Neergaard (1784–1858) ejer af Vedbygaard og Caroline Busky (1798–1872), af de borgerlige linjer – se stamtavle I, side 15.

Den ældre linje

Efter Jens Bruun de Neergaards alt for tidlige død i 1788 købte hans kone, Ane Marie Møller (1743–1802) i 1794 af grevinde Danneskjold Laurvigen, godset Skjoldenæsholm på ca. 670 tdr. hartkorn, der lå umiddelbart vest for Svenstrup. Grevinden havde besiddet godset i mange år som enke og havde bygget hovedbygningen i 1766.

I 1795 afkøbte den næstældste søn, senere major Johan Andreas Bruun de Neergaard godset af sin moder, og arvede i 1802 også Svenstrup. Der dannedes derved en meget stor godssam-

Skjoldenæsholm.

ling, på i alt 1.700 tdr. hartkorn, som han ejede til sin død i 1846. Efter hans død skiltes godserne, der nu var blevet fideicommissgodser, til to sønner, Joachim og Andreas Theodor, der begge besad deres ejendomme til 1890'erne.

Over slægtens første mænd og deres hustruer findes i øvrigt i Sct. Bendts kirke i Ringsted to seværdige epitafier, dels over krigsråden og hans hustru, dels over sønnen Jens og hustru – det sidste udført af Wiedewelt.

Den yngre linje

Broderen Johan Thomas Neergaard (1745–1806), blev exam.jur. i 1762 og particulier og senere kancelliråd og han bliver stamfader for den yngre linje af familien Neergaard.

Slægtskabet er i dag således meget tyndt mellem den ældre og yngre linje.

Også han får i en alder af 21 år et gods, Basnæs, på årsdagen for faderens køb af dette. Og det fortælles, at provst Seyer Mah-

*Kancelliråd Johan Thomas
Neergaard (1745–1806), til
Ringsted Kloster og Tølløse m.m.*

*Anna Joachimine Qvistgaard
(1750–1829), gift med kancelliråd
Johan Thomas Neergaard.*

ling Beyer til Eggeslevmagle kirke skal have sagt, at kancelliråd Neergaard mente, at befolkningen af Basnæs gods trængte »til Forbedring«, hvorfor han flyttede bønder fra Ringsted Kloster derved, og opnåede derved, som Beyer siger: »At en bedre Folkeart blev indført i Tænkemaade og Sædelighed paa Godset, end der forhen var«. Basnæs blev dog allerede solgt i 1768 og i stedet køber Johan Thomas Tølløse, i 1775 Søgaard og i 1789 Sonnerup. I 1772 arver han faderens øvrige ejendomme Ringsted Kloster, Kjærup og Merløse. Han kom derved til at eje et stort antal ejendomme og blev anset for Midtsjællands største godsejer. På Tølløse, som blev hans hovedbesiddelse, ændrede han hovedbygningen, idet han uden pietetshensyn nedrev tårnet, byggede en ekstra etage på, opfyldte gravene, men anlagde en allé i Tølløse gade. Han tilhørte en generation, for hvem nyttehensynet var det vigtigste. Historiske anfægtelser havde han i hvert fald ikke, da han helt ombyggede Peder Oxes gamle hus og berøvede det dets karakter, men sådan var det nu mange steder i disse år.

I 1767 bliver han gift med Anna Joachimine Qvistgaard

STAMTAVLE III

JOHAN THOMAS DE NEERGAARD
1745–1806
til Tølløse, Kjærup, Ringsted Kloster
og Merløse

PETER JOHANSEN DE NEERGAARD
1769–1835
til Gunderslevholm, Førslø, Castrup,
Fuglebjerggaard og
Fuglsang-Priorskov

Johan Michael de Neergaard
1784–1837
til Høstemark, Egense Kloster, Store Restrup
(Nørlund) og Vivebrogaard
1803 gift med Margrethe Grotum Møller
1786–1861

1. GREN

2. GREN

1. ÆGTESKAB

Johan Ferdinand
1796–1849
til Fuglsang og Priorskov
samt Trøjborg

*(se Stamtavle IV
side 51)*

Carl
1800–1850
til Gunderslevholm,
Castrup og Charlottendal

PETER JOHANSEN
1803–1872
til Førslø, Fuglebjerggaard
og Faarevejle

*(se Stamtavle V
side 77)*

(1750–1829), datter af kommerceråd Peter Mikkelsen Qvistgaard, af Vibygaardlinjen, og Lucia Jørgensdatter. De fik 11 børn, hvoraf 4 døde som små og den ældste Peter Johansen d. N. og Johan Michael vil senere vil blive omtalt.

I 1793 sker der åbenbart noget drastisk for Johan Thomas, som afbryder hans aktive landmandsliv. Hvad grunden er til, at han solgte de 3 ejendomme omkring Tølløse, vides ikke, men han er på det tidspunkt kun 48 år, og kan måske være ramt af sygdom. Under alle omstændigheder dør han først helt ubemærket 13 år senere i København, måske værende under pleje i disse mange år?

Peter Johansen de Neergaard – storgodsejeren

Den ældste søn, Peter Johansen de Neergaard (1769–1835), blev student i 1786 og cand.jur. i 1790 og vist også udstyret med en landmålereksamen. Blev justitsråd 1803 og etatsråd i 1819. Også ham ved vi desværre uhyre lidt om. Han er sporadisk beskrevet i godsforvalter Kochs bog fra 1894 om sønnen Carl Neergaard, og kendes næsten kun som »Manden med Toupeen«, idet der kun findes profilbilleder af ham, hvor toupeen endog på nogle mangle! I betragtning af den store anseelse, han nød i landbrugs-kredse og det uhyre store jordtilliggende, han med tiden kom til at råde over, er det for os, hans efterkommere, yderst mærkværdigt, at han er så ukendt og at vi kun har ét mådeligt billede af ham – ovenikøbet kun som et litografi. Er det mon et udslag af familiens særkende: Beskedenhed?

Han overtog i 1793 Ringsted Kloster, Kjærup og Gilsager gårde for 100.000 Rdl., og fra 1795–96 ejede han også Merløse.

Jeg har engang fået opfattelsen af, at han allerede i disse år skulle have vist interesse for de senere købte ejendomme i Sydvestsjælland, idet det må være kommet ham for øre, at C.A. v. Plessen den yngre (1747–1810) ønskede at afhænde dem. De var imidlertid af Plessen d. æ. i 1757 blevet belagt med fideicommissariske bånd til fordel for familien Plessen. Tilladelsen til afhæn-

Etatsråd, cand.jur. Peter Johansen de Neergaard (1769–1835), til Gunderslevholm, Førselevgaard og Fuglsang m.m.

Elisabeth Jacobine Vilhelmine Mourier (1778–1813), gift med etatsråd Peter Johansen de Neergaard.

delsen blev ham dog i første omgang nægtet, vist ovenikøbet af hans egen broder. C.A. v. Plessen d.y. havde til at begynde med arvet Gunderslevholm og Castrup og senere også Førselev, Fuglebjerggaard og Fodbygaard, således at han fra 1783 i alt besad 5 af de oprindelige 7 »Plessiske godser«.

Grunden til ønsket om salget skal vist søges i flere omstændigheder. v. Plessen beskrives, under omtalen af Fodbygaard i herregårdsværket, som en meget human godsherre, men som bekendt var landboreformernes tid kommet og disse voldte ham vist ganske mange besværligheder. Udskiftningen af jordene og udflytningen af gårdene i landsbyerne må have kostet ret mange penge. Han følte sig overvældet af vanskelighederne og fik så endelig i 1802 tilladelse til at afhænde familiebesiddelsen. I 1803 fuldbyrdes salget af samtlige 5 godser til Peter Johansen de Neergaard – min tipoldefar – og købesummen blev berigtiget ved udstedelse af pantebreve på i alt 320.000 Rdl.

Familien Neergaard flyttede til Gunderslevholm i 1804, og

Peter solgte samme år Ringsted Kloster, Kjærup og Gilsager for 400.000 Rdl. Et minde om indflytningen har vi stadig i form af det kinesiske tapet i havestuen, som skal være sat op på den tid. Der skal dog eksistere en forsikringspolice fra 1780'erne om et kinesisk tapet, men det stemmer ikke overens med den stump sølv-lædertapet, der nu hænger i museet i kælderen på Gunderslevholm, og som skal have hængt i havestuen. Han overtog ved købet i alt ca. 2.000 tdr. hartkorn, ca. 20.000 tdr. land.

Det er naturligt på dette sted at nævne min tipoldefaders søskende. Af disse var der kun tre, der efterlod sig efterkommere, to døtre gift Steinmann og Fabricius, og Johan Michael (1784–1837), som er stamfader til slægtens anden gren og om hvem vi ikke ved meget. Det er ganske mærkeligt, at denne gren har holdt sig så markant væk fra vores første gren.

Om den økonomiske katastrofe som overgik Johan Michael, skal være grunden, er ikke til at sige, men hans efterkommere har i vidt omfang fortsat den neergaardske tradition ved at forblive ved landbruget, idet der i løbet af århundredet og navnlig i 1900-tallet var et ikke ringe antal dygtige landmænd, som stadig ejer en del gårde i Jylland. Den i sin tid kendte skuespiller Preben Neergaard (1920–90) hører også til denne gren, og dertil kommer en hel del andre familiemedlemmer, boende dels i Skåne, dels i Göteborg, hvoraf jeg for mange år siden har haft besøg af en enkelt: Holger Neergaard fra Landskrona.

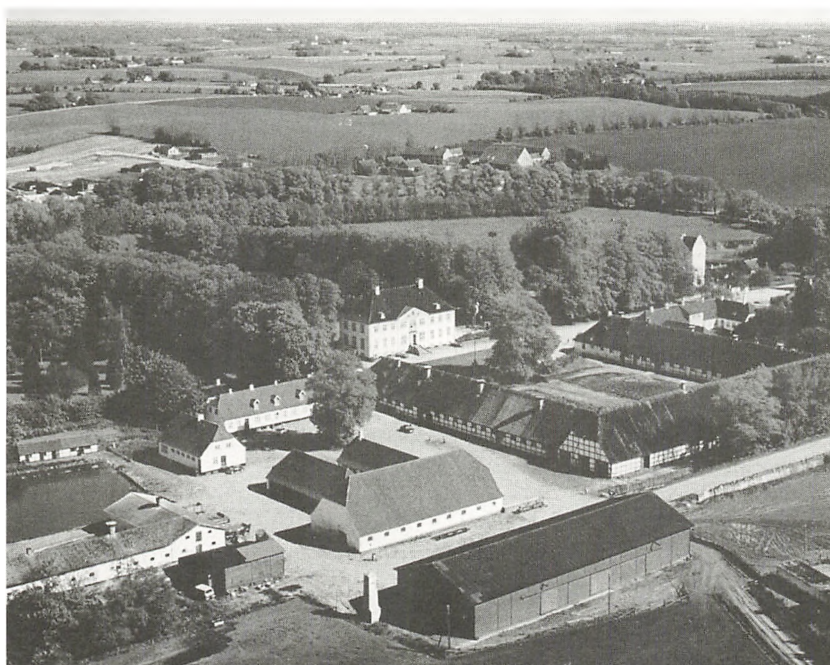
Peter Johansen Neergaard købte altså de 5 plessenske ejendomme. Den ene af dem, Fodbygaard, der på det tidspunkt knap nok bestod af andet end fæstegods og lidt skov, og derfor den mindst betydende, blev dog solgt kort efter i 1806, (ifølge adelsårbogen i 1804).

Min tipoldefader blev pludselig ejer af en meget stor gods-samling, og det er måske derfor, at det topografiske værk: Trap Danmark, femte udgave fra 1960'erne, ofrer trekvart side på beskrivelse af »de plessiske fideicommissgodser«, hvis samlede ejerskab jo fortsatte hos een mand men i en ny familie.

Da de 4 tilbageværende godser, efter bortsalget af Fodbygaard, ikke blev belagt med fideicommissariske bånd kan det

Rolf Neergaard og Preben Neergaard har det muntert i Skagen, 1981.

Gunderslevholm.

nok undre, at de ikke – i de knap 200 år der er gået – med tiden blev solgt ud af familien – tidsforløbet, de skæve arvegange og ikke mindst delingerne af godserne taget i betragtning.

I øvrigt var min tipoldefader allerede i 1800 blevet ejer af Gyldenholms skovgods samt medejer af Gyldenholm hovedgård sammen med kammerherre Bülow, men Peter Johansens andel i hovedgården ophørte ved købet af de øvrige ejendomme i 1803. Skovgodset bestod af Lorup skov, Flæskenborgvænget og Stubskoven m.m. samt 5 landsbyer i Kirkerup og Lyngby sogne.

I 1811 sker en væsentlig og vigtig udvidelse af jordegodset, nemlig købet af Nykobbøl og Kalven skoven, der skulle blive den første begyndelse til det senere Charlottendal eller nu Valdemarskilde gods. Arealet er en kompakt skov på i alt ca. 1.000 tdr. land umiddelbart vest for Valdbygaard og Falkensten skov. Hvem der var sælger, ved jeg ikke, men det kan muligvis være familien Constantin Brun, det bekendte handelshus. C. Brun havde nogle år forinden købt hovedlodden i Antvorskovgodset og opdelt agerbruget i fire gårde, der alle fik navn efter hans børn: Charlotte, Ida, Augusta og Carl.

Charlottendal er nu kaserne, Idagaard eksisterer endnu, Augustendal blev senere helt nedlagt og Carlsgaard blev delt, hvoraf Parcelgaarden blev den ene del.

Hele det kompakte skovområde, som ligger umiddelbart øst for Slagelse blev i sin tid delt således, at der blev tillagt ca. 100 tdr. land skov til de fleste af de store gårde, som blev oprettet efter bortsalget af Antvorskov ryttergods. Derfor har vi i dette store skovkompleks navne som Slagelse lystskov, Carlsgaard skov, Idagaard skov, Charlottendal skov (inkl. Augustendalvænget), Falkensten skov, Grønhøj skov, Gjerdrup skov, Taarnholm skov og Valdbygaard skov.

Min tipoldefar tog med iver fat i driften af sine nye ejendomme. Han skulle med tiden blive ejer af et betydeligt antal hovedgårde med tilhørende fæstegodser og han havde ved boopgørelsen i 1830 endnu rådighed over 6 hovedgårde, foruden de 2 (Gjerdrup og Lyngbygaard), som hans anden hustru ejede. Han blev ejer af bl.a. Vedbygaard og også Bjørnemose på Østfyn,

Førslevgaards hovedbygning set fra porten.

hvor øen Thurø hørte med. Der står på øen en stele til minde om Peter Johansens salg af øen til bønderne i 1810. Stamhusbesidder Juel-Brockdorff Valdemar Slot prøvede på at købe, men Peter afslog. Denne stele blev i taknemmelighed over begivenheden opstillet i 1910 og Wenzel Neergaard fra Faarevejle og Ferdinand N. fra Gunderslevholm var til stede ved afsløringen. Wenzel N. på Førslev skulle i 1960 være inviteret til en ny mindehøjtidelighed. Dette sidste besøg kan dog ikke bekræftes af hans efterkommere.

Desuden kom Peter til at overtage, som ufyldstgjort pantehaver hos sin bror Johan Michael (1784–1837), det store Nørlund gods i Himmerland med 3 hovedgårde, Nørlund, Torstedlund og Albæk. Denne overtagelse skulle vise sig at blive særdeles byrdefuld og vil blive nærmere omtalt senere.

I 1819 overtog Peter Fuglsang og Priorskov godser på Lolland som ufyldstgjort pantehaver efter Wallmoden for 295.000 Rdl. Det nævnes flere steder, at min tipoldefader havde rådighed over

Foreningen
af den gunderslevholmske gren af
SLÆGTEN NEERGAARD

Østerled 1
2100, København Ø.
tlf.: 3129 6311

NEERGAARD PÅ THURØ

**Justitsraad Peter Johansen de Neergaard
1769 - 1835
Hans Godhed og Retsind skal mindes
med Tak til sildigste Slægter**

Hvoraf den Virak som ombølger den gode justitsråd (senere etatsråd) og stamfar til alle den neergaardske slægtsforenings medlemmer?

Svaret findes, hvis man kører over den i 1934 åbnede vejdæmning, der fra Fyn fører over Skårupsund til Thurø. På en af de første sideveje til venstre ses skiltet: "Neergaardsmindevej". Kører man ad denne, møder man snart en obeliskformet mindesøjle med den citerede inskription.

Vi kender jo Peter Johansen de Neergaard som en af danmarkshistoriens største ejendomsbesiddere, 14 herregårde nævnes, men ikke et ord om Thurø, hverken i Teilmanns stamtavle (1845) eller Fabritius' (1969), mens sagen lige er nævnt i Ch. Neergaards anetavle for civilingeniør Eigil Neergaard (1985).

Det forholder sig imidlertid således, at Thurø i 1723 blev stillet til offentlig auktion og her erhvervet af etatsråd Scheel til Bjørnemose (en hovedgård på Fyns sydkyst lige overfor Thurø), og på denne gård måtte Thurøs bønder og husmænd gøre hoveri; gårdmændene 49 dage årligt foruden overførsel af brændsel og tømmer.

I 1810 købte Neergaard Bjørnemose med Thurø og gik straks i gang med at gennemføre en i forvejen delvis planlagt udskiftning på øen. Han kunne nemt have solgt Thurø til baronen på Valdemarsslot, men det ønskede han ikke. Han kaldte thurinerne over til Bjørnemose og foreslog dem selv at købe deres ø. De tabte vejret og "forsvandt en efter en ud af døren". -

8 dage senere blev de atter kaldt til møde på Bjørnemose, og nu havde de sovet på det, og - for at citere en lokal historieskriver - *fra dette tidspunkt daterer sig øens egentlige opkomst.*

Det var den 19. November 1810, da 27 gårdmænd og 39 husmænd formedelst 150.000 rigsdaler dansk cur. købte deres ø og blev selvejende efter 200 års ydmygende uselvstændighed. 8 gårde flyttedes ud og blev lagt nær landingssteder, da transport dengang gik søværts (nogle er senere flyttet op til landevejen).

Gårdene betalte hver 1/32, husmændene 1/320, resten betaltes for skovene, som blev fælleseje, og som ved kraftig hugst bidrog til betalingen.

Det er denne begivenhed, som mindes på obelisken; 100 år senere, den 19. November 1910, fejredes jubilæet med et stort møde og afsløring af endnu en mindesten med inskriptionen:

*Slægters Tak for Fædres Handling 1810 - 19. Nov. - 1910
Rejst på 100 Aarsdagen for Øens Overgang til Selveje.*

I mødet repræsenteredes slægten af hofjægermester Wenzel de Neergaard (Faarevejle) og forpagter Ferdinand de Neergaard (Holløse, senere ejer af Gunderslevholm). Også i 1960 blev dagen fejret med et møde.

Om Thurø skal iøvrigt bemærkes, at den har form omtrent som et U, hvilket medfører, at dens kyststrækning er meget lang i forhold til arealet (739 ha), og at den har en enestående naturlig havn. Derfor har fiskeri, skibsfart og skibsbyggeri spillet en stor rolle, og i perioder bidraget meget til øens velstand. I dag findes et skibsværft med verdensrenommé for bygning af lystbåde i millionklassen, og i sejlskibenes glansperiode var op til 80 skonnerter hjemmehørende på Thurø.

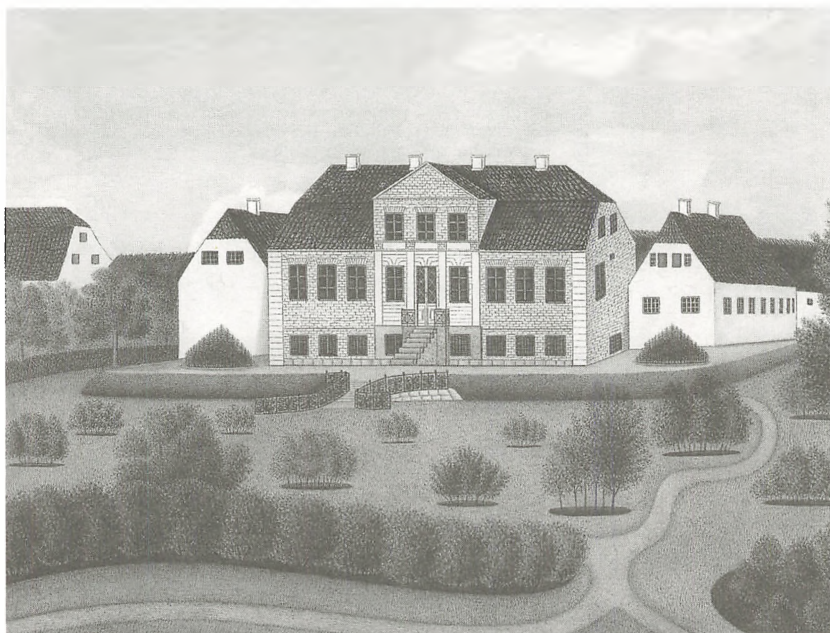
Bjørnemosen (uden Thurø) skiftede snart igen ejer. Allerede i 1811 blev den ikke-adelige slægtning assessor Peter Sigvard Neergaard medejer, og i 1812 tilhører gården A. G. J. v. Bülow. En kortvarende, men skelsættende tilknytning af Thurø til slægten Neergaard.

De benyttede kilder er især Flensborgrektoren Bernhard Hansens bog: *Thurø før og nu* (1960), T. M. Michelsen: *Øen Thurø, historiske og statistiske Oplysninger* (1910) og Trap: *Danmark* (1923).

Ch. Neergaard

*Mindestøtte på Thuro.
Foto: Henrik Bay, 2001.*

Fuglsang.

ca. 4.500 tdr. hartkorn, og over 8.000 tdr. land skov, i hvertfald i perioden fra 1818 til 1830 vel 50–60.000 tdr. land i alt, og jeg anser ham for at være en af de betydeligste ejere af jordegods og skov i Danmark.

Fredskovsforordningen af 1805 medførte en betydelig ændring af det danske landskab og i det lange løb væsentlig bedre produktionsforhold for de danske skove. For familiens sjællandske ejendomme drejede det sig om 3.600 tdr. land, foruden Skjoldenæsholm og Svenstrup, der blev udskiftet og indfredet. De ved Slagelse i 1811 købte skove er ikke medregnet i dette areal, da de på dette tidspunkt nok var indfredet. I hvert fald pågik der en del forhandlinger med amtmand Poul Christian v. Stemann, der senere fik stor betydning for Peter Johansen. Ifølge dokumenterne vedrørende skovene i vort arkiv, der hentedes frem under professor Axel Steensbergs undersøgelser af middelalderlandsbyen Borup ved Tystrup sø, fremgår det, at disse forhandlinger afsluttedes i 1812. Der forestod bl.a. betydelige overvejelser vedrørende de græsningsrettigheder, som bønderne havde haft, nu da heste, køer og får skulle ud af skovene og tilføres andre arealer.

Hvor meget Peter J. nåede at få gjort ved skovopbygningen af så stort et areal, kan man nok spørge sig selv om.

Poul Christian v. Stemann
(1764–1855).

Tiderne blev navnlig for landbruget, specielt i årene fra 1818 til 1828, overordentlig strenge, og priserne på landbrugsprodukter faldt så drastisk, at virkelig mange måtte gå fra gårdene og ende på fattighuset.

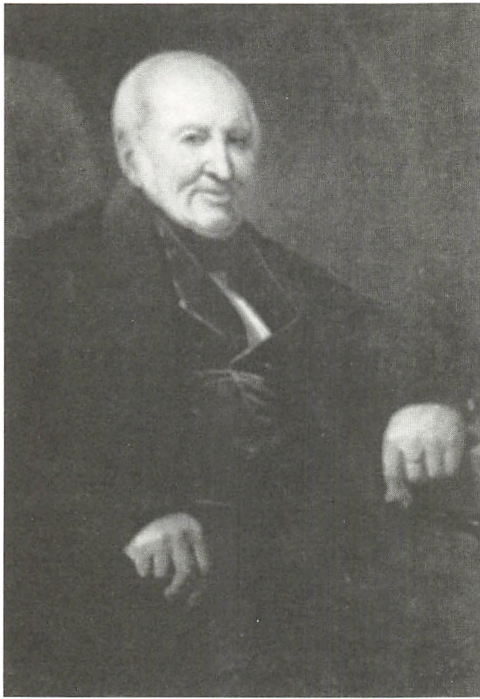
Da ydermere administrationskommissionen, som senere vil blive omtalt, blev nedsat i 1821, har man svært ved at tro, at der har været gjort ret meget ved skovene. Stængærderne har måske nok været stillet op, og dermed afgræsningen ophørt, men det store og langsigtede arbejde med større kulturetablinger hører nok en senere tid til.

Administrationskommissionen eller »Opbuds-arrangements Commissionen« 1821–1830

Under disse vanskelige forhold med stor mangel på likviditet – Peters gæld var egentlig ikke så voldsom stor – besluttede han at nedsætte en kommission, der kunne rede trådene ud. Denne kom til at bestå af omtalte P.C. von Stemann, amtmand over Sorø Amt, senere den betydelige geheimekonferensråd, der kom til at spille en stor rolle helt til enevældens ophør i 1849. Maleriet af ham fra hans ældre dage vidner på mesterlig vis om en magtfuld, dygtig og stærk personlighed, der, når det blev nødvendigt, kunne skære igennem. Det er måske ham min familie kan takke for, at den i dag stadig sidder på sine ejendomme. Det var derfor min far udtrykte ønsket om, at efterkommere nemlig amtmand v. Stemann på Bornholm og generalmajor v. Stemann burde være inviteret til den store jubilæumsfamiliefest i 1953 på Gunderslevholm. Man frafaldt dog tanken.

De to andre medlemmer af kommissionen var fætteren Johan Andreas Bruun de Neergaard på Skjoldenæsholm og kancelliråd, herredsfoged Harhoff i Ringsted.

Det var navnlig sidstnævnte, der fik med de daglige forretninger at gøre og det var især een af de mange ejendomme der voldte kvaler, nemlig Nørlund gods i Himmerland.

Kammerherre, major Johan Andreas Bruun Neergaard (1770–1846), til Skjoldenæsholm og Svenstrup.

I 1822 flyttede Peter J. og hans anden hustru, Anna Henriette Elisabeth, f. Schow (f. 1781, d. 1859 på Gunderslevholm), med hvem han var blevet gift i 1814, til hendes gård Gjerdrup ved Skælskør, idet stuehuset dér dengang var meget beskedent og ikke krævede så mange penge.

Hun havde i sit første ægteskab med kommerceråd, kaptajn i landeværnet, Peter Christopher Qvistgaard (1775–1807) 3 sønner. Han var ud over Gjerdrup også ejer af Lyngbygaard og Gimlinge kirkegods. Han faldt hæderfuldt på Herfølge kirkegård i slaget mod englænderne, hvis ekspeditionskorps var anført af den senere hertug af Wellington.

Nogle år efter Qvistgaards død hyldede St.St. Blicher helten fra slaget ved Køge i »Jyllandsrejsen, sjette døgn«. Digteren spørger om »ikke også Nutiden har Glans af yngre Bedrifter at opvise« og synger så sit drapa om landeværnskaptajn Qvistgaard, der gav sit liv for Fædrelandet, den ellers så usalige 29. august 1807.

*Anna Henriette Schow
(1781–1859), gift 2. gang med
etatsråd Peter Johansen Neergaard.*

*Peter Christopher Qvistgaard til
Gjerdrup og Lyngbygaard
(1775–1807).*

*Mindesten over »helten
fra slaget ved Køge, 1807«
i haven på Gjerdrup.
(Foto: 2001).*

Gjerdrups gamle hovedbygning, umiddelbart før nedrivning. Foto fra 1863.

Drapaet er langt (10 vers) og ikke det bedste fra Blichers hånd, men et par af versene lyder:

*En træder frem mod røde Krigerrækker
Et Bryst – kun eet mod fjenderne er vendt
Et sværd mod tusind Sværde sig udstrækker
Hvo kæmper, når det vilde slag er endt
Hvo blev tilbage, da de andre fly'de
Vil han de tætte Kæmperader bryde?*

*Men han vil dø som sine kjække Fædre
Med Staalet i et uforfærdet Bryst
I Sværddans ham tykkes Døden bedre
End Liv på Fødelandets betvungne Kyst
Hvor Kugler hyle og Kartover skralde
Med Ære vil han stande eller – falde.*

*Og se! Han falder, Slagets sidste mand
midt udi Vrimlen af de stolte Fjender
Græd, danske konning, græd o Fædreland
Det bedste Helteblod på valen rinder
Han som alene udi Striden Død
Ak! Det var Qvistgaard, danske Kæmpe god.*

Det er jo helt åbenbart netop modsætningen mellem den almindelige fejghed under slaget og denne ene mands tapperhed, der begejstrer Blicher.

Imidlertid blev dette digt ikke glemt, for i 1840, da digterens nød var stor og selv hans egen kone var »ham så besk en blomme«, tog den ældste af (kaptajn) Qvistgaards tre sønner, Morten, initiativ for at vise Blicher, hvad de skyldte ham for dette minde over faderen. De tre sønner sendte ham en opsats af sølv – ikke en »pokal«, som Dansk Biografisk Leksikon skriver – men et blomsterbæger, som Blicher selv kaldte det, og ved overrækelsen fyldt op med indsamlet sølv og guld i rede penge. Man lod fremstille to eksemplarer, det ene befinder sig stadig i min families eje. Blichers har været på tilfældige veje, men er genfundet og befinder sig nu på Frederiksborg Slots nationalhistoriske museum. Den er ca. 30 cm. høj og fra dens tredelte fod springer tre vingede Pegasus, der bærer skålen.

*Sølvopsatsen
– udført af hof-
guldsmed Jørgen
Balthasar Dalhoff
(1800–1890).*

*Pastor Christen Schow Qvistgaard, Gimlinge (1804–1879) og hustru
Henriette Emilie Guldberg (1808–1887).*

I digtet: »Til mine Velgørere« sender Blicher sin tak »for denne Gave, som var ham det kæreste af, hvad han fik«:

*Ja – hidtil jeg sang under Sorrig og Nød
Jeg sang, men jeg sad på Vand og Brød
Da kom der fra Heltesønnerne tre
Den dejligste Gave, som nogen vil se:
Et Blomsterbæger fra Gefions Land
Et trøstens Bæger, det var mig forsand!
Et glædeligt Varsel for Hjælp så nær
Det Glædesbæger er mig tredobbelt kær.*

De 3 sønner var: Morten (1800–42) Christen (1804–79) og Carl Julius (1806–77). Disse 3 blev således fostbrødre til Peter J.'s 3 egne sønner med Elisabeth Jacobine Vilhelmine Mourier (1778–1813): Johan Ferdinand (1796–1849), Carl (1800–50) og Peter Johansen (1803–72).

I det nye ægteskab fødtes yderligere en datter, Elisabeth Vilhelmine Jacobine (1814–89), gift med sognepræst Gotfred Fred.

Emil Gøtzsche (1809–72) til Rislev og Fensmark kirker og dertil tre sønner: Peter Christopher (1816–70), ejer først af Julianeholm siden af Aunbjerg, Johan Thomas (1818–65), kgl. skovrider på Hanved distrikt ved Flensborg og Victor Amadeus (1825–86) til Olufskjær ved Haderslev.

Det blev således til: »Dine børn, mine børn og vore børn«.

Kommissionen måtte med hård hånd gennemføre afgifters betaling, nedbringelse af udgifter eller måske ligefrem udelade disses afholdelse, og der blev skåret stærkt ned på familiens underhold på Gjerdrup, som tipoldefaderen i øvrigt selv drev.

Nørlund gods – en mangeårig byrde

Problemet var i virkeligheden i overvejende grad Nørlund gods i Himmerland.

Dette gods havde været fideicommissgods for den Raben-Levetzauseke familie, men var substitueret med en kapital. Det kunne derfor nu sælges frit, og salget blev effektueret i oktober 1812 med Johan Michael Neergaard som køber. Selv havde han fra 1803 ejet Høstemark og Egense Kloster, også beliggende i Himmerland.

Nørlund gods bestod af St. Restrup ved Nibe, Nørlund, Torstedlund og Albæk hovedgårde vest for Rold skov, en masse fæstegods samt 2.000 tdr.land skov – værdiansat til i alt 2.170 tdr. hartkorn, vel omkring 30.000 tdr.land – en kæmpemæssig besiddelse, selv i de tider. Hele denne herlighed blev købt for 1.350.000 Rdl. dansk courant, hvoraf de 450.000 Rdl. blev udbetalt kontant. Resten – 900.000 Rdl. – enten indestod i ejendommen eller blev overtaget af broderen Peter på Gunderslevholm som selvskyldnerkautionist.

Ved pengeombytningen 1813 blev disse summer omskrevne til Rdl. sølv, hvilket dog endnu ikke voldte større kvaler for Peter.

Allerede inden pengeombytningen solgte Johan Michael imidlertid de tre gårde – 970 tdr. hartkorn – Nørlund, Torstedlund og Albæk til Malte Ulrik Friis for 1.150.000 Rdl. courant med

Nørlands hovedbygning set fra nordvest.

100.000 i udbetaling. Friis døde dog hurtigt efter købet og enken, der ikke så sig i stand til at administrere ejendommene, gav i 1818 Peter tinglæst fuldmagt til at administrere og afhænde ejendommene for sig. I denne form gik ejendommene ind under Peters administration.

Johan Michael måtte overgive sit bo til skifterettens behandling på grund af de dårlige tider og St. Restrup og hans oprindelige ejendomme blev solgt ved tvangsauktion i 1822, uden at hans kreditorer blev fuldt dækket, hvorefter han senere dog købte Vivebrogaard ved Hadsund, som i øvrigt forblev i familiens eje til 1865.

Flere af denne familiegrens medlemmer ligger begravet på Vive kirkegård.

Da de økonomiske forhold ikke ændrede sig for Nørlund godsets vedkommende, lod man arvingen efter besidderen af det Raben-Levetzause fideicommis gøre udlæg i de tre gårde i henhold til de betydelige pantehæftelser, der hvilede fra 1812 – en sum på 750.000 Rdl. dansk courant. Da gårdene forgæves havde været sat til tvangsauktion 4 gange, meldte Peters søn Carl på Fuglsang sig som køber og fik dem tilslået for 33.300 Rdl. sølv

i 1826, en ringe sum i forhold til forpligtelserne over for Raben-Levetzau. Det var denne manglende fyldestgørelse af pantet, der medvirkede til, at administrationskommissionen for Peter først kunne »extraderes« i 1830, selvom der kom mere fart i sagerne, da Carl kom til.

I taknemmelighed over navnlig Harhoffs store arbejde i kommissionen sendte min tipoldefar, Peter, sin kusk afsted fra Gunderslevholm til Ringsted med 2 sølvlysestager *i en kasse*, med den udtrykkelige besked, at kusken skulle huske at få kassen med tilbage! Jeg har haft den store glæde ved et besøg omkr. 1990 – altså 160 år efter begivenheden – hos oldesønnen, tidl. ambassadør Fr. Harhoff (1919–93) på Nyrupgården ved Faxe, at se gaven og ved den lejlighed fortalte han mig historien om sin oldefars modtagelse af lysestagerne. De var nydelige og stod naturligvis tændte på middagsbordet om aftenen.

Det havde for Peter været meget hårde år og han græmmedes navnlig over den store hugst i skovene omkring Gunderslevholm. Træet blev flådet ned ad Susåen til Karrebæksminde, hvor brændet blev omladet til større skibe for at blive sejlet til København, bl.a. til hoffets forbrug. Susåen var netop i 1809–12 blevet uddybet med ca. 1 meter, stort set bekostet af grev Danneskiold-Samsøe, der på det tidspunkt ejede Næsbyholm og Bavelse. Peter var i 1830 blevet ældet og ligefrem svag og hertil næsten blind og han følte derfor ikke kraft til at genoptage sit arbejde med administrationen af de store ejendomme. Ægtefællerne havde i 1814 oprettet en ægtepagt, hvorved sønnerne Neergaard fra første ægteskab fik jordegodset, mens fællesbørnene fik andre aktiver.

Som min tante Marie Neergaard udtrykte det: »De første fik jordegodset, de sidste smykkerne«.

I 1831 overtog brødrene Qvistgaard deres afdøde faders ejendomme, Morten fik Gjerdrup, Christen Gimlinge kirkegods og Carl Julius Lyngbygaard.

Efter at Nørlund i 1830 igen var blevet solgt af Carl Neergaard flyttede forældrene tilbage til Gunderslevholm og fordelingen af ejendommene blev gennemført: Den ældste Johan Ferdinand fik

Fuglsang og Priorskov, den næste Carl fik Gunderslevholm og Castrup samt Gyldenholms skovgods og Antvorskov skovene, og den yngste Peter Johansen fik Førsløv og Fuglebjerggård med tillæg af Krummerup fæstegods på ca. 30 tdr. hartkorn.

Min tipoldefader som person ved vi som sagt meget lidt om. Han var utvivlsomt en meget dygtig administrator. I virkeligheden sad han ikke så dårligt i det med de øvrige ejendomme, men affæren med Nørlund slog ham noget ud af kurs. Godsforvalter Koch, Gunderslevholm, senere Vemmetofte, skriver i sin bog om Carl Neergaard, at man »fornøjede sig meget vel på Gunderslevholm med de mange børn – navnlig i ferierne, når de ældste kom hjem fra de lærde skoler«. Efter tilbageflytningen til Gunderslevholm i 1830 står det mellem linjerne, at Carls far ikke var rigtig glad, skønt han alligevel har måttet kunne se, at det nu gik fremad, idet det også gik alle børnene godt. De ældste havde stiftet familie, flere børnebørn var født, og amtmanden Johan Ferdinand havde allerede opnået en fin embedskarriere og købt Trøjborg slot i Vestslesvig. Peter Johansen elskede dog nok sine skove mest og min far fortalte, at han holdt af at blive kørt rundt i skovene og mærke de kølige blade smyge sig omkring kinderne! Han nåede at opleve sin eneste svigersøn, pastor Gøtzsche, som blev antaget som huslærer på Gunderslevholm i 1834.

På næste side kan man læse svigersønnens betragtninger om sin svigerfamilie, nogle ret overraskende og uforsonlige bemærkninger, kan man vist roligt sige!

Amtmand og godsejer

Johan Ferdinand de Neergaard (1796–1849) blev født på Ringsted Kloster og kom efter nogle år med huslærer i lærd skole og blev student fra Herlufsholm i 1814 og cand.jur. 1818. En embedskarriere fulgte, idet han blev volontør i rentekammeret i jydsk og lollandske landvæsens kontor, 1820 auskultant i rentekammeret, kammerjunker samme år og i 1827 udnævnt til amtmand

Et Brev.

Da man i 1962 restaurerede Rislev kirke fandt murermester Hans Andersen, Fensmark, indmuret i kirkens alterbord en forsejlet glas-cylinder. Denne indeholdt dette „brev“, der er skrevet med blyant. Desuden var der et blækskrevet dokument, som tiden havde gjort ulæseligt; formentlig en opregning af præsterne i Fensmark-Rislev pastorat.

Fensmark, den 1. Oct. 1863.

Det er ikke min Hensigt med disse Linier at ville bringe mit Navn og mit Livs Historie i faae Træk til Efterverdenen, da en ringe Landsbypræsts Liv kun har Betydning i den Kreds, der nærmest omgaas ham; men jeg tænker at en sildigere Slægt, som maaske læser dette, naar mine Been ere hensmuldrede og mit Navn høist staar paa Series pastorum paa dette Sted, kunne have Interesse af at stave sig igennem disse henblegede og møre Levninger, for at danne sig en Forestilling om min Tids Liv i en Præstegaard, hvoraf min Stilling og Levemaade er et temmeligt almindeligt Billede.

Min Fader var Sognepræst i Jyderup og Holmstrup Menigheder i Sjælland, hvor han døde efter 57 Aars Gjerning paa samme Sted. Han var to Gange gift og efterlod sig 21 Børn, hvoraf 6 vare Præster, to Jurister, en Landmand og en Sømand; jeg var den yngste Søn. Tidernes Trængsel gjorde, at naar vi vare blevne Studenter, maatte vi tildels sørge for os selv, og den Ældre hjælpe paa den Yngre. Jeg kom saaledes i Husset hos en ældre Broder, laae som Barn hos ham paa Regentsen i 3 Aar og paa Ehlertsens Collegium i 1½ Aar, fulgte ham til Fredericia, blev derfra dimitteret 1826.

Om den unge Kandidat

Efter et Par Aars Forløb døde min Fader, og jeg maatte ernære mig ved Informationer, som bleve maadelig betalte. Da jeg 1831 blev Kandidat, tog jeg en Huuslærerplads hos min Broder, tog efter 3 Aar derfra til Gunderslevholm som Lærer og blev der forlovet med Eierens Datter. Som et Tegn paa Tidernes aristokratiske Aand tjener det, at jeg ogsaa døde meget ondt af en pengestolt Familie med adelige Nykker, som først fik deres rette Banesaar efter 1848.

Pastor G.E. Gøtzsche (1809–1872).

Rindomgaard. Foto: R.N., 2001.

over Ringkjøbing Amt, hvor han tog bolig på Rindomgaard, hvor flere af hans børn er født. Den 19. maj 2001 aflagde jeg visit dér, hvorfra billedet stammer. Jeg havde aldrig set det statelige hus før.

I 1837 blev han udnævnt til amtmand over Præstø Amt. I 1840 Ridder af Dannebrog og 1842 kammerherre, 1838 og 1840 kongevalgt, 1842–44 og 1846 folkevalgt medlem af Stænderforsamlingen for Østifterne i Roskilde.

Det var en smuk karriere, der blev afbrudt ved hans tidlige død i april 1849, og han blev begravet på Gammelholm, et gammelt voldsted umiddelbart nord for Fuglsang, hvor også hans ældste søn og hustru ligger.

Ved overflytningen til det nye amtmandsembede var myndighederne i tvivl om, hvor amtmanden skulle bo, enten Præstø eller Næstved, idet Næstved lå umiddelbart ved grænsen til Sorø Amt, langs med Susåen. Derfor valgte man at leje hovedbygningen til hovedgården Lindersvold under baroniet Gaunø. Under hovedbygningens ombygning til det nye formål måtte amtmandsfamilien bo til leje på Nysø, hvorved man kom i forbindelse med kunstnerkredsen hos familien Stampe. Et morsomt minde fra den tid har vi på Gunderslevholm i form af en kakkelovnsskærm fra 1840. Det er et relief forestillende Amor bekransende Hygæa, udført af Thorvaldsen, der jo netop i disse år fær-

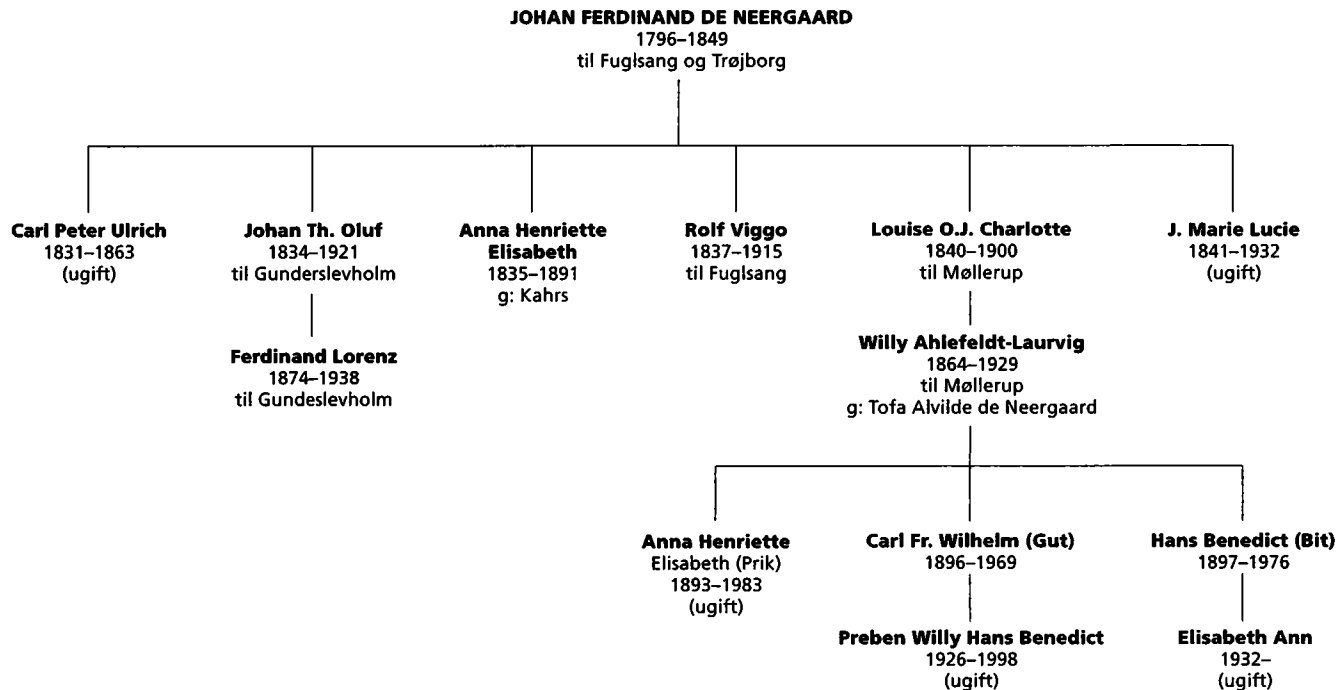

Lindersvold, amtmandsboligen.

dedes meget på Nysø. Under relieffet har baronesse Stampe og amtmandinde Neergaard broderet. Det hele blev sendt til Christian den 8. og dennes gemalinde Caroline Amalie i anledning af deres sølvbryllup, men det er altså vendt tilbage til familien Neergaard. Amtmandsfamilien havde lært kongeparret at kende på deres rejser i Slesvig-Holsten, hvor det høje par havde aflagt amtmandsparret besøg på Trøjborg. Ved en lejlighed har amtmandinden modtaget et smykke fra kongefamilien, dette er stadig i familiens eje.

Johan Ferdinand blev i 1830, samme år som han overtager Fuglsang, gift med Louise Olsen (1808–66), datter af overauditør Ulrik Chr. Olsen (1774–1814) og Johanne Henriette Zinn, født i 1785, død 1819. De fik 6 børn, de 3 født på Rindomgård, og de andre 3 på Lindersvold. Hustruens farfar ejede handelshuset »Olsen«, der havde privilegium på Island, et sikkert ret indbringende foretagende, idet det altid hed sig, »at børnene på Fuglsang var velhavende«. Når den yngste datter, senere stiftsdame Marie Neergaard (1841–1932), engang imellem kunne føle sig lidt fin vrissede hendes broder Johan til hende: »Husk, at din moder er født Olsen«. »Ja«, replicerede hun, »men hun var af islandsk adel!«.

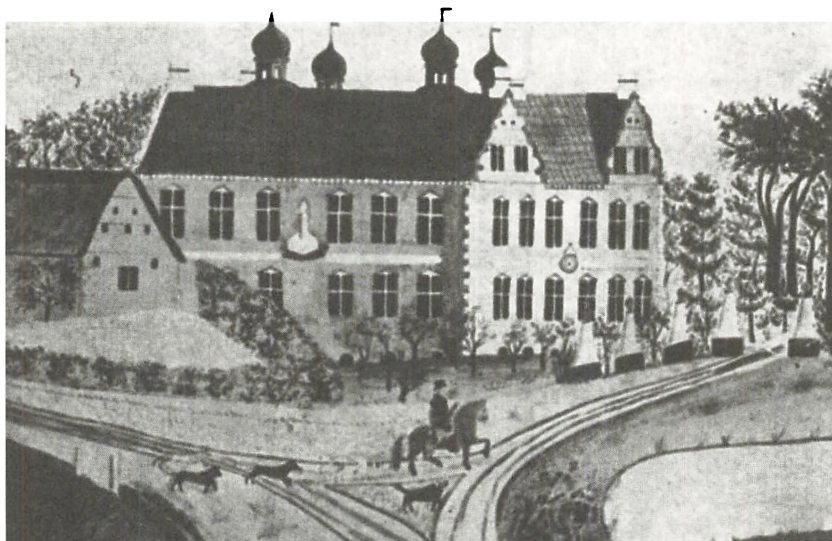
STAMTAVLE IV

Allerede i 1830 havde amtmanden købt Trøjborg gods, et pragtfuldt 4-fløjet renaissanceslot, bygget af Rantzauerne i 1500-tallet. Også et betydeligt indbo skal være fulgt med, og vi har på Gunderslev derfra bl.a. de såkaldte Trøjborg-spejle. Hvor meget amtmandsfamilien har boet dér er ikke til at sige, men under amtsmandstiden i Ringkøbing kan de jo godt have været der en del, ellers må opholdene nok være taget af med årene, efter familien var flyttet til Sjælland. I hvertfald skal slottet efterhånden have været noget forfaldent, da Knud Laust Knudsen (farbror til digteren Jakob Knudsen) købte godset i 1851. For ikke at Knudsens børn skulle få herremandsnykker rev han slottet ned og min tante Marie fra Gunderslev fortalte med afsky, at han »skød det ned med kanoner fra treårskrigen«.

Imidlertid kan det have været en praktisk fremgangsmåde på grund af slottets forfatning. Han havde dog forinden tilbudt det til de danske institutioner, for at støtte disse i det omstridte land, men de takkede nej. Der henstår nu kun ganske vist restaurerede ruiner tilbage og hele anlægget med voldgrave er fredet.

Den gamle hovedbygning på Fuglsang lod Johan Ferdinand nedbryde og opførte i stedet et ret beskedent hus i 1842. Han in-

Tegning af det i 1854 nedrevne Trøjborg slot.

Fuglsang 1866 – set fra nord – umiddelbart inden nedrivningen.

teresserede sig meget for haven og indførte en mængde eksotiske træer, hvoraf mange står endnu.

Vi ved desværre meget lidt om ham, og hans børn var ikke voksne ved hans tidlige død, vi ved end ikke, hvordan han så ud, idet billedet i adelsårbogen 1968–69 er en fejltagelse, da det formentlig forestiller hans svigerfader, auditøren. Jeg har forgæves forespurgt i begge amtsmandsgårde, om der skulle være et billede af ham. Fru Marie Neergaard, Gunderslevholm, forærede mig for mange år siden nogle miniaturer, hvoraf ét angiveligt skulle være amtmanden, men senere har det vist sig ved hjælp af den i 1998 afdøde miniature-ekspert, dr.phil. Torben Holck Colting, at dette ikke var tilfældet. Han hævdede med stor bestemt-
hed, at det ikke kunne passe bl.a. på grund af klædedragten og billedet måtte ifølge ham være ældre.

Amtmandens fostbroder pastor Christen Qvistgaard har i sine erindringer beskrevet amtmandsfamilien en del, men disse er nedskrevet i 1877 – 2 år før hans død, og slutter desværre brat ved året 1843 – uvist af hvilken grund.

Jeg har haft lejlighed til at læse Søllerød Bogen, 1964–65. Deri står beskrevet H.C. Andersens besøg hos Louise Neergaard på Olufshøj i Søllerød by, i første halvdel af juli måned 1864. Her udtrykker han sin store sorg over krigens gang og følte sig meget

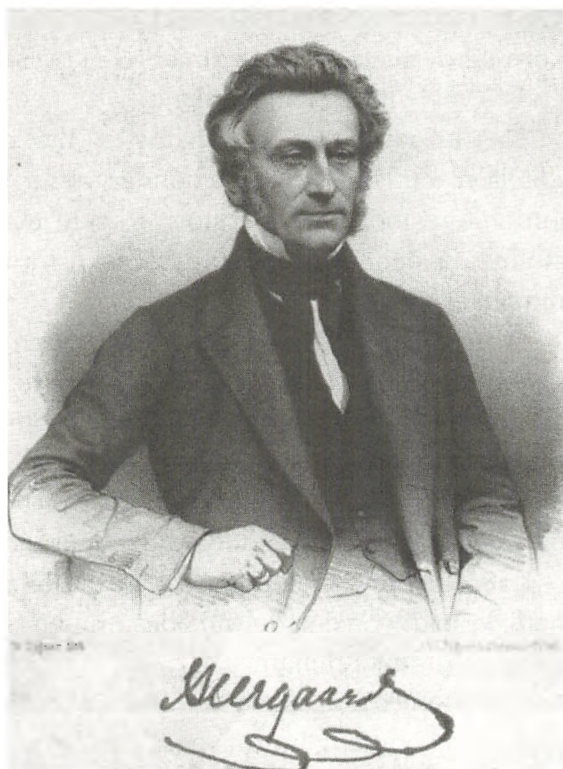
Havestuen på Olufshøj i Søllerød.

forladt i denne periode. Han havde i øvrigt i lang tid haft den skik, at spise til middag hos venner i København hver dag i ugen sit sted. Hos amtmændinde Neergaard i Amaliegade nr. 7 kom han hver lørdag. Olufshøj havde været Louises barndomshjem, som hun var stærkt tilknyttet, og hun købte det tilbage, da hun var blevet enke, og boede her meget hver sommer.

Efter hendes død arvede hendes yngste datter, stiftsdame Marie Neergaard, Olufshøj, og hun solgte det så sent som i 1916 til familien Jersild, som endnu er ejer af stedet.

*Louise Olsen (1808–1866) gift med
amtmand, kammerherre Ferdinand
Neergaard.*

*Carl Neergaard
(1800–1850).
Litografi på
Gunderslevholm.*

Carl Neergaard – godsejer og politiker

Han blev født 2. marts 1800 på Ringsted Kloster, og da forældrene i 1804 flyttede til Gunderslevholm, var det her, han havde »sin lykkelige barndom«.

I de første år havde man huslærer, men senere kom brødrene på lærd skole, og Carl blev student fra Roskilde i 1819.

Han forberedte sig på at blive juridisk kandidat, som sine brødre, og skønt han elskede frisk luft og ofte fulgtes med sin far rundt på de udstrakte ejendomme, fik han i efteråret 1820 en »alvorlig brystsygdom«.

Efter aftale med sin far afbrød han derfor studierne og flyttede ned på Lolland til det ny erhvervede gods Fuglsang og Priorskov.

Grundet nedsættelsen af den senere administrationskommission, blev han i perioden 1821–1826 forpagter af begge hoved-

gårde. Godset bestod ved overtagelsen 2 år før af ca. 800 tdr. hartkorn og dertil 1.400 tdr. udmærket skov, samt tiender og fæstegods – vel i alt ca. 8.000 tdr. land.

Da Carl var en energisk natur tog han med iver fat i færdiggørelsen af udskiftningen af bøndergodset, og på hovedgårdens jorder forestod et meget stort arbejde med at rydde dem for stubbe og sten – formodentlig et levn fra tiden før skovforordningen af 1805.

På trods af tidernes ugunst havde han en udtalt evne til at gennemføre, hvad der var mest nødvendigt, med tilsidesættelse af meget andet, der var ønskeligt, men som måtte vente til bedre tider. I dette arbejde havde han i de første år uhyre stor hjælp af landinspektør Johan Ditlev Friederichsen (1793–1861), der senere blev en slags medforpagter af hovedgårdene.

I 1826 købte Carl som nævnt Nørlund gods, men faderens bo hang jo stadig på den del af købesummen fra 1812, der ikke dækkedes ved salget til ham.

I den anledning flyttede Carl fra Fuglsang til Nørlund og gjorde en betydelig indsats også dér. Navnlig året 1826 var præget af utrolig misvækst, så han – bl.a. for at skaffe tilstrækkeligt foder – fandt på den originale idé at drive ungvæget og studene ud i skoven. Da vinteren dette år blev forholdsvis mild, havde han heldet med sig, således at kvæget om foråret var ved rime­ligt huld og der blev endda mulighed for at sælge en del kvæg til stigende priser.

Han vandt hurtigt befolkningens tillid, idet han færdedes meget rundt på det store gods, mest til hest eller med bøssen på nakken, og genvandt derved også ved spartansk levevis i rime­lig grad sit helbred.

Hans virke medførte bl.a. at han, trods sin unge alder, blev medlem af tiendekommissionen for Ålborg Amt fra 1829 til 1831.

I december-termin 1829 lykkedes det endelig at blive de Raben-Levetzause arvinger kvit, og der udfoldedes anstrengelser for at få hævet kommissionen for faderens besiddelser.

Da den ældste broder, Johan Ferdinand, var blevet amtmænd i Ringkøbing, blev det Carl som faderen fik til at hjælpe sig fra

sommeren 1829, og et års tid frem delte Carl sin tid mellem skiftevis Jylland og Sjælland, hvor han tog bolig på det nærliggende Førslev.

Da således sagerne endelig havde vendt sig til det bedre, og da Carl jo nok havde været den mest aktive i kommissionens tid, pressede han på for at få denne »ekstraderet« og dette lykkedes omsider den 29. maj 1830, hvorefter ejendommene blev overladt faderen til fri rådighed.

Utroligt er det at tænke på, at Carl således nåede at sætte sig grundigt ind i forholdene på alle de 4 godser, idet han kom til at bo på dem allesammen!

I foråret 1830 flyttede forældrene som sagt tilbage til Gunderslevholm fra Gjerdrup, og i løbet af denne sommer forhandlede om godsernes fordeling i følge ægtepagten af 1814 og overdragelsen skete den 1. september 1830.

Delingen endte som bekendt med, at Johan Ferdinand fik Fuglsang og Priorskov godser, Carl fik Gunderslevholm, Castrup, Gyldenholm skovgods og Antvorskov skovene. Den yngste søn, Peter Johansen, fik Førslevgård og Fuglebjerggård godser.

Carls andel blev den største, og man kan måske heraf se en anerkendelse for hans store arbejde for godserne gennem næsten 10 år. Dog blev der indført, at han skulle underholde forældrene med boligret i hovedbygningen og hvad dertil hører, og da hans stedmoder blev meget gammel – og endog overlevede ham – (han nåede aldrig at flytte ind i hovedbygningen) overtog han samtidig en ikke ubetydelig byrde, bl.a. ved optagelse af et ret stort lån til afvikling af den resterende gældsforpligtelse fra kommissionens tid.

Han boede selv i den nuværende driftslederbolig på gården. Det var en beskeden bindingsværksbygning med tegltag, bygget af overkammerherre C.A. v. Plessen i 1720'erne, men den var godt indrettet og han befandt sig vel ved at bo der. Hans oldefar, krigsråden, havde i øvrigt været den første beboer her, da han som ung mand forpagtede gården af Plessen.

Carl overtog i alt 1.222 tdr. hartkorn med 5 kirker og 3.925 tdr. land skov. Af faderens 3 godslodder var denne den ringeste, idet

fæstegodset navnlig langs skovene og selve Castrup hovedgård – vurderet til kun 19 tdr. hartkorn på 278 tdr. land – var af ringere kvalitet. Dertil kom de noget forhuggede skove fra administrationskommissionens tid.

Da Carl slog sig ned på Gunderslevholm, var alt naturligvis i en mådelig forfatning.

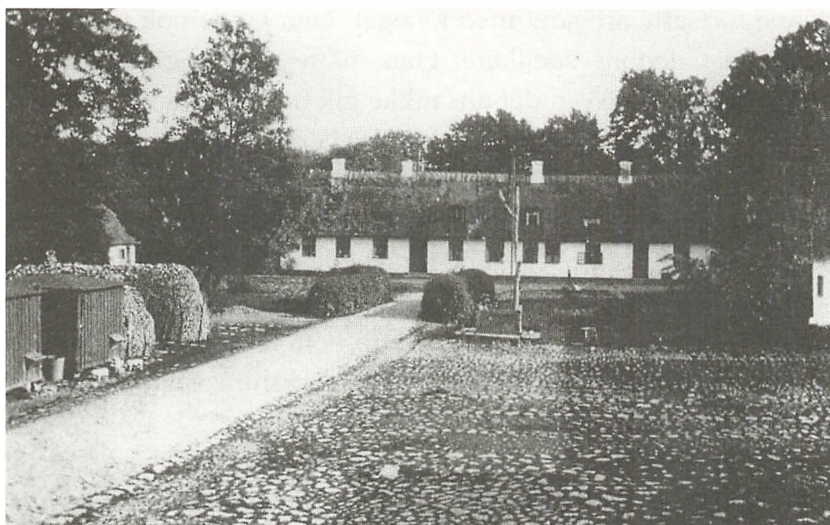
Han boede et par år alene, inden han den 26. oktober 1832 giftede sig med sin halvkusine Elisabeth (Betzy) Arnoldine de Fine Mourier (1801–83), datter af godsejer Charles Adolph Denis Mourier til Hindemae på Fyn og Johanne Susanne Skibsted.

Hun var en velbegavet og ganske smuk kvinde og da han også var en statelig herre har de været et flot par. Hun var dygtig til at forestå den store husholdning og var hjælpsom mod de mange, der med årene kom til hendes gemal for at søge hans råd og vejledning. Hun var hjertevarm og også hun hjalp og lindrede de bekymrede, der kom til hende.

I 1875 oprettede hun etatsrådinde Betzy Neergaards legat for skolelærere i Skelby og Gunderslev sogne. Dette legat eksisterer endnu og blev, efter Susaskolens start i 1956, stadig uddelt til de

*Betzy Mourier (1801–1883),
gift med etatsråd
Carl Neergaard.*

Castrups stuehus som det så ud på Carl Neergaards tid.

4 lærere i Skelby, Kagstrup, Holløse og Rejnstrup skoler. Nu uddeles der af og til større portioner til forskellige formål i skolens tjeneste.

Ægteskabet forblev barnløst, hvilket fik betydelige følger og helt specielle konsekvenser for store dele af efterslægten.

Som sagt var godset ikke i den bedste forfatning ved overtagelsen i 1830, men han tog straks fat på at forbedre det. Hovedgårdene blev istandgjorte og især Castrups udlænger blev totalt ombyggede, og det så radikalt at man dengang havde sine tvivl, om det nogensinde ville kunne betale sig. Han overtog driften af denne gård i 1837. Han merglede jordene kraftigt, hvilket var noget relativt nyt, og indførte bedre redskaber.

Kvægbruget blev også forbedret, først ved indførelsen af Berner- og Tyrolerkvæg, senere af hollandsk og engelsk race og gennem fælles dyrskuer også af jysk kvæg, især fra Salling. Ingen af disse forsøg lykkedes og tilsidst indførte han – vistnok omkring 1846 – kvæg fra Angel i Sydslesvig, hvilket kom til at danne grundstammen i den gunderslevholmske kvægstamme.

Da Carl døde havde han bestemt, at hans forvalter, senere kammerråd J.B. Andersen, skulle forpagte Gunderslevholm og

denne fortsatte arbejdet med kvæget, men lagde nok for meget vægt på Guenons spejllære. Han måtte dog opgive forpagtningen i 1879. Selvom det altså ikke gik helt som det skulle, var dette forsøg dog en vigtig begyndelse i en tidlig fase af landbrugets udvikling. Et synligt minde har vi den dag i dag ved skelettet af kongepremietyren fra 1850 fra Gunderslevholm på Landbrugsmuseet. Der er betydelig forskel på dette lille skelet og den senere Højager Nakke fra 1938. Også hesteracen søgtes forbedret og der holdtes et stod fuldblodsheste, som brugtes til væddeløb. Senere indførtes halvblodsracen fra Yorkshire, som igen blev blandet med den jyske race.

I 1847 blev Charlottendal, oprettet af Constantin Brun som en del af Antvorskov godset, til salg, og da denne ejendom var direkte nabo til de af faderen i 1811 købte Antvorskov skove, var det naturligt for Carl at give et bud. Skødet blev underskrevet den 6. maj 1847 og bestod i alt af ca. 1.200 tdr. land.

Heraf var ca. 600 tdr. land hovedgårdsjord, 285 tdr. land skov, 300 tdr. land bøndergods samt Sludstrup kirke med kirketiende, i alt godt 100 tdr. hartkorn. Hele denne herlighed købtes til en pris af 195.000 rigsdaler.

Charlottendals hovedbygning. Foto: B.A., juni 2001.

Hovedgården forblev bortforpagtet og den nåede vist aldrig at blive drevet af nogen ejer, bortset fra min far, Viggo de Neergaard, fra 1908 til 1909. Min farbroder Carl havde dog drevet den som forpagter i årene 1900–1908 og efterlod den i en rædsom stand, som min far udtrykte det.

Gårdens bygninger var ved købet ret tarvelige, men Carl Neergaard nåede at istandsætte dem noget, navnlig ved opførelse af en stor lade i kampesten. Slagelse Lystskov, et areal på ca. 100 tdr. land og beliggende hvor motorvejen nu smyger sig mellem skoven og Slagelse, nåede Carl at erhverve inden sin død, men det endelige skøde blev ifølge overlevering fra min far, først underskrevet af eksekutor testamenti, Peter Johansen Neergaard til Førslev, broderen til afdøde.

På de 5 kirker, Skelby, Gunderslev, Tystrup, Haldagerlille og Kirkerup, blev der efterhånden gjort en del istandsættelser og navnlig Gunderslev kirke blev grundigt forbedret. På Kirkerup blev tårnet helt nyopført. Bøndergodset forbedredes meget med tiden, men i den første periode var det meget tungt, da bønderne ganske havde tabt modet efter de hårde år efter Napoleonskrigene, og de troede slet ikke på fremtiden. Det lykkedes imidlertid efterhånden Carl at vende stemningen ved at opmuntre og hjælpe bønderne på mange måder og give dem økonomiske vilkår med lave afgifter, mod at de til gengæld betalte til tiden. Nogle af bønderne måtte dog flytte fra gårdene og nøjes med et hus og en lille lod, men ellers var han en stærk tilhænger af, at fæsteforholdet forblev i de samme familier ved fæsteledighed.

Endnu er der blandt andre en familie i Rejnstrup, der har haft den samme gård, først i fæste siden som selvejere, helt fra 1742 – altså fra Plessens tid. Fæsteren begyndte som huggehusmand på herregården.

Enkelte gårde blev udflyttet og der blev med årene moderniseret og ombygget på de fleste af dem – i enkelte år på 15–20 stykker ad gangen! På de ledige fæstegårde foretrak han i nogle tilfælde langælendere, som efterhånden blev holdne folk, dels på grund af de gode forhold hos herskabet og dels også fordi landbruget fra 1830'erne oplevede en betydelig fremgang.

Carl kendte personligt alle sine folk, vidste hvor de boede, kendte deres familieforhold og de kom til ham og kunne trygt banke på døren. Der var intet tjenerskab, man først skulle henvende sig til.

Landbopolitiske sager af stor rækkevidde

I 1840'erne dukkede sagen om afløsning af fæstegårdene i Danmark igen op, og den blev snart et brændende, politisk emne.

Fæstevæsenet var jo en gammel institution, stammende helt fra renæssancetiden, og i forbindelse med reformerne i 1700-tallet blev dette emne også taget op som led i den almindelige frihedsdebat. I 1849 nedsattes den Store Landsbrugskommission, i hvilken Carl fik sæde, og som der senere skal berettes om. Jeg skal på dette sted dog blot anføre, at han kort før sin død nåede at få lavet en plan for fæstegodsets afvikling på Gunderslevholm, hvorved de første par gårde i Stenstrup blev solgt inden 1850 og ca. halvdelen senere hen. Disse oplysninger har jeg fra min far.

Det selv efter den tid meget store skovdistrikt, nemlig skovene under Gunderslevholm, Castrup, det daværende Gyldenholmske skovgodts og Antvorskov skovene – det meste af det nuværende Valdemarskilde – i alt ca 4.300 tdr. land, omfattede Carl med den allerstørste interesse. Hvad der ikke måtte være nået i faderens tid blev i høj grad iværksat nu. Nye veje blev anlagt og afvandingsystemet blev grundigt forbedret. Ved gennemlæsning af afdelingsbeskrivelserne fra 1850'erne og 1938 fra Gunderslevholm ses det tydeligt, at der bliver foretaget betydelige kulturarbejder i Carls tid. Endnu i år 2001 står stadig en del af hans ældste bøge- og egebevoksninger, ganske vist nu under fornyelse, og vidner om den meget store indsats, der blev gjort. Også rødgranen og andre træarter blev indført.

Det udadvendte virke

Så energisk og tidlig vant til at have med mange mennesker og forskellige sider af tilværelsen at gøre, var det naturligt for Carl

Neergaard at lade sig vælge til mange samfundsrelaterede hverv. For at få et overblik over disse, nævnes de alle her og for nogles vedkommende vil de senere blive omtalt mere udførligt.

Som allerede nævnt, blev han i 1829 valgt til tiendekommissær i Aalborg Amts vestre distrikt. Dette hverv opgav han i 1831, efter flytningen til Gunderslevholm.

1832 blev han medlem af Nationalbankens repræsentantskab, 1833 medstifter og næstformand og fra 1845 formand for Sorø Amts Landøkonomisk Selskab (SALS), 1834–48 medlem af Stænderforsamlingen for Østifterne i Roskilde, de sidste år sammen med broderen på Fuglsang, 1839 landvæsenskommissær, 28. juni 1840 Ridder af Dannebrog – samme dag som broderen – 1841 etatsråd, 1841–44 medlem af statsskovkommissionen, 1841 medlem af Sorø Amtsråd, 1841–49 formand for forstanderskabet (sognerådsformand) for Gunderslev sogn, 1845 medlem af direktionen for Landstutterivæsenet, 1839 medlem af Det kgl. Landhusholdningsselskab – og fra 1848 en af dets tre præsidenter – 5. oktober 1848–5. juni 1849 medlem af Den grundlovgivende Rigsforsamling, 1849 af den Store Landbrugskommission og til sidst, fra 29. december 1849 til sin død, medlem af Rigsdagen (Landstinget).

Desuden var han i mange år medlem af havnebestyrelsen for Karrebæk havn og derudover medlem af 6–7 sogneråd, i hvilke han gav møde, når det var særlig nødvendigt eller på opfordring.

Det må jo siges at være en uhyre stor mængde offentlige hverv, særlig i betragtning af at hans hu stadig stod til landvæsenet, idet han jo drev begge sine hovedgårde med stor iver. Hertil kom administrationen af det meget store fæstegods og de store skove, der – som vi har set – i hans tid blev stærkt forbedret.

Af de mange hverv var der visse, der optog ham mere end andre, og det vil føre for vidt at gå nøjere ind på dem alle.

Her skal dog nævnes Statsskovkommissionen, Stænderforsamlingen i Roskilde, den grundlovgivende Rigsforsamling og den Store Landbrugskommission.

I de år han sad i Statsskovkommissionen berejste han personligt »domæneskovene« ganske meget og indgav forslag til æn-

dringer, der dog ikke kom til udførelse ved denne lejlighed, men som dog kom til at danne grundlag for Forordningen af 1851.

I Roskilde var adskillige sager fremme, bl.a. var han meget virksom for en lov om skadeligt vands afledning og dets anvendelse – den blev dog først gennemført i 1846 efter flere års tovtrækkeri. Vi må her betænke at store dele af landet svømmede i vand. Som lokalt eksempel kan nævnes en betydelig del af Gunderslev sogn kaldet Øllemose eller Ellemose. De gamle udskiftningskort fra 1780'erne viser delvis skovsignatur i hele området mellem Tvedevænge skov til Rejnstrup by, i dag et betydeligt landbrugsområde.

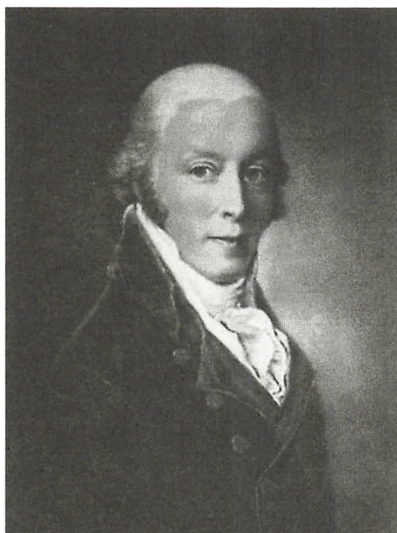
Af andre sager i Stænderforsamlingen, som havde hans særlige bevågenhed, var forslaget om skattebevillingsret, husmænds og indsidderes kår og diskussionen om almindelig værnepligt, hvilket sidste der var bred enighed om i alle kredse.

Som bekendt døde kong Christian den 8. den 20. januar 1848 og dette dødsfald medførte yderligere forventninger om en fri forfatning, der jo ikke var blevet opfyldt i hans tid. På sit dødsleje opfordrede han sin søn, Frederik den 7., til at udarbejde en helstatsforfatning, der imidlertid ikke tilfredsstillede parterne. Der udtaltes ønske om udstedelse af en fri forfatning for Danmark og Slesvig, som dog holstenerne satte sig imod, idet en sådan ville indebære dansk majoritet, da nationalitetsforholdene stod 13-8 i dansk favør. Den 20. marts blev man, under et Casinomøde i Amaliegade i København, klar over den situation, at der i Holsten, 18. marts, var blevet enighed om at sende en deputation til København med holstenernes krav. Dette benyttede de national-liberale kræfter sig af ved, mod bedre vidende, at udlægge dette som et oprør fra holstenernes side for at få folkestemningen med sig på Casinomødet. Den 21. marts gik man til kongen med ønsket om udnævnelse af nye ministre. Kongen havde afskediget sine ministre og bad sit folk om at stå sammen i nødens stund og det udløste en sådan begejstring og sammenhold, at mange unge, der jo ikke havde værnepligt, meldte sig under fanerne sammen med armeen, hvoraf i øvrigt en ikke ringe del af Prinsen af Nør blev overtalt til at gøre oprør i Rendsborg

24. marts. Den slesvig-holstenske deputation havde som ord­fører cand.jur., kammerherre, godsejer Lucius Carl Bruun de Neergaard (1797–1881) (se stamtavle II), der i den anledning i 1852 blev frataget sin kammerherretitel! Her er et eksempel på, at flere godsejerslægter inden for det danske monarki blev delt midt over af borgerkrigen.

Lucius's far, Jens Peter, født 1764, død 1842, var i øvrigt ældste søn fra Svenstrup, og drog i tidlig alder til Slesvig-Holsten, hvor han i løbet af ca. 20 år erhvervede ikke mindre end 9 herregårde og godser, som han dog så sig nødsaget til at afhænde i 1820'erne. De 2 af dem, Eckhof, købt 1790, mellem Kiel og Eckernförde, og Oevelgönne, købt 1800 ved Neustadt, hvor nu motorvejen går uden om byen, bevaredes dog i familien helt til efter anden verdenskrig, men denne gren af slægten er nu uddød i mandslinjen.

De turbulente politiske forhold fik Carl til, sammen med et par andre godsejere, at henvende sig til krigsminister Tscherning

Kammerherre Jens Peter Bruun Neergaard (1764–1842), til Eckhof m.fl. Fader til Lucius Carl Bruun de N.

Kammerherrerinde Henriette Caroline Elisabeth Neergaard (1777–1864), født rigsgrevinde Baudissin.

for at få lov til at oprette et korps af skytter til hjælp for hæren. Krigsministeren tog med tak imod tilbuddet og derefter opfordredes godsejerne på øerne til at stille mænd, heste og udrustning til rådighed for et sådant korps. Samlingsstederne var Næstved og Odense og det var da naturligt for Carl, der boede nær ved Næstved, at sørge for alt det fornødne. Der lå et meget stort arbejde i at organisere alt dette, og efter at korpset var dannet, »fuldt udrustet på enhver tænkelig måde, afgik korpset 22. april til Førslev, hvor Carls broder, Peter, modtog dem og beværtede dem rigeligt, hvorefter mændene stærkt opløftede drog videre til Odense, for derefter, forenet med den der opstillede styrke, at afgå den 27. april til Slesvig«. Ca. 250 mand lykkedes det at sende af sted, hvoraf langt de fleste fra Sjælland og man må sige, at det var ganske imponerende, at det på så kort tid lykkedes at få dette korps formeret.

Det deltog i to træfninger den 28. maj og 5. juni i Sundeved og der faldt to mand.

Det stod nu klart, at en Grundlov skulle gives, og Stænderforsamlingen mødtes for sidste gang i Roskilde den 26. april 1848 først og fremmest dels om sammenkaldelsen af en rigsforsamling, dels over martsministeriets udkast til en valglov til en sådan forsamling.

Der blev straks diskussion om, hvem der skulle kunne have stemmeret og hvem, der ville være valgbare.

Ikke så få protesterede imod den manglende begrænsning i valgretten, deriblandt også Carl Neergaard, idet han frygtede, at det nu foreslåede også skulle gælde for fremtidige rigsdagsvalg, og ikke kun som nu til Rigsforsamlingen. Han stemte imod, men valgloven blev vedtaget, som den forelå i udkastet den 7. juli 1848. I september 1848 foretoges valg til Rigsforsamlingen. Carl Neergaard ønskede at opstille til forsamlingen og da 5. valgkreds med valgsted i Fuglebjerg allerede var besat af en kandidat, teologen Frølund, der havde ophidset befolkningen stærkt mod godsejerne inkl. »herremanden på Gunderslevholm«, fik Carl i stedet 3. valgkreds med valgsted i Slagelse, hvor han jo var velkendt fra sin virksomhed med at afholde fælles landbo- og

industriudstillinger. Han blev herfra indvalgt til Rigsforsamlingen, der indkaldtes til 1. møde den 23. oktober 1848. Samtidig med udkastene til Grundloven og valgloven forelagdes flere sager, der skulle løses i den nærmeste tid. Det var bl.a. finansiering af forsvaret, hvor en komité var nedsat og hvor Carl havde sæde.

Der blev bevilget et statslån på 7 millioner rigsbankdaler og kreditbeviser på yderligere 4 millioner. Hertil kom loven om værnepligten, der kun skulle gælde for kongeriget. Som medpræsident i Landhusholdningsselskabet havde han lovet at fremsætte et forslag om at friholde selskabets elever for værnepligt i 3 år, således som det allerede var bestemt i forordningen af 1841 – dette lykkedes dog ikke.

Under behandlingen af selve Grundlovs- og valglovsudkastet opstod igen diskussion om stemmeret og valgbarhed, hvor en del konservative medlemmer, deriblandt Carl, stillede modforslag. Det endte med, at den 17-mandskomité, i hvilken han var blevet indvalgt den 21. december, som skulle behandle Grundloven, ikke kunne samle flertal for et forslag og derfor indsendtes 6 mindretalsforslag, hvor Carl stod for de 2 og delvist for det tredje, som alle under en eller anden form ville indføre en art begrænsning i den frie almindelige valgret. Imidlertid var martsministeriet blevet afløst af novemberministeriet, mest pga. uenighed mellem ministrene om Slesvigs deling. Moltke-Bregentved beholdt dog premierministerposten, men overtog også udenrigsministeriet efter Knuth-Knuthenborg, som vi senere skal høre om, ved beskrivelsen af Estvadgaard godset, som han køber i 1855. Novemberministeriet afgav en ny erklæring om Grundlovsudkastet den 12. februar 1849 hvor man i princippet fastholdt martsministeriets opfattelse, men i øvrigt i vidt omfang overlod det til Rigsforsamlingen at bestemme. Dette kan ikke have opmuntret modstanderne, der dog ikke holdt sig tilbage fra at forsøge et ændret Grundlovsudkast i mere konservativ retning. Da Carl ikke var tilfreds med de 3 minoritetsforslag, støttede han et af Scavenius Gjorslev, stillet forslag. Dette forklarede og begrundede han i et indtrængende indlæg, holdt i Rigsdagens møde

den 27. marts 1849, hvori han erklærede sin modstand imod den almindelige valgret til begge kamre. Han begrundede dette med, at Grundloven skulle sikre »at saavidt muligt intet Parti, ingen Folkeklasse kan tiltvinge sig en absolut Overmagt, med andre Ord, den maa indeholde Garantier ikke mindre mod Almue- manden end imod den Højerestaaende, ikke mindre imod et vildt Demokrati end imod et overmægtigt Aristocrati«.

Tscherning, der i øvrigt også var gået af som krigsminister, idet han efter slaget ved Slesvig i 1848 anså Danmarks sag for tabt, gik straks imod forslaget fra Carl, som replicerede og uddybede sin argumentation. Under de fortsatte forhandlinger, om navnlig kamrenes sammensætning, fremkom en mængde andre forslag og Carl sluttede sig til de mere konservative. Alle disse forslag blev forkastet.

Det femte minoritetsforslag, i sin tid fremsat af P.D. Bruun og Jespersen, blev pludseligt genfremsat i noget forandret skikkelse, idet man alligevel nu udtalte sig for en begrænsning af valgbarheden og begrundet i den politiske situation, der opfordrede til gensidig imødekommenhed og fordragelighed. Bondevennerne protesterede straks, men faldt hurtigt til føje ved udsigten til slet ikke at få nogen grundlov. Carl Neergaard og hans ligesindede anså dog landstingsbegrænsningen for utilstrækkelig, og grundlovsudkastet blev som Lehmann og Monrad samt de 6 minoritetsmedlemmer havde udformet det, men altså med den begrænsning i valgbarhed til Landstinget, som fremsat af Bruun og Jespersen.

Inden den endelige afstemning om grundlovsforslaget den 25. maj 1849 var der til Rigsdagens formand indgivet 2 erklæringer fra 2 grupper, hvori disse mænd begrundede deres modstand. Den ene erklæring var også underskrevet af Carl Neergaard, sammen med bl.a. Zeuthen og Scavenius.

Da afstemningen forelå nævnte dato stemte 119 for, 4 imod og 26 var fraværende, mest grundet krigen, men også fordi de var modstandere af forslaget og iblandt dem var de før omtalte grupper. Imidlertid undlod Carl Neergaard at stemme, hvilket viser os, at han, da det kom til stykket, ikke var nær så stærk en mod-

stander, som man kunne formode. Grundloven blev som bekendt underskrevet den 5. juni af Frederik d. 7. og valgloven den 16. juni.

Den Store Landbrugskommission, nedsat den 10. februar 1849, optog meget af Carl Neergaards tid og sammen med medlemskabet af Rigsforsamlingen samme år var dette delvis bitre oplevelser for ham og har nok belastet hans skrøbelige helbred.

I landbrugskommissionen beskæftigede man sig navnlig med hoveriet, hvor han på visse betingelser var positiv for dettes ophævelse. Fæsteinstitutionen gav jo dog betydelig retssikkerhed for bonden, som slet ikke kunne siges op, hvis han ellers overholdt sine forpligtelser.

I denne sag blev der nedsat en komité, hvor bølgerne gik højt, men hvor et forslag i Rigsdagen om tvangsafløsning af gårdene i 1850 ikke blev vedtaget. Striden stod her, om man rent juridisk kunne betragte fæstegårdene som fuld og uindskrænket ejendomsret for godsejerne, eller om fæsterne havde så mange rettigheder, at det kunne forsvares med en tvangsafløsningslov. Det første synspunkt fik overtaget og den modstand, der herved opstod var i nogen grad begrundet i, at Foreningen af Grundejere fra 1843, stiftet af nogle få godsejere, bl.a. de tre brødre Neergaard, havde gjort sin virkning. Et nyt forsøg på løsning af problemet blev atter gjort i 1856, hvor Foreningen af Grundejere igen var meget aktiv i kampen mod den fremsatte fæstelov, som Tutein og Moltke-Bregentved ellers havde tilsluttet sig i Landstinget. De to blev altså desavoueret af egne standsfæller. Først loven af 1861, fremsat af indenrigsminister D.G. Monrad, løste problemet for næsten alt fæstegods i Danmark. Vi vil dog se senere, at en fæste-tvangsafløsning alligevel blev gennemført efter første verdenskrig og den kom til at berøre familien Neergaard ganske meget.

Kampene i den grundlovgivende Rigsforsamling og i den Store Landbrugskommission havde øjensynligt tæret på Carls helbred. Hertil kom den spænding krigstilstanden holdt landet i, og sidst men ikke mindst hans broder, Johan Ferdinands død i amtmandsboligen på Lindersvold den 10. april 1849. Til denne

broder havde Carl hele livet et nært forhold. Han fortsatte dog ikke desto mindre med næsten alle sine offentlige hverv og blev den 13. oktober 1849 beskikket formand for valgbestyrelsen for 3. landstingskreds og ledede det første valg i denne.

Det første folketingsvalg skulle afholdes den 4. december og til Landstinget den 22. december. Da der allerede var opstillet en kandidat i 3. valgkreds til Folketinget kunne Carl ikke vælges dér, men der rejste sig en sådan folkestemning for hans valg, at det lykkedes at få ham indvalgt til Landstinget.

Ved den første rigsdagssamling den 30. januar 1850 efter Grundlovens givelse, kom Carl ind i flere udvalg, hvor han som ordstyrer behandlede forslag om jords afgivelse til fattighuse og til boliger for husvilde, for loven om den svævende statsgæld, og loven om gård- og husmandshoveriets afløsning. Endnu den 5. maj 1850 tog han ordet i sidstnævnte sag og var til stede også den 6. maj. Men herefter blussede den gamle sygdom op, en sprængning af blodkar i lungerne.

Efter et langt sygeleje i København, kunne Carl rejse hjem til Gunderslevholm. Han følte dog, i midten af juli måned, kraft nok til efter lægernes råd, at rejse med sin hustru til badestedet Ems, sydøst for Koblenz. Hvordan den svage mand under de rejseforhold, der da rådede, har turdet begive sig ud på denne lange, besværlige rejse, hvor jernbaner kun delvis fandtes, har altid stået for mig som en gåde. Rejsen må have taget en lille uges tid, og han nåede kun at opleve Ems kort tid, idet han døde den 2. august 1850.

Han blev ført hjem og begravet i en muret krypt på Gunderslev kirkegård under et stort elmetræ, og gravstedet har siden altid heddet »Etatsråden under træet«. Dette træ nåede en helt usædvanlig størrelse, men måtte desværre hugges om i 1997 grundet elmesygen.

I sommeren 1997 havde Bodil Albeck og jeg den glæde at komme til Ems, idet vi besøgte Henrik Bay, gift med min niece Ea, og dengang bosat i Wiesbaden. Under en udflugt kom vi til Ems, der ligger yndigt i en dal omgivet af skovklædte bjerge. Stedet blev siden kendt, da kong Wilhelm I af Preussen i 1870

afsendte Emser-depechen til Bismarck, hvis indhold han gav en fordrejet form, der fik Frankrig til at erklære krig, hvilket netop var meningen.

Carls eftermæle

Det synes ikke at have været forfængelighed, der har præget Carl Neergaard. Billedet af ham på Gunderslevholm er først malet 20 år efter hans død af Henrik Olrik, efter litografi. Der findes mig bekendt ikke andre billeder af ham hverken fra Roskilde-tiden eller fra Rigsdagen, hvilket måske burde undersøges nærmere, idet det nok kan undre.

På det store grundlovsbillede af kunstneren Constantin Hansen, har jeg i mange år forgæves søgt efter ham på maleriet. Constantin Hansen var nationalliberal og derfor havde han tilbøjelighed til at fremhæve netop disse politikere. Ved grundlovsjubilæet i 1999 havde jeg den store oplevelse, at dagbladet Politiken, den 5. juni, viste maleriet og nedenunder en nummereret fortegnelse af de fleste tilstedeværende på billedet. Her skrev Politiken, at Carl Neergaard stod bagest ved siden af søjlen, nær ved giveren af maleriet, Alfred Hage.

På Rugkrogvej nær Castrup Storskov, nord for Fuglebjerg, blev der »af skønssomme borgere« i 1850'erne opstillet en mindestøtte over Carl Neergaard.

Den blev opstillet midtvejs i godset, altså lige langt mellem Skelby og Slagelse. Dette mindested blev i over 100 år flittigt og omsorgsfuldt passet af ejerne af gården »Valdemarsminde«,

Mindesøjlen på Rugkrogvej.

Foto: B.A., 2000.

hvis forfædre havde købt den af boet efter Carl. Nu har dog Fuglebjerg Kommune påtaget sig denne opgave.

Indskriften lyder:

Carl Neergaard

Etatsraad, R af D

Ejer af Gundersløvholm m.fl. godser

Født 2. marts 1800

Død 2. august 1850

*Som hans Aand var lys og hans Villie god, saa var han utrættelig i
Gavnrig Virksomhed.*

Hans Godser bære Vidne om indsigtfuld Omsorg og hans Velvillie, og hvor det gjaldt det almindelige Vel var han stedse redbon. Han var vedvarende Medlem af Stænderforsamlingerne, Rigsdagen og Amtsraadet, indtil Gud bortkaldte ham fra den jordiske til en Høiere Virken, og han gik i Graven, hædret af sin Konge og agtet og savnet af skønssomme Medborgere, som reiste ham denne Mindesteen.

Arveonkel Carl

Imidlertid havde han ingen livsarvinger og han gjorde det helt usædvanlige i testamentet at dele godset til to arvinger, nogenlunde i to lige store dele efter hartkornet (skatteværdien) at dømme, men langt fra arealet. Det egentlige Gunderslevholm i Gunderslev, Skelby og lidt i Vallensved sogne gik til brodersønnen fra Fuglsang, Johan Thomas Oluf de Neergaard (1834–1921) mens den øvrige del: Castrup, Charlottendal og de mellemiggende skove og bøndergods ved lodtrækning skulle tilfalde ét af de 7 børn fra Førslev.

Min far har fortalt mig, at døtrene vistnok havde samme arveret som sønnerne, men dette punkt bør nok verificeres, da ligestillingen mellem kønnene i så fald må betragtes som helt usædvanlig for den tid. Også ifølge min far udtrak den ældste datter, Annette, loddet for sin lillebroder Charles, der blev ejer af

Castrup vestre distrikt, som det kom til at hedde i de første år efter delingen. Han var på det tidspunkt kun 11 år og gik nede i haven på Førsløv og skød stære, hvilket naturligvis var meget morsommere end at trække lod om ca. 7.700 tdr. land!

Carl Neergaard havde indsat sin broder, Peter Johansen på Førsløv, som eksekutor testamenti i det store bo, som først blev afsluttet langt ind i 1860'erne.

Godsejeren med det store ansvar

Peter Johansen de Neergaard, min oldefader (1803–72), blev født den 7. marts på Ringsted Kloster som tredje og sidste søn i min tipoldefaders første ægteskab, fem dage før underskrivelsen af skødet på »Gunderslevholm, Førsløv og underliggende godser«. Netop datoen den 7. marts gør Marianne de Neergaard fra Førsløv og jeg lidt ud af ved vores optræden i tidens dragter som tipoldeforældrene ved en stor familiefest den 24. juli 1953 (tipoldefaderens fødselsdag) på Gunderslevholm – 150 års jubilæet.

Etatsråd, cand.jur. Peter Johansen Neergaard (1803–1872), til Førsløvgaard og Faarevejle m.m.

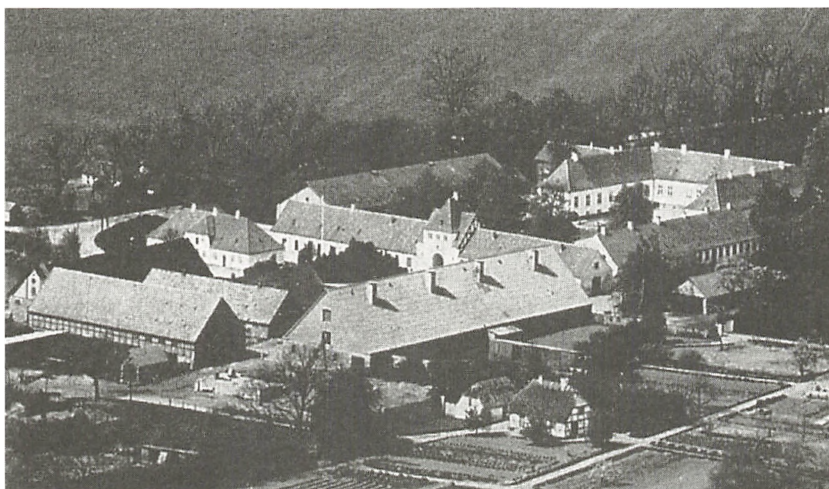
Betzy Østergaard (1813–1896), gift med etatsråd Peter Johansen Neergaard.

Marianne Neergaard og Rolf Neergaard klædt som tipoldeforældrene ved slægtsfesten på Gunderslevholm i 1953.

Et udsnit af den store efterslægt i 1953. Fra venstre ses bl.a. Ebba Maibom, Vibeke Harboe, Elisabeth Neergaard, Bodil Preetzmann, Erik Neergaard, Charles Neergaard, Johannes Preetzmann og yderst til højre Peter (Hvalsø) Neergaard. Bagved ses bl.a. Mathilde Neergaard, Holger (Bob) Neergaard, Carl Neergaard og Johan (Jim) Neergaard.

Førslevgaard.

Vi fremsagde en dialog, mens vi langsomt skred ned ad den store trappe i vestibulen, og vi glæder os over vor lille Peters fødsel, idet han også skulle have en gård, og vi lykønsker hinanden med både den lille ny dreng og med godskøbet og håber, at vi ville få en stor efterslægt. Og i samme øjeblik blev lysene tændt, og vi stod overfor 60 efterkommere i kjole og hvidt!

Peter bliver student fra Roskilde 1821 og 20. oktober 1827 cand.jur.

Min far fortalte om ham, at Peter selv syntes at have gjort et kunststykke ved at tage den juridiske embedseksamen, og lo-vede derefter sig selv, aldrig mere at ville bestille noget i dette liv!

Det skulle imidlertid gå anderledes, og han fik ihvertfald et uhyre ansvar med tiden.

Den lange studietid forklarer Johan Nicolaj på Førslev også med, at da tiderne jo var så utrolig fattige måtte han give manu- duktion for at tjene til livets ophold.

Han påtog sig i hvert fald ingen offentlige hverv og af titler blev han 18. marts 1846 virkelig justitsråd og den 12. november 1850 virkelig etatsråd.

Det ganske flotte portræt af ham på Førslev, malet i 1869 af H. Olrik, viser en mand, der udstråler sikkerhed og som med sine

utvivlsomt meget betydelige evner som administrator af store godser, har gjort det mere end almindeligt godt.

Han overtog samtidig med sine to brødre sin del af faderens besiddelser: Førslev og Fuglebjerg godser i 1830 samt 30 tdr. hartkorn bøndergårde i Krummerup sogn.

Den 7. september 1831 gifter han sig med Betzy Isidore Østergaard, f. 28. november 1813 i København, død 23. oktober 1896 på Turebyholm hos datteren Annette. Hun var datter af lands-overretsassessor Peter Østergaard og Anne Marie Mourier. De fik i alt 11 børn, hvoraf de tre døde som små, mens de øvrige 8 – 4 drenge og 4 piger – alle nåede moden alder.

Disse var:

Peter Johansen (Bulle) (1834–95), ejer af Førslev.

Peter Poul Ferdinand (1836–78), ejer af Fårevejle.

Annette (1838–1916), gift med forpagter Gerhard Peter Thalbitzer (1833–1917).

Charles Adolf Denis (1839–1903), ejer af Gyldenholm.

Elisabeth (Betzy) (1842–1917), gift med skovridder Sv. Spandet, Idagaard (1829–1915).

Thora (1844–1906), gift med professor, dr.jur. H.C. Andreas Aagesen (1826–79).

Charlotte (1846–1927), gift med læge i Århus Peter Oluf Brøndsted, født 1843 på Gyldenholm, død 1923.

Jacob Edvard (1855–1925), ejer af Fuglebjerggaard, senere af Førslev.

Førslev var ved overtagelsen nok ikke i bedre stand end Gunderslev og bortset fra at broderen Carl fra 1829 til 1830 boede i hovedbygningen har denne næppe været beboet siden Plessens dage.

Hovedbygningens havefløj skal være istandsat med brugt tømmer muligvis fra avlsgården. Den grå fløj, der blev tilføjet i 1860, skulle efter sigende være bygget for at få et bedre indeklima i stedet for den noget fugtige hovedbygning. Denne fløj blev atter nedrevet i 1990. Magasinbygningen ved porten er bygget

STAMTAVLE V

PETER JOHANSEN DE NEERGAARD

1803–1872

til Førsløv, Fuglebjerggaard
og Faarevejle

Peter Johansen
1834–1895
til Førsløv
(ugift)

Poul Ferdinand
1836–1878
til Faarevejle
*(se Stamtavle X
side 144)*

Annette
1838–1916
g: Thalbitzer

Charles
1839–1903
til Gyldenholm,
Castrup,
Charlottendal og
Estvadgaard
*(se Stamtavle XIII
side 176)*

Elisabeth
1842–1917
g: Spandet

Thora
1844–1906
g: Aagesen

Charlotte
1846–1927
g: Brøndsted

Edvard
1855–1925
til
Fuglebjerggaard
og Førsløv
(ugift)

1839, og den grå lade i 1862. Det menes ikke at Peter Johansen nogensinde selv drev hovedgården, men han oprettede fra marker, der ligger mellem Hestehaveskoven og Storevængeskoven, afbyggergården Petersminde, på godt og vel 200 tdr. land, som han drev selv. Der stod en holstensk lade i forvejen og gårdens øvrige bygninger med tilhørende stuehus blev opført i 1850'erne. Denne gård blev i øvrigt senere under sønnens ejerskab bortforpagtet til en fætter, en søn fra Aunsbjerg.

I 1840 købte Peter det store Meilgaard gods på Djursland, men solgte det igen i 1845.

Hvad tanken har været med dette køb vides ikke og det synes at være gået ganske upåagtet hen i familien Luel, der har ejet godset både før og efter.

I 1842 købte Peter godset Faarevejle på Langeland, som skulle forblive i familiens eje i over 80 år. Det bestod af en hovedgård, et par hunderede tdr. land skov, 44 fæstegårde og en del huse. Han gav i alt 200.000 rigsdaler for hele herligheden, en ganske net sum. Han fortsatte den forrige ejer – Mecklenburgeren von Cossels – bestræbelser ved i stor udstrækning at foretage afvanding og kultivering af engene. Avlsgården forbedrede Peter ved tilføjelse af flere bygninger, og da gården brændte i 1851, genopførte han ladegården nu med tegltag – initialer og årstal står endnu på gavlene. Han sløjfede ved den lejlighed størstedelen af voldanlægget og fyldte gravene op. Fæstegodset blev frasolgt i 1860'erne.

Administrationstiden

Ved broder Carls død i 1850 blev Peter Johansen eksekutor i boet, og indsat som administrator af det delte Gunderslevholm og Castrup-Charlottendal gods, som nu tilhørte de endnu umyndige fætre Johan og Charles.

Jeg mener, ved granskning af papirer på godskontoret for mange år siden, at have konstateret, at arveonklen Carl skal have været i tvivl om, hvem Castrup og dermed måske også godset og skovene skulle tilfalde, men at grænsen endte med at gå i sog-

neskellet mellem Fuglebjerg og Gunderslev sogne, altså langs med Kirkeskovhusenes vestside op til Haverishuset langs bækken og ud i Tystrup Sø. Men derved blev der kun ca. 900 tdr. land skov til Gunderslevholm og ikke mindre end ca. 3.400 tdr. land til Castrup vestre distrikt. Min oldefader har imidlertid følt, at der blev for lidt skov til Gunderslevholm, der dog på en måde kunne betragtes som hovedejendommen, for han bestemte, til ugunst for sin egen søn, at Johan skulle købe den egentlige Castrup Overdrev skov på i alt ca. 230 tdr. land af fætteren Charles. Dette må nok siges at være usædvanligt, men han har måske følt, at en vis egalisering af forholdene var formålstjenlig.

Min farfar, Charles, tilgav aldrig sin far denne disposition, idet han en tid skal have haft en ide om at ville bo i nærheden af den solgte skovparcel med den aldeles pragtfulde udsigt over Tystrup sø. Hertil skal hans far vrissent have svaret: »Man skal bo midt i sit gods«.

Grænsen kom sålede til at gå midt igennem skovfogedstedet, (Foldeledshuset) ved Rejnstrupvej, hvorved nogle af bygningerne kom på Gunderslevsiden og resten inkl. skovfogedlodden på Castrup siden. Man kan endnu se skelstenene titte op af asfalten på gårdspladsen.

Denne grænsedragning kan muligvis være forklaringen på den udtalelse, som min fætter Peter Neergaard kom med i telefonen til mig, da jeg i 1965 afkøbte resten af skovfogedstedet af hans bror Edvard, nemlig at deres far, Carl, skulle have udtalt til sine sønner, at der aldrig måtte sælges jord til Gunderslevholm! Peter havde nemlig forkøbsret på broderens ejendom, derfor var han indblandet i salget.

Der skulle altså gå over 100 år inden skovfogedstedet igen fik samme ejer, og jeg havde da også indtil 1965 den fornøjelse troligt at betale 10 tdr. byg i afgift for bygninger og jord til Gyldenholm godskontor, der styrede Edwards pengesager.

En anden ting, der også kunne tyde på et vist skisma, er det forhold, at da Charles døde i 1903, byggede hans fætter Johan i 1904 den nuværende røde bygning til sin skovfoged på sin egen grund, for man kunne jo aldrig vide hvad fremtiden ville bringe!

Min oldefaders ønske om at sønnen skulle »bo midt i godset« fik han opfyldt. I 1862 blev Gyldenholm hovedgård til salg og han købte gården på sønnens vegne. Den bestod af 700 tdr. land god men lidt stiv jord, foruden Grønhøjskoven, og den lå umiddelbart op ad Stubbeskoven, den vestligste del af det oprindelige Gyldenholms skovgods, der i øvrigt foruden bestod af Flæskemborgvænget, Lorup lille- og store Fredskov, Eskildstrup Overdrev, Arnehaven og Skaderedeskoven, købt af min tipoldefader i året 1800. Gyldenholm kom virkelig til at ligge midt i godset, idet der var nøjagtig 1 mil (7½ km) til hver af de to andre gårde. Det var en smuk og betydelig tilføjelse, der her blev gjort – det viser igen min oldefars format, og gården blev derfor gjort til hovedsæde for det nyopståede jordegods nu kaldet Gyldenholm.

I efteråret 1998 fik jeg ved et tilfælde af Nick de Neergaard, Førslev, kendskab til udskrifter af Førslevs arkiv, nu liggende på Landsarkivet og omhandlende regnskaber, jordebøger m.m. for både Castrup-Charlottendal og Fuglsang-Priorskov. Det har altid undret mig, at der ikke på Gunderslevholm godsarkiv fandtes dokumenter om disse besiddelser længere end til 1850, men nu pludselig er gåden løst, idet min oldefader, der jo var eksekutor for de mindreårige drenge, naturligvis havde alle regnskaber, udskrifter, kasseekstrakter og jordebøger liggende hos sig på Førslev. Og i stedet for at disse dokumenter burde være overgivet til de to arvinger er materialet altså sendt til Landsarkivet. Der er 2 pakker derinde, den ene omhandlende Gunderslevholm i perioden 1852–1862, den anden Castrup-Charlottendal 1852–1864, netop det år Charles bliver fuldt myndig.

På Landsarkivet fandt jeg også en tredie pakke, omhandlende Fuglsang-Priorskov, som var yderst interessant, idet det fremgik af papirerne, at min oldefader var lavværg for svigerinden Louise og som sådan havde stået for administrationen af de lollandske besiddelser. Der findes både godssager, fæstevilkår, kasseekstrakter og regnskaber, som er tilsendt ham med følgebrev.

Endelig findes også en taksation over Fuglsang skove fra 1862, foretaget af Peters halvbroder Johan Thomas de Neergaard,

der på det tidspunkt var statskovrider på Hanved distrikt ved Flensborg, i øvrigt både nord og syd for den nuværende landegrænse.

Selvom Peter måske ikke har været eksecutor i amtmandens bo, har han ihvertfald haft mere end en finger med i spillet, og har formodentlig haft et lige så stort ansvar for Fuglsang som for Gunderslev-Castrup.

Amtmandinden var kun 40 år, da hun blev enke med 6 endnu ikke voksne børn, ja den mindste endda blot 7 år.

Som københavner og embedsmandsenke har hun formodentlig følt sig mest tiltrukket af byen, hvor hun fik sin bolig i Amaliegade 7, og da det lykkedes hende at tilbagekøbe barndomshjemmet »Olufshøj« i Søllerød til sommerbolig, har hun næppe været ret meget på Fuglsang, og har overladt det praktiske arbejde til sin svoger på Førsløv.

Han har altså haft nok at se til, trods løftet efter sin juridiske embedseksamen. Det var 6 drenges materielle tarv og lykke han var sat til at varetage. Men ikke nok med det. Det har forlydt fra min far, at også hans egne 4 døtre blev særdeles vel betænkt, man talte om at de hver fik 1 million kr. i arv – en meget stor sum i 1872.

Selvom det var nemmere i de tider at samle sig en formue, skal vi efterkommere dog også glæde os over – og beundre hans store administrative evner.

Nogen tid før sin død fik han et apoplektisk tilfælde, og min faster, Annette Holstein, mente at kunne huske sin farfar som en vrissen, knarvorren gammel herre. Hun var nu kun 3 år og 3 måneder da han døde, men hun kan have oplevet ham, da afstanden mellem Gyldenholm og Førsløv kun er knap 2 mil (12 km).

Hans enke døde først i 1896, efter at 2 af hendes sønner allerede var døde, men hun skal på det sidste have været noget forkalket, så hun havde lidt svært ved at hitte rede i sine børn.

Min tipoldefader efterlod sig 6 hovedgårde og ca. 6.000 tdr. land dårlig skov, min oldefader afleverede 9 hovedgårde og 6.600 tdr. land langt bedre skov.

Peter Johansens (1769–1835) andet ægteskab

I min tipoldefaders andet ægteskab blev der 4 børn. Hans anden hustru var født Anna Henriette Elisabeth Schow (1781–1859), og hendes forældre var kancellideputeret, konferensraad Christen Schow og Cathrine Marie Suhr.

Det ældste barn og eneste datter, der nåede voksenalderen, fik sin fars første hustrus navn, Elisabeth Vilhelmine Jacobine. Hun fødtes ifølge adelsårbogen 13.2.1814 (død 1889). I Götzsches stamtavle derimod er datoen angivet til 13.12.1814 – etallet er altså faldet ud i adelsårbogen. Det sidste lyder mere sandsynligt og forældrene blev ifølge disse kilder da også gift den 14. maj 1814, hvorimod Qvistgaardsstamtavlen angiver forældrenes bryllup som 1813.

Som tidligere nævnt kom der i 1834 en ung teologisk kandidat til Gunderslevholm som huslærer, Gotfred Emil Götzsche (1809–72), der formentlig har skullet undervise den sidste, meget sent fødte dreng, Victor Amadeus (1825–86). I 1835 giftede Götzsche sig som sagt med husets datter og blev præst samme år ved de nærliggende Fensmark og Rislev kirker indtil sin død. I dette ægteskab blev 9 børn, hvoraf én er os bekendt, idet Hans Otto Grum Götzsche, født i 1845, endte med at blive forstinspektør på Gisselfeldt Kloster fra 1888. Götzsche stamtavlen slutter i 1925 – og da lever han endnu og jeg kan huske ham omtalt af hans efterfølger fra 1926, skovrider Svend Kindt, hos hvem jeg tilbragte et lærerigt halvt år 1950–1951.

Af forstinspektørens 3 børn havde vi lidt forbindelse til det ældste, Elisabeth født 1881, idet vi efter hendes død købte en del inventar til Gunderslevholm i årene 1947–1950, da mine forældre indrettede lejligheden i Villa Pax til mig.

Hun var ugift, og på sine ældre dage boede hun i Mollylund skov under Lundbygaard. Hendes broder Ove kom fra Japan for at tage sig af søsterens bohave og var vist nok ikke tilfreds med dets skæbne. Han gav i hvert fald et surt og tillukket indtryk, da han besøgte os.

Aunsbjerg

Den næste der blev født i andet ægteskab var Peter Christopher (1816–70). Han blev som kun 22-årig ejer af Julianeholm i Østjylland, men i 1853 solgte han denne og købte Aunsbjerg, lige nord for Kjellerup. Det hedder sig i professor Chr. Qvistgaard Bays optegnelser (nedskrevet i 1960), at hans mor har fortalt, at man mente at halvbroderen Julius Qvistgaard på Lyngbygaard skal have hjulpet med finansieringen af dette køb. Der var et ganske nært forhold mellem halvbrødrene og med den gamle moder på Gunderslevholm som centrum.

Aunsbjerg er en dejlig herregård på knap 800 tdr. land, beliggende mellem Silkeborg og Viborg, på den jyske højderyg. Det er god, noget stiv jord i et koldt klima og på grænsen til heden ved Thorning, hvor jo St.St. Blicher havde boet. Langt op i tiden fandtes endnu i det sydvestlige hjørne af marken en stump hede på ca. 20 tdr. land. Gården med den meget gamle hovedbygning ligger skønt omgivet af bøgeskov på de tre sider og åbent på den sidste mod syd udover markerne. Det hed sig at Peter Christo-

Peter Christopher de Neergaard (1816–1870), til Julianeholm senere Aunsbjerg.

Ida Laussen (1823–1907), gift med Peter Christopher de Neergaard.

Mariane Johanne Marie Petersen (1816–1902), gift med Carl Julius Rehling Qvistgaard. Hun var datter af en kanonér.

Carl Julius Rehling Qvistgaard (1806–1877), til Lyngbygaard.

pher, der jo var født på Gunderslevholm, ønskede at skabe en bøgeskov selv i disse egne. Jeg har været der en del gange efter at have lært Holger Neergaard Preetzmann (1929–62) at kende, da han var forvalter på Bavelse ved Glumsø. En af de første gange jeg var på besøg på Aunsbjerg skød jeg en ræv ved Fruens Bøg – min første – endskønt vi havde ræve nok hjemme på Valdemarskilde.

Der fødtes i alt 10 børn, de første 6 på Julianeholm, de 4 på Aunsbjerg. Moderen var født Ida Laussen (1823–1907), ritmesterdatter, og da hun tidligt blev enke, sad hun tilbage, stadig med nogle af børnene hjemme og en anstrengt økonomi. I 1880'erne og langt ind i 1890'erne var landbruget i krise indtil omstillingen til forædlede produkter var gennemført. Det har ikke været nemt på Aunsbjerg og private lån sikkert nødvendige.

I hvert fald skete der en dag i april 1907 under et kortspil på

Gyldenholm, at der kom bud, at fru Ida Neergaard på Aunsbjerg var død. Edvard Neergaard på Førsløv, som var en af kortspiljerne og eksekutor i sin broder Charles' bo på Gyldenholm, vender sig mod budet og udbryder: »Så siger vi pantebrevet op«. Hans broder Charles havde formodentlig hjulpet familien på Aunsbjerg med et lån, sikkert uden afdrag og renter, eller pantebrevet kunne være en reminiscens af hjælpen fra Julius Qvistgaard ved købet af gården i sin tid, og som hans datter Jenny, gift med Charles, måske havde overtaget fra sin fars bo på Lyngbygaard.

Det er min far, der har fortalt mig historien, han var selv tilstede ved den lejlighed.

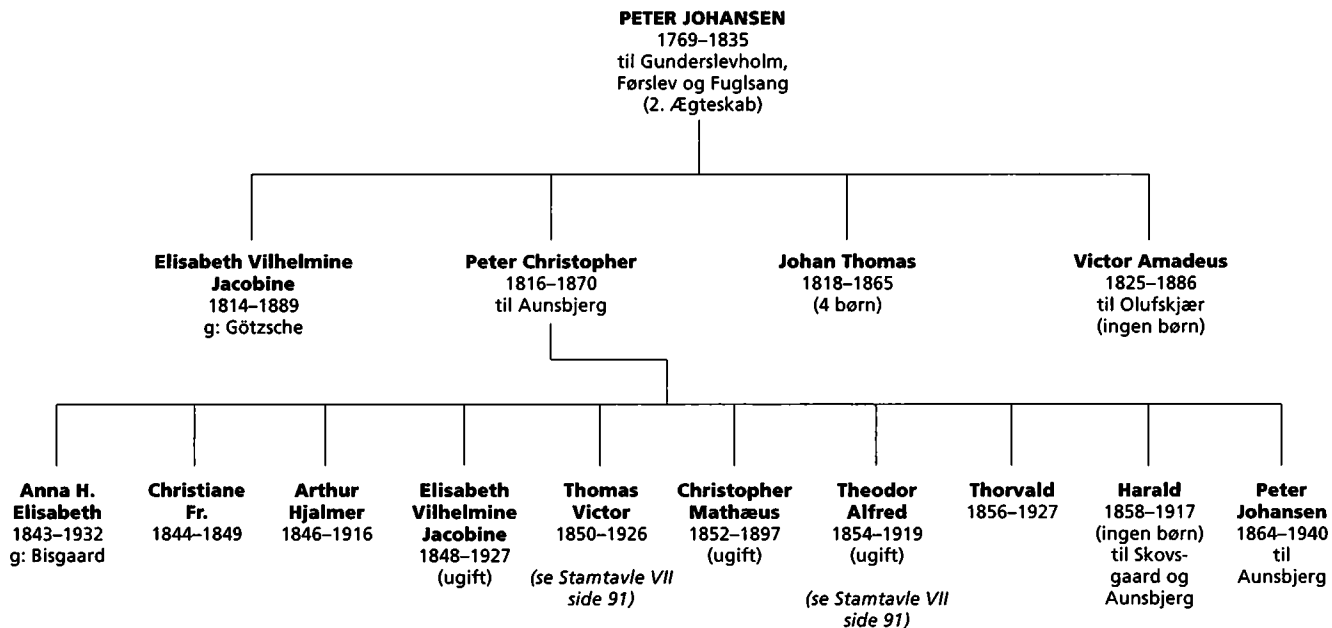
Det første barn på Aunsbjerg blev en datter, hun fik bedstemoderens navn Anna Henriette Elisabeth (1843–1932), og blev gift med distriktslæge Bisgaard (1834–1918), i Faaborg.

Det næste barn var en søn, Arthur (1846–1916), han blev læge og boede næsten hele sit liv i Grenaa, hvor han døde 2 dage før sin 70-års fødselsdag. Min far har fortalt mig, at han af sin mor blev »udsendt« til næsten alle familiebegrovelser rundt omkring

Aunsbjerg. Foto: B.A., 2001.

STAMTAVLE VI

i landet, bl.a. også denne, endskønt han vist aldrig havde set den afdøde! Arthur blev i 1877 gift med Julie Ulrikke Marie Kold, hvis forældre var sognepræst Laurits Kjellerup Kold og Maren Ulrikke Cecilie Holm. Hustruen var født i 1851 i Nibe og døde i 1928 i København. De fik 3 børn, hvoraf 2 forblev ugifte. Den tredje, Johanne (1878–1968), blev i 1905 gift med Niels Bjerregaard Hjorth (1874–1950).

Det tredje barn blev en datter, som fik sin farfars første hustrus navn, Elisabeth Vilhelmine Jacobine (1848–1927), hun levede ugift som indskrevet frøken i Roskilde Jomfrukloster og døde dér.

Den næste søn, Thomas Victor (1850–1926), fik ikke med Aunsbjerg at gøre, men var i mange år forpagter af Petersminde under Førslev hos sin fætter Peter Johansen de Neergaard. Han blev senere ejer af Mallinggaard ved Skanderborg og i 1914 forpagter af Rodstenseje ved Odder. Han var i 1882 blevet gift med Selma Persson født 1859 i Skåne og død i 1938 i Skanderborg.

Thomas Victor og Selma fik 4 børn, hvoraf den ældste, Peter Christopher (1883–1952), født på Petersminde, efter forskellige stillinger i landbruget blev forpagter på Bidstrup ved Laurbjerg fra 1914–1930. I 1930–1931 ejede han Merringgaard ved Hatting, og fra 1931–1945 var han ejer af Helstrupgaard. Han blev i 1914 gift i Helsingør med Elisabeth Limborg, født i 1887 på Limborggaard ved Gurre, død i Randers i 1955, datter af plantageejer Rasmus Kristian Limborg og Anne Marie Hartmann. De fik sønnen Preben Viggo, født på Bidstrup i 1916 og død i 1982, og datteren Gerda født i 1919. Preben blev HA og ansat ved forskellige virksomheder og var mange år i Monberg & Thorsen, dels i Grønland, dels i Irak og Iran. Han blev senere ansat under regeringen i Irak. Efter et kort ophold ved papirfabrikken i Vejle, blev han ansat i et amerikansk firma i Kuwait. Dér blev han i 1958 gift med advokat Doreen May Lancy Conway, født i 1929. Med hende fik han tre børn, Walter Lancy Aage i 1960, June Mary i 1962 og Patrick, født i 1967. June er i 1993 blevet gift med forretningsbestyrer, merconom Henrik Rosendal, født i 1954, hvis forældre er overlæge Tage R. og Birgitte Sterner. De bor alle i Danmark.

Prebens søster, Gerda, blev i 1945 gift med assurandør Rikard Herand (1919–71).

Peter Christopher havde to søstre, hvoraf den ene, Selma (Bib) Henriette, født 1885 på Petersminde, død i 1966 i Vejle. Hun blev gift i 1917 i Århus med direktør Poul Aage Hindborg, født i 1884, død i 1961 i Vejle.

Den næste søster, Ida Louise Amalie, født 1886 på Petersminde og død i 1979, blev i 1912 gift med ekspeditionssekretær i DSB, cand.jur. Hans Vilhelm Chr. Tauson, født 1881 i Gentofte og død i 1954 på Frederiksberg.

Den sidste bror, Arthur Hjalmar (1888–1953), ejede flere forskellige ejendomme og fik 2 sønner med Ellen Jørgensen, hvis forældre var forpagter Jørgen W.J. og Wilhelmine Rehberg, hun født 1880 på Fauruskov og død i 1963 i Randers. Arthur blev uddannet ved landbruget og blev sekondløjtnant i artilleriet. Derefter forvalter på Petersgaard. Senere ejer af Vester Kejlstrup ved Silkeborg indtil 1917, og så ejer af Ordrupgård ved Odder og Hastrupgård ved Spentrup. I 1922 blev han medlem af Overmønstringskommissionen, medlem af Remontekommissionen og i 1947 Ridder af Dannebrog.

Deres ældste søn, Jørgen Victor, født i 1917, blev landbrugs-kandidat og efter flere stillinger blev han videnskabelig assistent i forøgslaboratoriet for fjerkræ og blev gift med Liselotte Højmark, med hvem han har en søn Henrik, født i 1965.

Den yngste søn, Mogens, født 1919, blev student i Randers og blev cand.polyt. i 1944. Derefter ansat i F.L. Smidth, fra 1945 i Medicinalco, og fra 1962 i Sadolin & Holmblad. Han blev i 1946 gift med Inger-Lise Krogh Andersen. Han har i mange år været medlem af den neergaardske slægtsforenings bestyrelse og fra 1992 til 1999 dens formand. Han har med stor iver taget sig af slægtsforeningens sager, og i de sidste år taget initiativer til velbesøgte udflugter for foreningens medlemmer, navnlig til slægtens gårde og ejendomme i Jylland.

Den næste søn på Aunbjerg, Christopher Matthæus Laussen (1852–97), blev bestyrer af Aunbjerg, men døde ugift længe inden moderen.

Generalforsamling i slægtsforeningen 1997 på Ulstrup slot. Fra ventre: Charles Neergaard, Rolf Neergaard og Mogens Neergaard.

Så kom sønnen Theodor Alfred (1854–1919), han blev fabrikant og døde ugift.

Den næste søn, Thorvald (1856–1927), fik – skønt landmand – heller ikke med Aunsbjerg at gøre, idet han blev forpagter af Lungholm på Lolland. Han blev gift i 1882 med Agnes Cathrine Caroline Hansen født i 1862 og død i 1940. Om deres efterslægt er der at sige, at de efterlod sig 3 sønner, hvoraf den ældste, Carl Ernst (1884–1943), efter mange år som landmand endte med i 1933 at blive inspektør i Falcks Redningskorps, og i 1935 brandinspektør i Skælskør. Han mistede livet under dramatiske omstændigheder ved færgen »Sjælland«'s brand i Korsør under besættelsen. Hans hustru var Doris Wendell (1888–1963) datter af malermester Julius Edvard W. og Julie Frederiksen.

Hans ugifte broder, Eigil (1885–1917), blev officer i den canadiske hær og faldt ved Barshaba i Palæstina.

Den tredje broder, Christopher Matthæus Laussen (1895–1974), giftede sig i 1919 med Gudrun Sonne Andersen (1903–87)

indehaveren af Holms Hotel i Neksø, og forblev dér resten af sit liv. De har datteren Inge, født 1935 og gift i 1957 med civ.ing. Bent Lehmann Christensen, født i 1930.

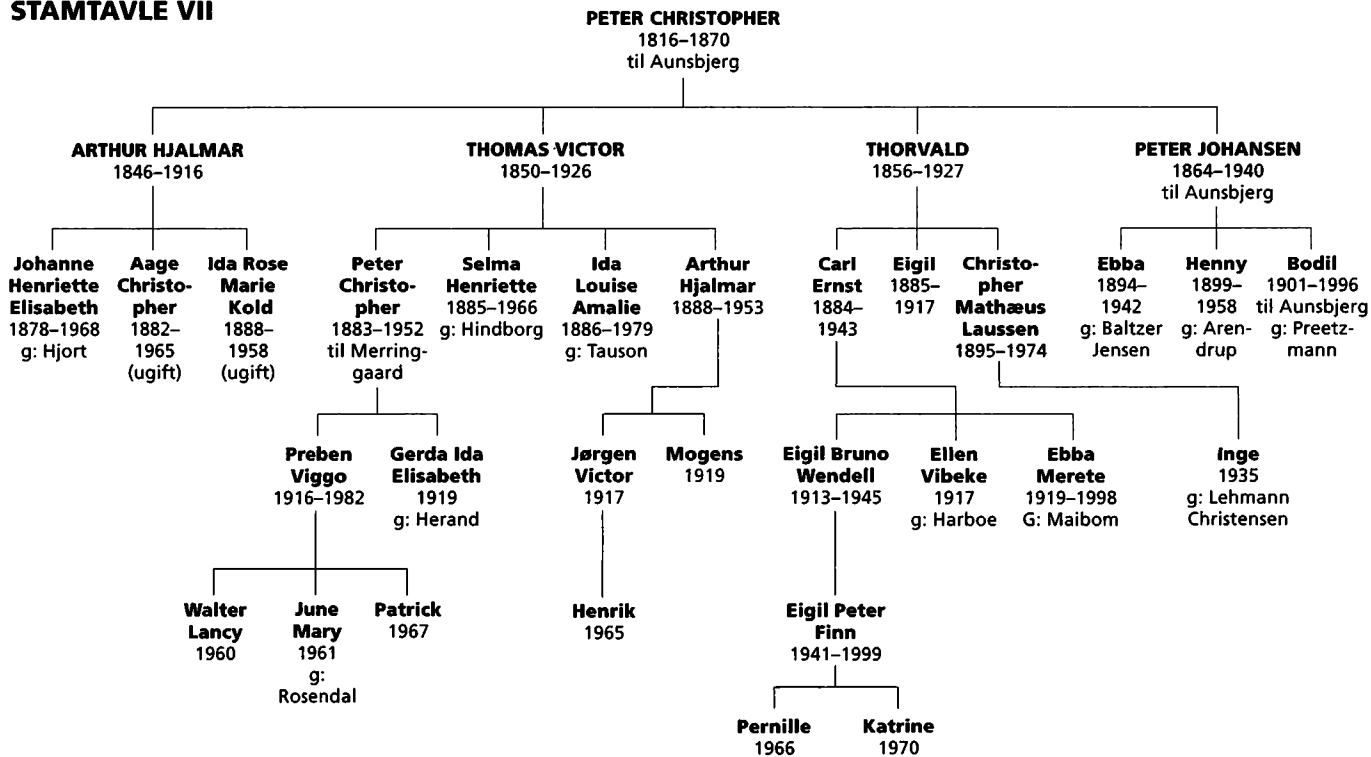
En af ovennævnte Carl Ernsts 3 børn, var sønnen Eigil Bruno Wendell (1913–45). Efter en betydelig indsats i modstandsbevægelsen blev han henrettet af tyskerne i Ryvangen 29. marts 1945. Han havde en kort tid været i landbruget, derefter værkfører hos Andersen & Martini og blev i 1939 leder af de danske ambulancer under vinterkrigen i Finland. Han blev herefter stationsleder i Falck og brandinspektør i Slagelse. I sit ægteskab med kompagnichef i hjemmeværnet, aut. klasselotterikollektrice Ellen Vejlø (1918–91), fik han en søn, Peter Eigil Finn (1941–99), der blev et kendt navn i reklamebranchen og en af de førende inden for sit fag. Han døde helt uventet 23. april 1999, bisat i Garnisonskirken den 1. maj og blev gravlagt i Skælskør. Vi var sammen med ham så sent som i marts 1999 til Mogens Neergaards 80-års fødselsdag, hvor han var en herlig toastmaster. En vis dramatik synes at hvile over den del af slægten.

Søsteren til Eigil, Ellen Vibeke (Visse), i øvrigt født på Aunsbjerg i 1917, blev i 1940 gift med direktør Gunnar Gunnarsen Harboe (1911–84), fra den landskendte bryggerfamilie i Skælskør. Vi havde i mange år fornøjelse af at træffe dem, da han en tid var jagtlejer af Castrup og tilgrænsende arealer, og Visse en fortræffelig og hyggelig værtinde ved frokostbordet i skoven på Gunderslev. Også 2 udflugter for den neergaardske slægtsforening til bryggeriet mindes alle med glæde.

Den anden søster, Ebba (1919–98), blev gift med malermester Erik Maibom (1918–81). De var alle med til den store familiefest på Gunderslevholm i 1953.

Endnu en søn, Harald (1858–1917), nåede dog at blive medejer af Aunsbjerg i nogle år efter moderens død. Han var til gengæld ikke landmand, men maskinist i Horsens og senere konstruktør i USA. Det var vist ham, de på Gyldenholm kaldte »Mecanicus« og det var vist også ham, der – meget imod min farmoders vilje – fik stillet en granitsten op på det sted, hvor min farfar på Gyldenholm faldt om ramt af hjertestop, under en jagt den 23. de-

STAMTAVLE VII

cember 1903. Harald blev i 1895 gift med Frederikke (Dika) Laussen, født i 1874, død i 1933 i Kjellerup. De fik ingen børn.

Den sidste søn fik – traditionen tro – navnet Peter Johansen de Neergaard (1864–1940) født knap 20 år efter det første barn. Han skulle til gengæld blive den, der – skønt slet ikke landmand – førte Aunsbjerg videre i slægten, således at den nu har tilhørt familien i næsten 150 år. Han gik en helt anden vej i sin uddannelse og blev i 1887 færdig som farmaceut. Efter forskellige ansættelser også i udlandet, blev han i 1894 bestyrer af Odense Løve Apotek, som han overtog i 1908. Han var også indehaver af firmaet Gustav Lotze, som han imidlertid i 1919 sammen med den øvrige bestyrelse overdrog til det Danske Medicinal- og Kemikaliekompagni. Han var desuden medlem af mange foreningers bestyrelser, f.eks. Odense Bys offentlige samlinger, af det Farmaceutiske Understøttelsesselskab, af Historisk Samfund for Odense og Assens amter, formand for Odense Musikforening og fra 1935 medlem af bestyrelsen for den gunderslevholmske gren af slægten Neergaard.

Christiane Charlotte Boeck adopteret Lotze (1871–1959), gift med apoteker Peter de Neergaard.

Apoteker Peter de Neergaard (1864–1940), til Aunsbjerg.

Han var en meget udadvendt og aktiv mand, også med arbejdet på Aunsbjerg. Han og hans hustru, Christiane Charlotte Boeck (1871–1959), adopteret af apoteker, etatsråd Ernst Gustav Lotze og Christiane Charlotte Boeck, blev gift i 1893 og boede hele deres liv i Odense, men opholdt sig dog meget på Aunsbjerg, navnlig om sommeren. I ægteskabet blev der tre døtre, Ebba, Henny og Bodil. Da han i 1916 udkøbte broderen Harald, moderniserede han den gamle bindingsværkhovedbygning, hvis kældre skal stamme fra 1300-tallet og tilføjede i 1918 en hel ny fløj i renaissancestil. I sig selv er denne fløj rigtig vellykket, den falder trods stilændringen pænt ind i helheden. Årstal og initialer på bygningerne vidner om familiens virke gennem årene og da en del af gården i 1920'erne brændte, opførtes en meget rummelig inspektørbolig samt nye avlsbygninger længere væk fra hovedbygningen. Haven har altid været holdt meget herskabeligt med gangstier og klippede hække. Sjørsløv kirke har hørt til Aunsbjerg indtil 1970'erne, og der findes i kirken et moderne epitafium over apoteker Peter Johansen de Neergaard – ret usædvanligt i vore dage.

Ved hans død i 1940 overtog den yngste datter, Bodil (1901–96), Aunsbjerg, gift i 1924 med Johannes Preetzmann (1891–1960), søn af jægermester Sophus Fr. Julius Preetzmann til Frijsenvold og Juliane Marie Honnens de Lichtenberg.

Den ældste søster Ebba (1894–1942) blev gift med apoteker Baltzer Jensen, Gentofte, hvis søn en tid var ansat på apoteket i Slagelse, men døde ung. Den anden søster Henny (1899–1958) blev gift med oberstløjtnant Axel Arendrup.

Bodil, der havde været landvæsenselev på Fuglebjerggaard, og Johannes boede i inspektørboligen på Aunsbjerg. I 1959 døde moderen og 1960 Johannes. I 1962 døde deres søn Holger Neergaard Preetzmann, begravet på sin 33-års fødselsdag, og efterlod sig enke og datteren Lily, og et ufødt barn, senere »lille Holger«.

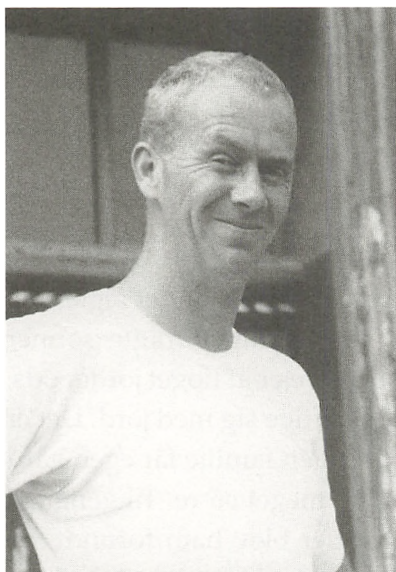
Søsteren til afdøde Holger hedder også Lily og er nu gift med godsejer Carl Weinholt Friis til Ulstrup, og disse to har gjort et kæmpemæssigt arbejde og ofret enorme summer for at forbedre og istandsætte Ulstrup slot. Friis var også i mange år forpagter af

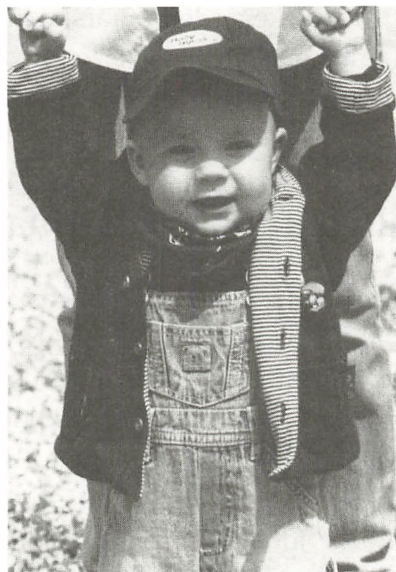
Holger, Bodil og Johannes Preetzmann, foran Aunsbjerg hovedbygning omkring 1952. Foto: R.N.

Lily Friis med ungdom på hovedbygningens trappe. Foto: B.A., juni 2001.

*Holger Preetzmann.
Foto: B.A., 2001.*

*Niels Holger Johannes Neergaard
Preetzmann, 9 mdr. gammel.
Foto: B.A., 2001.*

Aunsbjerg, indtil »lille Holger« kunne overtage driften. Bodil beholdt gården i 50 år og efter de triste år i 60'erne flyttede hun ind på hovedbygningen og var glad for at bo dér, men i de seneste år dog besværet af alderen. Lily og Carl Friis har af veneration for det gamle sted givet afkald på meget store midler af hensyn til næste generation på Aunsbjerg.

Den nuværende ejer, Holger Neergaard Preetzmann har med liv og sjæl taget fat på opgaven, og ved slægtsforeningens sommerudflugt i 1997 var man i fuld gang med at istandsætte hovedbygningen, med bl.a. nyt tag, ligesom andre bygninger var under restaurering. Alle avslænger – og dem er der mange af – var i særdeles fin og velholdt stand. Den gamle historiske gård er i gode hænder.

I juni 2001 besøgte Bodil Albeck og jeg Aunsbjerg og traf »tante« Lily, hendes søn Christian af 1. ægteskab og børnebørn, Holgers hustru Gitte Henriksen fra Faxe Ladeplads og deres kun 9 måneder gamle Niels.

På kirkegården i Sjørslev findes en meget stor gravplads for familien. Man har let ved at følge generationerne på de hvide marmortavler.

En betydelig forstmand

Den næste søn af de 4 børn i min tipoldefaders andet ægteskab var Johan Thomas (1818–65). Af de 9 sammenbragte sønner skulle han blive den eneste, der ikke blev ejer af noget jordegods, men han kom dog i høj grad til at beskæftige sig med jord. Det er vist helt enestående, at hele 8 sønner fra én familie får egen gård eller gods, og nogle af disse var endog meget store. Til gengæld gjorde Johan Thomas i det korte liv, der blev ham forundt, en betydelig indsats inden for forstvæsenet. I 2 år var han hos skovrider Siewers på Falster og blev forstkandidat med 1. karakter i 1843. Efter skovforordningen af 1805 må de danske skove på dette tidspunkt være kommet i en bedre stand og nogle af vore kendteste skovdyrkere var allerede nu ved at gøre sig stærkt gældende. Det har i denne opbygningens tid været en særdeles interessant opgave. I årene 1844–51 var Johan Thomas assistent ved Odsherred statsskovdistrikt, og blev derefter konstitueret skovrider ved Det Petersgaardske Distrikt i Sydsjælland. Ind imellem var han landmåler og i 1847–48 herregårdsskytte. I 1852 tog han med statsstøtte på en studietur til Tyskland, for at sætte sig ind i statens tilsyn med de private skove.

Endelig den 1. oktober 1860 kom udnævnelsen til kgl. skovrider ved Flensborg distrikt i Hanved, hvor han desuden var medlem af eksamenskommissionen og af reguleringskommissionen for de slesvigske statsskove, foruden at han blev udnævnt til landvæsenskommissær.

I 1857 blev han gift med Vilhelmine Margrethe Ulrich, datter af kommandør, geheimelegationsråd Georg Friderich Ulrich og Henriette Marie Mourier. Hun var født i 1825, muligvis i Frederiksstad i Sydslesvig og døde i 1900.

Der blev 4 børn i ægteskabet: Vilhelm, Anna Henriette Elisa-

*Skovrider Johan Thomas
de Neergaard (1818–1865).*

*Vilhelmine Ulrich (1825–1900),
gift med skovrider Johan Thomas
de Neergaard.*

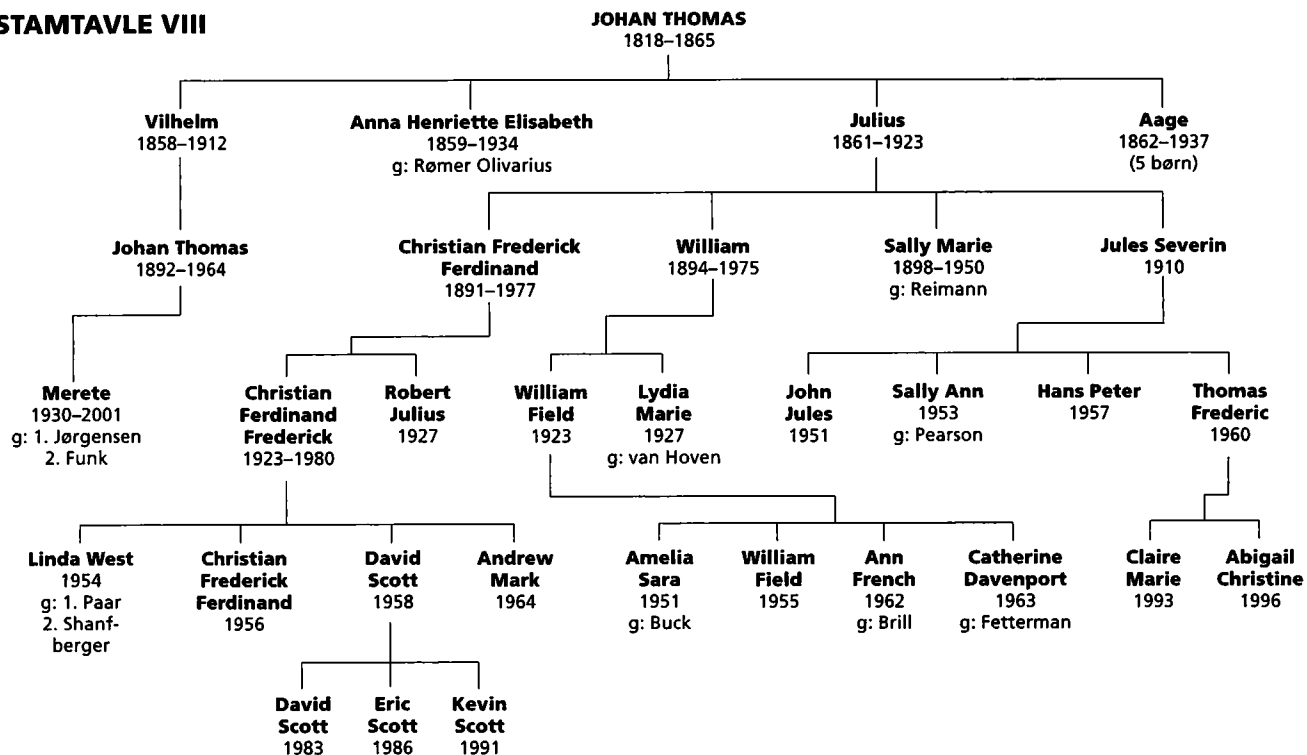
beth (igen navn efter bedstemoderen), Julius og Aage, de 2 første født på Petersværft ved Ulvsund, de 2 sidste i Hanved.

Alt så således lyst ud – men krigen i 1864 ændrede katastrofalt på familiens tilværelse. Som statsebedsmand måtte Johan Thomas på preussernes bud opgive sin stilling og flyttede til Sjælland. Min far fortalte, at denne ulykkelige forandring i hans liv og karriere medførte, at Johan Thomas skulle være »død af sorg og kummer« den 15. august 1865, kun 47 år gammel på Lyngbygaard hos halvbroderen Carl Julius Rehling Qvistgaard, der ikke selv boede på gården, men for længst havde opført og etableret sig på Jægerhus i skoven Simons Stubbe nord for Skælskør, igen et vidnesbyrd om den nære kontakt imellem halvbrødrene, som vi tidligere har set.

En smuk og udbytterig karriere blev brutalt afbrudt og han og hustruen blev begravet på Gunderslev kirkegård, hvor gravstenen over dem endnu står i hjørnet udenfor kirken.

Skovriderens ældste søn, Vilhelm (1858–1912), skulle gå i faderens fodspor og der opstod et helt lille dynasti af forstfolk, idet

STAMTAVLE VIII

også hans søn Johan Thomas blev forstkandidat. Vilhelm blev forstkandidat i 1880 og efter at have været sekondløjtnant i Gardehusarerne blev han assistent på Vallø i 1882–83 og i 1883–84 assisterede han ved planlægningen af Sorø Akademis skove. Herefter blev han i en alder af kun 26 år skovrider på Boller distrikt under grevskabet Frijsenborg. Som kun 30-årig blev han skovrider på Vemmetofte kloster, og forblev der til sin død i 1912. I 1896–1909 var han statens tilsynsførende for de private skove i Sorø og Præstø amter, i 1905 medlem af kommissionen for skovfogedelevers uddannelse, censor ved forsteksamen og medlem af Dansk Skovforenings bestyrelse for Sjælland, foruden at være tilsynsførende ved forskellige sydsjællandske distrikter og fra 1909 også på Førslev hos fætteren Edvard.

Han var en aktiv mand og anset og kendt i forstlige kredse og han udgav en særdeles glimrende lærebog for skovfogedelever, som stadig burde bruges, da mange af de ting, der nævnes har fuld gyldighed endnu, så statisk som skov jo er!

Han blev i 1891 gift med Ida Sophie Jacobine Bjørn, født 1868 i Vordingborg og død i 1939, datter af købmand Hans Peter Victor Amandus Bjørn og Ida Anna Kathrine Larsen. De fik en søn, Johan Thomas (1892–1964), og som nævnt blev også han forstkandidat i 1918, og samme år assistent på Gisselfeldt – åbenbart i Götzsches tid. Herfra blev han i 1926 udnævnt til skovrider og godsforvalter på Glorup og dér blev han til sin pensionering. Da han kviede sig ved at bede om lønforhøjelse, vist ikke ualmindeligt dengang, var hans løn vedblivende lille, og dermed også pensionen. Enken sad derfor i meget små kår. Det hed sig også om ham, at han stod meget sent op om morgenen, så han derved ikke nåede at forhugge skovene på Glorup, hvilket sikkert har passet grev Moltke Huitfeldt godt. Skoven var imidlertid særdeles godt passet, med betydelige vedmasser. Til mig sagde han engang på Førslev, at »man ikke skulle overlade ledelsen af skove til ejere, da de ingen forstand havde derpå«. Jeg husker at det stødte mig lidt, og det ærgrer mig endnu, at vi ikke fik diskuteret sagen, men i virkeligheden havde han jo ret i langt de fleste tilfælde.

Han var valgt til forskellige offentlige hverv, bl.a i Svindinge sogneråd og som faderen fra 1936 med i skovfogedelevs uddannelseskommission. I 1941 blev han medlem af bestyrelsen for den neergaardske slægtsforening, stiftet 1908, og blev Ridder af Dannebrog i 1952. Han blev gift i 1927 i Hedensted med Aase Marie Hahn-Thomsen (1906–90), datter af apoteker Aage Hahn-Thomsen og Anna Bodilstine Schou. De fik en datter, Merete, født 1930 død 2001, der blev jordemoder og gift 1. gang med boghandler Funk, Neksø (1934–95). Hun har en datter, Anne, af første ægteskab.

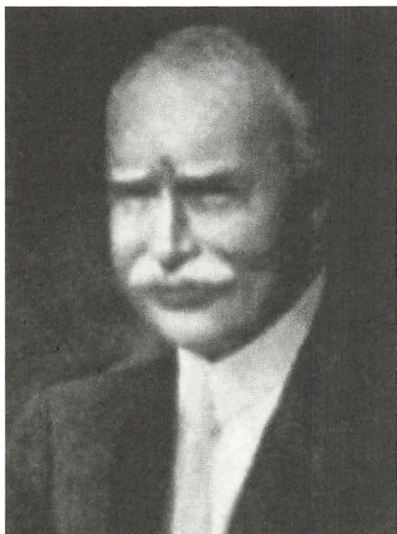
Søsteren til Vilhelm, Anna Henriette Elisabeth (1859–1934), blev i 1892 gift med grosserer Hans Rømer Olivarius (1856–99), søn af provst Carl August Olivarius og Anna Margrethe Rømer. Datteren Augusta (Guk) blev gift med min halvfætter, civilingeniør Edvard Suhr fra Rosengården ved Kværkeby. De boede på Frederiksberg, hvor jeg har besøgt dem nogle gange og i øvrigt så jeg dem ofte på Skovsgaard ved Slagelse hos Anna Fabricius. Guk var meget familieinteresseret, og i øvrigt lidt pudsigløjelig, Edvard var en udadvendt mand, levende interesseret i mange ting. Det er fra deres bo, malerierne af krigsråden og hustru i dagligstuen på Gunderslevholm, er købt.

Slægten i Amerika

Vilhelms broder, Julius (1861–1923), gik en helt anden vej og blev cand.pharm. i 1883, men tog eksamen om i 1884. I de store udvandringsår til Staterne slog han sig i 1887 ned i Brooklyn som apoteker. Hans apotek blev overtaget af sønnen William d.æ. (1893–1974) og derefter af hans sønnesøn William født 1923. Denne opgav virksomheden i 1986, hvorved man ikke nåede 100-års jubilæet.

Jeg besøgte den endnu fuldt blomstrende virksomhed i 1982 med tilhørende filial andetsteds i byen New York. Sønnen William, født i 1955, er musiker.

I 1889 blev Julius gift med Sara Marie Sørensen (1868–1960), og med hende fik han 4 børn. Sara holdt forbindelsen til Dan-

*Apoteker Julius de Neergaard
(1861–1923).*

*Sara Sørensen (1868–1960), gift
med apoteker Julius de Neergaard.*

mark stærkt vedlige og var her flere gange efter sidste verdenskrig. Havde jeg vidst dette, havde vi nok inviteret hende til den store slægtsfest på Gunderslevholm i 1953. Hun var en personlighed, og blev president for Danish Womens Civic League.

De 4 børn var Christian, William, Sally og Jules. Christian (1891–1977) kom i automobilbranchen og blev president i Oldsmobile-selskabet. Han efterlod sig 2 sønner, der igen har familie.

William d.æ. overtog som sagt apotekervirksomheden, han har besøgt mig i hvert fald én gang med sin hustru Lydia Marie Field af norsk oprindelse og han var særdeles interesseret i sin slægts fortid, hvorfor vi naturligvis dvælede ved bedsteforældrenes gravsted på Gunderslev kirkegård. Det var i høj grad ham, der bidrog med et betydeligt beløb, vistnok 400 dollars, til den neergaardske slægtstavles opstilling i adelsårbogen 1968, hvilket navnlig havde til følge, at vi nu kunne få råd til at pryde årbogen med utallige portrætter og fotografier af store dele af familien op til mine forældres generation. Der blev 14 Bruun de Neergaard'er, 35 efterkommere fra min tipoldefaders første æg-

Christine de Mund Hopkins (1897–1985), gift med Christian Ferdinand Frederik de Neergaard (1891–1977). Foto ca. 1965.

Lydia Marie de Neergaard, født 1927, gift med Woodrow van Hoven (1919–1984).

teskab, 8 fra andet ægteskab, og 2 borgerlige – en righoldig og bred repræsentation af hele slægten.

William og Lydia efterlod sig William Field N. og Lydia Marie født i 1927, hun gift i 1951 med forsikringsdirektør i Aviation Inc. Group, Woodrow van Hoven (1919–84).

William d.y. var direktør i apotekerfirmaet og næstformand i bestyrelsen foruden at han var medlem af N.Y. State Board of Pharmacy og direktør for Greater N.Y. Saving Bank. Han og hans anden hustru, Helene Gaillet, er store sportssejlere, der ofte trafikerer USA's østkyst. Hun har i 1990'erne udgivet en stor bog om sejlport, og de har altid udvist stor gæstfrihed.

Williams børn af første ægteskab med Cicely Davenport er ret kunstnerisk anlagte og holder sig i de senere år i kontakt med deres slægtninge i Danmark, bl.a. kom de i stort tal til os i sommeren 1998. William er i de senere år blevet familien Neergaards meddeler for adelsårbogen »from over there«. I 2001 kom William d.y. på besøg i Danmark med sit ældste barnebarn Sara.

William Field de Neergaard, født 1923 og hustruen Helene Gaillet de Bareza, født 1935.

Dorothea Bertelsen, f. 1920, gift med Jules de Neergaard, f. 1910:

William d.æ. eneste søster Sally Marie (1898–1950) blev i 1917 gift med bankier, direktør Wilhelm Reimann, født i 1890, hvis broder ejede Stensbygaard i Sydsjælland, hvilket har medført den meget nære forbindelse, der findes mellem amerikanerne og Stensbygaard.

Den sidste broder, Jules, født i 1910, har også megen interesse i Danmark. Han tilbragte før anden verdenskrig nogen tid her i landet bl.a. på Aunbjerg og kunne stadig forstå og tale lidt dansk, da han og hans hustru aflagde besøg hos mig i 1995.

Udover musikeren William er der tre søstre i Amerika: Amelia Sara fra 1951, indretningsarkitekt, i 1979 gift med forfatteren Rinker Buck, født i 1950. Derefter Ann French, født 1962, husdyrbrugskonsulent, gift 1986 med investigator Michael Brill, født 1950, og endelig Cathrine Davenport, født 1963, indretningsarkitekt, gift i 1994 med advokat Daniel Fetterman. Hun har ret imponerende lært at tale dansk.

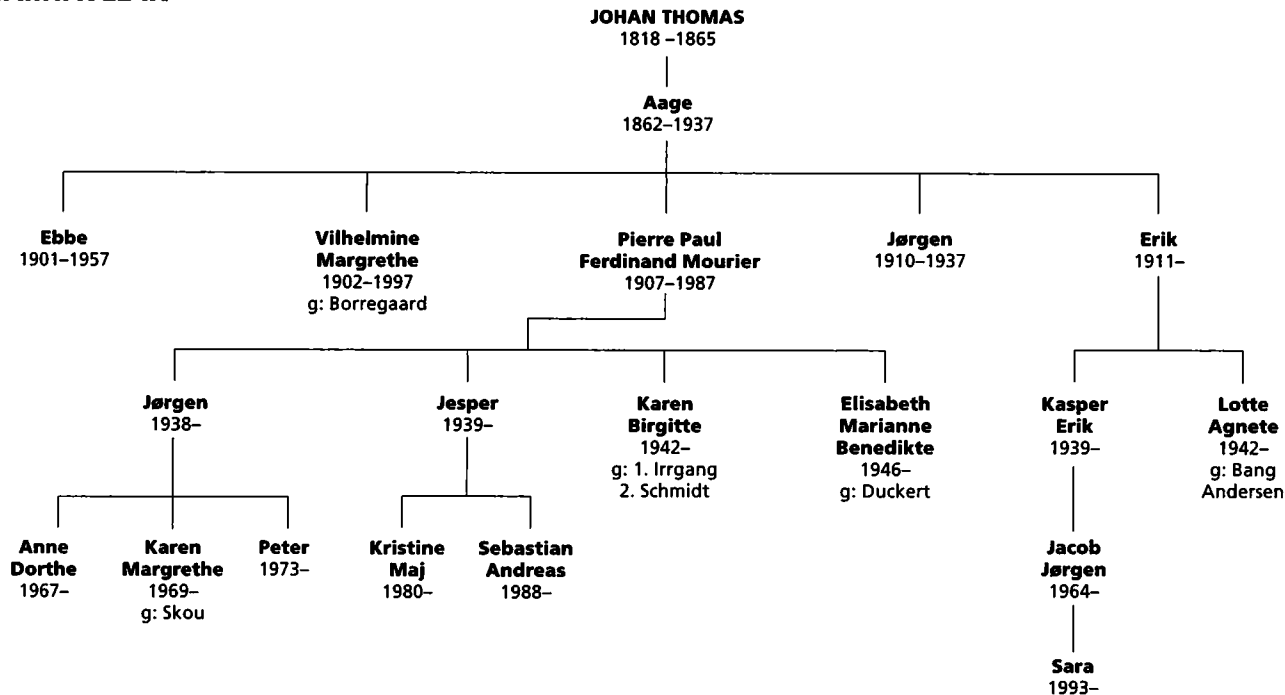
Skovrider Johan Thomas' sidste barn, Aage, er født 1862 i Handed og døde i 1937 i København. Han blev i 1900 gift med Karen Andrea Schiønning (1873–1960), datter af grosserer Carl Schiønning og Frederikke Mortensen. Han blev landmåler, men fulgte også den militære løbebane, og blev i 1904 kaptajn, i 1914 af reserven, og i 1915 oberstløjtnant af forstærkningen med afsked i december 1917. Han var medlem af slægtsforeningens bestyrelse fra stiftelsen i 1908 til 1935.

De efterlod sig 5 børn, hvoraf den ældste, Ebbe, blev født i 1901, og døde i 1957. Han blev i 1930 gift med kunstvæveren Beate Højberg Pedersen, datter af civ.ing. Lauritz Pedersen og Ellen Højberg. De fik ingen børn, og efter at være blevet cand. mag. i 1927 i engelsk og tysk, blev han i 1928–34 lektor i dansk ved Berlins universitet og fra 1940–46 var han timelærer og senere adjunkt i København. Men det blev filmen, der blev hans store interesse og livsindhold, og fra 1946 til sin død var han direktør for Statens Filmcentral. Han var efterhånden ganske fremtrædende, og blev medlem af et utal af foreninger og bestyrelser, såsom formand for Dansk Forfatterforenings filmudvalg i 1936–37 og igen fra 1949–51 formand for Foreningen af Videnskabelige Forfattere, i 1944–45 fungerende formand for Skandinavisk Kunstnerkreds, 1951 medlem af bestyrelsen og 1952–55 næstformand for Dansk Forfatterforening. I 1955 medlem af Det Internationale Samvirkeråd for undervisningsfilm. I 1956 præsident for samme, i øvrigt forfatter til filmiske og teaterhistoriske emner. Det var således et virksomt liv, der pludseligt og alt for tidligt fik ende, og selv har jeg kun oplevet ham én gang, hvor han kom sammen med moderen, hustruen og de 2 andre brødre til den store familiefest på Gunderslevholm i 1953.

Søsteren, Vilhelmine Margrethe (1902–97), blev i 1936 gift med fabrikejer Ernst Borregaard (1892–1969), de boede hele deres liv i New York.

Den næste søn fik i sit fulde omfang forfaderens navne: Pierre Paul Ferdinand Mourier de Neergaard, født i 1907 og levede til 1987. Han uddannede sig inden for jordbruget og blev havebrugskandidat og i 1945 dr.agro.

STAMTAVLE IX

Fra 1935–50 blev han forsøgsleder af I.E. Ohlsens Enkes plante-
patologiske laboratorium, 1952–66 afdelingsbestyrer for Statens
Plantetilsyn, i 1959–60 gæsteprofessor ved det amerikanske uni-
versitet i Beirut i Libanon, fra 1956 formand for Den Internatio-
nale Plantekontrol Associations plantesygdomskomiteé, fra 1966
forstander for Frøpatologisk Institut. Også han var et virksomt
menneske, og jeg traf ham adskillige gange, hvor han viste posi-
tiv interesse for sine omgivelser, bl.a. for slægtsforeningen, hvor
han blev indvalgt i 1968 til sin død. Han blev nytårsaftensdag
1936 gift med Kamma Bodil Trautner (1908–67), datter af amts-
læge Holger Trautner og Maja Budtz-Jørgensen, de fik 4 børn,
hvoraf den ældste Jørgen fra 1938 er læge, den næste Jesper født
i 1939 er billedhugger, den tredje Karen Birgitte født i 1942 har
været balletdanserinde, og den sidste Elisabeth Marianne Bene-
dikte født i 1946 er indretningsarkitekt.

Den næste broder Jørgen, født i 1910 studerede til cand.mag,
men døde pludseligt i 1937.

Den sidste, Erik, født i 1911 uddannede sig inden for boghan-
del ved Reitzels forlag og var ansat hos Illums bogafdeling, tog
derfra til New York og var dér i boglader i 1937–38. I 1940 blev
han ansat i Magasin du Nords højt estimerede bogafdeling, og
avancerede indtil han i 1967 blev afdelingschef og var det til sin
pensionering. Han formåede at gøre denne bogafdeling til en af
landets bedste. Han var gift 3 gange og har i første ægteskab
2 børn: Kasper Erik, født i 1939, han er kontorassistent og Lotte
Agnete, født i 1942, er laboratorietekniker.

Vi er nu tilbage ved min tipoldefaders sidste søn af andet ægte-
skab, Victor Amadeus født på enten Gjerdrup eller Gunderslev-
holm 1825, død 1886 i Korsør. Også han blev landmand og ejer af
en stor gård, Olufskjær i Haderslev Herred, som han købte i
begyndelse af 1860'erne, men solgte igen i 1865, formodentlig
på grund af prøjsernes overtagelse af Nordslesvig. Det var
oprindeligt en lavadelsgård, tilhørende slægten Keding i flere
århundreder, på godt og vel 400 tdr. land inkl. 25 tdr. land skov.
Efter salget slog han sig ned i Korsør, velnok for at være nær ved

Lyngbygaard, hvor halvbroderen Julius Qvistgaard jo residerede.

Han blev i 1857 gift med Anna Charlotte Caroline Götzsche, født 1821 i København og død sammesteds i 1894, datter af sognepræst Henning Christopher Götzsche og Johanne Marie Jacobsen. De fik ingen børn og vi ved ikke noget om dem, men min broder Denis fik omkring 1998 en henvendelse fra kirkegårdsbestyrelsen i Korsør, at man gerne ville have en melding om evt. bevarelse af en gravsten over Victor. Denis overlod bestemmelsen over gravstenens skæbne til art director Peter de Neergaard, der fik stenen stillet op ad kirkegårdsmuren, lidt til venstre for indgangen.

Amtmandens musiske børn

Næste generation efter min tipoldefader begynder med de 3 sønner fra første ægteskab.

Den ældste, amtmanden Johan Ferdinand, efterlod sig 6 børn, der alle nåede voksenalderen. Det har altid heddet sig, at børnene på Fuglsang var ganske musiske og interesserede sig for andre ting end det nærværende og jordbundne. De var begavede, men sikkert også noget sære og de gik deres egne veje. Flere af dem var akademikere og ret belæste.

Den ældste, Carl Peter Ulrich, født 1831 på amtmandsgården Rindomgård i Ringkøbing ved vi meget lidt om. Han døde i 1863, godt 31 år gammel, og kunne jo vel alderen taget i betragtning have taget en uddannelse, men det ved vi ikke noget om. Jeg mener at have hørt, at han skulle være ganske musikalsk og måske endog have komponeret lidt. Han kan have boet på Fuglsang i en del år, da moderen jo mest boede i København eller Søllerød, men så vidt vi kan se beholdt onkelen på Førsløv grebet om administrationen af Fuglsang helt til 1868, altså efter Carls død.

Rygtet ville vide, at Carl skal have optrådt ubehageligt over for de undergivne, så de ligefrem åndede lettet op, da han døde! Han blev aldrig gift og ligger begravet på Gammelholm på Fuglsang med forældrene, og på hans gravsten lod moderen ind-

Amtmandens børn. Fra venstre: Johan, Anna Henriette Elisabeth, Louise Oline, Carl Peter Ulrich, Marie Lucie og Rolf Viggo. Foto fra omkring 1859.

skrive: »Syndens Sold er Død«, et bibelcitat fra Romerbrevet, 6. kapitel, 23. vers, der måske skal fortolkes som hans skæbne i livet.

Ingeniør og godsejer

Den næste søn, Johan Thomas Oluf, blev født sammesteds i 1834. Som 16-årig blev han udpeget som ejer til selve Gunderslevholm, uden de vestlige arealer Castrup, Charlottendal og skovene der omkring.

Han tog i 1854 adgangseksamen til Polyteknisk Lærestanstalt, i de dage en sikkert usædvanlig uddannelse for en godsejer. Han blev cand.polyt. i 1860, hans eksamensprojekt ligger i arkivet på Gunderslevholm, og gik ud på opførelsen af et bryggeri. Tante Marie – hans senere svigerdatter – fortalte muntert, at da han

*Johan Thomas Oluf
Neergaard som 12-årig.*

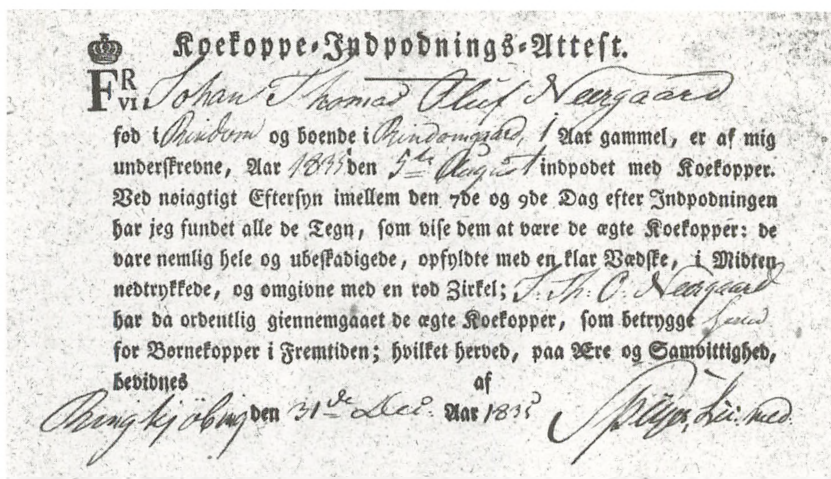

*Anna Henriette Elisabeth Neergaard født Schow (1781–1859).
Samlingspunktet for alle syv børn
fra sine to ægteskaber.*

så det mylder, der var i den gærede væske, svor han aldrig selv at ville drikke en øl!

I februar 1859 døde hans farfaders hustru på Gunderslevholms hovedbygning og blev begravet ved sin første mands side – helten fra slaget ved Køge – på Boeslunde kirkegård. Efter hende blev indboet efter bestemmelsen af 1814 med Neergaard, delt mellem hovedsagelig børnene af andet ægteskab, og derfor findes næsten intet på hovedbygningen efter hende.

Johan overtog derfor stort

Johans kopeattest fra 1835.

set et tomt hus, bortset fra de meget få ting, der var og endnu findes helt fra Plessens tid. Af ændringer i hovedbygningen var det navnlig vindfanget og gulvet i vestibulen han tog fat på, og det står stadig, som det blev lavet ca. 1860.

Samtidig dekorerede Hilker den nuværende spisestues loft og muligvis er også reliefferne af Thorvaldsen i den Røde Stue isat i denne periode. Hilker kom i øvrigt i 1860'erne til det nybyggede Gyldenholm og Charles Neergaard lod ham udsmykke en del af huset. Den nuværende spisestue på Gunderslev blev dog i 1909 totalt nyudsmykket med moderne gyldenlæder, forarbejdet af kohuder samlet gennem mange år fra gårdens egne køer. Hertil kom at panelerne og det store skab – bygget af moseeg fra Øllerup mose af gårdens egen snedker Peter Jensen (sculp.) – blev sat op. Endelig blev også kabinettet indrettet i Johans tid med udskæringer og kassetelloft.

På avlsgården nyistandsattes de 3 hovedlænger ved at sætte kampesten under murværket, før gik stolperne helt til jorden, hestestalden blev bygget og i 1894 blev den røde lade rejst og indviet ved en storstilet fest for egnens folk ved herskabets sølvbryllup. Hejseladen blev bygget i 1909, men brændte i 1994. Drivhuset, der nu er indrettet til beboelse, kom også til i 1860'erne.

Johan overtog først driften af gården da kammerråd Andersen måtte opgive forpagtningen i 1879.

I 1872 købtes Tærø i Ulvsund, som familien beholdt til 1939, da den blev solgt af svigerdatteren for at kunne medfinansiere arveafgiften fra ægtefællen. »Tysteboligen«, der var solgt til arvefæste i Johans bedstefaders tid, blev købt tilbage fra familien Prætorius.

Holløse Mølle blev erhvervet i 1896, da den hidtidige møller ikke kunne klare sine forpligtelser. »Bondegården«, Holmene og »Haveriishuset« blev frigjort fra fæstepligt i 1870'erne og Dyrehaven oprettet i 1868.

Han var utvivlsomt en dygtig godsejer, og skovene gennemgik en stor forbedring dels ved hjælp af skovrider Sv. Spandet, der i administrationsperioden efter 1850, fik opsyn med alle skovene på Sydvestsjælland tilhørende familien, og dels af skovrider Sparre og fra 1870'erne skovrider Kaas, der dog vist kun var skytteuddannet. Det hed sig i hvert fald, at Johan, når han blev irriteret på ham, kaldte ham »skytten Kaas«.

Gunderslevholm set fra haven, 1944.

Af offentlige hverv var han i 36 år fra 1861 til 1885 og fra 1892 til 1904 formand for Gunderslev sogneråd og ligeledes i 36 år fra 1871 til 1907 medlem af Sorø Amtsråd. 1866 var han medstifter og medlem af direktionen for Sparekassen for Næstved og Omegn, 1905-07 dens formand.

Han blev etatsråd i 1884. I 1887 Ridder, 1892 DM, og i 1897 kammerherre.

Inden sit ægteskab i 1869 med Anna Marie Elisabeth Antoinette Castenschiold (1850–1913) datter af distriktslæge i Næstved Lorentz V. Castenschiold (1807–1903) og Vilhelmine Charlotte Elisa Olsen, var han på et par rejser bl.a. i det osmanniske rige, og som han sagde: »Jeg har været i det Hellige Land endda hele to gange«. På en af sablerne på gangen i hovedbygningen sad i mange år et skilt »1868« og et stednavn men det er desværre af ivrige små fingre revet bort! Der findes i arkivet beskrivelser af hans rejser.

Omkring 1910 var hans åndsevner i langsom tilbagegang og i 1912 blev der udstedt en generalfuldmagt til sønnen Ferdinand.

Da hustruen i 1913 døde kom man ind til ham i hans værelse, for at fortælle den sørgelige nyhed. Han må have mærket den

Gunderslevholm. De af Johan Neergaard istandsatte længer. Foto: B.A., 1998.

*Marie Castenschiold (1850–1913),
gift med kammerherre Johan de
Neergaard.*

*Kammerherre, etatsråd, cand.polyt.
Johan de Neergaard (1834–1921),
til Gunderslevholm m.m.*

dystre stemning, for han spurgte straks: »Er Marie død?«. Da man bekræftede dette, var det som om et sort gardin gik ned for ham og fra den dag og til hans død i 1921 måtte han passes og plejes af 2 sygeplejersker i døgnvagt. Det var naturligvis meget strenge år, som stærkt prægede dagligdagen på Gunderslevholm og det tog hårdt på sønnen Ferdinand. Johan ligger begravet sammen med sin hustru på den i 1892 oprettede Gunderslev ny kirkegård.

En særpræget og elskelig personlighed

Deres eneste barn var Ferdinand Lorenz, født på Gunderslevholm i 1874 og død sammested i 1938. Han blev student i 1892 fra Borgerdyd skolen i København og tog i 1899 den juridiske embedseksamen. Fra 1902 til 1921 var han forpagter af det nyligt erhvervede Holløse Mølle og i 1902 gift med Marie Henriette Dorothea Hansen (1876–1970), datter af departementschef Chr.

Marie og Ferdinand Neergaard på deres sølvbryllupsdag i 1927.

Eskild Theodor Hansen og Christine Marie Andersen, adopteret Christensen. Ferdinand overtog først Gunderslevholm i 1921 ved faderens død, men havde jo allerede siden 1912 stået for driften. Fra 1902 til 1913 boede ægteparret på Møllen – han dog til 1914 – fordi Marie deltog i pasningen af sin svigerfar på hovedbygningen.

Af offentlige hverv påtog han sig at være formand for Skelby sogneråd fra 1909-13 og for Gunderslev fra 1917-19. Desuden var Ferdinand, ved faderens afgang i 1907, medlem af direktionen og fra 1931-38 formand for bestyrelsen for Sparekassen for Næstved og omegn. Endelig var han medlem af bestyrelsen for den neergaardske slægtsforening fra 1908 til sin død.

I 1919 trådte fæstetvangsafløsningsloven i kraft, hvorved godset blev berørt ganske føleligt, idet ca. 1.000 tdr. land fæstegårde og 200 tdr. land fæstehuse blev tvangssolgt. Uvist af hvilken grund fik man ikke her – i modsætning til langt de fleste godser – solgt fæstegodset fra i tide, nemlig under Monrads meget rimeligere fæstelov af 1861. Den nye lov medførte, at man ikke yderligere fik rådighed over fæstegods til fri rådighed for ejeren,

hvilket havde bevirket at et par gårde i nærmeste nabolag kunne være blevet udtaget. Ferdinand var så forbitret over denne lov, at han egentlig aldrig kom sig over det.

Med den hjælpsomhed og godgørenhed han i det daglige viste overfor omegnens bønder, hvor han i mangfoldige tilfælde gav henstand med afgiftsbetalingerne, når det kneb, og desforuden direkte udlånte af godskassen til betrængte, kunne denne lov naturligvis føles som en stor uretfærdighed. I betragtning af, at der i 1919 kun var ca. 300 fæstegårde tilbage i Danmark, synes loven da også helt unødvendig, men den skal nok ses som en konsekvens af den uro, der næsten altid opstår efter krige, navnlig så skelsættende som forholdene blev efter første verdenskrig. Som en mulig følge af de ændrede holdninger til ejendomsret generelt, skal tilplantningen af Rejnstrup Overdrev, »Knurrevang«, i 1920'erne måske ses, skønt denne ændring af det ret enestående areal vist ikke huede Ferdinand det mindste. Hans tilbageholdenhed med vejanlæg i skoven Castrup Overdrev, nord for landevejen Glumsø-Fuglebjerg, tyder på den samme holdning til de store naturværdier dér og man må nok sige, at han var forud for sin tid.

I sin ejertid oplevede han i 1920'erne og navnlig i 1930'erne kriseår, hvilket medførte en forsigtig og henholdende investeringspolitik. Dog havde han allerede i 1914 købt Bøssevængeskoven, der hørte til Fodbygård, og den var han uhyre glad for.

Hans tilbageholdenhed overfor tekniske fremskridt var legendarisk og han følte det næsten uværdigt at skulle gøre sig afhængig af disse. El blev først indlagt så sent som i 1936 på hovedbygningen og avlsgården, og dette blev indviet ved at alt lys blev tændt på én gang over det hele på inspektør Dahlgaards fødselsdag i juli måned. En bil nåede han aldrig at få, og der går den historie om Ferdinand, som godsejer Chr. Gasmann har fortalt så ofte: »Kammerherre Collet har købt sig et automobil, jeg købte Bøssevænge – det kostede lige meget«.

I mange af godsets huse blev el først indlagt efter købet af Gunderslevholm i 1947 på min fars foranledning. Disse huses tilstand var måske ikke den bedste, bygningssyn afholdtes

aldrig, hvorved en vis slaphed med vedligeholdelsen af dem opstod. Og lejerne og forpagterne var noget forbløffede – ja, visse ligefrem fornærmede – da disse syn også på min fars initiativ blev indført efter 1947.

Ferdinand Neergaard havde stor hjælp, fra 1927–57, af den dygtige inspektør Iver Dahlgaard (1897–1978), i landbruget, og i skoven af skovrider Karl Hesse Lindberg (1881–1941), fra 1911. Ferdinand nåede i sit sidste leveår at udføre tre ting af blivende betydning. Skoven blev opmålt og nye kort udarbejdet med en meget oplysende afdelingsbeskrivelse, vi endnu i dag har stor glæde af. Og han byggede en efter sin tid meget moderne elevbygning, som stadig er i brug og endelig som en meget vigtig ting magtede han – hvor mange opgiver det – at få registre-

*De flotte bøgetræer
fra Carl Neergaards
tid i 1830'erne.
Foto: R.N., 1988.*

ret godsarkivet, der går tilbage til 1725. Dette blev gjort efter moderne principper til gavn og glæde for mange, der søger oplysninger om fortiden. Det opbevares nu under de bedste klimatiske og brandsikre forhold, hvilket er meget betryggende.

Hans dendrologiske (læren om skovtræer) interesser viste sig ved plantning af en mængde eksotiske træer i haven, nord for den nordre allé i 1920. Han kom herved i forbindelse med den meget kendte arboretforstander i Hørsholm, Syrach Larsen, og Marie Neergaard foretog yderligere plantninger i 1943. Forbindelsen med arboretet gennem Syrach Larsen fortsatte også i min tid, dels i 1954 og dels efter hans død gennem Günther Christensen.

Barnløse, som Marie og Ferdinand Neergaard forblev, tog de 2 små piger i pleje. Den første i 1917 var Marie Louise Mörner, født i 1912, hvis mor var død i barselsseng og hvis morfar, admiral Scheller, Ferdinand havde boet hos i sin studietid. Den anden i 1920 var et »wienerbarn«, Charlotte Hrubesch, født i 1910. Hun døde på sin 91-års fødselsdag i 2001. De fik et godt og kærligt hjem på Gunderslevholm og Charlotte blev i 1938 gift med gods-ejer, senere kammerherre Chr. Mourier-Petersen, Rugaard, og dette bryllup nåede Ferdinand netop at opleve. Marie Louise blev i 1949 gift med professor i teologi Yrjö Alanen (1890–1960) fra Finland og bor nu i København og om sommeren i »Kirkehuset« på Gunderslevholm.

Ferdinand Neergaard var en særdeles særpræget mand, med absolut bestemte meninger om sine omgivelser og om samfundet i al almindelighed. Uden tvivl var han konservativ i holdninger, men kunne med sin udprægede humoristiske sans gøre et uud-sletteligt indtryk.

Mærkeligt er det, at jeg personligt aldrig nåede at lære ham at kende, når jeg dog kom til at bo på hans gård nu i over et halvt århundrede. Vel besøgte vi Gunderslevholm af og til, men jeg husker det meget lidt. Men den 10. november 1938 mindes jeg at have set ham og tante Marie i mit hjem på Valdemarskilde, idet man havde formået dem til at komme til »fin middag«. Min halv-søster Karen var blevet ansat som husholdningselev på avlsgår-

den den 1. november og den 10. fyldte hun 21 år og blev dermed myndig. Det skulle fejres og skønt det var kendt, at onkelen og tanten »nødtigt forlod Skelby og Gunderslev sogne«, ankom de virkelig til Valdemarskilde. Jeg husker ret tydeligt, som noget af det eneste, at jeg efter middagen satte mig, 11 år gammel, over for min mor og Ferdinand i dagligstuen og lyttede til deres hyggelige og fornøjelige samtale.

Tolv dage efter døde han efter 5 dage forinden at være blevet ramt af en hjerneblødning. Men han nåede dog at få talt så meget ud med Marie om godsets fremtid, at hans ønske om, at min far skulle overtage Gunderslevholm blev virkeliggjort.

I Maries tid som ejer moderniseredes driften af godset betydeligt ved ombygning af alle staldene, dog med den største veneration og hensyntagen til bygningernes udseende. Flere tjenestehuse blev istandsat, eller helt nyopførte og med administrationen af godset havde hun stor hjælp af sin bror, cand.jur., kabinetssekretær hos Dronning Alexandrine, Carl Peter Mathias Hansen (1874–1954). Desuden var Marie lokalformand for Danske Kvinders Beredskab under besættelsen.

Amtmandsparrets næste barn blev Anna Henriette Elisabeth (igen bedstemoderens navn), født på Rindomgård 1835 og død i København 19.12.1891. Hun blev i 1862 gift med sognepræst til Hem og Sem, mellem Randers og Mariager fjord, Ole Chr. Kahrs, født 1827 og død 9 dage før hustruen. Vi ved intet om dette par, men fandt lidt sølvinventar, der havde tilhørt dem, på Preben Ahlefeldt Laurvigs boauktion i marts 1999. De efterlod sig ingen børn.

Kulturformidler og godsejer

Det næste barn blev en søn, Rolf Viggo (1837–1915), født på Lindersvold – det nye hjem efter faderens overflytning til Præstø amt.

Hovedbygningen, der var ganske herskabelig, tilhørte baroniet Gaunø og blev udlejet af dette. Efter sønnens fødsel blev huset ombygget og i denne periode boede familien midlertidigt

*Anna Henriette Elisabeth f. Neergaard
(1835–1891) og
hendes mand, pastor
Ole Chr. Kahrs
(1827–1891).*

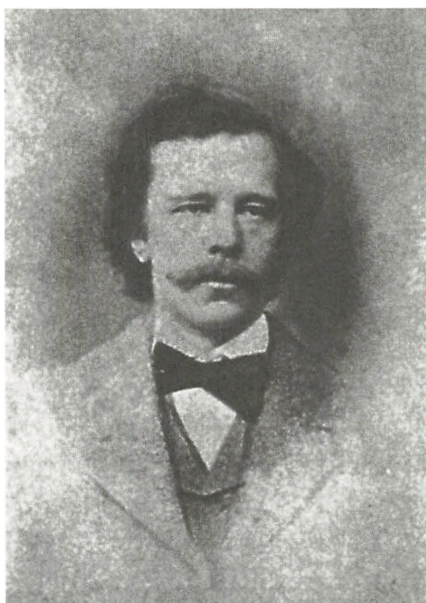

til leje på Nysø, hvorved den blev indført i kunstnerkredsen omkring baronesse Stampe og Thorvaldsen. Rolf Viggo blev privat dimitteret student i 1857, han synes at have taget alt med stor ro, idet han først bliver cand.polit. 10 år senere – efter moderens død.

Redaktør, cand.polit. Victor Andersen har i oktober 1999 på Sicilien fortalt mig, at der i polit. studiet var indbygget faget botanik, møntet på at ret mange godsejersønner dengang netop tog dette studium og derved fik indblik i noget af det landlige!

Rolf Viggo overtog i 1867 Fuglsang og Priorskov godser, der endnu i 1852 var på knap 700 tdr. hartkorn med ca. 1.500 tdr. land skov. Det viste sig, at den af hans far i 1842 opførte hovedbygning havde fået svamp – vel nok pga. den for ringe brug af huset i moderens tid, idet hun jo helst opholdt sig enten i Amaliegade eller i Søllerød i forældrenes gamle hjem.

Han besluttede da at bygge et helt nyt hus tegnet af arkitekt

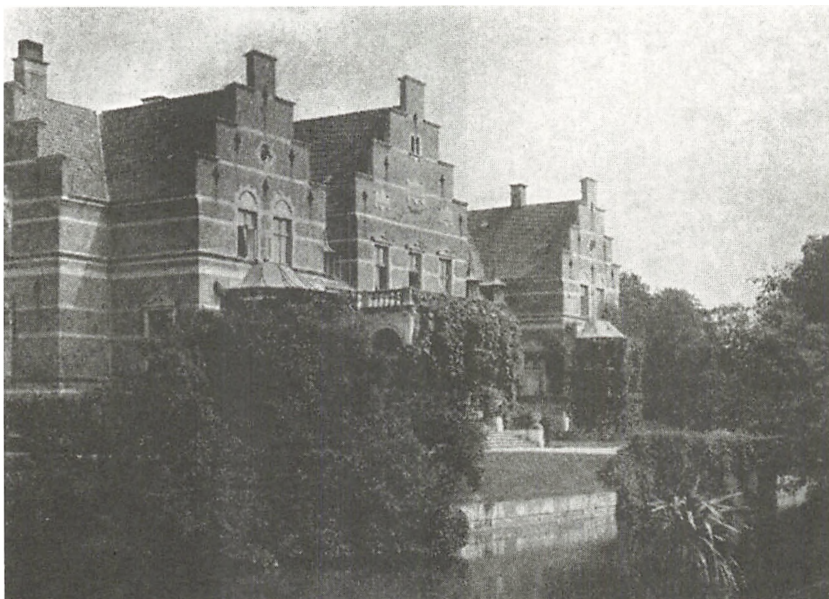
*Rolf Viggo Neergaard
(1837–1915) til Fuglsang
og Priorskov.*

Zinn – en slægtning af ham – og det blev ganske prægtigt udstyret indvendigt med mange flotte detaljer i havestue og Agnetestuen samt indrettelsen af en mægtig musiksæl i hele den tværgående vestfløj.

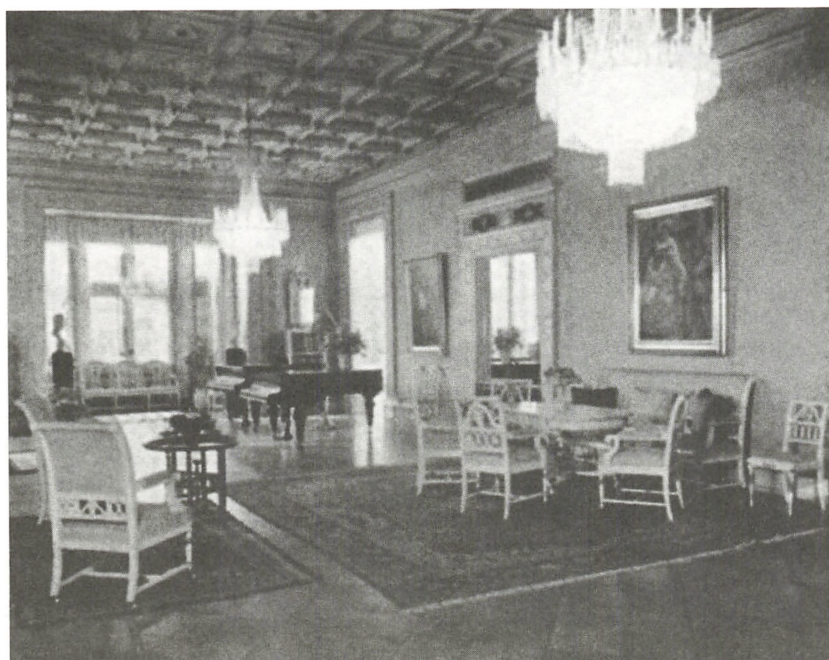
Det siges, at han opførte huset i anledning af sin forlovelse med Thekla Gähler (1845–1937), men af ukendte årsager blev der ikke noget giftermål. Agnetestuens udsmykning kan tolkes som symbol på denne brudte forlovelse – Agnete og Havmanden.

Der har uden tvivl været mange kunstnere og musikudøvere som gæster hos ham og qua dette kommer så vel giftermålet i 1885 med den 30 år yngre Bodil Hartmann (1867–1959), gudbarn af H.C. Andersen, og barnebarn af den gamle berømte komponist J.P.E. Hartmann. Det kunstneriske islæt, navnlig af musikere, fik hver sommer yderligere næring i årene fremover, og dette fortsatte faktisk helt til 1959, et enestående spand af år. Selv nåede jeg at opleve dette i årene 1948–58 som den sidste og eneste af den neergaardske slægt.

Om Rolf Viggo Neergaard selv drev gården vides ikke, men han interesserede sig i hvert fald for en masse andre ting som

Det nye Fuglsang.

Musiksalen på Fuglsang.

Onkel Viggo med Agnes Röntgen på skødet. Den kendte hollandske musikerfamilie Röntgen nåede at opleve Fuglsang i tre generationer og lærte sig derved at tale dansk.

Brødrene Johan og Rolf Viggo Neergaard. Johans søn, Ferdinand på Gunderslevholm, var universalarving til Rolf Viggos gods. Foto fra omkring 1909.

f.eks. fotografi og homøopati og det har forlydt at godsets økonomi på et tidspunkt ikke var alt for god.

Han var en ganske stor flot mand og var uhyre nærsynet. Da min moder som ung pige opholdt sig på Møllerup hos hans nevø, Willy greve Ahlefeldt-Laurvig, besøgte de sammen Fuglsang. Hun blev ganske forbavset over at se den gamle onkel sidde og se sine gæster an ved middagsbordet gennem en teaterkikkert!

Ligesom broderen og nevøen på Gunderslevholm var også han meget dendrologisk interesseret og fortsatte sin fars plantninger af sjældne træer. Samlingen i Fuglsangs have er på grund af denne indsats temmelig enestående.

En godshandel – fejlet ind under gulvtæppet

Ægteskabet på Fuglsang mellem Rolf Viggo og Bodil forblev barnløst, og Ferdinand Neergaard på Gunderslevholm var indsat som første universalarving til Fuglsang, det var almindelig kendt, men han døde jo, som vi har set, længe før onklens enke.

Da hun i 1915 bliver alene, sker der en del forandringer, både med hende selv og med godset. I 1918 opretter hun Sønderskovhjemmet for løsladte fanger i bygningerne til en gård under Fuglsang, hun opretter hjem for fattige københavnerbørn, og den gamle Færgegaard i Sundby bliver indrettet til sommerlejr. Færgegaarden havde, indtil broen blev bygget i 1869, fungeret som overfartssted, og skulle vedligeholdes af Fuglsang.

Alle disse nye aktiviteter kostede naturligvis penge og rystede økonomien. Hun fjernede sig mere og mere fra sin mands slægtninge og – ved vi nu – rette arvinger, og hun lod i stigende grad tilfredsstillende sine egne ambitioner som »den gode frue på Fuglsang«.

Da Ferdinand på Gunderslev dør uden at efterlade sig livsarvinger, kunne man have forventet en henvendelse til næste arving, men dette undlader hun.

*Bodil Neergaard
(fot. efterår 1946).*

Da jeg i 1996 så småt begyndte på denne slægtshistorie, havde jeg ikke i min vildeste fantasi drømt om, at jeg under omtalen af Fuglsang og Rolf Viggo Neergaard ville fremkomme med andre oplysninger, end at vi i familien blev meget bedrøvede over Det Classenske Fideicommiss' (DCFs) pludselige overtagelse i 1947 af denne familieejendom – hvortil jeg så ofte var inviteret i min ungdom.

Men med den tidsånd, der dengang herskede, hvor respekten omkring autoriteter var så udpræget og på baggrund af hovedaktørernes stilling i samfundet: højesterets præsident, justitsministeriets departementschef og en fhv. justitsminister, nemlig Frits Bülow, så lå det slet ikke for, at man kunne få den tanke, at betvivle deres handlemåde. Bodil Neergaard var også en dame, der forstod at holde folk på afstand, her skulle ikke tales om andet, end det hun bragte på bane.

De senere års mange afsløringer, f.eks. Tamil-sagen, af seen stort på love og letsindig omgang med sandheden, har været

med til at svække tidligere tiders ubetingede respekt for og tillid til autoriteterne.

Jeg er blevet spurgt om, hvorfor Rolf Viggos indsatte arvinger ikke reagerede i 1947, og det kan besvares ganske kort: ingen kendte hans testaments ordlyd.

Men vi fik i de følgende år afdækket flere og flere uretmæssigheder, som i familiekredsen har affødt stor indignation og stor undren.

Vi er jo efterhånden, som dokumenter er kommet frem i lyset, blevet klar over, at denne overtagelse udelukkende kunne finde sted, fordi den udtrykkelige bestemmelse om, at godserne ikke måtte sælges, tinglyst den 17. februar 1916, bliver aflyst. Handelen skulle legitimeres som »godgørenhed« – og Bodil Neergaard giver udtryk for, at DCF jo tilgodeser de samme formål, som hun, men at »der skal være stille om sagen« og hun ønsker at hovedbygningen efter hendes død, skal være et Refugium. DCF får godserne på særdeles favorable vilkår, det vedkendes i de breve, vi har set ledelsen imellem – men man undlader at binde sig juridisk til Refugiet! Dette oprettes under nogen tøven i 1962, 3 år efter Bodils død – men i 1996 lukkes det igen, og begrundelsen er økonomi.

Da alle, både familien Hartmann og Neergaard troede, at netop dette Refugium var betingelsen for overtagelsen, skærpedes vores interesse for de omstændigheder, hvorunder hele handelen var foregået.

Det er navnlig min søn Claus Neergaard, der har løftet sløret for den mørklagte affære. og man kan nok sige, at adskilliges eftermæle har fået sig et knæk.

Vi har nu siden 1997 forsøgt at få DCFs nuværende ledelse, som jo selvklart ikke har noget ansvar for fortidens handlinger, til at medvirke til at opklare, hvorledes det i 1947 lykkes at få en tinglyst rådighedsindskrænkning fra et klart formuleret testamente aflyst? Da DCF ikke mener, at der findes materiale, der kan belyse sagen, henvises vi til selv at gennemgå DCFs arkiv på Corselitzes godskontor. I eftersommeren 2001 var vi efter forudgående aftale på kontoret, og dør lå »hvad vi har om Fuglsang«,

som arkivaren sagde. Og der var intet, absolut intet om købet – der var sågar ikke engang skødet på Fuglsang – intet om de overvejelser, den daværende ledelse måtte have gjort sig omkring den tinglyste rådighedsindskrænkning, om forhandlinger el.lign.

Fideicommiss betyder i øvrigt: Betroet gods!

Denne mangel på dokumentation om overtagelsen af Fuglsang får mig til at tilskrive DCF flere gange i efteråret 2001, hvor vi så i sidste brev kan vedlægge en estimeret historikers underskrift på, at han har set i store mapper, omhandlende overtagelsen af Fuglsang, bl.a. en redegørelse »Vedr. Testamente af 10. juni 1908, oprettet for Notarius publicus i Nysted af Godsejer Rolf Viggo de Neergaard og Hustru Ellen Bodil de Neergaard, født Hartmann« Dateret den 7. November 1946 fra højesterets-sagfører Frits Bülow's kontor i København. Hr. Bülow er Bodil Neergaards advokat!

DCF har altså haft brug for at få fortolket et testamente, som er lysende klart formuleret, behørigt underskrevet og netop den paragraf, som siger enken ikke må sælge hans godser, hvis hun bliver den lægstlevende, skal tinglyses.

Det bliver det så rent faktisk den 17. februar 1916.

Mine henvendelser til Det Classenske Fideicommiss bestyrelse er forblevet ubesvarede, men fra godsforvalteren kom der, efter et bestyrelsesmøde i DCF i december 2001, brev om, at man nu alligevel havde fundet de arkivalier, vi havde efterlyst i årevis, »og som den nuværende ledelse ikke har været bekendt med«, som der står i brevet. Vi fik Rolf Viggo Neergaards testamente samt ovenomtalte redegørelse udleveret som fotokopier, og lov til at se i de fremlagte arkivalier. Jeg vil tillade mig at fastholde, at denne redegørelse ikke er holdbar for at aflyse enkens rådighedsindskrænkning, men i skrivende stund her i julen 2001 afventer vi vores advokats kommentarer. Vi har naturligvis noteret os habilitetskonflikten ved, at Justitsministeriets daværende departementschef og derved øverste chef for tinglysningsvæsenet, Aage Svendsen, samtidig er formand for DCFs direktion i 1947, da det lokale tinglysningskontor får besked om at aflyse den tinglysning, der forhindrer Bodil Neergaard i at sælge. Det ville

Nr.	Lyst: (Årsmødet- nr.)	II. Brugsrettigheder, Servitutter og andre Byrder	Forandringer og Udslettelser			v
9.	20/12 1917	Cobine aug. Fredericq af Hjerskevej i Hørsholm Bye- og Hovedgården på "Lille", Hovedgården "Skovvej".	ved aft. allm.	af 18/1 1963 m	Fuglsang	
10.	17/12 1916	aflyst R.V. de Neergaards testamente er der pålagt Fru Bodil de Neergaard født Hartmann forskellige Indskrænkninger i Retten til at sælge Hovedgården	Aflyst 29/5 1947	29/5 1947	5902	
11.	17/12 1916	Cobine Jacobsen saad aug. Faststillelse af Byggetilladelse på Hovedgården	Slettel	i h. s. m. all	18/1 1965	
12.	17/12 1916	Hans Jacobsen Kammerforvalter i Hørsholm Hovedgården pålagt af Høje Borgerbyrå af 16/1816 den i den forlygte Høje Taan og andre Byggetilladelse Hovedgården i Hørsholm	Slettel	i h. s. m. all	18/1 1965	

Tingbogsbladet hedder Fuglsang Hovedgaard. Teksten på dette dokument er: Nr. 10 – lyst 17/2 1916 og under Brugsrettigheder, Servitutter og andre Byrder står: »Ifgl. R.V. de Neergaards Testamente er der pålagt Fru Bodil de Neergaard født Hartmann forskellige Indskrænkninger i Retten til at sælge Hovedgaarde«. I rubrikken Forandringer og Udslettelser står: »Aflyst 29/5 1947 ifgl. 5901 i«

være interessant at vide, hvem der har været på tinglysningskontoret den 29. maj 1947.

Forhandlingerne med Bodil Neergaard havde stået på længe, overdragelsen var beregnet at skulle ske på hendes 80-års dag den 10. februar 1947, men dette sker ikke, og man må vel formode, at de juridiske aspekter har voldt så store vanskeligheder, at rådighedsindskrækningen først lykkes aflyst få uger før skødet underskrives den 27. juni 1947.

Såfremt Bülow's redegørelse var juridisk holdbar, kunne aflysningen jo være sket mellem november 1946 og den ønskede salgsdag – men der skal åbenbart findes på noget andet – hvad, det ved vi ikke, for begrundelsen afventer vi Justitsministeriets svar på. Men om disse overvejelser fandtes intet i de mapper, vi fik lov at se igennem.

I en anden redegørelse for, hvordan og hvorfor Bodil Neergaard skal »overdrage« de godser, hun ingen adkomst har til at sælge, står der bl.a. **»BERETTIGELSEN TIL AT TILSIDESÆTTE FAMILIEN NEERGAARDS ARVERET FORUDSÆTTES GODKENDT«**. Vi spørger os selv med undren: Hvem skal godkende denne tilsidesættelse? Dette notat, som hedder Afskrift, er dateret den 23. maj 1947 og er underskrevet af kontorchef H.C. Wandrup, ansat i Det Classenske Fideicommis i Amaliegade, København. Den 29. maj 1947 foregår aflysningen – og derved har man så opnået at »tilsidesætte Familien Neergaards Arveret«. Dette 4 sideres gule folieark med bl.a. ovenstående bemærkning bad vi om fotokopi af, men dette blev afslået på Corselitzes godskontor, med henvisning til, at bestyrelsen ved sit netop afholdte bestyrelsesmøde på Corselitze havde pålagt kontoret, at der ikke måtte fotokopieres noget fra arkivalierne. I dette papir står også, at sagen nu haster, idet de truende skatter til fru Neergaard skal undgås, hvor mange trd. land, nemlig 3.452 – og ejendomsskyld på 2.744.900 kr. Det var tydeligvis forfattet af Bülow, og altså dateret 6 dage før aflysningen, som jo har været altafgørende for handelens gennemførelse.

Vi har ladet en juridisk professor gennemse alle vore sagsakter, og han skriver bl.a. til os: *»Jeg har i mine mange arkivstudier*

set lidt af hvert, men sjældent har jeg dog som i tilfældet Frits Bülow set et så groft eksempel på, at udsigten til et højt salær har tilsidesat lysten til en objektiv vurdering af et testamente ... Under alle omstændigheder fortjener sagen at komme frem«.

I 1939 skriver Bodil Neergaard i et af sine mange testamenter, hvori hun indsætter en universalarving fra Rolf Viggos familie til godserne, som hun er forpligtet til ifølge fællestestamentet af 1908: ... »Resten bør oplægges for at sætte ham bedre i stand til at bevare vore Godser, hvad der har været min afdøde Mands Ønske, og er mit«.

Efter denne tid kommer Bülow rigtigt ind i billedet, for efter 1939 bliver der i kommende codiciler skrevet: »Jeg ønsker i øjeblikket ikke at indsætte nogen universalarving til godserne«. Bülow skriver testamentet.

Vores advokat har følgende kommentar: »Det virker som en tanke, at der lige præcis i denne periode ikke er indsat en universalarving i henhold til 1908 testamentets § 2. For mig at se viser disse testamentariske dispositioner, at Rolf Viggo Neergaards bestemmelse fra 1908 skulle have været respekteret med den konsekvens, at ejendommen ikke skulle have været overdraget i 1947 til Det Classenske Fideicommiss. Der er for mig at se ikke tvivl om, at der efter Rolf Viggo Neergaards død i 1915 er foretaget en række uretmæssige dispositioner, der ved et mere eller mindre bevidst sammenfald har fået den vidtrækkende konsekvens, at Fuglsang og Priorskov godser er gledet ud af Neergaardslægtens eje. De uretmæssige dispositioner er sket med bistand fra fremtrædende juridiske rådgivere og ved gennemgang af hele hændelsesforløbet fyldes man med en ganske stor undren over, hvorledes det har kunnet lade sig gøre at tilsidesætte detaljerede testamentariske bestemmelser, der efter sit indhold er udformet med et klart ønske om at bevare ejendommene for en bestemt slægt«.

Da Det Classenske Fideicommiss i 1940'erne ikke får opfyldt sin ambition om udvidelse ved at købe det nærliggende Ourupgaard, havde man allerede kastet sine øjne på Fuglsang, hvor Bodil Neergaard jo også udøvede velgørenhed – og derved var kommet i pengetrang. Dette ved Bülow naturligvis, han er hendes juridiske rådgiver, så han »pendler« mellem hende og DCF

og er formidleren og ser sin egen fordel i at få denne handel effektueret.

Hendes »overdragelse« af godserne gav hende 70.000 skattefrit årligt, ret til at drive godserne selv, bebo hovedbygningen til sin død og andre ud-specificerede goder, brændsel, frugt og grønt, vildt m.m.! Bülow er den drivende kraft, idet han et sted skriver: *»Tanken om en overdragelse til Fideicommisset af hele Godset er sandsynligvis fra Fru Neergaard selv, men bestyret af mig«*. Det er også Frits Bülow, der skriver skødet på salget af godserne – underskrevet af parterne den 27. juni 1947. Der har været travlt på højesteretssagførerens kontor! Endda så travlt, at Aage Svendsen to gange benævnes Aage Hansen på skødet! Og i en af mapperne på Corselitze lå Bülows regning til DCF på 40.000 kr. *a conto* for bistanden.

Jeg føler, at man faktisk har udnyttet en gammel dames manglende overblik og uomtvistelige idealistiske tanker til at skaffe DCF en betydelig og særdeles billig kapitalforøgelse.

Jeg vil citere vores advokats bemærkning om sagen: *»Den er beskæmmende«* og vi fra familien Neergaard fortsætter naturligvis vore bestræbelser på at skaffe godserne tilbage til den familie, som Rolf Viggo ønskede som ejere efter ham, og som han nedskrev med nøje angivne arvefølger i sin sidste vilje, og som nogle af datidens mænd med »gyldne kæder« tillod sig at tilsidesætte for at fremme eget formål.

Det moralsk forkastelige i hele Fuglsang-sagen kan ikke diskuteres og aldrig forældes – og den juridiske forældelse, bliver det vanskeligt at bruge som argument, idet kammeradvokaten – i en helt anden sag – i november 2001 forlanger et maleri tilbageleveret til staten, som efter Anden Verdenskrig havde konfiskeret et dansk gods, ejet af den tyske godsejer von Jenisch.

Det viser sig nemlig, at dette maleri står på en inventarliste fra godset i 1933. Men maleriets eksistens er først kommet til statens kendskab nu efter kritisk avisomtale af nogle turbulente auktionssalg af bemeldte maleri – og kammeradvokaten forlanger, at »arvingerne skal bevise, at deres far har haft maleriet på lovlig vis«. Her er tale om en sag, der er endnu ældre, end den gods-

handel, der har været fejlet ind under gulvtæppet fra 1947 til 1997!

Vi mener ikke Det Classenske Fideicommiss i 1947 har overtaget Fuglsang på »lovlig vis«, og vi fik, som beskrevet, først i 1997 kendskab til de uretmæssigheder, der blev begået i 1947.

Vi har selv måttet grave efter alle dokumenter, og vi må konstatere, at på trods af alle vore henvendelser med beskrevne kendsgerninger, er det ikke lykkedes at få en konstruktiv dialog med Det Classenske Fideicommiss ledelse.

I Det Classenske Fideicommiss bestyrelse sad i 1947:
Justitsministeriets departementschef Aage Svendsen, formand
højesteretspræsident Th. Frølund og godsejer G. Wilhjelm.

I skrivende stund består bestyrelsen af:
Fhv. højesteretsdommer Hans Kardel, formand,
kabinetssekretær, dr.jur., fhv. ombudsmand Niels Eilschou Holm
og kammerherre, godsejer Ion Krabbe.

Møllerup

Det næste barn hos amtmandsparret blev en datter, Louise Oline Julie Charlotte (1840–1900), født på Lindersvold og død på Møllerup, som hun ejer fra 1863.

Hun sagdes at være ganske musikalsk og var interesseret i malerkunst. Det blev fortalt om hende, at hun med sin 1 år yngre søster var på en Europarejse, hvor hun bl.a. mødte frihedshelten Garibaldi, der samlede Italien ved Napoleon III's hjælp. Det må have været i 1860, for hun blev gift enten den 4. oktober eller 21. november samme år med Frederik greve Ahlefeldt-Laurvig (1834–88), som hun må have truffet på sin rejse. Hans forældre var geheimekonferensråd Carl Fr. Ahlefeldt-Laurvig (1792–1871) og Antoinette Nancy comtesse Krag-Iuel-Vind-Frijs, datter af greven til Frijsenborg. Frederik var i 1851 blevet kadet i den østrigske armé, hvor han blev løjtnant i 1854 og deltog i det frygtelige Solferino-slag i 1859, hvorefter han tog sin afsked i 1862.

Louise Neergaard
(1840–1900) til Møllerup,
gift med Frederik greve
Ahlefeldt-Laurvig
(1834–1888).

Hans ophold i den østrigske hær forklarer vist nok tilstedeværelsen af 2 pragtfulde maralhjorte-geværer, – en hjorteart i Øst-rig-Ungarn – som vi i mange år havde på Gunderslevholm, formodentlig foræret til svogeren Johan. Ulykkeligvis er de stjålet i slutningen af 1980'erne, efter at de i mange år før havde hængt trygt på skytteboligen Tokkeruphus og derefter naivt var blevet hængt op på vestgavlen af det ubeboede Haveriishus i Gunderslevholms dyrehave.

Frederik Ahlefeldt blev hofjægermester i 1868. I dette ægteskab fødtes 4 børn, hvoraf dog kun Willy, født i 1864 i Søllerød død i 1929 i København, fik efterkommere.

Den ældste søn blev født i Wien 1861 og levede til 1928. Han hed Carl Ferdinand og blev konst. postmester i Kalundborg i 1894 og senere »ekspedient« i Charlottenlund; blev aldrig gift og var vist handicappet.

I september 1862 fødtes i Søllerød en datter Thyra, som i januar 1893 blev gift med cand.jur., senere kontorchef i finansministeriet Jørgen Bache, men hun døde allerede i december samme år. Han blev senere kammerherre og gift med en Bille Brahe.

En datter skal være født og død i marts 1868 på Møllerup, men inden da var Willy født.

Da »Fuglsangerne« altid havde haft ord for at være ret velhavende, var det ikke så mærkeligt, at Louise i 1863 køber Møllerup på Djursland. Det er en herskabelig og yndig ejendom på bakkehældet ned mod Kalø Vig med en smuk hovedbygning, beliggende på en ø omgivet af en køn park og smukke avlsbygninger i bindingsværk. Jorden er god og der stod en herlig bøgeskov. I det hele taget en dejlig ejendom og vel arronderet på 700 tdr. land. I 1878 lod Louise sig male af Elisabeth Jerichau Baumann. Der er 2 ens malerier af hende, begge er nu på Gunderslevholm. Teorien om dem er, at det ene har hun foræret sin broder på Gunderslevholm, og det andet er kommet hertil gennem søsteren, Marie, idet det er ankommet efter hendes død i 1932.

Da Møllerup noget pludseligt og uforvarende blev solgt i 1915, i øvrigt hen over hovedet på de voksne børn, hvilket

Møllerup, set fra nordøst.

*Thyra Ahlefeldt (1862–1893),
gift Bache.*

affødte megen bitterhed hos dem, har man ikke kunnet have det legemsstore billede hængende i en mindre københavnerlejlighed, og har formodentlig derfor bedt fætter Ferdinand om at opbevare det for sig. Det er altså aldrig kommet videre og af uransagelige årsager blev begge malerier stillet på hovedbygningens loft. Jeg har i 1999 fået dem rengjorte og frisket op og repareret rammen, og begge malerier hænger på værdigere steder: i dagligstuen og på den lange gang.

Salget af Møllerup vakte forbløffelse og sorg, også hos Ferdinand på Gunderslevholm. Sagen er den at sønnen, Willy A.-L., i 1892 var blevet gift med sin halvkusine Tofa Neergaard fra Gyldenholm, så alle følte, at Møllerup i dobbelt forstand hørte til familien: dels købt for neergaardske penge og dels beboet af kvindelige Neergaard-descendenter.

Willy blev student i Nykøbing Falster i 1885 og har rimeligvis nok haft tæt forbindelse med sin onkel på Fuglsang, kun 7 km derfra. Han blev cand.polit. i 1890 og må i året 1890–91 formodentlig være gået i en slags lære i landbruget hos forpagter Fraas på Estvadgaard ved Skive. Han boede hos dette brave ægtepar, men døjede noget med den jævne men gode bondemad. Når

*Willy Ahlefeldt med bogens
forfatter. Foto fra 1928.*

soflæsket kom på bordet og Willy stak til det, sagde fru Fraas højt: »Faer, se greven ta'er efter det magre«. Han bliver derefter assistent i marineministeriet fra 1891–94 og forpagter af Møllerup i 1897, men det var næppe jorden, der interesserede ham allermest. Efter nogle års forløb bortforpagtede han da også gården til forpagter Vester, idet hans boglige interesser kom i første række. Da en forpagtning giver en vis sikker viden om indtægtens størrelse år for år, skulle man tro, at man så nogenlunde vidste, hvilke økonomiske midler man kunne råde over, foruden at Tofa ret få år forinden havde arvet sin far på Gyldenholm.

Man sagde at forskellige forbedringer på gården bekostet af forpagteren, satte greven i en sådan gæld, at han i 1915 så sig nødsaget til at sælge den til Vester. Derefter måtte familien flytte til København. Da grevens ældste søn, Carl (Gut) var 19 år og den næste søn Hans Benedict (Bit) var 18 og senere blev landbrugskandidat, havde den øvrige familie nok forventet, at de kunne have holdt ud nogle år endnu.

For at føje spot til skade kom salget af Møllerup umiddelbart før ejendomsprisernes kometagtige stigning i 1917–20. Forpagter

Vester gav i 1915 ca. 450.000 kr. for hele herligheden og 3 år efter solgte han den igen for ca. 1,4 millioner kr., hvorefter han vistnok afleverede ca. 100.000 kr. til sit tidligere herskab – enten fordi han var en pæn mand eller som et vilkår for købet i 1915.

Ferdinand Neergaard havde været indstillet på at hjælpe dem økonomisk, således som det var hans skik med så mange andre, som kom til ham hjemme på Gunderslevholm.

Det ældste barn på Møllerup, født i 1893, fik i dåben navnene Anna Henriette Elisabeth kaldet »Prik« – igen en mindelse om tipoldemoderen – hun uddannede sig som bogbinder og mange er de bøger og hæfter hun meget dygtigt har indbundet til os. Hun forblev ugift og boede næsten hele livet hos forældrene, i mange år på Nordkrog 13 i Hellerup. Her besøgte vi dem utallige gange i et altid hundekoldt hus. Moderen Tofa – min gudmoder – blev 91 år gammel, hun fik kort før sin 85-års fødselsdag en hjerneblødning og havde det derefter kun nogenlunde. Efter moderens død fik datteren så endelig mulighed for at være sig selv, men der gik nogle år før hun som over 70-årig kom til Vallø slot, hvor hun havde mange gode og glade år. Hun blev begravet på sin 90-års fødselsdag i 1983, meget smukt og højtideligt, hvor alle damerne, med deres nydelige sørgebaretter sad og pyntede i det ene slotstårn. Graven er på Vallø kirkegård, jeg så den først i sommeren 1999.

Hun var frygtelig sød og fornøjelig, og jeg havde den personlige glæde at invitere hende, moderen og dennes søster fru Holstein i ca. 8–10 dage i 2 vintre, 1953 og 1955, til Gunderslevholm. Jeg var da 27 år og det var egentlig utroligt, at vi, hver aften alle 4 blot sad og underholdt hinanden med gamle historier om familien og intet andet – hvad siger ungdommen i dag!

Den ældste søn, Carl (Gut) (1896–1969), havde vistnok svært ved at klare sig i 1920'erne. Han kom efter sigende ind i gærbranchen, men var efter besættelsen i plasticindustrien og her gik det bedre. Han solgte sin andel af virksomheden til sin kompagnon Hassel og boede allerede fra 1930'erne med sin hustru, Karen Neergaard Dinesen (1898–1987), i en stor herskabelig lejlighed i Classensgade 17. Han havde ganske meget kunst-

Karen og Carl Ahlefeldt. Foto fra 1957.

forstand og hjemmet var fyldt med gode malerier, møbler og sølvtøj. Også lysekroner havde han forstand på. Han efterlod sig en betydelig samling grammofonplader med klassisk musik, der ved sønnen Prebens død i 1998 stadig var intakt.

Gut var morsom at være sammen med, en lidt bastant herre at se på, han havde bokset i sin ungdom, og var yderst familiekær. Han mindedes sine barneår hos morforældrene på Gyldenholm og med fryd fortalte han om væddeløbene rundt i alle stuerne med broderen Bit og med min far efter sig. Det gik meget vildt til

og dørhåndtagene sad så højt, at det kneb for de små drenge at åbne dørene i en fart. I Classensgade holdtes mange hyggelige middage, hvor Gut og Karen inviterede slægt og venner, og disse sammenkomster fortsatte også efter hans død. Han blev pludselig forkalket i løbet af et par måneder og døde i januar 1969.

Hans yngre broder, Hans Benedict (Bit) (1897–1976), blev landbrugskandidat, men rejste i bitterhed over Møllerupsalget til USA og endte med at få en stilling som direktør for et mejeriselskab. Han giftede sig med Martha Ann Frank (1902–62), og de fik en datter, Elisabeth, født i 1932, som blev løjtnant og ansat en tid i US Air Force. Med den nære tilknytning, jeg har til denne familie, er det mærkeligt, at jeg første gang traf Bit efter 1972, hvor han, min fætter, besøgte mig kort tid inden sin død.

Der gik frასagn om drengenes opførsel på Møllerup og min mor var fuld af historier om dem. Der var ofte ballade med forældrene, som drengene drillede. En dag, da man gik til middagsbordet, var drengene igen ikke dukket op til tiden. Pludselig lød der et øresønderrivende brag udenfor vinduerne, Willy blev rasende og Tofa skældte ud. I det samme går døren op med de to grinende drenge, som sagde: »Øv, vi fik den ikke«. De havde skudt efter en rotte men ramt »noget andet«, og sådan gik hverdagen vist med mange andre episoder af den art.

Gut efterlod sig kun én søn, Preben Hans Willy Benedict (1926–98). Han havde nok en lille defekt i sine gener, der dog ikke forhindrede os i, navnlig i barne- og ungdomsårene, at have megen fornøjelse af hinandens selskab, og hvor også hans halvfætter Hans Koefoed var med. Vi havde glade ferier sammen enten på Valdemarskilde, på Geelsgaard ved Holte, Jægerhus eller i Classensgade. Familien er i øvrigt omtalt i fhv. minister Kjeld Olesens barndomserindringsbog, hvor han bl.a. beskriver Karen med megen varme. Omkring 1950 tog Preben til USA hvor han blev ansat i et bilfirma, og der var de så tilfredse med ham, at de ventede på ham hver gang han tog til Danmark i længere perioder, han var ansat dér i over 30 år. Efter sin pensionering vendte han tilbage til Classensgade, hvor han boede med moderen til hendes død, og forblev der resten af sit liv. Han ønskede ikke be-

søg, men deltog gerne i vore familiesammenkomster, velklædt og glad, og vi talte ofte i telefon med hinanden. I de senere år fik han leukæmi, som lægerne fik bugt med i nogle år, men sky, som han var, var det vanskeligt at følge vor barndoms legekammerat. Han døde efter at være ramt af et slagtilfælde. Vi, de nærmeste slægtninge, fik lov at købe visse ting af familiær interesse fra boet, ting, som havde tilhørt familien i over 150 år. Også på den senere auktion lykkedes det os yderligere at erhverve en del inventar stammende fra familien.

Det har været naturligt for mig i denne slægtshistorie at gøre en del ud af Møllerup og familien dér, da jeg har flere indfaldsvinkler til stedet, idet min farfars kusine fra Fuglsang, Louise, købte gården og hendes søn blev gift med min faster, som også blev min gudmor. Min mor kom til Møllerup som ung schweizisk pige i huset i 1912–13, og selv var jeg dér som landvæsenselev hos fru Kis Carl fra 1947–48. Det var i den periode at jeg – i stedet for at gå til bal på kroen – hver aften sad bøjet over udarbejdelsen af min første slægtstavle. Det kunne nu nok have ventet!

Stiftsdamen

Amtmandsparrets sidste barn, Johanne Marie Lucie, blev født på Lindersvold 1841 og døde i 1932 i Hellerup. Hun forblev ugift og blev stiftsdame i Vallø, uden at bo der. Hun arvede sin moders landsted i Søllerød, som hun følte sig meget knyttet til. Hun var kun 25 år, da hun fik det, og hun beholdt det helt til 1916, hvor hun solgte det til familien Jersild, der stadig ejer det. Hun var en særpræget dame, havde paryk og knyttede sig efterhånden meget til sin nevø, Ferdinand på Gunderslevholm, og som følge deraf blev hun da også begravet på den nye kirkegård på Gunderslev i familiegravstedet.

Hun var en højt elsket tante, hendes paryk sad ofte lidt skævt, hvilket i sig selv var pudsigt nok. Det var hende der i sjov sagde, at hun var af islandsk adel, idet hendes oldefar havde handelsmonopol på Island i 1700-tallet. Hele hendes bo skulle gå til Ferdinand, men familien Ahlefeldt følte sig forbigået og hev og sled

*Stiftsdame Marie Neergaard
(1841–1932).*

så meget i det, at den rare Ferdinand sagde: »Der blev kun til et askebæger til mig«.

Slægten på Førslev

Efter at have omtalt de slægtsled, der nu er uddøde, vender vi tilbage til efterslægten fra min oldefar, etatsråden på Førslev, Peter Johansen Neergaard (1803–72).

I ægteskabet med Betzy Isidore Østergaard (1813–96), fødtes i alt 11 børn, hvoraf dog 3 døde som små. De 8 øvrige var 4 sønner og 4 døtre. Den ældste, Peter, født i 1833, døde allerede i 1834 på Engelsholm.

Den næste, Peter Johansen, født i 1834, fik som den ældste Førslevgaard i 1872. Han lærte skovbrug hos sin onkel Thomas de Neergaard på Petersgaard skovdistrikt og landvæsen på Gyldesteen og Fuglebjerggaard, som han i øvrigt senere forpagtede fra 1860–72. I 1887 blev han Ridder af Dannebrog. Det var enten ham eller hans broder Edvard, der købte Præsteskoven på 8 ha

*Peter Johansen de Neergaard
til Førslev (1834–1895).*

af embedet, der lå ubehageligt indeklemmt mellem Harrested og Førslev. Ellers ved vi ikke meget om ham, andet end at han var anset for at være en ivrig og dygtig landmand.

Han havde dog også tid til andre interesser, idet det i en lille bog, der er skrevet af et medlem af præstefamilien i Førslev, er beskrevet, at der ofte var stort gæsteri på hovedbygningen med musikudøvelse. Gæstfriheden var stor og en gæst fortæller, at hun ved ferieopholdets afslutning var ked af at skulle rejse, hvorefter godsejeren straks tilbød hende at blive 14 dage til. Han blev aldrig gift og der er blevet talt om, at da han blev forelsket i en pige sagde man til ham, at hun muligvis var hans egen halv-søster! Så blev det ikke til mere. Han døde i København 1895 og blev begravet på Førslev kirkegård.

Faarevejle

Det næste barn var Peter Poul Ferdinand (1836–78). Han overtog forpagtningen af Faarevejle på Langeland, og omkring 1868 om-

En Godsejer.

I Sorø Amts Landøkonomiske Selskab har en Godsejer nylig sagt et borgerligt Ord. Selskabet har i den senere Tid baade i Tale og Skrift virket for en Forbedring af Arbejderes og Tjenestefolks Kaar. Ved dets Møde i Mandags paa Hotel „Postgaarden“ i Sorø drøftedes Sagen paa ny af et halvt hundrede Godsejere, Godsforvaltere og store Forpagtere. Efter at have sat en bedre Frokøst til Bids blev de snart enige om, at en Arbejdsgiverforening skulde tage sig af de umoraliske og ødsle Tjenestefolks Forbedring, saa de kan lære at spare og leve efter deres Stand og Evne.

En af de tilstedeværende Godsejere havde imidlertid Hjertet paa rette Sted. Det var Godsejer Neergaard fra Fårsløv ved Fuglebjerg. Han lod jævnt og ligefrem Selskabet vide, at Karlekommene med isklædte Vægge og utætte Vinduer ikke var hyggelige Opholdssteder de lange Vinteraftener, lige saa lidt som den snubede Borgestue egnede sig til jelskabelige Sammentømster.

De Godsejer Neergaards Ord har Vægt, Mr. Vilj. Fjellbl., forbi han ikke lader det blive ved Ord alene. Han har den Opfattelse, at en Tjenestefarl, en Tjenestepige eller en hvilken som helst Arbejder er et Menneske lige saa vel som han selv. Derfor sine Arbejdere optræder han ikke som den fine Herremand, men omgaaes dem som sine jævnlige. Han er en fremragende dygtig Landmand, som Dagen igennem er optaget af sit store Jordbrug, og han nøjes ikke med at føre Tilsyn, men tager selv Haand i Hænte med, naar han synes, det er nødvendigt, hjælper til ved Fodringen af Høer og Svin, ved Redskabernes Istandsættelse og ved alt andet foresaldende Arbejde. Heller ikke er han den knebne Huabond mod sine Arbejdere, men viser sig meget hjælpsom overfor dem.

Men Godsejer Neergaard har ogsaa Sans for andet end sit store Jordbrug. Saaledes er han blandt andet godt hjemme i vor Literatur, og han er tilføjede en fortrinlig Oplæser af vore Digtteres Værker. I en lang Narrætte har det været hans Enevane om Vinteraftener at samle sine Arbejdere, Karle og Piger og læse højt for dem paa en saadan Maade, at ikke mange af vore Oplæsere kan gøre det bedre. Det er en sand Nydelse for Arbejderne at høre ham læse „Zeppé paa Hjerget“ og saa at sige spille Zeppés og Willems Roller med det samme.

Over for to Nabogaarde, Børneopdragelsesanstalten Høfsteinsminde og Folkehøjskolen Hindholm, har Godsejer Neergaard altid været en deltagende og

hjælpsom Ven. I det sidste Aarstid har han været Arbejder af Hindholm.

Hans Sindelag viste sig ogsaa for nogle Aar siden, da han ikke vilde være med til at danne en konservativ Klub paa sin Egn; og da han blev opfordret til at opgive de Kapitaler, han havde investerede i Bøndergaarde, som tilhørte Bønderne, var hans Svar kort og godt: „Kan jeg ikke gavne Bønderne, stude dem vil jeg dog ikke!“

Fra Roskilde Dagblad, 10. december 1891. (Modtaget af Marie-Louise Neergaard).

byggede han den gamle teglhængte hovedbygning i bindingsværk fuldstændigt, så den fik et mere »slotsagtigt« præg i renaissancestil med et højt ottokantet tårn. Den brændte imidlertid allerede 1870, alt dette endnu i faderens tid, men sønnen genopbyggede huset i samme stil i røde sten. Hvor meget han i sit korte liv nåede at gøre ved driften vides ikke, men en del inddæmninger var jo allerede foretaget og fæstegodset var for det meste vedkommende solgt i 1860'erne. På en rejse til Italien døde han uventet i Sorrento, ikke fyldt 42 år og efterlod en enke med 5 små børn. Han blev kammerjunker og var blevet gift i Göteborg 1862 med Hillevid Christina Vendela Sofia Augusta Flach, født i 1843 på Vänersborg og død i 1924 i Hälsingborg. Hendes forældre var obertsøjtnant Johan Fredrik Flach og Hillevid Fredrica Zelow. Man sagde, at hun havde vanskeligt ved at styre de 4 vilde drenge efterhånden som de voksede til, på trods af, at hun på Herman Vedels billede ellers ser ud til at kunne slå en proper næve!

Hendes drenge var flotte, høje nordiske typer, meget selvbe-

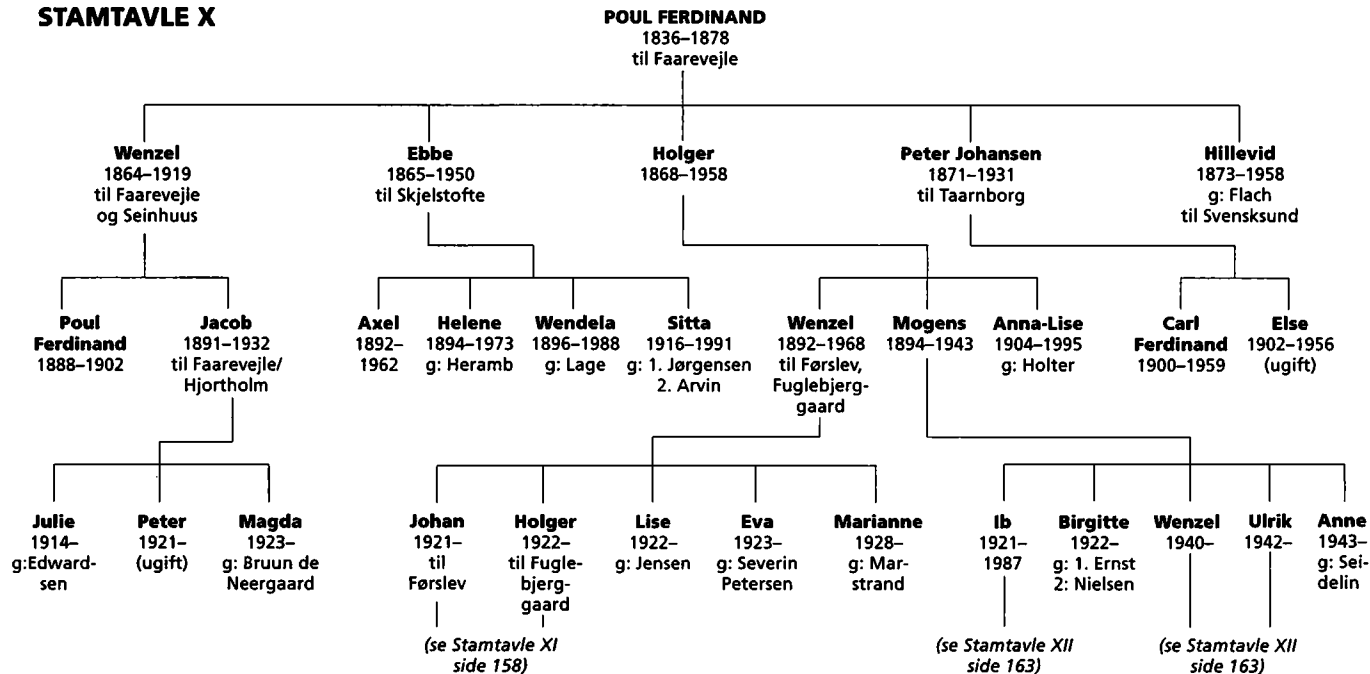

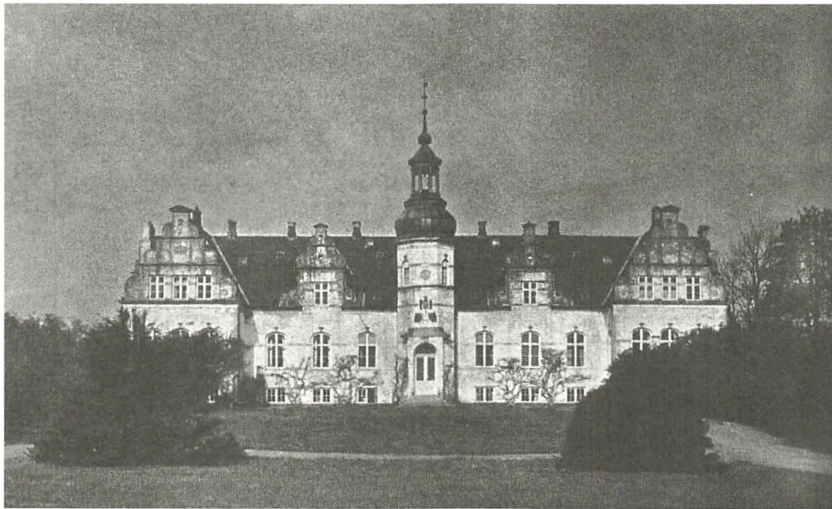
Kammerjunker Ferdinand de Neergaard (1836–1878), til Faarevejle.

Vendela Flach (1843–1924), gift med kammerjunker Ferdinand de Neergaard.

STAMTAVLE X

Faarevejle, set fra øst.

vidste og dertil vist nok ret så forfængelige, hvilket deres senere virke også afspejler.

Min far brød sig ikke rigtig om disse fætre, men foretrak dog den yngste, Peter Johansen på Taarnborg, der også var den nærmeste i alder.

Da børnene var blevet voksne giftede moderen sig igen i 1891 med ritmester, kammerherre Johannes Conrad Edgar Moe (1848–99). Hun blev over 80 år og i det år hun døde blev Faarevejle solgt af sønnesønnen og dette salg var en alvorlig begivenhed, da ejendommen havde været i familiens eje i over 80 år i 4 generationer. Jeg så hovedbygningen i 1991 og fik dermed lejlighed til at se, at der endnu fandtes udsmykninger fra den neergaardske tid samt at gavlene på laderne stadig bærer initialer og årstal fra min oldefaders tid.

Landmand og politiker

Poul Ferdinand og Vendelas ældste søn, Wenzel Carl Peter Frederik Flach de Neergaard, født 1864 på Sophienborg og død på Seinhuus på Stevns 1919, blev privat student i 1883 og læste stats-

videnskab og landbrug i årene derefter. Han blev forpagter af Skovsbo fra 1887–92, i 1888 løjtnant af artilleriet, kammerjunker samme år, i 1893 hofjægermester, og i 1900 ridder. Fra 1902–18 var han medlem af Svendborg amtsråd, af sygehusdirektionen for Rudkøbing Sygehus, af skoledirektionen for Langelands herreder og af Fyens Stifts Patriotiske Selskab. Desuden var han fra 1906 til 1918 medlem af Folketinget for Svendborg Amts 3. valgkreds for de konservative, 1914 medlem af Prisreguleringskommissionen og 1917 af Brændselsnævnet. 1909 af bestyrelsesrådet for Københavns Handelsbank, 1912 af kontrolkomiteen for Forsikringsselskabet Skjold. Endelig var han fra 1906 til 1918 formand for Langlandsbanens repræsentantskab og for administrationskommissionen for baroniet Scheelenborg og for stamhuset Thorseng (Valdemars Slot). Man ser af denne lange række offentlige tillidshverv, at han har været meget aktiv og at dette måske var medvirkende til at lægge ham for tidligt i graven.

Han overtog Faarevejle i 1892 og foretog sammen med andre, yderligere inddæmninger af Henninge Nor foruden at han byggede afbyggergården Petersgaard, nu Bomgaard, med et par hundrede tdr. land til. Man sagde, at Faarevejle i hans tid var det økonomisk bedst drevne landbrug på Langeland.

Som ung traf han konseilspræsident (statsminister) Estrups datter, Jacobine Adamine Jeanina, født på Skaføgaard 1862, død i København 1937, og begravet på Skrøbelev kirkegård ved begge sine sønner. Hendes mor var Regitze født baronesse Holsten fra Holstenshuus på Fyn. Jacobine, kaldet Babbe, blev vist meget betaget af Wenzel, hun var 1½ år ældre end ham, og da »prøveåret« var slut, blev de i 1885 forlovet, men han følte det var for tidligt at gifte sig, da han manglede uddannelse og skulle være soldat. Han var trods alt kun 21 år, og svigermoderen er i øvrigt »i tvivl om Wenzels engagement er ægte«. Familien Estrups aversion mod Wenzel gik også på hans moder, som fru Estrup heller ikke »havde tillid til«, og om hvem hun skrev, at hun var »en kold, beregnende kvinde, som hellere ser at sønnen får en smuk, rig og adelig kone«. Wenzel blev dog efterhånden accepteret, navnlig skal han have været »mageløs« mod sin

*Hofjægermester Wenzel de
Neergaard (1864–1919),
til Faarevejle og Seinhuus.*

svigermoder under en sygdomsperiode. Ægteskabet blev først indgået den 30. august 1887 i Garnisonskirken, København. De fik en søn i 1888, men omkring den tid omtales Wenzel igen som familien Estrups »onde ånd«. De fik endnu en søn, Jacob født i 1891 i København. Babbe og Wenzel havde den store sorg midt i fortrædelighederne, at deres førstefødte, Peter Poul Ferdinand Jacob, dør allerede i 1902 af difteritis på Faarevejle og han bliver begravet på Skrøbelev kirkegård. Ægteskabet blev aldrig lykkeligt – de nåede dog at holde sølvbryllup, som Estrup endnu oplevede, men i 1916 bliver de skilt, og Wenzel gifter sig herefter i december 1916 i Køge med Julie Viveka Wiggers Kjær, født i 1879 i Svendborg, datter af tandlæge Marinus Kjær og Ida Wiggers. De var meget glade for hinanden, men prisen for hans skilsmisse var høj, han måtte give afkald på Faarevejle til fordel for ekskonen, som i 1918 overdrog den til sønnen Jacob. Wenzel havde dog i 1911 købt Seinhuus på Stevns, men den blev solgt efter hans død.

Jeg har haft den glæde nogle gange at opleve Julie Viveka, der tilhørte en kreds af kendte og fremtrædende borgere i Svendborg, bl.a. til den store familiefest på Gunderslevholm i 1953, hvor hun trods alderen så glimrende ud. Hun var en livlig, ven-

lig og munter dame, der trods sit korte ægteskab interesserede sig meget for familien Neergaard, og jeg har yderligere truffet hende her og der og også i hendes villa med udsigt over fjorden nord for Roskilde.

Godsejer med fine fornemmelser

Wenzels søn, Jacob (1891–1932), i familien kaldet Laf, overtog Faarevejle i 1918, hvorpå han solgte den i 1924. Han havde dog fra 1915 ejet Langeskov, som han solgte ved overtagelsen af Faarevejle. I 1924 købte han Tølløse, som han igen afhændede i 1928, og endte med at eje Hjortholm på Langeland fra 1928–32, hvor han døde.

I 1909 blev han student fra Birkerød, i 1914 udnævnt til kammerjunker og bliver første gang gift 1913 i København med Julia Charlotte Vilhelmine Bornemann, født 1891 i København, datter af kammerherre Cosmus Bornemann og Juliane Louise Anker. Laf gifter sig anden gang i 1918 med senere priorinde på Aastrup Kloster, Aase comtesse Krag-Juel-Vind-Frijs, født 1892, datter af hofjægermester Jens Chr. greve Krag-Juel-Vind-Frijs til baroniet Juellinge (Halsted Kloster) og Agnes Sophie Louise comtesse Ahlefeldt-Laurvig. Aase døde i 1959 på Aastrup.

Også fra Aase bliver han skilt, og i juli 1932 bliver han min-sandten gift med den 21 år ældre Cæcilie Marie v. Folsach, født 1870 på Hjorthøjlund og død i København 1949.

I sit første ægteskab fik han en datter, Julie Regitze Jeanina født 1914, som boede i England, gift og skilt med norsk cand. mag. Ejnar Angus Edwardsen, født i 1914 i Horten.

I det andet ægteskab fødtes sønnen Peter Johansøn Ferdinand Jacob i 1921, på Faarevejle. Han blev løjtnant ved Jyske Dragonregiment og har derefter været landbrugsmaskinforhandler i Hvalsø. I 1923 fødtes datteren Magda Frederikke Agnes Wendela Charlotte Amalie på Faarevejle. Hun blev gift i 1947 i Tølløse med senere dommer i Aalborg, folketingsmand Erik Bruun de Neergaard, født 1918 og fik med ham 3 børn.

Vi kan af det foreliggende se, at Laf ikke var helt almindelig.

Hans flytten rundt på gårde og 3 ægteskaber inden han blev 41 samt alle de frasagn, der går om ham den dag i dag giver et billede af forholdene.

En af historierne går på, at han under et ophold på Hotel d'Angleterre greb fat i benene på Aase og hængte hende ud af vinduet! Da han gerne ville lignedes med len- og stamhusbesidderne og dermed »spise kirsebær med de store«, hedder det sig, at når han boede på d'Angleterre og skulle i det Kgl. Teater lod han sig transportere derover med firspand! Mine forældre nåede i hvert fald én gang at opleve en middag hos ham på Tølløse, og det sagde spar to til, hvad man ellers oplever på herregårde, her var tjenerne i livré og den slags. Da Aase tilsidst ønskede skilsmisse, modsatte han sig dette, og hun måtte i al hemmelighed flygte med børnene fra Hjortholm langs stranden ned til havnen, hvor hun lige akkurat nåede at sætte foden på færgens dæk med Laf i hælene, uden at det dog lykkedes ham at indfange hende. Hun nåede til Rudbjerggård hos Reventlows på Lolland kun iført badetøj! Det er også blevet fortalt, at hvis der kom brev til kammerjunkerinden – fruene i huset – og der ikke på kuverten var angivet, hvad hun var født – nemlig det meget fine Krag-Juel-Vind-Frijs – blev brevet af Laf returneret med besked om, at det skulle påføres!

I sit tredje ægteskab, som vel nærmest må karakteriseres som en mesalliance aldersmæssigt set, var det nok pengene, der tiltrak Laf. Da familien v. Folsach opdagede dette, lykkedes det dem at spærre hendes konti for Laf, hvilket vist udløste en sådan skuffelse hos ham, at han i december 1932 ikke orkede mere. Men én ting fik enken ud af det – hun kunne kalde sig kammerjungerinde, og det var hun glad for resten af sit liv!

Godsejer med kun ét øje

Det næste barn, Wenzels yngre bror Ebbe, blev født 1865, også på Sophienborg og døde i 1950 på Skjelstoft. Efter at være uddannet i landbruget på Lykkesholm, Lundsgaard og i Sverige blev han i 1888 landbrugskandidat. Han foretog derefter en rejse i

Tyskland, Frankrig og Schweiz og blev så forvalter på Knuthenborg. Så begyndte han sin livsgerning som forpagter af Skjelstofte under grevskabet Christianssæde og dette kom til at vare i 40 år, fra 1891 til 1931. Ved grevskabets totale og katastrofale opløsning som almindeligt gods i 1930'erne benyttede Ebbe lejligheden til at købe gården med Søgaard, en ejendom på i alt ca. 500 tdr. land. Han beholdt den i 8 år og solgte den i 1939 til lensgreve Frijs, Halsted Kloster, der overordentligt fornuftigt købte den, da den lå noget indeklemmt midt inde i hans eget gods.

Da Ebbe var 17 år havde han den ubehagelige oplevelse, at blive ramt under en jagt hos onkelen på Gyldenholm, og dette skal være sket i skoven »Kalven«, nærmere bestemt ved den Store Rævemose, der nu tilhører Valdemarskilde. Han faldt om, men de omkringstående jægere råbte alligevel: »Skyd den – skyd den« – sikkert en ræv – uden at tage sig synderligt af den blødende Ebbe, der lå på jorden. Han var blevet ramt i øjet, og resten af livet havde han klap for dette øje.

I lighed med broderen Wenzel fik han en mængde offentlige hverv, næsten alle med tilknytning til landbruget. Han var i mange år medlem af Vesterborg sogneråd, hvoraf de 11 som formand, fra 1917–24 formand for landmændenes eksportslagteri i Nakskov, 1919–49 for bankrådet for Lollands Bank, 1924–26 for de Samvirkende Lolland-Falsterske Landboforeningers husdyrbrugsudvalg, for Maribo Amts økonomiske Selskab, 1928–34 næstformand for de Samvirkende Lolland-Falsterske Landboforeninger og 1939-50 formand for den neergaardske slægtsforening.

I 1922 blev han Ridder af Dannebrog og efter at være blevet ejer af Skjelstofte bliver han i moden alder hofjægermester i 1932.

Han blev i 1891 gift med Malvine Hildeborg Benedicte Sitta v. Rosen, født 1873 på Christianssæde og død i 1944 i Nakskov, datter af hofjægermester, kammerjunker Frederik v. Rosen og Benedicte Catharina Malvine Louise comtesse Reventlow. Hun var besidder af det v. der Wisch-Reventlowske Fideicommiss og præsident for dameafdelingen for Dansk Røde Kors for Lolland indtil 1919. De efterlod sig 4 børn, Axel, Helene, Wendela og Sitta.

*Ebbe de Neergaard (1865–1950),
formodentlig ved udnævnelsen
til hofjægermester. Klappen for
det ene øje er taget af i dagens
anledning.*

Axel Frederik Ferdinand Flach blev født på Skjelstofte i 1892 og døde i København 1962. Han blev student endnu ikke fyldt 17 år fra Rungsted Statsskole og begyndte at studere medicin. Han blev imidlertid gift med en hollandsk dame i 1926, født Gosewehr, i Haag i 1900 – hun havde dog været gift tidligere – og de tog vist til hollandsk Østindien, hvor de formentlig blev til efter den japanske besættelses ophør. Han arbejdede på en planteskole under beskedne kår. Jeg har kun set ham en eneste gang til hans farbror Holgers gravøl, hvor en lille pukkelrygget mandsling længe stod og lyttede til vores samtale uden selv at sige noget. Jeg spurgte efterfølgende min mor, hvem han var, »Men, dog«, svarede hun, »vidste du ikke det? Det var jo Axel«.

Det næste barn blev en datter, Helene Betzy Hillevid Sophie Flach, født 1894 på Skjelstofte, død i 1973. Hun blev besidder af moderens fideicommiss og blev i 1919 gift i Vesterborg med senere landsdommer Kaj Fr. Jørgen Heramb, født 1888, død 1967.

De var sammen med hendes søstre med til familiefesten i 1953, ellers har jeg ikke siden mødt dem.

Den næste blev igen en datter, Wendela Benedicte Flach, kaldet Kulle, født 1896 på Skjelstofte og død i 1988. Hun blev i 1920 i Vesterborg gift med overregistrator, cand.jur. Henning Sewerin Lage, født 1888, død 1957.

Det sidste barn blev også en datter Sitta Flach, født 20 år efter Kulle i 1916 på Skjelstofte og død i 1991.

Hun bliver første gang gift i Vesterborg med godsejer, landbrugskandidat Laurits Theophil Harald Jørgensen til Søllestedgaard, født 1912, død 2000 og anden gang gift 1955 i Paris med Henrik Arvin, født 1908. De har engang i 1960'erne søgt om at leje et hus på Gunderslevholm, det blev ikke til noget, men de boede så en del år til leje på Broksø. En søn af 1. ægteskab, Claus Jørgensen, har forlængst overtaget Søllestedgaard.

Ingeniøren og igangsættereren

Den tredje søn på Faarevejle var Holger Flach, født 1868 i Göteborg og død i 1958 i København. Han er en af de meget få i slægten, der ikke uddanner sig ved jordbruget. Han blev som 17 årig student fra den ærværdige Roskilde Katedralskole og året efter tog han adgangseksamen til Polyteknisk Læreanstalt. I 1891 blev han cand.polyt. og samme år blev han assisterende kontrollør ved havneanlægget i Sæne Bugt på Bornholm, senere ved Københavns Havnevæsen. I august 2001 havde vi leilighed til at se dette enestående havneanlæg i Sæne Bugt.

I 1894 begyndte hans egentlige livsgerning som maskinfabrikant og jernstøber i firmaet Ludvigsen og Hermann, og dette varede til 1931. Det vil føre for vidt at opregne alle hans tillidshverv, selv om mange her vil blive nævnt, hans liste er endnu længere end de to ældre brødres. I 1900 blev han medstifter af Badeanstalten »København«, en institution, der satte sine spor langt op i århundredet og som jeg selv i min ungdom frekventerede af

og til. Han blev i 1903 medlem af dens bestyrelse og i 1926 dens formand, vist til sin død. 1907–16 var han medlem af og 1927–30 formand for bestyrelsen i Dansk Ingeniørforening, 1937 medlem af Akademiet for de tekniske videnskaber, 1898–1903 medlem af bestyrelsen for foreningen af Fabrikanter i Jernindustrien. I 1918–22 medlem af Sø- og Handelsretten, 1918 medlem af kommissionen for vandkraftværker ved Gudenåen og andre åer, og i 1940 af Vandkraftværk i Storåen og for Karlsgaardsværkets udvidelse. I 1921–39 formand for Stærkstrømsnævnet, i 1922–44 medlem af Carlsberg Fondets Bryggeriråd og i 1925 medlem af kommissionen for afvandingen af Tøndermarsken.

I 1910–13 var han medlem af Folketinget for de konservative i Sorø Amts 3. valgkreds, altså samtidig med broderen på Faarevejle. I 1937 var han medstifter af og til 1943 næstformand for Dansk Forening for Folkebade, hvoraf han i 1946 blev æresmedlem.

I 1941 var han medstifter af Selskabet til Erhvervsfremme og i 1954 blev han æresmedlem af Jernstøberiforeningen i Køben-

*Civilingeniør, kammerjunker
Holger de Neergaard (1868–1958).*

*Louise Hedemann (1865–1937),
gift med civilingeniør Holger de
Neergaard.*

havn. Han blev i 1897 kammerjunker og i 1921 Ridder af Dannebrog, i 1929 Dannebrogsmænd og i 1938 kommandør af 2. grad, foruden mange andre ordner. Til sidst blev han efter broderen Ebbe, formand for legatet for den gunderslevholmske gren af slægten Neergaard (slægtsforeningen) i en alder af 82, og forblev det til sin død i 1958.

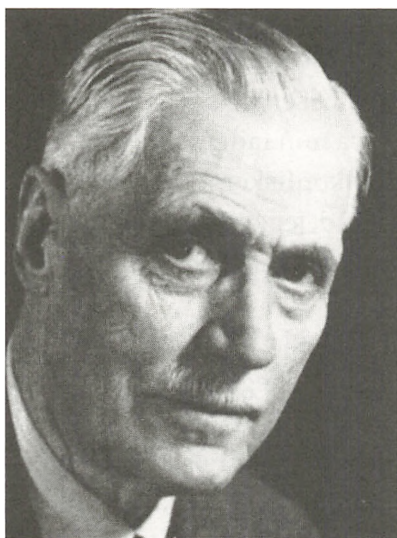
Jeg husker ham ret tydeligt, navnlig på Førsløv og ved legatmøder. Han var en elegant, næsten 2 m høj herre, der i de senere år kun blev ganske let duknakket, med et lunt blik i øjet, var selvkæbeligt anlagt, dog let reserveret. Man mærkede tydeligt, at det var en glad mand, man havde for sig, en mand der havde haft succes. Han var højt elsket og beundret i sin efterslægt og min fætter Peters hustru, Birte, født Reedtz-Thott, kunne slet ikke stå for ham, det var en herre man respekterede og så op til. Han havde glædet sig til at blive fejret på sin 90-års dag i Ingeniørforeningens lokaler, men han døde 9 dage forinden, til stor ærgrelse for ham selv og de mange indbudte!

Han blev som nybagt kandidat i 1891 gift med Louise Hedemann, født i 1865 død i 1937, datter af kontreadmiral, kammerherre Anthon Rudolph Hedemann og Johanne Tecla Oda Eugenie v. Berenhorst. De fik 3 børn, Wenzel, Mogens og Anna Lise.

Godsejer ved et lykketræ

Sønnen Wenzel Rudolph Flach blev født i Sandvig 1892 og døde på Førsløv i 1968. Han blev student i 1911 fra Rungsted Statsskole og gik officersvejen, fik i 1913 adgangseksamen til officersskolens næstældste klasse. I 1915 blev han sekondløjtnant, 1916 premierløjtnant. I 1917–18 var han til tjeneste for udenrigsministeriet i Rusland. Derefter blev han i 1918 forsat til livgarden og i 1920 gik han uden for nummer, og blev ansat i faderens ingeniørfirma. I 1926 blev han løjtnant i nummer i reserven, i 1931 kaptajn og gik af fra hæren i 1952.

I 1925 skete der en fuldstændig revolutionerende ændring i hans og familiens liv. Efter vist nok en del overvejelser hos arveladeren, godsejer Edvard Neergaard, Førsløv, faldt dette gods

*Kammerherre, hofjærgermester
Wenzel de Neergaard (1892–1968),
til Førsløvgård og Fuglebjerggaard.*

*Kammerherreinde Majse de
Neergaard, født Wilhjelm
(1899–1976).*

sammen med Fuglebjerggaard i arv til Wenzel. Det var en sådan glæde og overraskelse i familien, at jeg endnu i mine unge år – mange år efter begivenheden – mærkede den glæde og virak, begivenheden havde medført. Man kan jo nok sige, at arven faldt på et tørt sted og også det eneste mulige, idet det allerede dengang og navnlig senere viste sig, at ingen andre kunne have løftet arven med succes, hvis arvinger da overhovedet skulle findes blandt »Faarevejlerne«. Edvard havde engang besøgt familien i deres beskedne taglejlighed, hvor de boede under ret små kår med deres 4 børn, født inden for 2 år og 7 måneder. Han fandt så megen glæde, harmoni og velvære ved besøget dér, at dette skulle have gjort udslaget. Jeg har engang spurgt Wenzels enke, om hun nogensinde nåede at komme på Førsløv i Edwards tid: »Ja, én gang – i påsken 1924«.

Selvom Wenzel ikke var landmandsuddannet og i virkeligheden stod faget fjernt, repræsenterede han familien på værdigste måde i alle årene til sin død. Han drev Førsløv ved hjælp af flere overforvaltere, først Poul Schack, der i 1935 blev forpagter af

Fuglebjerggaard, og sidst af overforvalter Poul Sømark, som var kammerherren en dygtig og særdeles loyal støtte. Skovens drift overlod han ganske til overskovfoged Olsen og senere skovrider Matz Lorenzen, og tanken om evt. – på min faders forespørgsel – at købe Harrested skov, da den blev konfiskeret af den danske stat i 1946 – lå ham helt fjernt – »Åh, Gud, jeg har jord nok«, sagde han. Det havde nu i vore øjne suppleret Førsløvgodset ganske fortræffeligt.

I sin nye tilværelse kom han til at beklæde en masse tillidsposter, ikke ulig den øvrige del af denne slægtsgren. I 1929 blev han medlem af og fra 1946–53 formand for Sorø Amts Landøkonomiske Selskab, 1929–53 medlem af bestyrelsen for andelsmejeriselskabet Trifolium, 1937–47 medlem af Centralforeningen for Tolvmandsforeningerne, 1931–49 af tilsynsrådet for Sparekassen for Næstved & Omegn, 1939–50 formand for Hyllinge Savværk, 1949–63 for byggeudvalget i Sorø Amt, 1946–62 for Førsløvs sogneråd, 1946–61 formand for afløsningen af jagtretten for Sorø Amt og 1925 medlem af og efter sin fader i 1958–68 formand for slægtsforeningen.

I 1928 blev han hofjægermester, i 1947 ridder og samme år kammerherre.

I ægteskabet med Marie (Majse) Munk Wilhjelms, f. 1899 i Porsgrund i Norge og død på Førsløv i 1976, datter af maleren Johannes Martin Fasting Wilhjelms og Johanne Maria Klöcker fra Norge, blev der 5 børn: Johan, Lise, Holger, Eva og Marianne. Majse blev i 1950 næstformand og i 1951–59 landsformand for Danske Kvinders Beredskab, i 1952–59 næstformand for Civilforsvarsforbundet, i 1953–60 medlem af Civilforsvarsrådet og endelig blev hun i 1957 Ridder af Dannebrog, derudover en række andre dekorationer.

Det var et livligt, uadvendt og festligt hjem i disse år og ægteparret supplerede hinanden ypperligt. Som forældre var de ret autoritære og børnene tiltalte dem i tredje person. Majse var meget litterært interesseret, man kunne være sikker på, at den sidst udkomne bog af betydning allerede var læst. Hun elskede at engagere sig – talte med de unge om tidens strømninger, og di-

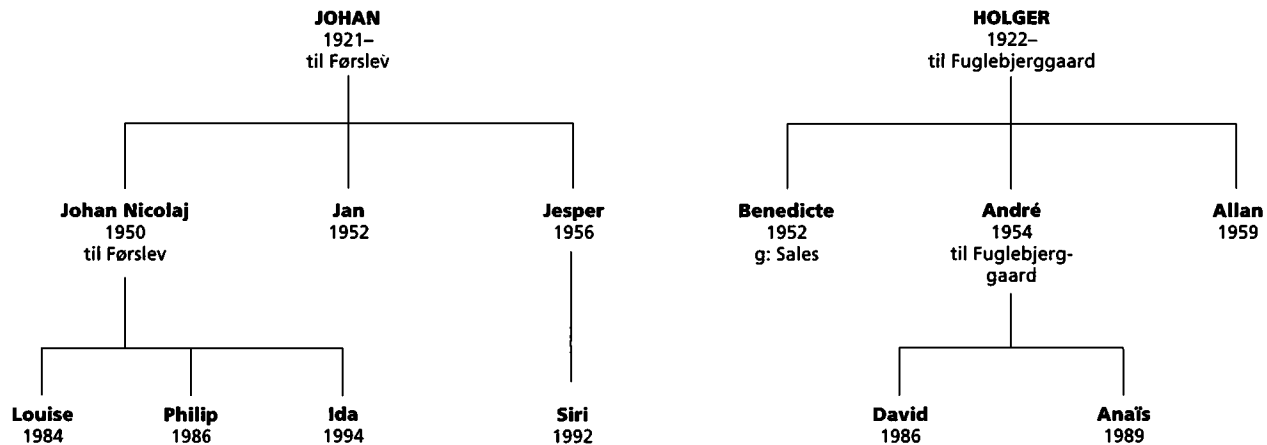
skuterede også litterære, kunstneriske og politiske emner med dem. Det kunne føles krævende, men vi, der jo kun kom på besøg af og til, havde nok helt godt af at blive belærte. Wenzel elskede at musicere på sin tværfløjte med gode venner, der var mange af, og han interesserede sig også meget for fotografi.

Stormene i 1967 tog ganske meget på ham, han blev nervøs for ikke at kunne klare de ekstra udgifter, der i første omgang meldte sig, og overforvalter Sømark mente, at den ulykke var medvirkende til hans pludselige død.

Den ældste søn, Johan Wenzel Flach, kaldet Jim, blev født på Frederiksberg i 1921. Han blev landbrugskandidat i 1946 og var i 2 år på ophold i England, Schweiz og Sverige. Han blev i 1952 forpagter af Petersminde og boede dér med sin familie til 1968, og var blevet medejer af Førslev i 1947, som han overtog fuldt og helt ved faderens død. Jim blev gift i 1948 i Oslo med indretningsarkitekt Kari Jull Jacobsen (1921–91), datter af disponent Sigurd Jacobsen og Carla Brath Sørensen. De fik 3 sønner, Johan Nicolaj Flach, Jan Henrik Flach og Jesper Andreas. Kari døde i 1991 på Førslev, idet Jim, efter at have overdraget Førslev til den ældste søn, drog til Norge og overlod den ene halvdel af hovedbygningen til Kari. Jeg så hende sidste gang til »sprængningsfesten« i anledning af den grå fløjs nedrivning i 1990. Jim har i øvrigt aldrig interesseret sig synderligt for godsdrift, men gjorde dog en meget betydelig indsats ved bygning af en helt ny kostald efter de mest moderne principper. Han interesserede sig mere for kunsthåndværk, og fik desuden oprettet en filmklub i Glumsø, hvor talløse af de bedste film blev vist – helt fra filmens barndom.

Sønnen Johan Nicolaj – kaldet Nick – har således for længst overtaget driften af Førslev, der har udviklet sig til et storlandbrug, idet Harrested, Fuglebjerregaard og jordene omkring Hjortholm drives derfra. Nick er gift med Merete Louise, født Skov, de har 3 børn, Louise, Philip og Ida. Nick er udnævnt til hofjægermester.

Nicks bror, Jan Henrik Flach, er født i 1952, uddannet grafiker og scenograf.

STAMTAVLE XI

Den yngste bror, Jesper, er født i 1956 og er teaterinstruktør, han er 1992 blevet gift med skuespillerinde Bodil Lassen, født 1955, datter af læge Knud Lassen og Inge Lund. De har en datter, Siri Margrete Lassen, født 1992.

De næste børn i Wenzel og Majses ægteskab var tvillinger: Marie Louise Flach, kaldet Lise, og Holger Flach, kaldet Bob, født 1922 i København. Lise traf på Landbohøjskolen sin mand, landbrugskandidat Ole Bjørn Jensen, født i 1919, de blev gift i 1945 og fik 4 børn. De havde en kort tid en gård i Midtsjælland, men måtte sælge den ved skilsmisse, og nu tog Lise et sejt træk og blev landbrugskandidat i 1957. I den tid ydede forældrene på Førslev også et stort arbejde og overtog Lises børn i nogle år og sørgede for deres skolegang, underhold mv. Det var noget af en indsats. Lise har siden været beskæftiget ved Statens Husdyrbrugsforsøg i økonomisk forsøgslaboratorium. Hun bor nu ved Viby Sj.

Tvillingen Bob blev student i 1943 fra Stenhus og blev i skolen kaldt »gammel-far« grundet alderen! I besættelsens sidste fase var han medlem af den Danske Brigade i Sverige, efter at være blevet taget af tyskerne sammen med broderen Jim og mig selv. Vi blev hentet i Malmøgade, hvor Wenzel havde lejet en lejlighed, den 3. januar 1945, kørt afsted i en lille bil, forhørt i det endnu eksisterende Shellhus, dog uden at blive forulempede, og derpå indsat i Vestre Fængsel. Vi kom i hver sin fløj af fængslet, og lærte i øvrigt fængselslivet at kende under de utrygge forhold. Hver onsdag aften raslede nøglerne, når fanger skulle drives ud af cellerne og transporteres videre til en uvis skæbne i en kz-lejr; så blev der meget stille i alle cellerne. Vi blev løsladt omkring den 11.-12. januar.

I 1950 blev Bob maskiningeniør med en fin eksamen fra Københavns maskin- og elektroteknikum og var til 1953 ansat hos F.L. Smidth. Efter ansættelse på Soyakagefabrikken blev han direktør og indehaver af Aage Christensens ingeniørfirma, foruden at han senere blev præsident for Den Dansk-Franske Handelsunion, og har for sine fortjenester modtaget 2 franske ordner.

Han blev i 1950 gift med Therèse Alice Georgette Davy, født i 1924 i Sanvic, datter af direktør Marcel Davy og Yvonne Quatreboeufs. Med hende har han 3 børn: Benedicte, André og Allan. Bob overtog i 1947 Fuglebjerggaard, som han dog forlængst har overdraget til André.

Bobs ældste barn, Benedicte Marie Denise Flach, født i 1952, blev i 1974 gift med cand.mag. Philippe Sales, de er siden blevet skilt.

André Holger Flach, født i 1954, er akademiingeniør, MBA og marketingmanager i udlandet. Han blev i 1978 gift med Pernille Møller, født i 1956, datter af lrs. Harald Møller og Hjørdis Andersen. De har 2 børn: David Chr. Flach, født 1986 og Anaïs Margaux Flach, født i 1989.

Endelig Andrés bror, Allan Wenzel Flach, født i 1959. André modtog i øvrigt den neergaardske slægtsforening på dens sommerkursion i slutningen 1990'erne til et meget inspirerende og morsomt foredrag på Fuglebjerggaard, hvor vi også fik lov at komme ind og se den nu udlejede hovedbygning.

Det næste barn, Eva Flach, blev født i 1923 i Skagen. Hun blev i 1950 i Førslev gift med direktør, civ.ing. Henning Severin Petersen, født 1911, søn af grosserer Severin Chr. Petersen og Anne Sophie Augusta Mahnfeltdt. De bor nu i Vedbæk, efter mangeårigt job i Persien hos Kampsax.

Majse og Wenzels sidste barn, Ida Marianne Wilhjelm Flach, er født på Førslev i 1928. Hun blev havebrugskandidat og i 1955 gift i Førslev med min studiekammerat, landbrugskandidat Carl Gunner Marstrand, f. 1927 søn af arkitekt Paul Marstrand og Dorrothea Hedegaard. Han var i mange år kvægbrugskonsulent for Jersey kvægavlen i Østjylland. De bor i Horsens og har 4 børn.

De har begge været i Botswana fra 1967 til 1971 for Danida og igen 1988-90 for at assistere i regnskabsføring i kooperativer i hovedstaden Gaborone.

* * *

Ingeniør Holger Neergaards næste søn, Mogens Ferdinand Flach, blev i 1894 født i København og døde på Førslev i 1943, kun 48 år gammel. I 1912 blev han student fra Rungsted, derefter uddannet i maskinlære og landbrugsuddannet på Lyngby landbrugsskole. Ind imellem var han sekondløjtnant i livgarden, ejede fra 1919–21 Kærbygaard, sikkert købt for dyrt, salgschef og distriktschef hos forskellige bilfirmaer og tilsidst selvstændig ingeniørvirksomhed. Han blev i 1920 gift med Karen Speyer, født i 1900 død i 1984, datter af kontorchef Chr. Speyer, de bliver skilt, og han anden gang gift i Søllerød med Lillian Gudrun Thygesen, født 1914 død 2001, datter af salgschef Oscar Emil Thygesen og Anne Christine Elshøj.

I første ægteskab fødtes 2 børn, Ib Holger Ferdinand Flach, f. 1921 i Kasted og død i 1987 i Canada. Han blev arkitekt og skabte sig en karriere i Canada, hvor han blev statsarkitekt i departementet for de nordlige distrikter, desuden lektor ved Ottawas tekniske højskole, og formand for uddannelsesrådet for teknisk personale i regeringens tjeneste. Dertil var han medlem af The Professional Institute of Public Service of Canada og tilsidst professor. Han blev første gang gift i 1946 i Odense med tegneren Gerda Nystad, f. 1922, datter af viceskoledirektør, mag.art. Niels Victor Thorvald Nystad og Estrid Elisabeth Jensen. Efter skilsmisse bliver Ib gift i 1952 med Marion Joyce Fossdich, f. 1924 i North Bay, Canada – og efter skilsmisse tredje gang gift i 1972 i Ottawa med Jean Mary Phillips, født Wiese, i London 1925, datter af Ralph Frederick Wiese og Gwenyth Mary Knox.

I sit første ægteskab fik han datteren Vibeke Charlotte Flach, f. 1948 i København. Hun er fritidspædagog og blev i 1986 gift i Hinnerup med kleinsmed Leif Christiansen og bor i Søften. I sit andet ægteskab har Ib 2 børn: Margrethe Ann Flach og Frederick Holger Flach.

Margrethe blev født i 1953 i North Bay, men døde allerede i 1987 på sin 3 års bryllupsdag og i det samme år som faderen. Hun var MA og BA og Arts Officer, og var blevet gift med Nicolas Rule, f. i 1955.

Frederick er født i 1954, han er BA og systemkritiker og blev i

1978 gift med Deborah Denise Verge, f. 1959. De bor i Ottawa og har ingen børn.

Ibs søster Birgitte Louise Elisabeth Flach blev født i 1922 i København og blev gift første gang i 1943 med maleren Helge Ernst, f. 1916 i København og død i 1991. Efter skilsmisse bliver hun i 1952 gift i Frederiksberg slotskirke med arkitekt Søren Nielsen, f. 1924 i Skive.

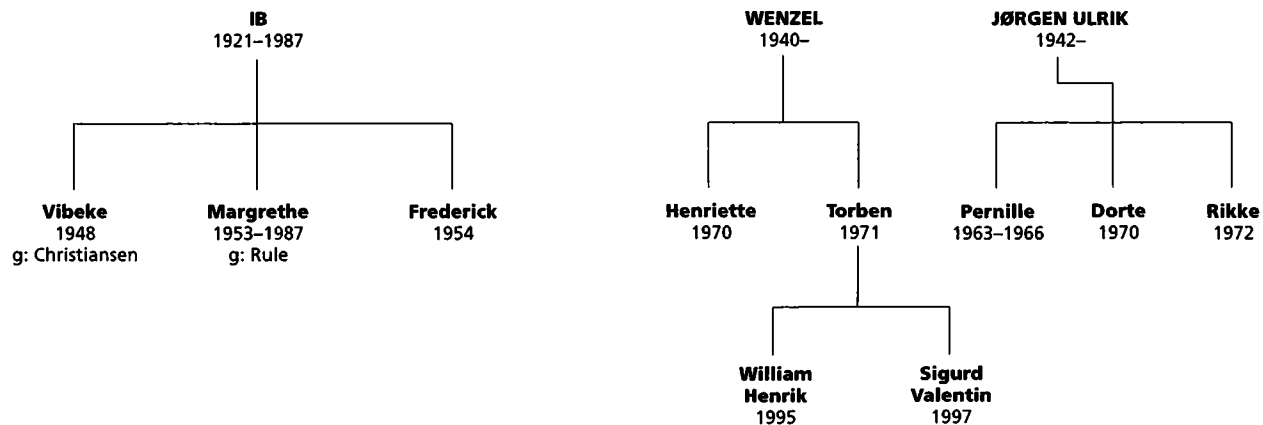
I Mogens' andet ægteskab kom 3 børn: Wenzel Henrik Flach, Jørgen Ulrik Flach og Anne Vibeke Flach. Wenzel blev født 1940 i København og er blevet operadramaturg, ansat ved Danmarks Radio og Det Kgl. Teater. Mange tv-udsendelser er blevet bearbejdet af ham og han er meget slægtsinteresseret. Han blev i 1967 gift med senere overlæge Lone Carlsson, datter af lic.merc. Torben Fuur Carlsson og Anni Lillemor Porsing, og født 1946 i København. De er skilt, og har 2 børn sammen: Henriette Louise Flach og Torben Andreas Flach. Henriette er født 1970 og er student og Torben er født i 1971, er cand.scient. og blev i 1995 gift med stud.med. Signe Hjorth Rasmussen, f. 1971, datter af læge Regnar Rasmussen f. 1945 og overlæge ved Hjørring Sygehus Lisbeth Hjorth, f. 1946. De har 2 sønner: William Henrik Flach og Sigurd Valentin Flach, født i Århus.

Jørgen Ulrik er født i København 1942, ingeniøruddannet og løjtnant. Han kom ind i sin fætter Bobs virksomhed, hvor han nu er medindehaver og adm. direktør. Han er også indvalgt i bestyrelsen for slægtsforeningen og fra 1999 dens formand. Han blev i 1965 gift med hospitalslaborant Annelise Jeshøj, f. 1944, datter af hovedbankrevisor Herluf Jeshøj og Rita Nellemann Hempel. De har 2 døtre, Dorte Kristine Flach, f. 1970, som er sygeplejerske og Rikke Marlene, f. 1972.

Wenzel og Jørgen Ulriks søster, Anne Vibeke Flach, f. 1943 i Hellerup – 11 dage efter faderens død – er sygeplejerske. Hun blev i 1968 i Hellerup gift med læge Jørgen Seidelin, f. 1944 i Odense. De er skilt.

Wenzel og Mogens eneste søster, Anna Lise Gabriele Mathilde Flach, blev født i 1904 og døde i 1995 i Hillerød, efter at have boet

STAMTAVLE XII

i Roskilde i en del år. Hun blev i 1932 gift med dr.phil. Heinz Holter, f. 1904. De blev dog skilt for masser af år siden. De fik en datter.

En godsejer i klemme i verdenskrigene

Efter at Holgers talrige familie nu er beskrevet, vender vi tilbage til den sidste broder, der som den første af søskendeflokken blev født på Faarevejle. Peter Johansen Flach er født 1871 og død i 1931 på Oberau i Tyskland. Han begyndte sin karriere i militæret og blev løjtnant ved 4. dragonregiment i 1892 og mærkeligt nok premierløjtnant samme år. I 1894 blev han forsat til Gardehusarnerne, men i 1908 tog han sin afsked fra hæren. I 1897 blev han kammerjunker og i 1908 hofjægermester.

Ifølge min far havde han i 1904 valget mellem at købe Palsgaard ved Juelsminde eller Taarnborg ved Korsør og det undrede altid min far, at Peter ikke købte den første, der både var større, havde god jord og langt flere herligheder. Om det forhold, at den øvrige familie boede nærmere Taarnborg har spillet ind er ikke til at sige. Han ofrede megen tid og store summer på driften af gården og forskønnede den på forskellige måder, bl.a. ved anlæggelsen af alleen til Egø i 1921. I 1913 købte han teglværket af familien Bech, der tidligere havde ejet Taarnborg, og drev dette til 1919, hvor han rev det ned og på grunden anlagde forskellige ejendomme og begyndte at sælge byggegrunde. Han var meget afholdt af sine folk og var i øvrigt sognerådsformand for Taarnborg sogneråd i mange år. Han var desuden meget hesteinteresset og var en del år formand for Foreningen til den ædle Hestavlts-Fremme. I 1919 brød den store landarbejderstrejke ud, der varede i måneder, og som ramte Taarnborg hårdt. Min far tog i den periode ofte til Korsør, enten med tog fra Frederikslund station eller på motorcykel for at hjælpe sin fætter med at hakke roerne eller malke de ca. 200 køer i stalden!

Peter Johansen havde også store planer om at bygge en helt ny hovedbygning, syd for den gamle, i bakkedraget ud mod Noret. Han lod i 1915 kgl. bygningsinspektør Magdahl Nielsen, der få

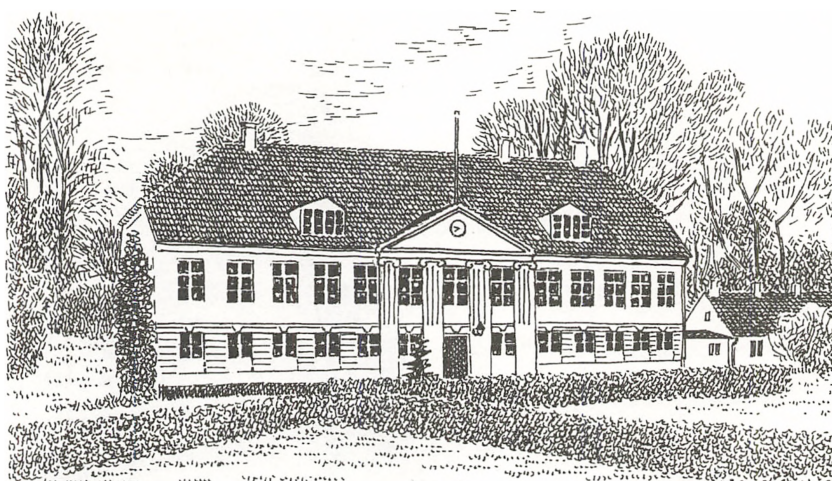

*Hoffægermester Peter
Johansen Flach de Neergaard
(1871–1931) til Taarnborg.*

år forinden havde bygget portbygningen på Førslev, udfærdige nogle tegninger til en to etages rødstensbygning i 2 fløje med tårn og karnap og med en dertil hørende gartnerbolig. Foran facaden skulle anlægges en sandstensterrasse, og foran denne en kunstig sø med springvand. Gartnerboligen nåede at blive opført, men alle de øvrige strålende planer blev aldrig gennemført. Både han selv og hans hustru, der var tysk, havde anbragt det meste af deres rørlige formue i tyske mark, og da denne brød sammen i 1922 blev deres formue aldeles værdiløs. Katastrofen var over dem og selv om det blev forsøgt at hjælpe ham fra familiens side, besluttede han at sælge Taarnborg samme år.

I en senere eftertid kan det nok undre, at man så højt op i tiden planlagde et byggeri af sådanne dimensioner til et så relativt lille areal som ca. 700 tdl. land, idet han i 1905 netop havde solgt de sidste fæstegårde.

Katastrofen tog meget på ham og min far besluttede derfor at invitere ham med til Kenya, hvor besøget gjaldt Karen Blixen og hendes farm. Min far havde været gift med Karens søster Ea, men

Taarnborg. Tegning af Ellen Valentin, 1995.

han var netop dette år blevet enkemand, de var i Afrika i flere måneder.

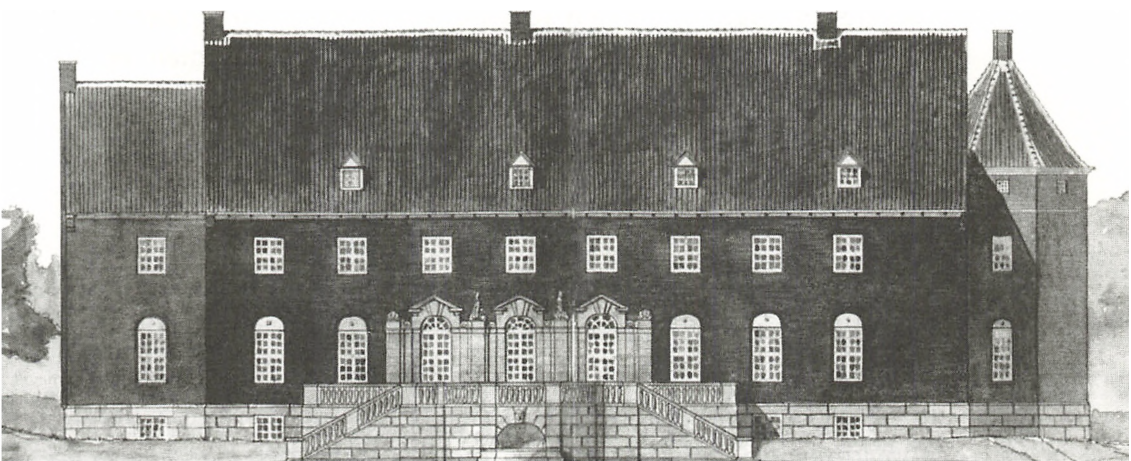
Peters livlige fantasi var kendt i familien og min far fortalte ofte, hvorledes Peter underholdt ham med historier bl.a. om et besøg i Rom, hvor han var blevet modtaget på den mest utrolige måde – og ikke mindst at han sågar var blevet inviteret til taffel hos Paven – og dér haft Pavinden til bords!

Peter måtte nu med sin familie flytte til hustruens gods Oberau i Tyskland, tæt ved porcelænsbyen Meissen, nordvest for Dresden, hvor han døde pludseligt i 1931, netop fyldt 60 år. Han var i 1899 blevet gift med Franciska Elisabeth v. Carlowitz, født i 1876 på godset Proschwitz, datter af kammerherre Carl v. Carlowitz og Elisabeth von Arnim. Oberau var et skovgods med lidt landbrug til på i alt ca. 800 tdr. land og hovedbygningen var en vandborg ude i en lille sø.

I foråret 1990 var vi en flok venner, 8 i alt, der drog til det nyligt befriede Berlin, Potsdam og til Prag for at besøge vores fælles ven, ambassadør Vigand Lose. Da Oberau lå på vejen til Prag fik jeg den idé, at vi skulle se stedet. Min fætter Charles og hans søn Eigil havde allerede nogle år forinden fået forbindelse med forstanderen dr. Petersen på den skole, der efter anden verdens-

krig var oprettet på Proschwitz. Vi aftalte med forstanderen at mødes på banegårdspladsen i Meissen. Vi ankom i vore biler og han stod så dér, indsvøbt i et flag med det neergaardske våben, for at vi kunne finde ham! Vi var meget rørte over denne modtagelse – det var dog ca. et halvthundrede år siden, familien havde boet på egnen – og vi fik nu forevist stedet med bl.a. et flot maleri i den store hall af den tidligere ejerinde, Franciskas søster. Proschwitz fremstod som et velholdt, trefløjet barokslot og vi fik forklaret historien om familien og skolens forhold. Om eftermiddagen så vi Oberau, der til gengæld var i den sørgeligste forfatning med græs hængende ud af tagrenderne og hele bygningen i totalt forfald – beboet af 5 familier. Jeg nåede lige akkurat at kaste et blik op ad trappen midt i det ret høje hus.

Enken Franciska fortsatte med at bebo vandborgen efter mandens død indtil 1945. Der går den historie, at han havde haft planer om at tage til Paris med sin yndige og livlige svigerinde Viveca, der jo for længst var blevet enke, efter broder Wenzel på Seinhuus. Peter døde imidlertid umiddelbart inden rejsen – måske af spænding – og da folk kom for at kondolere enken, skal hun have svaret: »Jeg vil hellere have, at han er i Sct. Peters arme end i Vivecas i Paris!« (Citat: Peter Fabricius, Lyngbygaard).

De store, skønne, urealiserede byggeplaner.

Barokslottet Proschwitz, nu rehabiliteringscenter for børn. Foto: R.N., marts 1990.

Da de sovjetiske tropper, i foråret 1945, faretruende nærmede sig egnen, måtte hun og datteren Else læsse et par hestetrukne vogne med indbo og flygte til Schweiz. Det var en forfærdelig rejse under de skrækkeligste forhold med vejene fyldt med tysk, og senere allieret militær. De nåede omsider til Konstanz, syd for Bodensøen, lige op ad den schweiziske grænse, efter sigende med kun en trillebør foran sig. Så kunne moderen ikke mere og døde dér, 69 år gammel. Man fortalte os i 1990, at marskal Sjukov havde givet ordre til udslettelse af samtlige borge og slotte og han nåede at ødelægge 200 på sin hærgen. Men Proschwitz og Oberau nåede han altså ikke at få lagt i ruiner. Man må nok sige, at denne families skæbne blev både trist og hård.

Ægteparret fik 2 børn: Ferdinand Carl – af min far kaldt Carl Ferdinand – det lød mere mundret – og Else. Carl F. blev født i København 1900 og døde der i 1959. Det havde været naturligt for ham at overtage forældrenes ejendomme og han fulgte vel forældrene til Oberau efter katastrofen på Taarnborg. Han bliver gift i 1933 med Ingeborg Amalie Buch Jensen, f. 1911. Om Carl F.

Vandborgen Oberau. Foto fra marts 1990.

skulle være blevet i Tyskland i nogle år ved jeg ikke. Jeg har kun set ham én gang, til den store slægtsfest på Gunderslevholm i 1953, hvor konen ikke deltog. Han ernærede sig som manufakturhandler, vist nok på Amager.

Efter hjemkomsten fra vores rejse i Østtyskland i 1990, belavede jeg mig på at besøge Ingeborg, som jeg aldrig havde mødt, for at fortælle hende, hvad vi havde oplevet, idet hun efter sigende havde været på Oberau, og skulle være meget interesseret i at høre nyt og se fotos derfra. Netop som jeg ville gribe telefonen for at aftale dette med hende, får jeg at vide at hun lige er død. Det var frygtelig ærgerligt og uheldigt, da jeg jo gennem hende kunne have fået lidt mere at vide om omstændighederne i Tyskland i sin tid.

Else derimod kendte vi helt godt. Hun blev født i København 1902 og døde i 1956. Om hende er der ingen tvivl, hun boede hos moderen under hele krigen og var med på flugten i 1945, der jo varede et halvt år! Vi så hende ofte på Valdemarskilde, og navnlig på Stillinge Strand, hvor hun i flere år besøgte os – også under

krigen. En dag fandt hun og jeg på at cykle til Taarnborg – en tur på ca. 10 km – for at hun kunne gense sit gamle hjem. Jeg kendte turen godt gennem mine talrige cykelture til Korsør, for at pleje mine gamle søfartsinteresser og se på skibe. Else og jeg blev vel modtaget af godsejer Wilhelm Jørgensen og frue og blev bedt på frokost, før vi kørte tilbage. Det må have været underligt for Else, at gense sit gamle hjem og som hun næppe havde set siden bortrejsen i 1922, altså for godt 20 år siden. Else var en gæv og frisk kvinde, der var nem at tale med og ret sporty. Men hun havde dog forandret sig en del, da vi så hende til slægtsfesten i 1953. Hun boede i Helsingør og blev lærerinde på den katolske skole. Den 6. januar 1956 blev hun på sin cykel på vej til skole kørt ned af en militærlastbil, hun var dræbt på stedet. Hun var, som vi sagde derhjemme »blevet katolsk i hovedet«, endnu medens hun boede i Tyskland, hvilket fik hendes moder til at sige: »Else er blevet katolisch – og det er blevet så beschwerlich!« (Citat: Peter Fabricius).

Vi vender nu tilbage til det sidste barn, også født på Faarevejle, Wendela Annette Hillevid, født 1873 og død i Stockholm 1958. Hun blev i 1892 i Gentofte, gift med kammerherre Sixten Erik Oskar Flach (1859–1911), ejer af Svensksund, søn af kabinets-kammerherre Sixten Axel Flach og Augusta Frestadius. Der blev en datter i ægteskabet.

Jeg havde gennem min far hørt meget om hende, og da jeg efter min soldatertid i Livgarden tog på en rejse til Stockholm i oktober 1949 med min soldaterkammerat Carsten von Hede-mann til Deutsch Nienhof i Holsten, besøgte jeg en eftermiddag tante Hillevid. Jeg husker dette besøg som særdeles hyggeligt og den nydelige 75-årige dame ville selvfølgelig høre alt nyt om venner og slægtninge hjemme i Danmark.

Efter nu at have gennemgået Poul Ferdinand og hans talrige og fyldende efterslægt, går vi over til den øvrige del af søskendeflokken på Førslev.

Den næste i rækken blev en datter, Annette Marie Elisabeth,

født 1838 på Førslev og død i København 1916. Ifølge min far var det hende, der trak loddet om det arveladte gods – en tid kaldet Castrup vestre distrikt – med Charlottendal og Antvorskov skovene – for sin lillebroder Charles, der gik nede i Førslevs have og skød efter stære. Hun blev i 1858 gift med Gerhard Peter Thalbitzer, født 1833 på Cathrinebjerg ved Taastrup og død 1917 i København, søn af etatsråd Carl Vilhelm Thalbitzer og Elisabeth Brøndsted. Han blev en ret bekendt og betydelig landmand i en lang årrække som forpagter af den store hovedgård Turebyholm under grevskabet Bregentved. Han blev landvæsenskommissær og var også med bag dannelsen af de store gårdes bekendte mejeri Trifolium, som eksisterede helt til 1980'erne. For sine fortjenester og som foregangsmand i landbruget blev han Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd.

De fik ingen børn, men adopterede 2 søstre, Ragnhild, senere gift med oberstløjtnant Leschly, og Bodil Rørdam. Man sagde, at deres far var »blevet sendt til Amerika«, og moderen måske død ung. Jeg kendte kun Bodil, som vi meget ofte havde besøg af på Valdemarskilde. Hun var vist ansat i et ministerium og blev aldrig gift, men var en særdeles livlig, belæst og morsom dame at tale med. Hun spillede udmærket klaver og vi lo meget af, at hun brugte hele kroppen i takt med musikken. Man fik hende let til at le, og hun havde en helt sælsom måde at le på, idet hun nærmest lo indad i stedet for udad, hvilket naturligvis bevirkede at hendes omgivelser lo endnu mere. Der var dog én ting, der betog os unge ud over alle grænser – hun havde lår i skoene så det klodsede! Selv fru Tut Spandet fra Ulsegaarden, hvis mands slægtninge senere vil blive omtalt, mindes endnu i år 2001 disse ben med en vis gysen – de var som søjler plantet ned i gulvet.

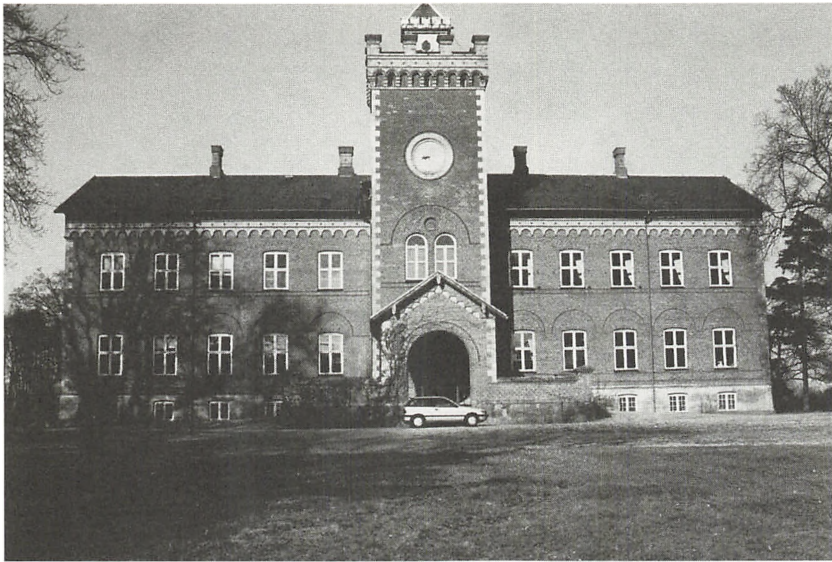
Tut Spandet fortæller også om fru Thalbitzer, at da hendes svigerfar, senere forpagter Spandet, Turebylille, sammen med en ven var inviteret til middag kl. 14 og var kommet for sent, måtte de nøjes med én ret, nemlig sagovælling, og der måtte ikke sættes kanel til sukkeret!

Godsejer ved lodtrækning

Det næste barn på Førslev blev en dreng, Charles Adolph Denis, opkaldt efter tipoldefaderen, superkargoens fader, Ch.A.D. Mourier. Han blev født 20. maj 1839 – en dato der senere skulle blive mærkedag i vores familie, idet den ustandselig er blevet brugt ved familiebegivenheder i hans efterslægt. Skønt Charles er min farfar ved jeg næsten intet om hans person, og kender heller ikke til hans skolegang eller uddannelse. Hans livsbane blev jo også meget tidligt udstukket og har måske ikke animeret til en større udfoldelse. En udenlandsrejse til Italien inspirerede ham til senere at præge sin fra grunden helt nybyggede hovedbygning på Gyldenholm i italiensk stil med Palazzo Vecchio i Firenze som forbillede. Han valgte arkitekt Herholdt og huset blev bygget i 1864–65, og resultatet blev en udefra set ret mislykket bygning, der virker uheldig i sine omgivelser og næsten stødende på beskueren, navnlig fra gårdsiden. Derimod er der smukke og meget festlige interiører, f.eks. de to sale, udsmykket af maleren Constantin Hansen (1804–80), og kunstneren Georg Hilker (1807–75). Også den imponante vestibule er flot med bl.a. det store billede af Ægirs gilde. Det fandt jeg som lille dreng stor trøst

Hofjærgermester Charles de Neergaard (1839–1903), til Gyldenholm og Castrup med Charlottendal samt Estvadgaard.

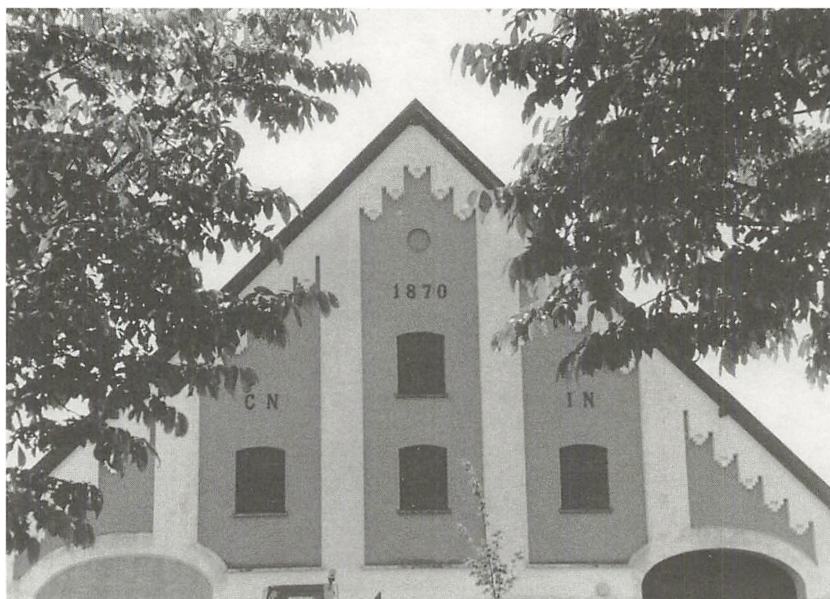
Gyldenholm. Foto: B.A., 1998.

i, idet det forestiller Thor med hammeren, der jager den onde og listige Loke ud af Valhal.

Men i øvrigt vil omtalen af min farfar mest beskæftige sig med hans virksomhed som godsejer. Som bekendt arvede han efter arveonkel Carl på Gunderslevholm de meget store godsarealer af det nu delte gods, hvor grænsen til Gunderslevholm som før omtalt blev lagt igennem skovfogedstedet, »Foldeledshuset«, idet den nærliggende skov Castrup Overdrev af hans egen far, eksekutoren, blev solgt til fætteren Johan på Gunderslevholm.

Den heldige arving til disse ejendomme måtte dog give afkald på arv efter sin far på Førsløv.

På Gyldenholm skete der i Charles' 40-årige ejertid mange betydningsfulde ting med selve godset. Min far sagde, at arveonkelen på Gunderslevholm nåede at købe Slagelse Lystskov, vel i 1850, men at det endelige skøde først blev udfærdiget efter hans død. Skoven har et areal på ca. 100 tdr. land. Det næste køb blev som bekendt Gyldenholm hovedgård i 1862 (inkl. Grønhøj-skoven), som bekvemt lå lige langt fra godsets 2 yderpunkter Castrup og Charlottendal, og som direkte nabo til Stubbeskoven,

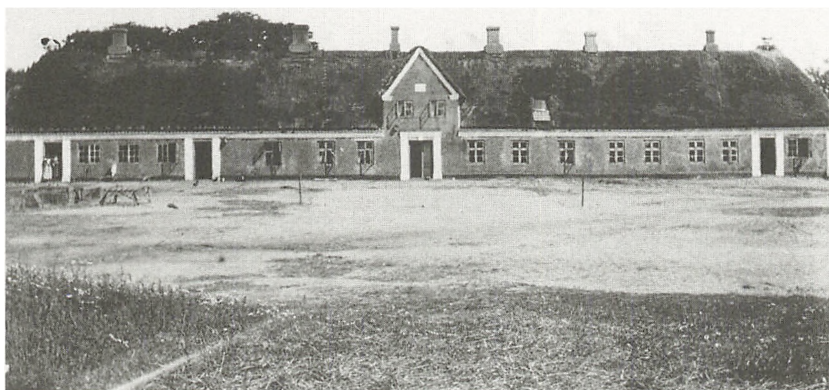

Gavlen på Charlottendals lade. Foto: B.A., 2001.

der jo var en del af arvegodset. Der blev i Charles tid plantet en allé fra Gyldenholms have til Stubbeskoven. Mellem godsets yderpunkter lå skovene – et areal på ca. 3.300 tdr. land, hvortil kom et endnu meget stort fæstegods under Castrup. Som før nævnt var man ifølge Carl N.'s testamente begyndt at sælge de første gårde til fri eje, men hele strækningen under Tystrup, Vindstrup, Brunemose, Eskildstrup og Haldagerlille byer hørte stort set med samt kirketiender under Tystrup, Haldagerlille, Kirkerup og Sludstrup Kirker ved Slagelse, og endelig hele den vestlige kyststrækning af Tystrup sø.

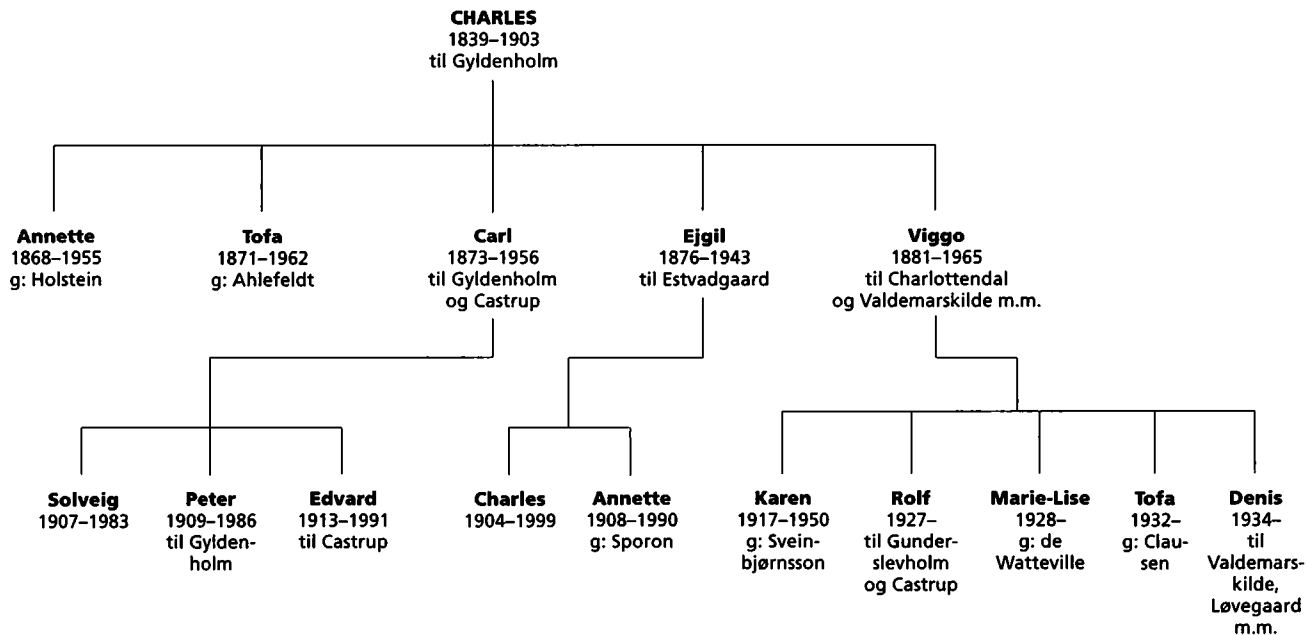
Det var altså, selv efter datidens forhold, en meget stor ejendom Charles kom til at eje. Han drev vist aldrig selv noget landbrug, og det skulle blive skovene, der fik hans store interesse. Han ansatte 2 skovridere til det store areal, i de senere år Iversen i Lorup skovridergaard og Gjellerup i Rosted skovridergård ved Slagelse. Charles deltog meget ivrigt i administrationen af sine skove, men hans temperament kunne løbe af med ham, hvis der blev gjort ting, han ikke billigede.

I 1871 blev han deltager i et konsortium, der ville udtørre Flyndersø, Skallesø, Stubbergaard sø og Hellesø, sydvest for Skive. Pladsen tillader slet ikke at fordybe sig i dette meget store og interessante projekt, som drejede sig om et søareal på ca. »1.600 tdr. vand«! Tiden var helt naturligt optaget af at indvinde land til de stærkt stigende befolkninger i de industrialiserede lande, hvilket behov egentlig først var stillet i begyndelsen af 1980'erne. Charles skal være kommet ind som parthaver i konsortiet, der var startet efter at den nærliggende Tastum sø eller Søvang, sydøst for Skive var færdigudtørret med stor succes. Efterhånden som arbejdet på Flyndersøen trak ud, fik Charles mistro til projektets holdbarhed og prøvede vist at trække sig ud af det – uden held, og da projektet i 1874 erklæres konkurs, må han alene betale alle kreditorer. Han var meget berørt af hele sagen og smed efter sigende alle regnskaberne bort, men beholdt dog arealerne. Han blev herved ejer af et betydeligt jordegods. Dette bestod af hovedgården Estvadgaard på 600 tdr. land nogenlunde god jord, samt Estvadgaards Store Hede på ca. 1.000 tdr. land og Flyndersø Mølle på 185 tdr. land, samt mindre hedearealer på over 100 tdr. land. Tilplantningen af den Store Hede var netop påbegyndt i 1860'erne – der var vel højst 50 tdr. land

Estvadgaard, 1901.

STAMTAVLE XIII

bevokset – af lensgreve Knuth-Knuthenborg, hvis far, udenrigsministeren afbildet på grundlovmaleriet, havde købt Estvadgaard i 1855. Møllens virksomhed blev stoppet ved udtørningsprojektet omkring 1870. Endelig medfulgte ejendomsretten over Flyndersø og Skallesø, stort set overalt til foden af bakkerne, hvor man ikke i forvejen ejede begge søbredder, et areal på ca. 900 tdr. land.

Trods hans fortvivlelse over tabet – som det blev fortalt sidenhen »der ligger en halv million kroner på bunden af Flyndersø« – fortsatte han tilplantningen af heden, som i de 30 år han ejede det vel nok nåede et bevokset areal på ca. 400 tdr. land, en kraftpræstation af dimensioner, uden tilskud fra det offentlige af nogen art. I den gamle bevoksningsbeskrivelse fra 1870'erne til 1930'erne står, at der i enkelte år i 1880'erne brugtes 2–300.000 planter per år – et enormt tal, som i dag næsten ikke er til at forstå.

Hovedgården var i de senere år bortforpagtet til forpagter Fraas og fra 1900–08 af en slægtning Alf Qvistgaard Bay, der efter sigende mest morede sig med at sejle rundt på Flyndersøen

Estvadgaard store Hede, Mørksø med Flyndersø i baggrunden, 1888.

i en selvbygget dampbåd. Han var snild på fingrene, men havde dog mistet det halve af den ene tommeltot, måske i maskineriet, og den strittende stump gjorde et dybt indtryk på mig i mine drengår, da han fungerede som chauffør for min far, når han skulle tilse plantagen.

Det var en stor besiddelse, min farfar fik samlet sig dér, for ikke at nævne de herligheder, der fulgte med i form af hede-strækninger, jordfaldshuller og en 8 km lang søstrækning på den ene led og op til 1 km på den anden.

En så fremmed træart som bøg i disse ugæstmilde egne, måske det koldeste sted i Danmark, hvor selv ikke juli altid er frostfri, begyndte min farfar at plante i 1901 og det er i dag en skov med store bøge. Også andre træarter såsom ædelgran og skovfyr blev i vidt omfang indført. Hvor meget glæde han personligt har haft af godset deroppe er ikke til at sige, men det var efterhånden blevet rimelig let at tage derop, da jernbanen Skive-Struer blev åbnet allerede i 1865.

På Sjælland købte Charles i 1880'erne Gimlinge Kirkegods, umiddelbart syd for Gyldenholm af hustruens fætter Harald Qvistgaard. Det bestod af en stor præstegård på ca. 100 tdr. land, 4 fæstegårde og nogle huse, i alt ca. 350 tdr. land god jord, som faderen, pastor Christen Qvistgaard, med held havde drevet i mange år. I 1889 købte farfar Appelsbjerg ved Dalmose på ca. 250 tdr. land, som ufyldstgjort pantehaver, og ca. i 1892 Carlsgaard skov på ca. 100 tdr. land, der var naboskov til Slagelse Lystskov, og den oprindelige skov Nykobbøl. Da jernbanen Roskilde-Korsør blev åbnet i 1856 blev en stump skov af »Kalven« på ca. 14 tdr. land, afsnøret og solgt fra til ejeren af Valdemarskilde.

Charles blev i 1867 gift med den ældste datter Jenny fra Lyngbygaard, født på Jægerhus ved Skælskør i 1847 og død i 1933 på Geelsgaard ved Holte.

Hun var datter af Carl Julius Rehling Qvistgaard til Lyngbygaard, født 1806, altså en sammenbragt broder til Charles' far, etatsråden på Førslev, og Mariane Johanne Marie Petersen, født 1816 og død 1902, hvis far var kanonér i flåden. Efter Carl Julius' død i 1877 var det også i hans testamente bestemt, at der – lige-

som på Gunderslevholm – skulle trækkes lod om jordegodset. Loddet på hovedgården med nogle få fæstegårde tilfaldt den yngste af de 4 døtre, den kun 25-årige Tofa (Moster Totó) (1852–95), gift med ejeren af Skovsgaard, Peter Frederik Fabricius (1842–1917). Skovsgaard ligger umiddelbart op ad Gyldenholms østskel på et langt stykke, så den ældste og yngste søster var i nogle år direkte naboer. Det øvrige jordegods på 33 fæstegårde blev delt således, at de øvrige 3 søstre hver fik 11. Den ene af dem var fru Mary Bay (1848–1929), Follerupgaard ved Vejle. Den sidste søster, Hertha (1849–1935), levede ugift i sit gamle hjem på Jægerhus til sin død i 1935.

Jenny anså vi i vores barndom som en noget striks farmor, men hun var dog også en varm og meget klog kvinde, opdagede vi efterhånden. Hun havde nok i perioder haft et ret turbulent ægteskab, idet Charles' sind var vanskeligt, og han måtte indimellem tage ophold på et sygehus for at blive behandlet. Hvis det har været manio-depressivitet er det forbavsende, at det alligevel lykkedes ham at styre og udvide sit gods så kolossalt, som det faktisk blev, foruden at han fik råd til at bygge hovedbygningen på Gyldenholm til en sum af vist nok 100.000 rigsdaler.

Estvadgaard-eventyret tog på ham, ifølge en korrespondance Qvistgaard-søstrene imellem. Hans administrative talent må have været betydeligt, da han jo også foruden købene af de mange ejendomme, formåede at tilplante flere hundrede tdr. land overdrevsjorde, navnlig nord for Castrup og omkring Plessens Overdrev-skoven. Alt i alt må det, selv med den tids øjne, have været en indsats ud over det sædvanlige. Han efterlod sig endnu mere skov end arveonkel Carl på Gunderslevholm.

I årene efter min fars køb af Gunderslevholm kørte han og jeg i min studietid ofte fra Valdemarskilde til Gunderslevholm gennem denne egn, og han fortalte altid om mange ungdomsoplevelser på det udstrakte gods, bl.a. om hvordan de dengang gik på jagt efter agerhøns i Haldagerlille og Tystrup sogne.

Min farfar skal i øvrigt have været en udsædvanlig rar og venlig mand og børnebørnene elskede ham over alt på jorden. Navnlig har Jenny Holstein, senere gift Koefoed, med fryd fortalt, at

hun i den grad nød at sidde på morfars knæ, når han spillede på flyglet. Hans interesse og glæde ved musik var så stor, at det hed sig, at da man et år tog på sommerferie til et så øde sted som Hjerding nord for Esbjerg, havde de klaveret med!

Der blev 5 børn i ægteskabet: Annette Marie, født 1868 på Gyldenholm, død 1955 sammesteds. Tofa Alvilde, født 1871 på Gyldenholm, død 1962 i Roskilde. Carl, født 1873 på Gyldenholm, død 1956 sammesteds. Eigil, født 1876 på Gyldenholm, død i 1943 i Hørsholm og Viggo, født 1881 på Gyldenholm, død 1965 i København.

Min farfar blev udnævnt til hofjægermester 1888, under den store industriudstilling i København, hvor han efter sigende opholdt sig en del.

Hans liv syntes ellers i de senere år at forløbe rimeligt harmonisk og han døde pludseligt under en jagt i Iskælderskoven i kanten af Castrup mark med udsigt til den tabte og forjættede Castrup Overdrev skov, som han derved så for sidste gang. »Gå bare i forvejen«, sagde han til de andre deltagere, men han selv

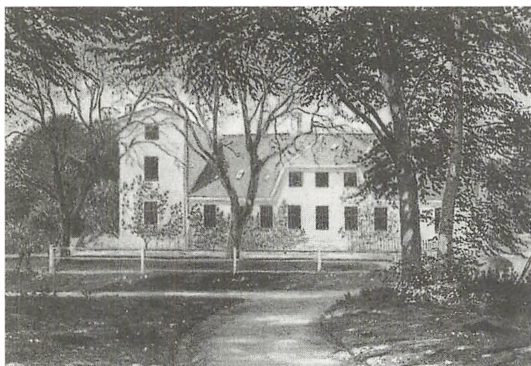
Lyngbygaard's hovedbygning, bygget i 1880'erne. Foto: R.N., 1941.

Tre søstre Qvistgaard på havetrappen på Jægerhus i 1928. Fra venstre: Mary Bay (1848–1929), Hertha Qvistgaard (1849–1935) og Jenny Neergaard (1847–1933). Den fjerde søster, Tofa Fabricius, ejer af Lyngbygaard, var død af tuberkulose i 1895.

Jenny Qvistgaard (1847–1933), gift med hoffægernester Charles de Neergaard.

Min farmors fire hjem: Jægerhus, Gyldenholm, Valdemarskilde og Geelsgaard.

kom aldrig. Der står nu på stedet en mindsten om dødsfaldet her.

Jenny blev boende på Gyldenholm til 1910, hvorefter hun sammen med sønnen, Viggo, flyttede til det nyindkøbte Valdemarskilde for at holde hus for ham, som på det tidspunkt var 29 år og ugift. I 1916 købte hun Geelsgaard ved Holte og jeg mindes det ganske svagt fra min tidligste barndom. Hun døde dér i oktober 1933. Ejendommen, der var ganske herskabelig, blev solgt

Terrassen på Gyldenholm, ca. 1897. Stående fra venstre: Skuespilleren Peter Gradmann, Eigil Neergaard, Mathilde Krag, Charles Neergaard, Elisabeth Ahlefeldt (Prik), Aage Holstein, Jenny Neergaard, Ingeborg Thalbitzer og Marianne Krag. Siddende fra venstre: Carl Neergaard, Annette Holstein med Jenny (Pip) på skødet, Bodil Hammerich, Carl Ahlefeldt (Gut) og Tofa Ahlefeldt.

af boet. Da inventaret skulle gøres op, kom det for dagens lys, at vinkælderen var tom. Den ældste søn, Carl, måtte indrømme at han allerede havde lagt hånd på flaskerne, og søster Tofa blev så gal på ham, at hun stak ham et par på skrinet!

De fem børn på Gyldenholm

Det ældste barn var Annette. Hun blev i 1893 gift i Gimlinge kirke med praktiserende læge Aage Holstein, født 1863, død i 1908, hans forældre var overlæge Johan A. Holstein og Sophie Frederikke Louise Bodenhoff.

De fik i 1896 bygget en dejlig herskabelig bolig, Amicisvej 12, på Frederiksberg, som blev et meget vigtigt samlingssted for hele familien gennem næsten hundrede år, navnlig for os, der kom fra provinsen. Fast forankret i det frederiksbergske blev Annette formand for Frederiksberg Menighedsråd fra 1920–45, og havde stor indflydelse i de kredse.

Annette og Aage fik en datter, Jenny (Pip) (1896–1994), der i 1924 blev gift med lrs. C.A. Koefoed (1892–1986), hvis far var direktør for Albani Bryggerierne i Odense. Annette og familien Koefoed boede hele livet i samme hus, men på hver sin etage, hvilket bevirkede at vi andre besøgte dem ustandseligt, og personligt havde jeg den fornøjelse at tilbringe mange feriedage og deltage i festligheder, både hos fasteren og familien ovenpå, hvis ældste søn, Hans, der kun var lidt ældre end jeg, blev min gode ven og legekammerat. Jeg husker den dramatiske begivenhed, da den Franske Skole i Alleen, den 21. marts 1945, blev bombet. En af bomberne forvildede sig ned i Amicisvej 10, hvor alle blev dræbt. Et hjørne af Pips dagligstue på 1. sal faldt ned i haven, og mærkværdigvis var alle hjemme da det skete, kun var den yngste 9-årige søn, Ejgil hos Ahlefeldts i Classensgade. Han gik på Østersøgades gymnasium og fik gennem skolen besked hjemmefra, at han skulle skynde sig til familien i Classensgade i stedet for at komme hjem. Men her fik lille Ejgil ikke den sædvanlige hjertelige modtagelse – for Gut og Karen havde møde med en gruppe fra Modstandbevægelsen – og på borde og stole lå

*Pip (1896–1994) og
Carl Aage Koefoed
(1892–1986).*

geværer og maskinpistoler. Snart var de dog alle listet ned ad køkkentrappen, og så kunne Ejgil få den modtagelse, han plejede at få.

Alle i nr. 12 slap dog godt fra det, kun Hans forskar sig på en glasstump hos den knuste nabo og har siden haft en krum finger.

Han havde i sin studietid lejet en lejlighed på Maglekildevej, som blev så knust, at mit foto fra begivenheden dengang tydeligt viser et centralvarmeapparat der hænger ned ad væggen, som det eneste, der var tilbage!

Som tidligere nævnt havde jeg i 2 vintre den fornøjelse at have besøg af Annette, søsteren Tofa og hendes datter Elisabeth, en halv snes dage, på Gunderslevholm. Efter besøget i februar 1955 tog Annette til Valdemarskilde og boede hos sin yngste bror, Viggo og svigerinden Elisabeth, hvor hun igen nød livet i nogle dage – derefter fortsatte hun så til Gyldenholm – sit gamle hjem – for at besøge sin ældste bror, og dér indhentede døden hende

*Amicisvej 12, med hullet ind til Pip Koefoeds dagligstue.
Foto: R.N., 27. marts 1945.*

*Maglekildevej set fra Amicisvej. Seks døde men ti overlevede i bunkers.
Foto: R.N., 27. marts 1945. Bemærk de sorte nedhængende centralvarme-
apparater!*

Mine »legetanter« på Gundersleholm, januar 1953: Prik Ahlefeldt, Tofa Ahlefeldt og Annette Holstein. Foto: R.N.

pludselig en nat. Tænk, at gense hele sin barndoms egn og familie en sidste gang og få lov at lukke sine øjne i sit barndomshjem.

Den næste datter, Tofa, er tidligere omtalt i denne beretning, i Møllerup afsnittet. Her skal dog tilføjes, at hun den 27. september 1892 blev gift i Gimlinge kirke med sin halvfætter, Willy Ahlefeldt og at der midt under bryllupsfesten kom bud om at Estvadgaard brændte. »Det kan vi ikke tage os af nu, lad os få datteren gift først«, var min farfars reaktion. Det har siden moret mig at arbejde i de af ham genopførte bygninger, da vi ejede Estvadgaard fra 1984–88; de var ganske velbyggede.

Carl og hans efterkommere på Gyldenholm

Det tredje barn, Carl, blev løjtnant i husarerne og blev i første omgang forpagter af Charlottendal fra 1900–08, og efterlod den,

ifølge min far, »i en rædsom stand«! Skønt ejer af Gyldenholm på dette tidspunkt, blev han forpagter af Fuglebjerregaard fra 1908–16 hos farbroderen Edvard på Førlev. Der var umiddelbart efter faderens død lillejuleaftensdag 1903 sket et skisma i familien, hvor moderen vist følte sig trådt for nær i bestemmelserne i mandens og hendes fælles testamente, og hvor der samtidig opstod et tilidsbrud mellem moder og søn. Dette forhold heledes i virkeligheden aldrig og følgen blev, at da hun med sin yngste søn Viggo i 1910 flyttede til Valdemarskilde, tømte hun Gyldenholm helt og aldeles for indbo. Trods denne helt uforsonlige handling lykkedes det alligevel Carl efter 1916 at genskabe et smukt og herskabeligt hjem på Gyldenholm med sin hustru Anna. Som noget helt nyt indrettede de sammen de to nydelige røde stuer i nyrokoko og jeg har kun oplevet Gyldenholm i sit fuldeste flor. Navnlig kom vi der ofte i juledagene en eftermiddag, hvor træet var tændt på øverste vestibule. Efter Annas død i 1951 kom en tidligere husbestyrerinde, frk. Ebbesen fra Klintholm på Møn, og hun skabte en del liv i huset, de sidste år Carl levede.

Efter at være kommet hjem til Gyldenholm opgav han snart driften af landbruget, idet han endnu i begyndelsen af 1920'erne dog vist drev Castrup, måske i forbindelse med Fuglebjerregaard. Han erkendte, at landbrug ikke var noget for ham, men snarere var han en udmærket administrator og forretningsmand. Med iver drev han sine udstrakte skove på 2.500 tdr. land, som også i hans tid blev udvidet med tilplantninger af visse mindre arealer, især husmandssteder, som han på mystisk vis lod forsvinde! Han gik fra 1920'erne énsidigt ind for nåletræsdyrkning, der nok gik for vidt, hvilket viste sig ved de store stormfald i 1967–68 og i 1999. Også hans to savværker gik han meget op i, og så kom købet af filtfabrikken »Norden« i Kgs. Lyngby, købt under en rejse med den transsibiriske jernbane omkring 1933 med sønnen Peter, som senere overtog fabrikken. »Noget skulle tiden jo gå med!«, blev der sagt om købet under rejsen i Sovjetten.

Trods personlige vanskeligheder af helbredsmæssig art i begyndelsen af århundredet og igen omkring 1920, formåede Carl alligevel at have et fast greb om alt på Gyldenholm. Der blev til-

*Carl de Neergaard (1873– 1956),
til Gyldenholm og Castrup.*

lagt ham en vis smartness, men man vidste, at han var til at tale med om alle problemer. Han sloges meget for at beholde det fædrene jordegods, bl.a. Seksholmgården, der havde hørt til Gimlinge kirkegods og Tadse Mølle, og han førte flere retssager om disse ting, bl.a. om øerne Vindstrup Holme i Tystrup sø, som han vandt. Han blev efterhånden en holden mand på det store gods på 4.000 tdr. land og bekendt er historien om en forestående strejke på savværkerne, hvor fagforeningen truede med, at den havde millioner i strejkekassen. »Jeg har flere«, var Carls svar, og så blev den strejke afblæst. Hans tilbageholdenhed med hugst i skovene, hvor der efterhånden opsamledes store vedmasser, og hvor han turde tage et medansvar for den daglige drift sammen med sine skovfogeder, udmøntedes i følgende udtalelse fra hans side: »Næst efter geden er der intet så skadeligt som at lukke en forstkandidat ind i skoven!«. Han havde også blik for fasanjagter fra remiser på åben mark, og han fik tidligt anlagt en række remiser på Gyldenholms meget åbne jorde og var også god til at jagtlejere til de øvrige arealer, som ikke var almindeligt dengang.

Første gang jeg var inviteret på jagt af min gamle onkel på Gyldenholm – han var næsten 80 – blev jeg stillet på post ved Piberåen i Stubskoven, og han var meget omhyggelig med at for-

tælle mig, at her kom ræven altid. Og ganske rigtigt, den kom, og jeg skød forbi! Jeg har aldrig glemt min flovhed overfor den venlige onkel, ved ikke at kunne leve op til hans forventninger til mig.

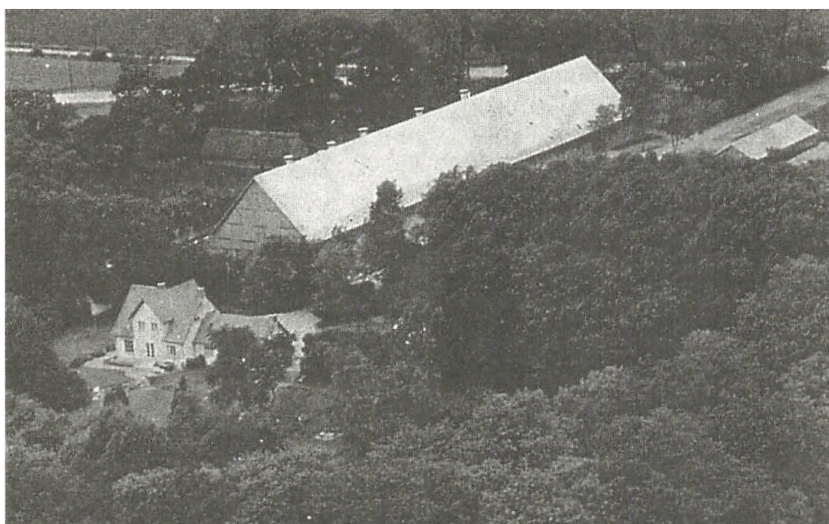
Han brugte betydelige summer på varige forbedringer, såsom gennemdræning af hele Gyldenholm i 1938–39, og ca. halvdelen af Castrup. Desforuden genopførte han Castrup efter brande i 1946 og 1949 med helt moderne installationer og indretninger på avisgården. Også Gyldenholms avlsbygninger blev genopført efter brande.

Som god økonom, efterlod han Gyldenholm i særdeles velkonsolideret stand, med meget træ i skovene, penge på bog og masser af god vin i kælderen.

Carl var på en måde en meget mærkelig mand, som man var lidt bange for, men i virkeligheden omfattede han os i familien med stor interesse og glæde og var ikke smålig med gaver m.m. men kunne vist også, når det stak ham, være yderst ubehagelig. Han må have haft betydelige evner, nok ikke så meget intellektuelt, og vores mangeårige fælles godsforvalter lrs. Finn Tommerup, Slagelse, var nærmest euforisk af begejstring når han havde været på Gyldenholm for at tale om godssager med ham. Carl vidste helt nøje, hvad der kunne betale sig at få gjort på godset og levede så længe, at han jo også nåede at se resultaterne heraf, trods det faktum, at han først startede på Gyldenholm da han var 43 år. Han havde nok svært ved at slippe grebet, navnlig om skovene og savværkerne, og ofte mødte min far og jeg ham i skovene i hans flotte bil, en »de Soto« model 1935 med »Peter Skafut« ved rattet. Trods hans tætte statur var han ganske adræt, som da han på sin 60-årsdag slog flik-flak gennem alle stuerne på Gyldenholm og kunne cykle ad en smal spang over Piberåen uden at falde i.

Hans helbred var rimeligt godt højt op i årene, dog led han i en periode i 1950'erne af helvedesild. Han døde dog uden forudgående sygdom i august 1956 på 106-års dagen for arveonkel Carls død i Ems.

Af offentlige hverv påtog han sig formandsskabet for tilsyns-

Castrup. Stuehuset fra 1946, stald og lade 1949.

rådet for Sparekassen for Slagelse og Omegn og var medlem af bestyrelsen for a/s Polyfoto og a/s Oscar Fredericksen.

I sit ægteskab med Anna Henriette Münster, født 1875 i Valdres i Norge, datter af Sorenskriver Emil Constanz Eugen Münster og Charlotte Hansen, var der 3 børn: Solveig Aslaug, Peter Johansen Charles Eugen, og Edvard – dertil en pige født i 1916, men død straks efter fødslen.

Anna var som ung meget smuk og på en rejse til Norge i begyndelsen af århundredet blev den tyske kejser Wilhelm meget betaget af hende, og højt op i vor tid henstod stadig et stort, flot indrammet foto af eks-kejseren på kommoden i den ene røde stue.

Datteren Solveig, kaldet Mulle, blev født i 1907, men omkring 10-års alderen stoppede hendes naturlige udvikling og hun forblev i åndelig henseende som et 10–12 års barn. Hun blev overordentlig stiftsdame i Vallø. Man kunne dog godt tale med hende om mange ting, lige fra politiske emner eller andet, der stod omtalt i aviserne. Hun læste ungpigebøger og fulgte med i, hvad der foregik på Gyldenholm og talte ugenert med en høj stemme og med nervøse trækninger i ansigtet. Hun var yderst interesseret i

Anna Münster (1875–1951), gift med Carl de Neergaard.

at høre, hvad man kunne fortælle og kommenterede det gerne. Som følge af tilstanden kunne hun dog ikke være alene og boede derfor på Gyldenholm så længe forældrene levede, og forblev også derefter en tid i hovedbygningen med husbestyrerinden frk. Ebbesen, som var en stor støtte.

Senere måtte hun en tid bo på plejehjemmet på Næsbyholm hovedbygning, men blev tilsidst plejet på Slotsbjergby alderdomshjem, hvor familien i rimelig grad havde mulighed for at besøge hende. På en måde var hun i sine betragtninger naturligvis præget af de hjemlige forhold, men som hendes nevø, Carl Holger, så ofte sagde om hende: »Hun var egentlig den fornuftigste i hele familien«! Hun døde i 1983 og havde fået tillagt gården »Skadereden« på 205 tdr. land, der efter hvad jeg engang har hørt, oprindeligt var en fæstegård under Castrup. Ved det generelle salg af fæstegods opstod der efterhånden mulighed for at udtage hver niende tdr. hartkorn til fri rådighed for godsejeren. Det skal i dette tilfælde have medført frikøbelse af fæstetvang for denne ret store gård, samt i øvrigt også Hammersmølle jordene ved Castrup på ca. 60 tdr. land. – en ikke uvæsentlig forbedring af arronderingen af det tilbageværende gods. »Skadereden« for-

binder de to store skove Castrup Storskov og Lorup Skov med hinanden og Hammersmølle jordene ligger på et langt stykke langs med Castrup Storskov, således at skovarealerne er beskyttet mod fremmed jagtudøvelse.

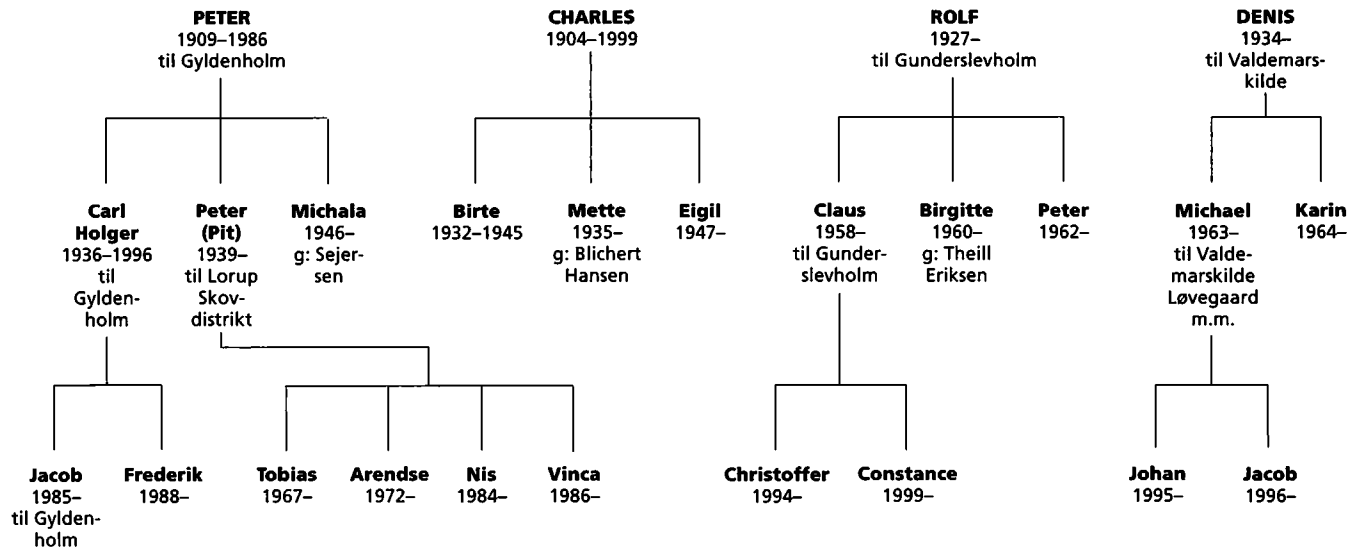
Hendes broder, Peter, kaldet Bamse – blev født på Norges nationaldag 17. maj 1909 i København. Han blev student i 1927 fra Sorø Akademi, men hvilken uddannelse han tog vides ikke. Han var meget kunstinteresseret, specielt i kinesisk kunst, og han foretog en længere Kina-rejse, hvor faderen vist stødte til ham i forbindelse med rejsen med den transsibiriske jernbane. Han blev direktør på filtfabrikken og blev dér indtil den blev solgt i 1970'erne. Han var ikke hyperaktiv og var vel måske sammen med broderen blevet betydet, at landbrug nok ikke var sagen for dem. I det hele taget var hans ejerskab også af Gyldenholm og skovene præget af lidt passivitet. Hovedgården Gyldenholm overtog han i 1947 nærmest for at undgå de nye truende jordlove, og familien Rasmussen fortsatte forpagtningen af gården helt til omkring 1976. I 1973 overdrog Peter hovedgården til sønnen Carl Holger Niels, mens skovdistriktet blev delt mellem de to sønner. Castrup nåletræsavværk blev lukket efter Carls død i 1956 og Kirkerup løvtræsavværk lukkede efter oparbejdningen af stormfaldet 1967–68.

Peter fik dog udvirket købet af 2 væmmeligt beliggende husmandssteder på ca 15 tdr. land, der som et dybt indhak lå i vestsiden af skoven Plessens Overdrev, hvoraf det ene nu er en skøn bolig for ejeren, den yngste søn Peter (Pit).

Peter »Bamses« medlemskab af bestyrelsen for A/S Estvadgaards Plantage medførte at han, efter faderens død, havde stor fornøjelse af at deltage i den årlige tur derop med sin farbroder Viggo, der var direktør og formand for selskabet. Men det var dog måske mest for at høre om gamle dage på Gyldenholm og nyde sin farbroders morsomme historier.

I 1934 blev han gift med Birte baronesse Reedtz-Thott (1912–99) datter af lensbaron Holger Gustav Tage Reedtz-Thott og Gudrun Howden Rønnenkamp. Der kom tre børn i ægteskabet: Carl Holger Niels (Skipper), Peter Johansen (Pit) og Michala.

STAMTAVLE XIV

Peters broder, Edvard, kaldet Teddy, blev født på Fuglebjerggaard i 1913 og døde i Hørsholm 1991. Han tog realeksamen på Sorø Akademi og senere højere handelsskoleeksamen. Han tog til USA før krigen og nåede ikke at komme derfra før krigsudbruddet. Først i 1946 kom han tilbage med sin kone Mary Burns, født 1918, død i 1962, hun var halvt af indiansk afstamning. Efter hjemkomsten bosatte de sig nogle få år på Tadse Mølle, som blev istandsat til dem af faderen, men der var for koldt for konen, der var vant til varmere himmelstrøg. De rejste tilbage til Mexico og havde vist i nogle år en slags børnehjem, hvorfra de adopterede et par børn, selv fik de ingen.

Teddy havde fået overdraget Castrup og Tadse Mølle på ca. 400 tdr. land i 1947 og min fars reaktion var spontant denne: »Teddy har fået Castrup, den betragter han kun som et værdipapir, man klipper kuponer af«. Og ganske rigtigt, sådan kom det til at gå. Allerede fra begyndelsen af 1960'erne tilbød han storebror Peter at købe hele herligheden, men Peter kunne ikke be-

Plessens Overdrev skov. Nederst til højre det af Peter købte hus, hvor nu Pit og Bodil bor. I baggrunden Tystrup sø.

kvemme sig. Hans søn Carl Holger, der fra 1962 delvis boede på Gyldenholm, og jeg talte flere gange herom, men det blev ved snakken.

I 1966 skrev jeg omsider et brev til Teddy i Mexico og meddelte ham vor interesse i evt. at købe ejendommene, hvilket han var særdeles glad for, og i foråret 1967 fuldbyrdedes handelen med min mor som køber, og til Teddys vistnok store lettelse. Min mor var meget glad for at kunne bidrage til at samle godset sammen til Gunderslevholm igen. Det var jo trods alt en af de gamle oprindelige hovedgårde, der i 1720'erne var sammenkøbt af gamle Plessen, selvom det i øvrigt var og stadig er en af de dårligste gårde i familien.

I gæstebogen på Gunderslevholm er følgende vers skrevet ind i købsåret:

*Ved en enkelt Veuve Clicquot
Rolf lod bomben springe:
Med fætter Edvard fra Mexico
har jeg forhandlet længe
om køb af tillægsjord og gård
for mange, mange penge.*

*I dag det i tidningen læses kan
Castrup, Tadse og Tystrups vand
føjet jeg har til mit øvrige land
tillige med Hekkenfeldthuset med strand.
Som indeklemmt godsejer er det en glæde
sin nabos ejendom at kunne æde.*

(Forfattet af vor mangeårige ven, direktør, cand.jur. Torben Grønvald).

Teddy blev gift anden gang med Dorothy Burns. Det sagdes, at hun var en særdeles magtfuld kvinde og heller ikke i dette ægteskab kom der børn. Hun døde i 1970'erne og derefter flyttede Teddys kusine Annette over til ham i Mexico. Sammen vendte de tilbage til Danmark i 1980'erne og endte i Breeteparken ved

*Birte (1912–1999)
og Peter Neergaard
(1909–1986).*

Hørsholm, hvor Annette døde i 1990. Den eneste gang jeg besøgte dem var de begge sløje og lå i sengen og det blev desværre sidste gang, jeg så dem.

Skaderedegaard

Carl Holger blev født 1936 i Lyngby, blev student og begyndte at læse til civilingeniør, men nåede ikke at gøre studiet færdigt. Efter farfaderens død begyndte han at interessere sig for jordergodset i Vestsjælland. Samtidig med at han mere eller mindre slog sig ned i hovedbygningen på Gyldenholm fulgte han skovbrugslinjen på Landbohøjskolen i 2 år. Han tog sig på sin fars vegne meget af skovene og Kirkerup savværk og tog initiativet til gendannelse af Tadse Mølle sø, der havde været eng siden 1912, for dér at kunne lave vandlager af det stormfældede grantræ fra stormene 1967–68. Søen blev stemmet op på Gylden-

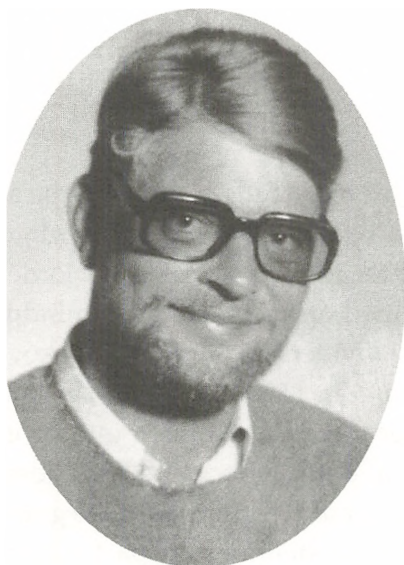
holms regning og jeg lånte dem mit vandingsanlæg og det lykkedes virkelig at få solgt dette trælager med et stort overskud. I øvrigt går der den historie, at da dæmningen brød sammen i 1912 var Carl godt ærgerlig, men for dog at få noget ud af det, beordrede han sine folk til i det mindste at fange ålene, men de gled ud af hænderne på dem i den mudrede søbund og Carl fik sig en lang næse.

Da arveafgifterne den 1. januar 1973 blev sat voldsomt op, overdrog Peter Gyldenholm, Castrup Storskov og Stubskoven til Carl Holger og i årene derefter fik han som forpagter sit hjem på Skadereden, som han overtog efter Mulles død.

Som den første ejer i over 100 år drev han selv fra 1976 landbruget på Gyldenholm, hvorved de to gårde på i alt ca. 900 tdr. land nu blev samdrevne. Han udviklede sig til at blive en særdeles dygtig agrar, medens huse og skovbrug først blev fulgt op i de senere år.

I 1981 gifter han sig med Lise Fogh-Andersen, født 1946, datter af overlæge, dr.med. Poul Fogh-Andersen og Birgit Bay Duelund. De fik to sønner, Jacob Johan Thomas, født i 1985 og derefter Carl Frederik, født i 1988.

Den 1. december 1996 døde Carl Holger alt for tidligt og helt

*Carl Holger Niels de Neergaard
(1936–1996) til Gyldenholm.*

Skaderedegaarden. Foto: Lise de Neergaard, 2001.

uventet i hjemmet af hjertestop, og Jacob er nu ejer af Gyldenholm gods.

Broderen Peter (Pit) blev født i 1939, blev student fra Lyngby i 1957 og cand.jur. i 1965. Han blev advokatfuldmægtig og senere selvstændig advokat i København, men tog sig ved ejerskabet af de nordlige dele af skoven på Gyldenholm mere og mere af disse, således at advokatvirksomheden efterhånden næsten er ophørt.

Pit er medlem af Dansk Skovforenings bestyrelse og blev usædvanlig hårdt ramt af stormen i 1999.

Han bliver gift første gang i 1965 med Lotte Raaschou, født 1939, død i 1995, datter af civilingeniør Asger Esch Raaschou og Lise Marner. De blev skilt og Pit blev anden gang gift med journalist Bodil Rasmussen, født i 1949.

I første ægteskab er 2 børn: Tobias Peter, født i 1967 og Arendse, født i 1972. I andet ægteskab Nis Peter Johansen, født i 1984 og Vinca Marie Majse, født i 1986.

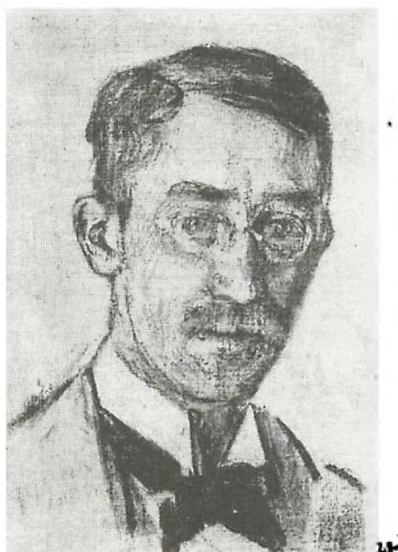
Michala fødtes i 1946 og er uddannet fysioterapeut. I 1976 gifter hun sig med cand.jur. Peter Bruun Sejersen, født 1945, der nu er dommer i Kalundborg. De har to sønner sammen.

Estvadgaard

Vi vender nu tilbage til mine bedsteforældre på Gyldenholm, hvor det næste barn blev endnu en søn, Ejgil, født dér i 1876, og død i 1943 i Hørsholm. Han blev student fra Birkerød Statsskole i 1895 og blev cand.polyt. i 1903. Han blev straks og indtil 1905 ansat i firmaet Ludvigsen og Hermann, vel gennem fætterten Holger Neergaard, hvorefter han opretter sit eget firma, der handlede med el-artikler. I 1911 blev han medlem af bestyrelsen og fra 1916 til 1943 formand for A/S Schouw og Co. I 1916 medlem af bestyrelsen for den Danske Kabelfabrik, i 1924–30 medlem af bestyrelsen i Zeiner Lassens Planteskole ved Helsingør og 1930 medlem af bestyrelsen og fra 1941 til 1943 formand for Jyllands Papirværk.

Efter at boet på Gyldenholm efter faderen var endeligt opgjort i 1907, overtog Ejgil Estvadgaard godset med sin 4/16-del af boet. Carl havde fået 5/16-del, Viggo 3/16-del og de 2 søstre hver 2/16-dele. Det havde egentlig været meningen, at Ejgil skulle have overtaget Charlottendal og skovene deromkring og Viggo det jyske. Brødrene blev imidlertid enige om at bytte og hvad der fik dem til det, står hen i det uvisse. Viggo var landbrugsuddannet og måske samtidig interesseret i egentlig skovdrift, mens Ejgil, som »by-uddannet«, måske kunne have større interesse i naturskønheder.

Selvom Ejgil aldrig boede fast på Estvadgaard, var han ofte deroppe, navnlig i jagttiden. Han forpagtede gården ud til Steenberg, senere Sorø Store Ladegaard, og fortsatte faderens bestræbelser på at plante til, navnlig i de nordvestre og centrale dele af heden, hvoraf en del afdelinger står endnu. Han købte næsten hele Rønbjerg Hede op, men manglede »Svingelhuset«, det såkaldte Mossernes sted, med hvem der var idelige stridigheder om skellet's placering, så man ikke vidste hvor ager-

*Civilingeniør Ejgil de Neergaard
(1876–1943), til Estvadgaard.*

hønsene faldt når der var jagt. Det endte med en skelsætningsforretningssag med opsætning af en mægtig vold, kaldet »den kinesiske mur«. Først i 1930'erne blev Mossernes sted købt efter en brand. I 1920 købte Ejgil »Hvidemosegaarden«, en tidligere tørvegård, på hvis areal jernbanestationen Hvidemose lå.

Ca. 1904 havde Viggo, hans yngste bror, på boets vegne købt fiskerstedet »Bærshedehuset«.

Under forrige verdenskrig forbedrede Ejgil plantørboligen »Skallesøgaard« betydeligt. Da plantør Givskov Dein (1874–1966), som i øvrigt forblev i stillingen fra 1899 til sin død, var formand for det vigtige brændselsnævn, blev der oprettet telefon til virkelig mange penge, men omsætningen og navnlig salget af det indtil nu vanskeligt salgbare bjergfyrbrende finansierede naturligvis alle disse forbedringer.

Men i 1923 skete ulykken. Ejgil havde – som så mange andre – spekuleret i forskellige foretagender, men kun indbetalt en ringere del af indskuddene. Nu hvor tiderne vendte skulle restbeløbene forfalde og Ejgil var nødt til at skaffe store summer. Han havde ellers ord for at være meget velhavende med villa i Ryvangen i Hellerup m.m. men nu fik alt dette en sørgelig ende.

Så stort og flot et skovbillede lykkedes det at skabe på den magre hede. Træerne var ca. 120 år gamle og blev kaldt »De Knuth'ske Graner«. Foto fra ca. 1980.

I december 1923 måtte han sælge Estvadgaard hovedgård til Steenberg. I øvrigt var Kisum enge gennem årene blevet udgrøftede og drænede og da disse var relativ god jord, var gården hermed blevet stærkt forbedret. »Stumperne« i form af plantagen, Flyndersø Mølle, søerne og Hvidemosegaard mv. blev købt af Eigils to brødre, Carl og Viggo. Om det var af veneration for faderens virke, broderkærlighed eller den smukke natur, der fik dem til at punge næsten 100.000 kr. ind i foretagendet ved jeg ikke – de var ellers i det daglige tilsyneladende ikke særlig sentimentale.

Ejgil blev i 1903 gift med Mathilde Krag, født 1878 i København, datter af gross. Erik Krag og Ida Caroline Gad, i familie med den kendte »Takt og Tone« Emma. Mathilde, kaldet Mutter, levede til 1959 på Kohaveallé i Hørsholm. Ejgil var ganske pudsig og meget morsom og kunne ofte komme med usædvanlige og barokke udtalelser.

Der blev 2 børn: Charles Adolf Denis, født i 1904, død i 1999 og Annette Marie kaldet Netten, født 1908 og død i 1990.

Udsigten fra Skallesøgaard over Skallesøen. Foto: B.A., 2001.

Charles blev student i 1922 fra Østre Borgerdyd, blev landbrugs-kandidat i 1927 – trods tabet af Estvadgaard. I 1927–28 var han forvalter hos Steenberg på Sorø Store Ladegaard, 1928–29 i Frankrig, i 1929 assistent ved Landøk. Forsøgslab. I 1930 i Det Kgl. Landhusholdnings Selskab, i 1934 ved Svinereguleringsudvalget. I 1936–45 ansat i Schouw og Co. I 1939 fik han grossererborgerskab, i 1947–51 indehaver af kunstforlaget Norden og fra 1951 på ny ansat hos Schouw & Co. Fra 1958 var han medlem af og fra 1968 formand for den neergaardske slægtsforening helt til 1990. I hans tid steg formuen betydeligt og han interesserede sig meget for foretagendet og arrangerede mange sammenkomster for slægten på dens gårde.

Han blev i 1930 i Frederiksberg kirke gift med Else Margrethe Blytmann, født i 1907, datter af civilingeniør Erik Blytmann og Ellen Fordsmand. Hun døde i 1990.

De fik 3 børn: Birte Annette, 1932–45, Mette Lise, 1935 og Ejgil i 1947.

Birte var ualmindelig sød, men omkom så tragisk ved bom-

*Mathilde Krag (1878–1959),
gift med civilingeniør Eigil
de Neergaard.*

bardementet 21. marts 1945 af Den Franske Skole på Frederiksberg.

Mette blev i 1957 gift i Flintholm kirke med major Ole Blichert Hansen, søn af civilingeniør Holger Blichert Hansen og Bodil Bredmose. Han gjorde en hæderværdig indsats for FN på Cypern og fik endda forlænget sin tjenestetid dér i nogle år som medførte, at han modtog flere ordner og udmærkelsestegn. De har 3 børn.

Ejgil er uddannet på den kgl. Veterinær og Landbohøjskole som lic.agro og er lektor dér. Han er medlem af bestyrelsen for den neergaardske slægtstforening. Han er i 2001 blevet gift med Kristina Lewkowicz.

Søsteren til Charles, kaldet Netten, blev i 1935 gift med ing. Henrik Sporon, født 1898 i Aalborg, og død i 1961 i Hillerød. Han var søn af overlæge Carl Henrik Berregaard Sporon og Ingeborg Kirstine Weile. De efterlod sig 2 børn: Carl Henrik, der var psykisk syg og Elisabeth gift med ing. Allan Just Møller. Det var Netten, der i sine senere år flyttede sammen med fætter Teddy. Hun var

et muntert menneske og havde som faderen en barok, nærmest sort humor.

Både min bror Denis og jeg havde glæde af hende på Valdemarskilde og Gunderslevholm, idet hun i en del år i 1960'erne passede vore børn, når vi var på skiferie. Hun havde en herlig evne til at fortælle de utroligste historier for de måbende puslinger – det var nemlig fri fantasi alt sammen!

Le bon papa

Således underskrev min far sig altid i brevene til mig, naturligvis dels fordi han faktisk var den gode fader, men også fordi det franske sprog indgik som en helt naturlig del af dagligdagen i vores barndomshjem på Valdemarskilde.

Min far, den sidste søn på Gyldenholm, født 20. maj 1881, samme månedsdag som sin egen far, mindedes sin barndom med glæde, om end han på sin 80-års dag med en vis bevægelse nævner sin fars helbredsvanskeligheder i sin tale. I 1884 så han, som 3-årig, det røde ildskær fra Christiansborgs kæmpebrand, oppe fra Gyldenholms 25 m høje tårn.

Han fortalte så ofte, når vi passerede Gyldenholm, hvordan han som lille dreng »måtte gå på sine små ben til skole hos præsten i Sørbymagle, hvor han også lærte tysk og latin« – ca. 3 km. Omkring 1894 bliver han sendt på Herlufsholm Kostskole, men fandt tilværelsen dér så forbandet, at han inderligt bad sin moder om at blive taget ud igen efter et års forløb. Hun indvilgede, og han kom i stedet til den respekterede Roskilde Katedralskole, hvor så mange af slægtens medlemmer har gået i tidens løb. Han boede hos provst Heiberg og dér var han godt tilfreds med at være. Han tog 4. klasses hovedeksamen – en slags mellemting mellem den senere realeksamen og studentereksamen, og derfra straks direkte ud i landbruget. Først hos den bekendte komand, godsejer Branth på Sdr. Elkjær ved Brønderslev og senere hos godsejer Lichtenberg på Hessel ved Grenå. Derefter fortsatte han uddannelsen på den Kgl. Veterinær og Landbohøjskole og blev landbrugskandidat i 1902. Holdet bestod af flere senere kendte

Viggo Neergaard (1881–1965). Foto fra slutningen af 1940'erne.

peronligheder, bl.a. senere statsminister Madsen Mygdal. Efter eksamen var han en tid i Italien og efter en allerede oprettet overenskomst med sin far blev han den 1. april 1904 forpagter på Gyldenholm. Han nåede det sjældne jubilæum at være selvstændig erhvervsdrivende i landbruget i over 60 år, idet han først afgav driften af Valdemarskilde 1. maj 1964 til sin yngste søn Denis.

Min far havde Gyldenholm i forpagtning til 1908, men nåede at overtage Charlottendal og Slagelse skovene fra 1907. Selve Charlottendal drev han kun ét år til 1909, hvorefter han bortforpagtede gården til sin dygtige forvalter Sørensen, som han tog med fra Gyldenholm og som for øvrigt stammede fra egnen omkring Sdr. Elkjær. Denne beholdt forpagtningen til 1941, hvorefter sønnen Bendt Rafn Sørensen overtog forpagtningen, indtil militæret på senere minister Ninn Hansens foranledning i 1962 så skammeligt eksproprierede gården. Det viste sig nemlig med det samme, at der alligevel blev en for lille øvelsesplads, idet Røstet by ikke ville lade sig ekspropriere. Endnu står min farfars initialer fra 1861 og 1870 på gavlene af gården. Og nu truer militæret med at ville ekspropriere en del af skoven.

Valdemarskilde og Gunderslevholm

I 1907 købtes Valdemarskilde. Den var sat til salg af godsejer Mourier i maj måned og min faster Tofa Ahlefeldt opfordrede kraftigt min far: »Køb den, Bums«, sagde hun, men han ville mærkværdigvis ikke. Hastrup købte den så, men satte den imidlertid igen til salg i november samme år, hvorefter min far tog sig sammen og købte den, den var dog nu blevet 20.000 kr. dyrere.

Selvom det er en dårlig gård, stenet og forbandet, så var be-liggenheden og herlighederne så ideelle, at det var et lykkeligt køb. Det bakkede terræn med den vide udsigt mod Kindertofte kirke og Store Frederikslund, den brede kanal med de yndige hvide broer og vandfaldet i haven er et henrivende landskab. Dertil kom, at den af banen afsnørede skov umiddelbart op ad Kong Valdemars kilde kom tilbage til besiddelsen. Den store eg midt i engen omtaltes altid at stå i skellet til de skove, som min tipoldefar havde købt i 1811.

Gården er ikke nogen stor gård, ca. 150 tdr. land ager af mager kvalitet og 20 tdr. land enge og 14 tdr. land skov.

I 1910 byggede min far frontespiesen ud mod gården, hvorved huset blev noget mere herskabeligt og han flyttede samme år ind her med sin mor.

Valdemarskilde.

I 1943 viste det sig, at en træstolpe, der bar verandaen mod vest, var defekt og overvejelserne om reparationen af denne medførte en gennemgribende modernisering af hele huset med bl.a. tilføjelsen af frontespicien mod haven. Dette bevirkede bl.a. at havestuen og biblioteket ovenpå, der før havde været gæsteværelse, fik langt bedre proportioner, og hele vestibulen og trappe løbet blev totalt bygget om, samtidig med at der indrettedes 3 badeværelser og 5 toiletter, i stedet for det ene badeværelse og de 2 toiletter der før fandtes. Også spisestuen blev forlænget med ét fag fra anretterværelset og kældertrappen blev flyttet, samtidig med at nogle soveværelser ovenpå blev ændret. Den stolpe fik altså store konsekvenser og Harald Nielsen var arkitekten bag det hele.

I 1911 byggedes »Ishuset«, hvori man fra den frosne dam bragte store blokke af tyk is, som kunne holde hele sommeren over til opbevaring af mælk og andre letfordærlige varer.

I 1920 brændte avlsgården – lokomobilet, som trak tærskværket, var årsagen – og det nye byggeri ændrede gårdens udseende totalt, fordi der bl.a ikke blev bygget en ny kostald. Om-

kring 1918 købte far »Bondegården« i Vedbysønder på 30 tdr. land betydelig bedre jord, som blev lagt ind under driften af Valdemarskilde. I samme periode købte han også Poul Petersens gård på ca. 25 tdr. land umiddelbart bag skoven »Kalven« og som nu er bolig for sønnesønnen Michael og hans familie. Ejendommen »Skovly« på 14 tdr. land, som var smugkro, bag skovfogedstedet i Lystskoven, blev også erhvervet.

I 1929 brændte nabogården Lille Frederikslund under Store Frederikslund, og da ejeren Castenskiold ikke formåede at genopbygge den, købte min far også den, mest for at undgå risikoen for udstykning til en masse husmænd op ad sig, som han sagde. Den er på 330 tdr. land. om muligt endnu dårligere jord, men lå dels op ad skoven og dels langs med Valdemarskildes og Bondegårdens skel på et langt stykke. Som vi tidligere har set købte far med storebroderen Carl Estvadgaards Plantage med tilhørende arealer af den uheldige broder Ejgil i 1923. I ca. 1943 blev en stor og god bondegård, Løjtvedgården, til salg, denne gang syd for skoven, og stort set i forlængelse af Charlottendals og Nysø engens jorder. Det havde været min fars ønske lige fra barndommen, at hans far skulle købe denne gård, men den blev aldrig til salg, og derfor fik han altid kun til svar: »Sludder, Bums«.

Men nu gik ønsket i opfyldelse og gården blev købt. Den var vist ikke billig, ca. 150.000 kr. og min far fik straks lavet en udkørselsvej fra skoven hen over gården ad Bøstrup til.

Skovene bestod af 1.600 tdr. land og i 1907 ønskede Viggo Qvistgaard at sælge Gjerdrupskoven på ca. 23 tdr. land i umiddelbar forlængelse af Grønhøjskoven, som far allerede havde arvet. Det er en yndig stærkt kuperet skov med ret god mellemaldrende bøg og en eng, hvor der havde ligget et hus. Far udvidede således sit jordegods med ca. 700 tdr. land til knap 3.000 tdr. land og som årene gik blev dyrkningen af skovene også hans hovedinteresse. Han havde en udbredt forståelse for skovens tarv og overfyldte den ikke med gran, tværtimod skabte han adskillige bøge- og egeforryngelser – ja, den sidste driftsklasse eksisterede næsten ikke da han startede i 1907.

Han blev gift første gang i 1916 med Inger Benedicte (Ea) Di-

nesen (1883–1922) fra Rungstedlund, datter af godsejer Wilhelm Dinesen (1845–1895) og Ingeborg Westenholz. Hun var musisk og dyrkede musik og sang en hel del i sin ungdom og var søster til Karen Blixen.

I Judith Thurmann's bog om Karen Blixen: »En fortællers liv« fra 1982, beskrives min far som »en elskværdig, lidt provinsiel godsejer«. Udtrykket provinsiel godsejer stødte mig noget, da jeg i sin tid læste bogen – var der noget min far ikke var, så var det provinsiel – tværtimod. Han var berejst og spirituel og var dertil yderst storsindet over for sin svigerinde, Karen, og støttede økonomisk hendes håbløse foretagende i Kenya. Hans og min mors månedlange ophold hos hende i 1931 på farmen, var da også for at bistå hende med afviklingen af denne. Min mor talte i mange år derefter begejstret om dette ophold og vi har mange gange set de lysbilleder dernedefra, som blev taget af min mor. Når vi senere herhjemme var sammen med »Tanne«, gik samtalerne livligt og længe og så var hun »ganske normal«!

Min far og Ea fik en datter, Karen Christenze, født 10. november 1917, hun døde i 1950 på grund af en infektion hun pådrog sig på Seruminstituttet. Da Ea i 1922 dør i barselsseng opstod

*Ea Neergaard på Valdemarskilde,
ca. 1921.*

problemet med pasning af den lille 4-årige Karen og valget faldt, efter min farmoders ønske, på den schweiziske dame, Elisabeth Perrochet, der allerede fra 1912–14 havde været i Danmark, dels på Møllerup, dels på Holsteinborg. Hun var således kendt med både familien og forholdene i Danmark og kom så, efter et ophold i Schweiz under første verdenskrig, til Valdemarskilde og blev i 1925 gift med min far i hjembyen Auvernier ved Neuchâtel i den franske del af Schweiz.

Hun faldt særdeles godt til i de nye omgivelser og udfyldte sin plads fuldt og helt både som hustru og moder og som værtinde og samlingspunkt på Valdemarskilde. I 1935 købtes et dejligt hus ved Stillinge Strand. Hun elskede at være ved vandet og navnlig under besættelsen var vi derude i ugevis med venner og bekendte – det var ikke min fars livret og han præsterede i en alder af over 60 at cykle derud fra Valdemarskilde med jordbær og fløde på bagagebæreren for blot at skynde sig tilbage inden natten. I alt en præstation på 36 km på en aften!

Til gengæld befandt han sig særdeles vel i de schweiziske omgivelser, hvor han og hans svigerfamilie havde mange kontakter og fælles interesser. Flere af dem besøgte Danmark i længere

*Karen Neergaard med lillebror Rolf,
1927.*

*Elisabeth Neergaard,
født Perrochet (1889–1977).*

perioder og han mestrede det franske sprog udmærket, læste mange bøger på fransk og sproget blev også holdt vedlige af de schweiziske barnepiger, vi havde, fra 1928 til 1940.

I efteråret 1946 henvendte Marie Neergaard på Gunderslevholm sig igennem sin broder, kammerherre, kabinetssekretær hos Dronning Alexandrine, C.P.M. Hansen – også kaldet »Se På Mig Hansen« – til min far, om at det var hendes ønske, at han skulle købe Gunderslevholm! Min far var styrtfærdig og havde vel nærmest troet, at hendes egen nevø Chr. Vagn-Hansen skulle overtage godset.

Ved tanken om, hvordan tiderne blev efter forrige verdenskrig, havde min far de største betænkeligheder, foruden at det jo var en stor mundfuld. Forskellige forhold og en meget kostbar ombygning af kostalden på Charlottendal, medførte, at han på det tidspunkt ikke syntes han var særlig likvid, og han følte virkeligt et sådant pres, at min mor har fortalt, at han nærmest i et halvt årstid lå og våndede sig hver nat! Svaret blev faktisk et nej, men blev så igen drøftet med mig på Valdemarskilde hvor min mor skuffet udbryder: »Men dog, Cri-Cri, hvad ville din egen mor have sagt til dit afslag«, hvorpå min far svarede: »Ja, hun

ville have været ked af det«. Og svaret blev derefter ændret til et »Ja«.

Alderen til trods gik mine forældre straks til sagen med stor interesse. Da det derefter blev besluttet, at jeg skulle overtage godset, fik jeg at vide, at jeg kunne få 5 år at uddanne mig i, inkl. soldatertid, hvorpå jeg straks begyndte studierne i land- og skovbrug.

Grunden til at dette køb gik godt, havde flere forklaringer. For det første var godset ikke misligholdt, landbruget under ledelse af inspektør Iver Dahlgaard, gik aldeles glimrende og skovene var ikke så forhuggede, som min far frygtede, og skovfoged Johs. Popp forstod at sælge produkterne optimalt og navnlig holde udgifterne nede. For det andet fortsatte tiderne med at være gode, bl.a. på grund af Marshall-hjælpen og Korea-krigen og for det tredje lykkedes det, som den eneste gang i dette århundrede, at låne den væsentligste del af købesummen til en rente af 3½% til ca. kurs 100 – enkelte obligationer blev dog solgt til en anelse lavere kurs.

Kammerherre C.P.M. Hansen. I båden ses Charlotte Mourier-Petersen og Marie Neergaard ved Susåen.

Den gunstige finansiering af købet var så væsentlig, at jeg egentlig ikke kendte til finansielle problemer, da jeg efter studieårene i 1952 slog mig ned på Gunderslev.

Mine forældre stod for styret i godt 5 år, og de indrettede en lejlighed i det nuværende Villa Pax, den tidligere enkebolig, hvor vi ofte boede i weekender, ferier o.l., hvorved jeg også efterhånden havde lejlighed til at følge med i driften. Haven og parken interesserede min mor meget og min far havde et udmærket samarbejde med Dahlgaard og Popp.

Omkring den 1. oktober 1952 var vi, som så ofte før, på Gunderslev, da mine forældre efter et par dages forløb gik ud igenem den hvide havelåge for at tage tilbage til Valdemarskilde og hvor min far sagde: »Farvel, farvel, nu kan du have det så godt og er der problemer kan du jo ringe«. Og dér stod jeg og følte mig noget uforberedt og alene – tingene er altid kommet lidt bag på mig her i livet.

Af offentlige hverv fik min far efterhånden en del, bl.a. i det politiske, som han særdeles interesseret fulgte med i. Fra 1925 var han formand for den konservative vælgerforening for Slagelse-Korsør kredsen, hvorfor mange politikere kom på Valdemarskilde, bl.a. folketingsmedlemmerne, generalauditor Victor Pürschel, borgmester i København Alfred Bindslev, redaktør Karl Bøgholm – en eminent taler, der overgik den ellers glimrende debattør kommunisten Axel Larsen ved et møde i Casino i Slagelse, – statsminister Knud Kristensen, redaktør Poul Sørensen og senere minister Ninn Hansen, med hvem jeg i øvrigt gik i skole. Også andre personligheder kom i hjemmet, som f.eks. professor Fr. Vinding Kruse. Far var også formand for Højres Fond til sin død, i 1930 medlem af og fra 1934 formand for repræsentantskabet for Banken for Slagelse og Omegn, 1935 medlem af bestyrelsen for overhofmesterinde Louise Grevenkop-Castenskiolds legat og for Hørbygaard gods.

Fra 1937–64 formand for A/S Estvadgaards Plantager, 1940 medlem af tilsynsrådet for Sparekassen for Slagelse og Omegn, medlem af repræsentantskabet for Den Alm. Brandforsikring for

Villa Pax, Gunderslevholm, juni 1964.

Østifterne. Desuden var han medlem af bestyrelsen i »Sukkerfabrikken Vestsjælland« – senere udkonkurreret af De Danske Sukkerfabrikker, og af Karen Coffee Comp. Ltd. i Afrika, og på sine ældre dage, i slutningen af 1950'erne, medstifter af komiteen til borgerligt samarbejde.

Min far var en særpræget personlighed med ret specielle meninger om mange af dagliglivets foreteelser og havde en utrolig evne til at kommentere disse på rim – ofte fra klassiske værker, det være sig dansk eller udenlandsk litteratur, til stor moro for tilhørerne.

Han udtrykte sig ofte ret pudsigt, som f.eks. når der var problemer med en ejendoms bygningsmæssige tilstand: »*Om Herren dog ville lade et mildt lyn slå ned i det skidt!*« Når vi var på den årlige tur til Estvadgaards plantage og boede på den lokale kro og måtte tage til takke med tvivlsom vin til maden, sagde han som regel, når han sad med flasken i hånden og undersøgte den over brilleglasset: »*Kan man nu betro sit tarvelige helbred til denne vin?*« Når han så gik i seng som den første af selskabet var hans replik

ofte: »Jeg trækker mig tilbage med stående afslag!« Under bridgespil, hvor hans medspiller for længe havde tøvet med et nyt udspil, var hans kommentar som regel: »Gå dig nu en tur i beslutningernes morgenrøde« og ved passende lejligheder hvor personer var til drøftelse: »Ja, gul er den falskes kind«. »Vand din tålmodigheds urt« har vi børn ofte hørt, når vi stod på spring og ventede på noget glædeligt. Hans hele holdning til tilværelsen gav sig udtryk i denne kommentar: »Man skal have reserver alle vegne: I banken, på kornloftet, i skoven og i vinkælderen, med andre ord: Frit billard i enhver henseende«.

Endelig havde far en fin vending, når man i en forhandlings-situation ikke kunne blive enige: »Så er det jo så nemt, så beholder konen sine appelsiner og drengen sine 4-skillinger«.

Han var ofte en udmærket taler og kunne ved visse lejligheder være frygtelig morsom, når han citerede kulturpersonligheder og flettede deres udtalelser ind i sine taler på den pudsigste og mest uventede måde. Han var i det daglige en mild far og hævdede sjældent stemmen, og jeg havde i de første år som ugift, efter at have slået mig ned på Gunderslev, den største glæde af ofte at besøge mine forældre på Valdemarskilde eller at invitere dem over til mig. Han blandede sig aldrig i mine dispositioner, hvilket havde til følge, at jeg med så meget større tryghed og glæde fortalte ham om, hvad der foregik på Gunderslev.

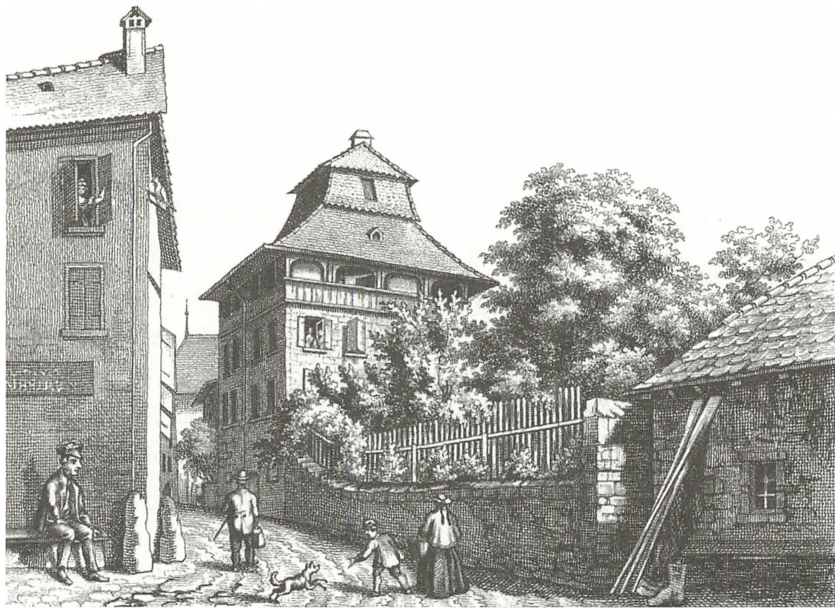
Jeg så ham sidste gang til »den store banks« generalforsamling i begyndelsen af februar 1965 i Slagelse, hvor han endnu som næsten 84-årig stod længe på talerstolen med sit høreapparat plantet foran sig. Vi kørte efter mødet til Valdemarskilde for at hente nogle ting inden jeg afleverede ham på banegården i Slagelse, hvorfra han skulle med toget til København, idet mine forældre i de sidste år boede nogle uger hver vinter på Pension Langelinje i Bredgade. Vi nåede at kaste et blik ned i den dybe grav under jernbanen ved Valdemarskilde, idet man efter lange forhandlinger med DSB var blevet enige om den private vejunderførsel under banen, – den sidste niveau-overskæring på strækningen København-Korsør.

Aftenen den 12. februar 1965 var mine forældre inviteret ud til

bekendte, og tilstede var nogle mennesker, far ikke havde set siden sin ungdom. Det var på Sct. Annæ Plads og han blev så oplivet ved dette selskab, at han for en gangs skyld var den sidste, der gik hjem. Min mor, som ellers altid var den sidste der gik, var gået i forvejen og ventede længe på værelset i pensionatet på min far. Pludselig kom der bud til hende om, at hendes mand var fundet liggende ved foden af trappen. Det var bidende koldt den aften og man mente, at hans hjerte var blevet overbelastet og han var derfor faldet død om. Min far blev fundet af godsejer Hans von Folsach og frue, født Bernstorff, de var til megen støtte for min mor i de første timer efter den chokerende oplevelse.

Min far blev i 1919 Ridder af Dannebrog og Dannebrogsmænd i 1942.

Som enke fortsatte min mor med at bo på Valdemarskilde til sin død i 1977. Hun formåede at fortsætte et aktivt liv, næsten uforandret, men en tiltagende øjensygdom – glaucom – plagede hende dog noget i de sidste år. Hun øgede nærmest forbindelsen til sit fædreland Schweiz og formåede endog i en alder af næsten 80 år at hovedistandsætte og nyindrette sit fra forældrene arvede hus, Maison Rose, i fødebyen Auvernier. Dette nåede hun trods alderen at få meget glæde af og hun havde utallige gæster med sig derned. Hendes sidste rejse i oktober 1977 var besværliggjort af alderen og hun måtte, efter nogle få dages besøg hos sin datter Marie-Lise på Oberdiessbach slot, lade sig indlægge på et hospital i Lausanne. Hun befandt sig overordentlig ilde dér, men hun syntes dog, at det var ganske interessant, at Charlie Chaplin lå syg i stuen ved siden af! Hun nåede at komme derfra og efter en sidste telefonsamtale jeg havde med hende, hvor jeg på det kraftigste opfordrede hende til at tage til sit hus i Auvernier, lykkedes det hende, trods alt, at installere sig og være der i en uges tid, hvor vores søn Claus i øvrigt boede mens han studerede på universitet i Neuchâtel. Hun fyldte 88 år den 6. december hjemme, men måtte dagen efter lade sig indlægge på Neuchâtel hospital La Providence, hvor hun døde den 18. december 1977. Hun blev bisat fra kirken i Auvernier, hvor båren var svøbt i Dannebrog.

Maison Carrée, Auvernier, Schweiz. Min moders fødehjem. Tegning fra 1870. Vinfirmaet blev grundlagt af min moders oldefar i 1827. Efterkommerne Jean-Jaques Perrochet og sønnen Jean-Denis driver fortsat virksomheden med succes. Den lille bygning til højre er i dag indrettet til destilleri for stærke frugtbrændevine. Jean-Jaques, min 6 dage yngre fætter, er gift med Catherine de Montmollin, fra byens store vinslot. Catherine taler perfekt dansk efter sine to ophold i Danmark, før og lige efter 2. verdenskrig!

Begge mine forældre er gravsat i det gamle gravsted på Gunderslev kirkegård kaldet »Etatsråden under træet«. Det var min fars udtrykkelige ønske, udtalt tilfældigt ved hans sidste besøg på Gunderslevholm i januar 1965.

I min fars første ægteskab fødtes Karen Christenze i 1917, og 4 børn i andet ægteskab, Rolf Viggo, født i 1927, Marie-Lise i 1928, Tofa Elisabeth i 1932 og Denis François i 1934.

Karen kom efter skolegang i Sorø til Th. Langs skole i Silkeborg, hvor hun bl.a. flere gange besøgte Aunsbjerg. Herefter blev hun landvæsenselev, bl.a. hos godsejer Ehnhus på Seinhuus og derefter på Landbohøjskolen for at blive landbrugskandidat. Her

traf hun forststuderende Sigurd Sveinbjørnsson, søn af Islands ambassaderåd i Danmark. Studierne blev afbrudt og efter giftermål flyttede de til Dragerup skov ved Holbæk og boede dér til efter krigens afslutning. I 1943 fik de datteren Ea og i 1946 Annette.

Efter sin skilsmisse flyttede Karen til Sølvgade hos sin moster Ellen Dahl og fik ansættelse på Serum instituttet. Kort efter sin 33 års fødselsdag blev hun syg og indlagt på Kommunehospitalet, hvor hun blev bevidstløs. Hun døde den 26. november 1950. Vi skiftedes til at være hos hende den sidste tid, jeg tog ind fra Gisselfeldt skovridergård og var hos hende da hun døde.

Min far og jeg købte et hus i Sorø til de to små piger og vi var så heldige, at en tidligere barneplejerske hos familien Sveinbjørnsson overtog pasningen af dem. De fik gode år her sammen med Grethe Larsen, og min bror Denis boede hos dem, mens han gik på Sorø Akademi. Begge piger blev senere kostelever på Viborg Katedralskole hos rektor Karl Olsen, som min far kendte fra det politiske.

Ea blev cand.mag. i russisk og fransk og har i mange år været

*Maison Rose, Auvernier,
Schweiz.*

ansat på Gads Forlag. Hun blev gift med en slægtning, kriminalkommisær i Interpol Henrik Bay, en oldesøn af Mary Qvistgaard Bay fra Lyngbygaard. De har 2 børn: Birgitte og Christian.

Annette blev gift med overlærer Sven Edsen Johansen, de bor i Roskilde og har datteren Camilla der er gift med Søren Juul og sammen fik de Emma i 1999.

Første barn i andet ægteskab er denne bogs forfatter. Efter ophold på diverse skoler student fra Sorø Akademi 1947. Samme år købtes Gunderslevholm og derefter var livsbanen udstukket. Jeg var elev på Møllerup i 1947-48, på landbrugsophold i England nogle måneder i 1948, indkaldt til Livgarden i 1948-49, derefter elev på Gjorslev og skovbrugselev på Gisselfeldt. I Schweiz på højere handelsskole og fulgte tilsidst en halv snes fag på Landbohøjskolen i København og tog eksamen i disse i 1952. I 1957 giftermål med cand.jur. Inger Lise Lindhardt (fra 1991 bosat i København, datter af lrs. Valdemar Lindhardt og Sigrid Sørensen). I ægteskabet kom 3 børn: Claus Johan Thomas i 1958, Birgitte Elisabeth i 1960 og Peter Kasper i 1962. Claus har i tidens løb efterhånden overtaget det meste af Gunderslevholm efter at være blevet landbrugskandidat og HD og godset er nu på 3.100 tdr. land (ca. 1.700 ha.). Efter et kortvarigt ægteskab med Tove Kampmann, blev han i 1994 gift med cand.merc.jur., ph.d. Ulla Bøgh Henriksen, med hvem han har 2 børn: Christoffer Johan Thomas, født i 1994 og Constance Benedicte Anne Sophie, født i 1999.

Birgitte er uddannet som indretningsarkitekt og senere arkitekt, MAA og gift med arkitekt, MAA Peter Theill Eriksen. De er begge selvstændige arkitekter i København. De har 3 børn: Anna og Tobias, født i 1993 og Karen Marie, født i 1997.

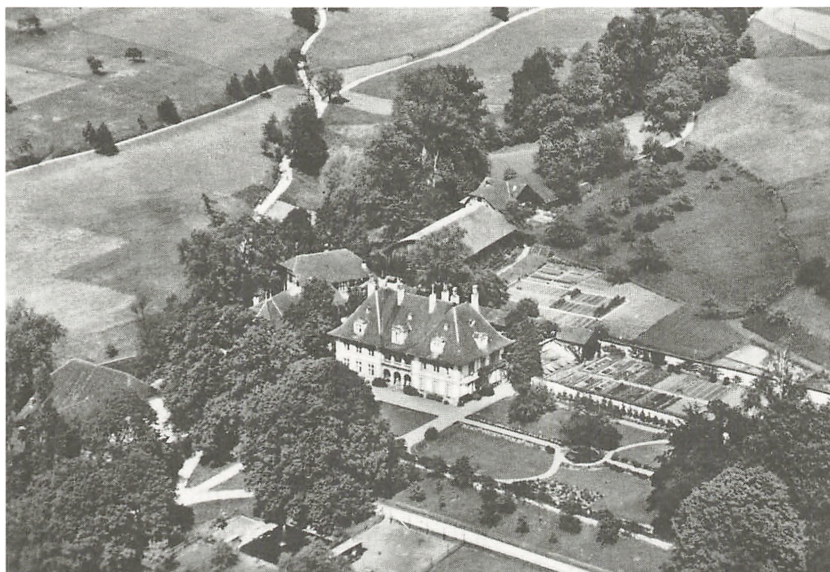
Peter er uddannet agrar- og civiløkonom og HD og efter nogle års privat ansættelse i erhvervslivet har han nu sit eget firma, Intergolf, i København.

Efter Rolf fulgte Marie-Lise i 1928. Efter realeksamen på Den Franske Skole på Bernstorffsvej, blev hun uddannet sygeplejer-

ske i København. I 1954 blev hun gift med godsejer, major Charles von Wattenwyl til Schloss Oberdiessbach i Schweiz. De har 3 børn: Sigmund, født i 1960, og han har nu overtaget godset. Cathrine født i 1963 og Bernard født i 1967.

Tredje barn blev Tofa Elisabeth, født i 1932. Hun var ikke bogligt interesseret, derimod har hun stor sans for naturen, skoven og dyrene. Efter års ophold i udlandet, bl.a. i Sydamerika blev hun gift med Leif Clausen (1924–85), som selv havde rod i Argentina, de boede i adskillige år på en ejendom ved Brande i Jylland. Hun ejer Løjtvedgaard ved Slagelse og med sin mand Villy Berthelsen er meget optaget af sin skovdrift i Grønhøj- og Gjerdrup skove.

Endelig fulgte Denis François i 1934. Efter studentereksamen på Sorø Akademi, studerede han landbrug og fuldendte sin uddannelse på Næsgaard. Han overtog efterhånden Valdemarkilde, men måtte som erstatning for ekspropriationen af Charlottendal købe Løvegaard nord for Slagelse. I 1960 bliver han gift med

Schloss Oberdiessbach, mellem Bern og Thun. Foto fra 1960'erne.

Mimi Conchita Marianne de Carlo, med hvem han har 2 børn: Michael Henrik Victor, født i 1963 og Karin Marianne Charlotte, født i 1964. Michael har overtaget landbruget på Valdemarskilde og er forstkandidat og major af reserven i hæren og gift med forstfuldmægtig Ulla Wøller. De har 2 børn: Johan Thomas, f. 1995 og Jacob, f. 1996. Karin er uddannet grafiker og bor på Sardinien. I sit andet ægteskab er Denis gift med keramikker Ida Just Møller, og de har adopteret Florin fra Rumænien.

De sidste børn på Førslev

Vi skal nu i slægshistorien helt tilbage til etatsråd Peter Johansens sidst fødte børn på Førslev. Det første blev en datter, Charlotte Amalie, født 1840, men død allerede som 6-årig. Det næste blev Harald Valdemar, født 1841, død et halvt år efter. Derefter Elisabeth Vilhelmine Jacobine, igen samme kombination af både fasterens og farmoderens navne. Hun fødtes på Førslev i 1842 og døde i 1917 på Idagaard. Hun blev i 1862 gift med landmåler, forstkandidat Svend Spandet, født 1829 i København, og død i 1915. Han blev af etatsråden på Førslev i 1850'erne, mens ejerne endnu var umyndige, ansat til at bestyre alle de skove, der tilhørte familien i Vestsjælland, et areal på ca. 5.200 tdr. land. Han fik bolig i det endnu eksisterende »Hammersvold« umiddelbart syd for Castrup Storskov, en yndig ejendom på ca. 30 tdr. land, med et voldsted og et nydeligt herskabeligt hus. Min far fortalte, at Spandet red fra skov til skov – en ganske anseelig afstand fra Karrebækstorp skoven, Kohaven og Tystemose i syd til Nykobbel, Kalven og Slagelse Lystskov i nord, vel i alt ca. 40 km. De vigtigste større skovområder var Slagelse skovene, som samlet dækkede ca. 1.400 tdr. land, Lorup Skov med 750 tdr. land, Castrup Storskov med 800 tdr. land og Tvedevænge-Storevænge komplekset med godt og vel 900 tdr. land. Det var vist ret usædvanligt at styre så megen skov så centralt dengang, og Spandet havde selvfølgelig betydelig lokal hjælp af såkaldte skovfogeder, hvis uddannelse dog endnu slet ikke var lagt i faste rammer, det kom først i det næste århundrede. Oftest var det gårdens dygtige

folk, der fik jobbet ude i skoven. Hvor længe han blev i stillingen ved jeg ikke nøjagtigt, men han blev jo gift med sit herskabs datter, og jeg går ud fra at de senest efter svigerfaderens død i 1872 har arvet så mange midler, at de kunne købe Idagaard ved Slagelse, en dejlig herregård på 400 tdr. god agerjord og 100 tdr. land god skov. Det var en af de 4 gårde, fra Antvorskov godset, der af Constantin Brun blev oprettet og opkaldt efter hans børn. Spandets boede dér til deres død, og gården blev solgt i 1918.

Spandet fik 4 børn: Svend, Niels, Rigmor og endnu en datter.

Svend blev forpagter af Turebylille og blev gift med Johny Stenersen fra Norge (hvis farfar, Stener Johannes Stenersen (1789–1835), var professor i theologi i Kria og skrev salmen: Befal du dine veje). De fik 4 børn: Niels Møller Spandet, død som ung elev på Herlufsholm, Lillemor (Antoinette) gift med Carl Meding, ejer i nogle år af Viskingegaard, solgt i 1930'erne; han blev senere assurandør i Faxe. Dernæst Erik Spandet, 1901–91, død knap en måned før sin 90-års dag. Han var i nogle år ejer af Quellinghøj, men måtte sælge i 1930'erne og blev forpagter af Ulsegaard under Bregentved fra 1936. Hans store interesse var jagthunde og han blev en af de fremmeligste opdrættere og dommere af racen engelsk setter i Danmark. Han blev gift med Magna (Tut) (1904–) Gasmann Poulsen, de fik en datter, Birgitte gift med redaktør Poul Prip.

Endelig datteren Tofa, gift med den bekendte hollandske pilot Geysendorffer, der indskrev sit navn så ulykkeligt ved at være chefpilot på det fly, der forulykkede i Kastrup lufthavn i 1947 med bl.a. den svenske arveprins, sangerinderne Grace Moore og Gerda Neumann. Alle ombordværende omkom.

Svends bror, Niels Spandet, blev cand.polyt., gift med Bodil Schou, og de boede i mange år i den Schouske stiftelse, ovenover Antvorskov slotsruin. Med sit fipskæg lignede han Mefisto! De fik en datter, Merete, der ugift i mange år boede med fru Schoppe, først på en gård i Grøfte mellem Sorø og Slagelse, senere i villaen på Kongebrovej i Sorø, som min far og jeg i sin tid havde ejet, og tilsidst ved Vindelbro ned til Tuelsø. Merete var i mange år sekretær på Amtmandsgården i Sorø.

Rigmor blev gift med landsarkivar Saxild i Viborg, boede senere i Sorø og var i familien mest kendt for at være ret radikaliseret!

Endelig den sidste, som gjorde skandale fordi hun blev gift med kuskens søn på gården! De fik en datter, Elisabeth, gift Grunnet. Hun var ansat i politiet og gjorde en stor indsats i modstandsbevægelsen og døde i fangenskab i Vestre Fængsel. Der skal efter sigende være sat hende et minde i Frederiksberg svømmehal, hvor hun underviste.

Det næste barn på Førslev blev igen en datter: Thora Alvilde, født 1844, død på Frederiksberg i 1906. Hun blev måneden efter storesøsteren i 1862 gift med professor, dr.jur. h.c. Andreas Aagesen, født 1826 død i 1879 i København. Han var søn af nationalbankdirektør, konferensråd Nicolaj Aagesen og Julie Augusta Drewsen, og blev en anerkendt retslærd, kommandør af 2. grad og Dannebrogsmænd. De fik 3 sønner: Nicolaj (1863–1927), Viggo (1864–1933) og Vagn (1866–1939). Nicolaj blev forpagter af Christianssæde på Lolland og blev gift med Mimmi, født Brun (1877–1968). Hun holdt meget af at være på Odinshøj i Ålsgårde, hvor hendes børnebørn besøgte hende ofte. Hun fik kun ét barn: Inger Margrethe (Tut), født 1901, død i 1989. Hun blev første gang gift med godsejer Emil le Maire til Frederiksdal på Lolland, der kom dramatisk af dage i en mølle, 19 dage efter sin datters fødsel. Denne datter, Emilie (Bibs), blev gift med overlæge, dr. med. Sten Madsen, Næstved, søn af direktør for Seruminstitutet, dr.med. & dr.jur., h.c. Thorvald Madsen og Emilie (Misse) f. Gad. Sten og Bibs Madsen har 4 børn: Karin født i 1948, er socialpædagog, Berit, født 1951, er gift Gormsen, direktør i NCC – der er en søn og en datter. Dernæst Ida, født 1956, sundhedsplejerske, gift med overlæge Klaus Hansen, de har 4 børn, og Jacob, født 1961, gift med Maxim Larkin.

Tut blev et par år efter gift med godsejer, kammerherre Georg Garth-Grüner, Lille Svenstrup, med hvem hun fik 3 sønner: Preben, født i 1927, Mogens, født i 1930, arkitekt, men døde ung og Torben, født i 1932. Preben blev ejer af Sparresholm og første

Thora Aagesens 60-års fødselsdag den 15. august 1904 på Turebyholm. Fra venstre værtinde Annette Thalbitzer (1838–1916), Thora Aagesen (1844–1906), Charlotte Brøndsted (1846–1927) og Betzy Spandet (1842–1917).

gang gift med Illa Knuth fra Egeløkke på Langeland, med hvem han fik 2 døtre. I sit andet ægteskab med Merete Collet fra Katholm i Djursland har han en søn og en datter. Torben, der ejer Lille Svenstrup og senere køber Sandbygaard, blev gift med Sophy Iuel fra Lundsgaard på Fyn, med hvem han fik 4 børn. Efter Sophys død er han i 2001 blevet gift med hofdame Anita v. Hauen. Preben er udnævnt til hofjægermester, Torben til hofjægermester og kammerherre. I 2001 ved Anitas afsked fra hoffet er hun udnævnt til kammerdame.

Viggo Aagesen blev departementschef og blev gift med Hugbod, født i 1867, der kom 4–5 børn i dette ægteskab: Andreas (1892–1964) var i en kort årrække ejer af Korsvejgården ved Glumsø-Næsby og led af muskelsvind. Så Svend (1893–1965), han blev lærer, og så Else, gift Plaun, og Ingvar (1897–1993) gift med Johanne Schiønning. Han tog til Brasilien – stærkt opfordret af en klassekammerat – hvor han slog sig ned i 1920'erne og fik samlet sig en ejendom på størrelse med Amager. De fik 2 børn:

Viggo, født i 1926, gift med Marie, og Birgitte (Bitten) født i 1929, gift med direktør og student fra Herlufsholm Skjold Thorvald Chr. Dreyer (1921–79). Viggo fik, blandt flere, i 1957 en søn, Ingvar Viggo, og Bitten fik 2 døtre.

Endelig var der endnu en bror, Stig Aagesen, om hvem jeg intet ved.

Den tredje søn var Vagn Aagesen (1866–1939). Han blev højesteretssagfører og kammeradvokat. Min far havde vist lidt med ham at gøre, bl.a. i overhofmesterinde Louise Grevenkop-Castenskiolds legatstiftelse, idet denne også omfattede godset Hørbygård ved Holbæk. Da overhofmesterinden ikke kunne lide sine nærmeste arvinger, besluttede hun at overlade hovedbygningen til frit brug for sin svigerinde Else Castenskiold og først efter dennes død i 1954 skulle legatets bestyrelse, der bestod af hrs. H.O. Fischer Møller, min far og vist nok advokat Vagn Aagesen jr. bestemme hvem, der skulle overtage Hørbygaard.

Det blev en spændende tid, både for bestyrelsen og for familien Castenskiold, idet der faktisk var frit valg mellem alle medlemmerne af familien.

Vagn Aagesen sen. blev gift med Kamma Berner, født i 1880, de fik 2 børn: Elisabeth i 1909 – senere en kendt rytterske – og Vagn, senere advokat (1911–69). Han blev gift flere gange, bl.a. med Sonja Fischer Møller. I et af ægteskaberne fik han en søn: Henrik, født i 1942, med Sonja fik han Hans, født i 1967. Den 9. september 2000 besøgte jeg den 91-årige Elisabeth og hendes nevø Henrik, der bor i samme ejendom i Stockholmsgade, for at vi sammen kunne rede trådene ud om familien Aagesen. Det lykkedes i rimeligt omfang.

Det næste barn der fødtes på Førslev var en datter: Charlotte (1846–1927). Hun blev i 1873 gift med praktiserende læge, jernbanelæge i Århus, Peter Oluf Brøndsted, søn af godsejer, justitsråd Georg Koës Brøndsted til Gyldenholm og Julie f. Brøndsted. Der fortælles om dr. Brøndsted, at han ofte var i pengetrang og ligeså ofte fik hjælp af sin svoger Charles på Gyldenholm. Da der atter kom en anmodning om forstærkning, svarede Charles

denne gang nej, hvorpå Brøndsted i sit næste brev truede med at tage sit eget liv, hvis han ikke fik penge. »Jeg løber risikoen. Venlig hilsen Neergaard«, var det promte svar, og Brøndsted overlevede! Han blev født på Gyldenholm i 1843 og døde i 1923 i København. Jeg ved faktisk intet om denne familie, men jeg har hørt om en ugift datter, der kom på besøg på Amicisvej 12 og om en søn Kaj, vist assurandør og som sammen med faderen blev involveret i en sag ca. 1920 om Carl Neergaards sygdom. Jeg har aldrig hørt om eller truffet Brøndsteder i familien.

Atter en skæv arvegang

Endelig, efter yderligere 9 år, bliver det sidste barn født på Førslev, så sent som i 1855. Han fik navnet Jacob Edvard og arver ved faderens død i 1872 Fuglebjerggaard. Hovedbygningen her var blevet helt nybygget i 1857, vel nok med tanke på, at Edvard skulle have denne gård. Det er et pudsigt hus med italienske træk af en vis herskabelig karakter. Det var egentlig ganske flot af faderen dels at efterlade 3 godser til sine 3 drenge, den fjerde havde jo fået fra arveonkelen på Gunderslev, og dels at bekoste en hovedbygning også til den sidste søn.

Her i 1850'erne må linjerne vel nu være udstukne til de 4 drenges tilværelse – en gård til hver – dette er kun meget få beskåret.

Edvard gik på Herlufsholm, blev student i 1873 og i 1879 cand. jur. I 1880 tog han på den obligatoriske rejse til Italien og Frankrig og blev derefter volontør i Københavns Amts søndre birk fra 1880–81. Fra 1882–93 var han assistent i indenrigsministeriet, i hvilket han var i postvæsenets overbestyrelse.

I 1883–85 var han tillige fuldmægtig ved Sjællands stiftsamt. Omkring 1893 blev stillingen som amtmand i Sorø ledig, han søgte denne, men fik den ikke og blev naturligvis skuffet, da det havde passet ham svært godt at bo i sit eget amt. Han forlod derfor embedskarrieren og lod sig uddanne fra 1893–95 i mejeribrug på Turebylille og ved landbrug på Søholt. Få dage før sin 40 års fødselsdag døde imidlertid hans ældste broder, Peter, i Køben-

havn, og da denne jo var ugift, overgik Førlev til Edvard, hvor han slog sig ned, og de to gårde var igen samlet under én hat.

Livet på Førlev fortsatte med mange gæster i højsæsonen og musiklivet trivedes i særlig grad. I de senere år var det blevet skik at disse gæster også aflagde visit på det nærliggende Gunderslevholm – de skulle jo underholdes! »De kommer 14 fra Førlev«, hed det sig. »Men dog« sagde min far til Ferdinand, »hvad gjorde du så?« »Jeg listede ud af køkkendøren og gik mig en tur i Tvedevænget og overlod alt til Marie«.

Edvard begyndte et aktivt liv i det offentlige og blev i 1902 landvæsenskommissær i Sorø amtsrådsreds, i 1907–16 var han medlem af Sorø amtsråd, hvor han afløste fætterten på Gunderslevholm, 1907 medlem af Nationalbankens repræsentantskab, 1910 formand for afløsningen af pligtarbejde i 3. landstingskreds, i 1914–18 medlem af landsoverskatterådet, medlem af bestyrelsen for Holsteinborg Sparekasse, for Sorø Amts Landøkonomiske Selskab, for Landbygningernes alm. Brandforsikring og for herregårdsmejeriet Trifolium. Endelig var han, fra 1908 til 1925, formand for slægtsforeningen og i 1908 Ridder af Dannebrog.

Han forestod med interesse driften af Førlev og byggede avlsgården på Fuglebjerggaard op igen efter en brand i 1914. Den er senere i 80'erne revet ned og en del af teglene reddede Claus, min søn, og brugte dem på Gunderslevholm. Fuglebjerggaard var bortforpagtet til Bruun, hvis hustru Johanne var datter af Fabricius på Skovsgaard/Lyngbygaard. I 1935 overtog Poul Schack forpagtningen, han havde været overforvalter på Førlev i mange år og blev i øvrigt en udmærket formand for landbrugets arbejdsgiverforening for Sjælland & Møn. Hans søn Ejgil fortsatte forpagtningen til højt op i 80'erne.

Edvard Neergaard pyntede også på selve Førlev, idet det var ham, der i 1912 opførte den statelige portbygning, tegnet af arkitekt Magdahl-Nielsen, hvorved hele indkørslen til hovedbygningen blev ændret og markant forbedret. Også det nydelige, stråttækte tehus ved søen i haven er hans værk. Til sikring af familiens beståen på Førlev oprettede han en fond til støtte for

Edvard de Neergaard (1855–1925), til Fuglebjerggaard og Førsløv.

den til enhver tid værende ejer af slægten Neergaard på Førsløv.

Edvard må netop i disse år som ugift have haft sine tanker om arvefølgen til Førsløv. Imidlertid mistede familien i årene 1922–24 jo de tre godser, Taarnborg, Estvadgaard hovedgård og Faarevejle. Ingen af disses ejere syntes rigtig skikkede til at løfte arven fra Førsløv. Om nevøen Ebbe fortalte min far, at Edvard engang besøgte en af sine venner i vinbranchen. Da han løb kunde-

Fuglebjerggaard fra syd-vest. Bygget i 1857. Foto: B.A., 2001.

listen igennem, stødte han på navnet Ebbe N.: »Ikke betalt sine regninger« – og så blev han slettet af testamentet!

Alt pegede efterhånden på nevøen Holgers 2 sønner, og engang den ældste af dem, Wenzel, med familie skulle besøge grandonklen på Førslev blev de hentet i bil på stationen og det må så have været i 1924. Ifølge Lise, Wenzels datter, gik der en dørrude i stykker på bilen, men Wenzel sørgede straks for at den blev repareret, og det kunne være medvirkende til, at valget faldt på ham.

Fæstesagen

Som bekendt blev der – vel nok som en delvis følge af social uro, der ofte er resultatet af store omvæltninger – i 1919 udstedt nogle jordlove, som på afgørende vis greb dybt ind i den hidtidige forestilling om jordbesiddelse. Den ene var loven om len og stamhuses overgang til fri eje; den anden var fæsteloven.

Der var i den gamle grundlov af 1849 om len og stamhuse (ca. 80 godser med særlige privilegier fra enevældens tid) indført

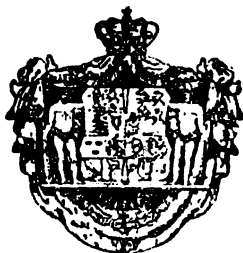
LOV

Nr. 373

OM

**Fæstegodsets Overgang til Selveje og om Brug af Huse
paa Landet.**

*Stadfæstet af H. M. Kong Christian X
d. 30. Juni 1919.*

PRIS 65 ØRE

**V. PIOS BOGHANDEL - POVL BRANNER
NØRREGADE — KØBENHAVN 1919**

en såkaldt løfteparagraf, der gik ud på, at det ved lov nærmere skulle bestemmes, hvorledes disse ejendomme kunne overgå til fri eje for besidderne. En sådan løfteparagraf var ikke indført for fæstegårdenes vedkommende, uagtet at der i 1800-tallet og endda før havde været megen diskussion om fæstegodsets overgang til selveje. Først loven af 1861, gennemført af indenrigsminister D.G. Monrad, den senere så forkætrede og uansvarlige konseilspræsident, satte fart i salget. Der fandtes ca. 15.000 fæstegårde ved lovens ikrafttræden, og der var kun ca. 300 tilbage 60 år efter – altså var der solgt ca. 250 om året i den forløbne tid – eller næsten én hver hverdag i hele perioden.

Man kan derfor nok med føje påstå, at de 300 gårde næppe mere var noget stort samfundsproblem i 1919 og de var såmænd nok blevet solgt endda.

Guleroden i Monrads lov var, efter min mening, hver 9-dels reglen. Den gik ud på, at når godsejeren havde solgt 9 tdr. hartkorn (ca. 90 tdr. land) fæstepligtig jord kunne han udtage 1 td. til fri rådighed for sig selv, dvs. at når en fæstegård var blevet ledig kunne han, når han havde solgt tilstrækkeligt med fæstegods, udtage en sådan gård og gøre med den, hvad han ville.

Da det nu var gået så godt i knap 60 år, og loven næsten havde opfyldt sin mission, følte det – i hvertfald i familien Neergaard – helt urimeligt med denne nye tvangslov.

Edvard påtog sig at anlægge sag mod det offentlige med påstand om, at den var grundlovsstridig i lighed med, at len- og stamhusene også førte en sag mod det offentlige (kammerherre Sehestedt Juul, Ravnholt).

Edvard tabte sagen både ved Landsret og Højesteret, medens Sehestedt Juul dog vandt sin ved Landsretten. Hvori forskellen i udfaldet bestod, er jeg ikke klar over. Men min far var noget opbragt over sin farbror Edvard, idet han vist nok noget suffisant følte sig kaldet til at klare ærterne selv.

Sagen var nemlig den, at dommen i nok så høj grad beskæftigede sig med overdragelsesvilkårene, hvor man i øvrigt under Rigsdagens behandling i 1919 bl.a. havde lagt 1916 ejendoms-

H D 18 Maj 1921 Godsejer **Edv. de Neergaard** (Højesterets-
i Sag R Nr ¹¹⁹/1921 *)

sagf. Steglich-Petersen)

mod

Gaardfæster **Peder Pedersen** (Højesterets-
sagf. Bülow).

(**Fæste — Grundlov — Ekspropriation**) En Gaardfæster havde i Hh t Lov Nr 373 af 30 Juni 1919 om Fæstegodsets Overgang til Selveje m m, jfr Lov Nr 159 af 14 April 1920, begært sig den under Fuglebjerg Gods hørende Fæstegaard tilskødet til Ejendom. Godsejeren vægrede sig ved at udstede Skøde under Paaberaabelse af, at Loven var grundlovstridig, da den ikke hjemlede fuld Erstatning. Udtalt, at det efter alt Foreliggende ikke med den Sikkerhed, som maatte kræves, for at Domstolene skulde kunne tilsidesætte Bestemmelserne i en paa grundlovmæssig Maade vedtaget Lov som grundlovstridig, kunde statueres, at Godsejeren ikke vilde faa fuld Erstatning for Ejendommen i den Købesum, som Fæsteren i Hh t de fornævnte Love havde tilbudt at erlægge.¹⁾ Godsejeren dømtes derfor til at udstede Skøde.

Østre Landsrets Dom af 5 Marts 1921

Ved Fæstebrev af 15 November 1884 blev Gaarden Matr Nr 7 a af Fuglebjerg By og Sogn af Hartkorn 5 Tdr 3 Skp 2 Fdk 0 Alb, der hører under det Godsejer Edv. de Neergaard tilhørende Fuglebjerg-Gods og er Fæstetvang undergivet, bortfæstet til nuværende Gaardfæster Peder Pedersen, idet Indfæstningssummen bestemtes til 5000 Kr og den årlige Fæsteafgift til 50 Tdr toradet Byg, at erlægge efter Godsejerens Valg in natura eller efter Kapitelstaksten for Sjællands Stift.

Efter at Lov Nr 373 af 30 Juni 1919 om Fæstegodsets Overgang til Selveje m. m. var udkommet, blev Ejendommen af Fæsteafløsningskommissionen for Sorø Amtsraadsreds vurderet til 33 000 Kr — nemlig til 40 000 Kr med Fradrag af den Ejendommen af Brugeren tilførte Værdiforøgelse, ansat til 7000 Kr — men denne Vurdering blev senere ved den overordnede Fæsteafløsningskommissions Kendelse af 7 September 1920 forandret derhen, at Vurderingssummen fastsattes til 35 000 Kr — nemlig 42 000 Kr med Fradrag af tilført Værdiforøgelse 7000 Kr.

Under 24 September 1920 fremsatte Peder Pedersen overfor Godsejer de Neergaard Krav om at faa Ejendommen overdraget til Selveje i Henhold til fornævnte Lov, og da Godsejer de Neergaard har vægr sig ved at give ham Skøde paa Ejendommen, har han under denne Sag paastaaet Sagsøgte, nævnte Godsejer de Neergaard, tilpligtet i Henhold til bemeldte Lov at tilskøde ham fornævnte Ejendom mod, at han til Sagsøgte betaler 6534 Kr samt udsteder Panteobligation i Overensstemmelse med Lovens § 9 for 21 000 Kr.

Sagsøgte har paastaaet sig frifundet.

Det er under Sagen uomtvistet, at det af Sagsøgeren tilbudte Vedlag for Ejendommen og den Maade, hvorpaa han har tilbudt at be-

*) HRT 1921 p 199.

¹⁾ Jfr HDD ovenfor p 148, 153, 168 og 169.

rigtige dette Vederlag, er overensstemmende med titnævnte Lovs Bestemmelser herom.

Sagsøgte har til Støtte for sin Frifindelsespaastand hævdet, at Loven af 30 Juni 1919 er stridende mod Grundlovens § 80, 1 Stk, dels fordi den foreskriver Tvangsafstaaelse af Ejendom, uden at Almenvellet kræver det, hvorved Sagsøgte har henvist til, at Loven kun tager Sigte paa ca 300 tilbageværende Fæstegaarde, dels fordi de fastsatte Regler for Købesummens Beregning, Udredelse og Sikring m. v. ikke giver Ejerne og andre berettigede fuld Erstatning.

Heri kan der imidlertid ikke gives Sagsøgte Medhold.

I førstnævnte Henseende bemærkes, at der efter det Oplyste maa gaas ud fra, at Lovens Regler er bestemte ved, hvad Hensynet til Almenvellet kræver.

I sidstnævnte Henseende har Sagsøgte navnlig anført, at Bestemmelsen om Ansættelsen af Ejendommens Værdi i § 6, 1 Stk, i fornævnte Lov af 30 Juni 1919, jfr Lov 14 April 1920, hvorefter Værdien som Regel ikke kan sættes højere, end Vurderingen til Ejendomsskyld 1916 udviser, langtfra giver Ejeren fuld Erstatning. Sagsøgte hævder, at den paagældende Ejendoms Værdi i Handel og Vandel efter de foreliggende statistiske Oplysninger om Ejendomspriserne i Tiden efter Lovens Ikrafttræden har andraget over 70 000 Kr, ligesom han hævder, at saafremt Værdien skal fastsættes efter Ejendomsskyldvurdering, burde Ejendomsskylden af 1920, hvorefter den heromhandlede Fæstegaard blev ansat til 52 000 Kr, være lagt til Grund.

Foreløbig bemærkes, at Loven af 1920 ved at bestemme, at Ejendomsskylden af 1916 skal danne Grundlag for den højeste Værdiansættelse, ifølge Lovens Motiver kun har haft til Hensigt at fastslaa, hvad der har været Meningen med Udtrykket »sidste Vurdering til Ejendomsskyld« i Loven af 1919, der forudsattes hurtigere gennemført, end det blev Tilfældet.

Det maa nu antages, at Lovene af 1919 og 1920 ved at lægge Ejendomsskylden af 1916 til Grund som Maksimum for Erstatningen har tillagt Ejeren den Erstatning, som han grundlovmæssig kan fordre, idet efter Forholdets Natur Ejerens Interesse i Fæstegaarden findes at maatte udregnes efter en Gennemsnitsværdi for et vist Aaremaal, medens Ejeren ikke kan gøre Krav paa at faa Værdien fastsat efter øjeblikkelige Højkonjunkturer.

Da ikke heller de øvrige af Sagsøgte fremdragne Bestemmelser i Loven af 1919, derunder, at Ejeren ikke faar den fulde Købesum kontant udbetalt, men efter § 9 for en væsenlig Del af denne er pligtig at modtage en 4 pCt rentebærende Obligation, kan anses stridende mod Grundlovens § 80, vil Sagsøgerens Paastand være at tage til Følge.

Sagens Omkostninger findes Sagsøgte at burde godtgøre Sagsøgeren med 1000 Kr.

Thi kendes for Ret:

Sagsøgte, Godsejer Edv. de Neergaard, bør i Henhold til Lov Nr 373 af 30 Juni 1919 om Fæstegodsets Overgang til Selveje m. m. tilskøde Sagsøgeren, Gaardfæster Peder Pedersen, Ejendommen Matr Nr 7 a af

Fuglebjerg By og Sogn, mod at Sagsøgeren til Sagsøgte betaler 6534 Kr samt udsteder Panteobligation i Overensstemmelse med Lovens § 9 for 21 000 Kr. Saa bør Sagsøgte og til Sagsøgeren betale Sagens Omkostninger med 1000 Kr. Det Idømte at efterkommes inden 4 Uger efter denne Doms Afsigelse under Adfærd efter Loven.

Højesterets Dom

Den indankede Dom er afsagt af Østre Landsret.

For Højesteret har Appellanten ikke fastholdt sin Paastand om, at de i Lov Nr 373 af 30 Juni 1919 foreskrevne Tvangsafstaaelser af Ejendom ikke er krævet af Almenvellet.

Efter Alt, hvad der foreligger, kan det ikke med den Sikkerhed, som maatte kræves, for at Domstolene skulde kunne tilsidesætte Bestemmelserne i en paa grundlovmæssig Maade vedtaget Lov som grundlovsstridige, statuere, at Appellanten ikke vil faa fuld Erstatning for Ejendommen Matr Nr 7 a af Fuglebjerg i den Købesum, som Indstævnte overensstemmende med Forskrifterne i Lov Nr 373 af 30 Juni 1919, jfr Lov Nr 159 af 14 April 1920, har tilbudt at erlægge. Det skal herved fremhæves, at Appellanten, netop fordi Ejendommen er bortfæstet, og fordi der maatte regnes med, at dette Fæsteforhold vilde vedvare et ikke ringe Antal Aar, ikke med nogen Rimelighed kunde gøre Krav paa at faa de nuværende særlig høje Ejendomspriser lagt til Grund ved Købesummens Bestemmelse. Det skal derhos fremhæves, at naar Retten efter Omstændighederne ikke mener at burde tage Hensyn til Ejendomsskyldvurderingen af 1920, er det navnlig, fordi Indstævntes Forlangende om at faa Ejendommen tilskødet blev fremsat straks, efter at den overordnede Fæsteafløsningskommission havde afsluttet den i Loven af 1919 paabudte Vurdering, hvilken Vurdering var indledet før Foretagelsen af den nævnte Ejendomsskyldvurdering.

I Henhold til det Anførte vil Dommen overensstemmende med Indstævntes Paastand være at stadfæste, dog at Sagens Omkostninger for Landsretten findes at burde ophæves.

Sagens Omkostninger for Højesteret vil ligeledes være at ophæve.

Thi kendes for Ret:

Landsrettens Dom bør ved Magt at stande, dog saaledes at Fristen for Skødets Udstedelse bestemmes til 4 Uger fra denne Højesteretsdoms Afsigelse, og at Sagens Omkostninger for Landsretten ophæves. Sagens Omkostninger for Højesteret ophæves ligeledes.

vurderingen til grund for tvangssalget – just et år før de voldsomme prisstigninger på jordejendomme; jvf. salget af Møllerup. Den til retssagen udvalgte gård »Thomasminde«, i nordkanten af Fuglebjerg by, var efter min fars mening ikke et så eklatant eksempel på urimelighederne, som f.eks. hans mors gård i Frankerup, som hun jo havde arvet fra Lyngbygård. Jeg mener at have hørt, at hun kun fik 12.000 kr. for en 70 tdr. lands gård, medens Edvard fik 35.000 kr. for 50 tdr. land. Om det havde ændret sagen får stå hen. Jeg har i øvrigt fornylig fra Nick Neergaard hørt, at bønderne i Fuglebjerg satte en sten i haven på »Thomasminde«, hvorpå der stod: »Vi vandt Sagen«.

Gården er i øvrigt sidenhen blevet købt af Fuglebjerggaard som erstatning for de store hovedgårdsarealer, som Fuglebjerg by skulle have til byggegrunde mellen kirken og omfartsvejen. »Thomasminde« er meget velbeliggende lige op ad Fuglebjerggaards vestskel.

Dommen oprørte familien ret så meget, min far talte meget om den endnu i min ungdom 20–25 år efter. Med den holdning til ejendomsret til jord som Neergaard'erne har haft i mange generationer, og med den indsigtfulde og meget personlige måde, de har administreret deres ejendomme på og »passet deres kram«, er det ikke underligt, at de følte sig alvorligt trådt over tærne af denne tvangslov – ovenikøbet underskrevet af kongen selv uden indvendinger. I familien betragtede man virkelig fæstegodset som en lige så personlig del af den samlede ejendom som det øvrige gods.

Fæstegodsets udbredelse i familien eje var følgende:

- *Fuglsangs* meget omfangsrige på ca. 2.000 tdr. land i Toreby sogn var først blevet solgt så sent om i 1916, og med de oplysninger vi nu sidder inde med, var det måske endda en tilsnigelse, da enken Bodil jo absolut slet ikke havde fuld rådighed over godset – ifølge mandens testamente.
- *Gunderslevholm* havde, såvidt jeg har kunnet spore det, ca. 1.000 tdr. land gårde og 200 tdr. land huse.
- *Førslev* havde, ifølge min far, i hvertfald 7 gårde i Gumperup –

dette herlige muntre navn på gårdene langs Karrebækstorp skoven – som nu så kedeligt hedder Klinteby, og dertil sikkert flere i Arløse samt i Fuglebjerg.

Min far havde ingen fæstegårde på *Valdemarskilde* og de øvrige familieejendomme vist heller ikke – end ikke de 2 familie-fideicomisser *Skoldenæsholm* og *Svenstrup*, som i stedet fik en anderledes hård skæbne af lensloven af 1919 og som måtte af med 400 tdr. land hovedgårdsjord hver, foruden mange penge.

Endelig var der *Frankerup* godset, tilhørende min farmor, samt hendes søster Hertha Qvistgaard med *Jægerhus*. og det dér-hørende gods.

Det var altså en ret betydelig mængde jord – måske 2.000-2.500 tdr. land – der herved mistedes, og man kan spørge sig selv, hvorfor man ikke havde fået solgt ud i tide? Dette kan ikke besvares umiddelbart, men må nok i nogen grad tilskrives familiens fastholden ved fast ejendom i det hele taget.

Det har nok yderligere bidraget til, at den største del af familien var utilbøjelig til evt. modtagelse af titler og æresbevisninger, som det omgivende samfund ellers i så rigt mål øste ud af til de andre mindre standhaftige standsfæller. Der er ikke – måske dog ikke alene som en følge af retssagen – modtaget titler i 1900-tallet, bortset fra efterkommere fra Faarevejle – en undtagelse der kun bekræfter hovedreglen.

Familiens selvbevidsthed og uafhængighed fornægter sig ikke – ej heller på dette punkt.

Det har interesseret mig i denne slægtsbog, at beskæftige mig med denne retssag. Vi har i ældre tid kun få retssager, der har handlet om en lovs evt. grundlovmæssighed. En af disse love er len- og stamhusloven af 1919, som juridiske studerende altid lærte om i studietiden, en anden er fæsteloven, der imidlertid er ganske glemmt, skønt den umiddelbart synes at være af samme principielle karakter.

Jeg håber herved at have bidraget til en yderligere belysning af en lille del af retshistorien til brug for den fremtidige juridiske forskning.

Gunderslevholm (Foto: Erik Heimann Olsen, 2001).

Efterskrift

Ved afslutningen af slægtens beskrivelse i denne bog føler jeg først og fremmest lettelse over, at have fået »læst af« om en familie, som ikke har gjort sig kendt i videre kredse i det danske samfund, men som – når de er sammen – »fylder meget«!

Man siger så ofte, at der går meget fortidskendskab tabt ved hver generations bortgang. Jeg tror alle har stået med nogle ubesvarede spørgsmål om familien, når ens forældre/bedsteforældre er døde – hvorfor fik jeg dog ikke spurgt i tide? Så med den stigende interesse for forfædrene og søgen efter egen identitet, der nok er en følge af nutidens hastværk og flimmer, føler jeg nu at have udfyldt en manglende samlet viden om slægten Neergaard fra år 1652.

Foreningen af den gunderslevholmske gren af slægten Neergaard, som bliver omtalt så mange gange i beretningen, blev stiftet i 1908 og den skulle bestå af efterkommere fra etatsraad Peter Johansen de Neergaard (1769–1835) Jeg oplevede den de første gange omkring 1950, hvor man beskedent sad til det årlige møde med 4–5 bestyrelsesmedlemmer og måske et enkelt menigt medlem på et værelse på Hotel Alexandra i København med en tør kop kaffe. Det var ikke særlig festligt.

Opblomstringen af foreningen skete efter den store familiefest på hovedbygningen på Gunderslevholm i 1953 i anledning af Peter Johansens køb af stedet 150 år tidligere, på hans fødselsdag den 24. juli.

Nu voksede interessen for foreningen i betydelig grad, hvilket havde til følge at medlemstallet steg markant og derfor også indtægterne, således at vi nu hvert år samles i stort tal til generalforsamling og udflugter til slægtens nuværende og forhenværende besiddelser rundt om i landet.

I skrivende stund har bestyrelsen følgende medlemmer:

Ulrik de Neergaard, (formand),

Ejgil de Neergaard,

Tofa de Neergaard,

Pernille de Neergaard og

Ulla Bruun de Neergaard.

Det er måske netop interessen for fortiden og forfædrene, der er årsagen til at der i vores slægtsforening nu er virkelig mange unge medlemmer.

Spørgsmålet om hvem af disse, der om føje år skal skrive videre på »En slægts historie«, blæser i vinden.

Den flotte inskription på Gunderslevholm, som Carl Adolph v. Plessen d.y. lod opsætte i 1787, er blevet restaureret af tårnurmager Crüger, Brund. Samtidig blev urets gang gjort elektrisk, urskiven repareret og det hele forsynet med bladguld.

Inskriptionen lyder:

HERR CARL ADOLPH VON
PLESSEN, RIDDER AF
ELEPHANTEN, HANS
KONGEL. MAJESTET HÖY
BETROEDE GEHEIMERAAD
OG OBERKAMMER HERRE
HAVER OPBYGGET DETTE
HUUS I 1729 OG HERR CARL
ADOLPH VON PLESSEN,
RIDDER AF DANNEBROG
HANS KONGEL. MAJESTÆT
HÖY BETROEDE KAMMER
HERRE HAVER FORNYET OG
FORBEDRET SAMME 1787.

Hans CARL ADOLF HORN LINDENBERG LILJEMANNEN
HANS BORGES HJERSTEDT 1857-1870
HANS CARL ADOLF HORN LINDENBERG LILJEMANNEN
HANS BORGES HJERSTEDT 1857-1870
HANS CARL ADOLF HORN LINDENBERG LILJEMANNEN
HANS BORGES HJERSTEDT 1857-1870
HANS CARL ADOLF HORN LINDENBERG LILJEMANNEN
HANS BORGES HJERSTEDT 1857-1870